

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de

Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

25e jaargang nr. 1 - 2002

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

25e jaargang - nr. 1 - 2002

25 JAAR HEEMKUNDIGE KRING ARTHUR VERHOUSTRAETE

Op 26 mei 2002 zal het precies 25 jaar geleden zijn dat in Aalter de 'Heemkundige Kring Arthur Verhoustraete' werd opgericht. We zullen deze gelegenheid zeker niet onopgemerkt laten voorbijgaan. In ons tijdschrift 'Land van de Woestijne' zullen alvast enkele bijdragen verschijnen over het ontstaan en de werking van onze kring in de voorbije jaren. Daarnaast zal ook de traditionele balans opgemaakt worden en proberen we een visie voor de toekomst uit te stippelen.

Vanaf dit jaar zal het Land van de Woestijne weer vier maal per jaar verschijnen. Bovendien zorgt het 'Aalters Dialectgenootschap' nu in elk nummer voor een bijdrage over het dialect van Aalter en omliggende dorpen. Voor ons betekent dit alles een bijkomende inspanning, maar we hopen dat je zulks zult weten te waarderen door jullie blijvende belangstelling voor ons bezig zijn met het Aalters verleden.

Iedereen is uiteraard welkom op de feestelijke viering die op 26 mei 2002 doorgaat. Die dag organiseren we in Aalter de 38ste Gouwdag van het 'Verbond van de kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen'. Thema voor deze gouwdag: *Kastelen en kasteelparken in Aalter*. In de voormiddag worden de theoretische aspecten van het thema behandeld en in de namiddag bezoeken we de kastelen van St.-Maria-Aalter en het kasteel van Bellem. Een meer gedetailleerd programma krijg je ter gelegener tijd, maar hou alvast die datum vrij.

Tenslotte zullen we in het najaar een aantal activiteiten organiseren die alle in het teken zullen staan van 25 jaar Heemkundige Kring Arthur Verhoustraete. Meer daarover verneem je in een van onze volgende nummers van het Land van de Woestijne.

Het bestuur

VAN PATRONAGE TOT PAROCHIAAL CENTRUM "PAX" - Deel 1

DE GEBOUWEN

De meeste oudere en "midlife" inwoners van Aalter kennen deze zaal nog steeds als de "patronage", een Frans getint woord waarvan de etymologische betekenis hen echter wellicht ontgaat. Je herkent erin natuurlijk "patroon" (beschermer), "patronade" en zijn aanverwante, ook economisch gerichte begrippen.

Als je de woordenboeken als Larousse, Winkler Prins, van Dale enz. erop naslaat, kom je tot de juiste betekenis van patronage (patronaat) voor wat ons onderwerp betreft. Het is een vereniging onder leiding van een geestelijke of een leek. In Zuid-Nederland, dus bij ons, een vorm van jeugdwerk, oorspronkelijk bedoeld als opvangmiddel voor de jeugd in haar vrije tijd. Men voegt er zelfs aan toe, dat uit de patronages in de jaren 1939-1941 de Chirojeugd ontstond. Het woord "patronage" werd dan ook gebruikt voor het lokaal waar die jeugd bijeenkwam. In elk geval kunnen "patronages" aangezien worden als voorlopers van de verschillende jeugdbewegingen.

En aangezien de enige vrije tijd van de toenmalige jeugd nadrukkelijk de verplichte zondagsrust was, zal die bij ons zeker zijn samengevallen met de toen bestaande zondagsschool. Er was voor 1914 geen leerplicht en heel wat behoeftige ouders, die in de vrije schooltjes en de gemeentescholen geen schoolgeld konden betalen, hielden hun kinderen thuis aan 't werk. 's Zondags konden ze dan naar de zondagsschool, geleid door de pastoor of een van de onderpastoors, waar zij in allerlei vakken konden worden onderwezen, maar waarbij het godsdienstonderwijs, inzonderheid de catechismus het leeuwenaandeel innamen.

De eerste patronage (voortaan zonder aanhalingstekens), later genoemd "kleine patronage", om de tegenstelling met de "grote patronage", de huidige Pax aan te geven, was het gebouw gelegen achter het huidige appartementencomplex Margriet in de Stationsstraat, recht tegenover de Gemeenschapsschool. Het was nog een fabriek geweest en het werd tijdens de schoolstrijd van 1879 tot 1884 door de toenmalige eigenaar, Jan Musschoot, ter beschikking gesteld

aan de pas opgerichte vrije aangenomen jongensschool. Jan Musschoot was toen voorzitter van de kerkraad en deken van de Sint-Corneliusgilde. Zijn naam zal in ons opstel nog voorkomen.

Toen de aangenomen jongensschool in 1884 naar de gebouwen van het wezenhuis, de huidige muziekacademie, verhuisde, werd het gebouw echter verder gebruikt als patronage voor verenigingen en de zondagsschool. Voor de verenigingen nog tot in de jaren twintig en voor de zondagsschool zelfs nog tot in de jaren dertig. Sommige van onze zeventigers en tachtigers zijn in het begin van de jaren dertig naar Musschoots gebouw naar de zondagsschool geweest, tot Jozef Goossens het complex weer in een handelszaak omvormde. Het werd destijds ook "Den Tap" genoemd. Prosper Cocquyt baatte het uit, vooral dan voor het verenigingsleven.

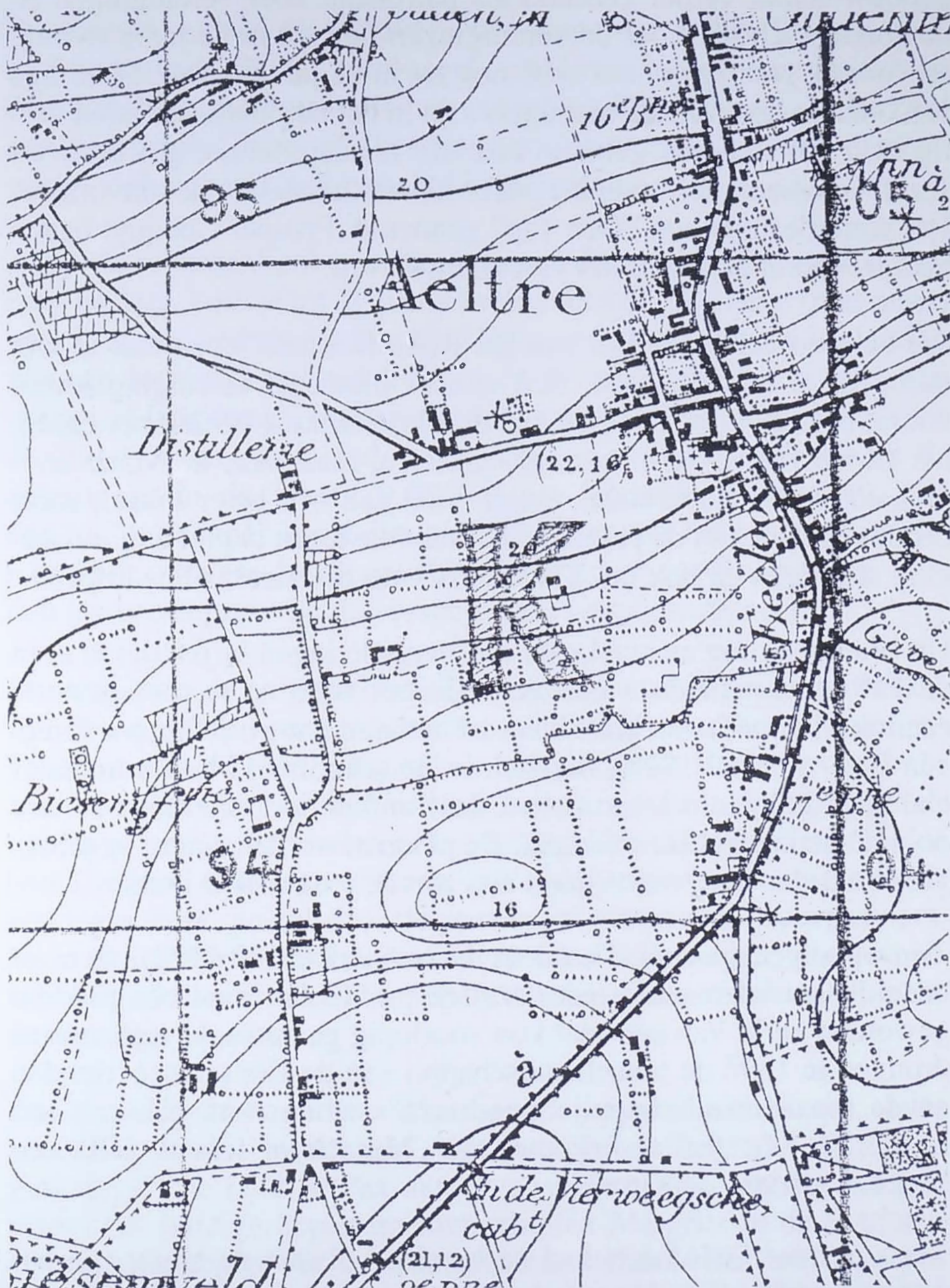
We beleven echter de tijd van het Rijke Roomse leven met al zijn uitingen en manifestaties. Een stilaan bloeiend verenigingsleven, vooral in katholieke kringen, met de Christelijke arbeidersbeweging, het Davidsfonds, de Consciencevrienden, maar ook de Maria-congregatie en de Xaverianen, krijgt nood aan een beter lokaal, meer centraal gelegen in de parochie. Rerum Novarum begint zijn uitwerking te krijgen en ook het Vlaamse bewustzijn steekt al de kop.

Uit briefwisseling en verslagen van vergaderingen blijkt, dat er al in de 19^e eeuw plannen waren gemaakt om nabij de nieuwe pastorie een lokaal voor "parochiale werken" te laten bouwen. Pastoor Emiel van Besien (1869-1892), die zich in de schoolstrijd heel combatief had opgesteld, nam het initiatief, gesteund door de kerkraad en ook door de gemeentelijke overheid. De plannen werden echter opgeborgen, omdat er heel wat te doen was aan de toenmalige kerk.

Zijn opvolger, pastoor Theodoor Dalschaert (1892-1912), werd al dadelijk geconfronteerd met dezelfde problemen rond een te klein geworden kerk. Van een zaal kon voorlopig geen sprake zijn, ook al drongen in 1898 de toneelmaatschappij van de Consciencevrienden en de muziekmaatschappij "Eendracht" samen sterk aan om een behoorlijk "theater" te bekomen. Jan Musschoot schonk zelfs een serieuze gift aan de parochie.

Maar pastoor Dalschaert had de handen vol met de bouw van het *hospice* (nu "Veilige Have") de kloosterschool en vooral de vergroting en de opsmuk van de Sint-Corneliuskerk van april 1903 tot

1907. Daarnaast werd het kerkhof rond de kerk verder naar de Biezemkerkweg verplaatst en ontstond de Kerkhofweg naast de pastoretuin. Die kreeg in 1910 een omheiningmuur met *grilje* gebouwd door aannemer Cyriel Van Averbek, die ook de vergroting van de Sint-Corneliuskerk voor zijn rekening had genomen.

De omgeving van het dorp vóór 1900, zonder het kerkhof en de patronage

Toen kwam in 1912 pastoor Edmond Dusong. In de prachtige stoet van alle verenigingen, die bij zijn aanstelling door de straten trok, had die gemerkt hoe Aalter leefde. Hij was daarenboven zelf een bemiddeld man, wist ook van anderen (o.a. van de familie De Smet) bouwterrein en financiële hulp te bekomen, zodat er nu wel mogelijkheid ontstond om op perceel Sectie D 240, naast de pastorietuin, die eigendom van de gemeente was, te beginnen. Architect Adhemar Janssens, later de eerste directeur van de Vrije Vak- en Nijverheidstekenschool, mocht op 9 mei 1913 de vage plannen omzetten in reële bouwplannen en lastenboek.

De plaatselijke aannemers Cyriel Van Averbeke, Camiel Kneuvelds en Florimond Jooris konden *insteken*. Het was opnieuw Cyriel Van Averbeke die, met 19 383,25 fr. (480,50 euro) het werk kreeg, hoewel uit rekeningen blijkt, dat ook Camiel Kneuvelds, wellicht in onderaanneming, hielp bij de afwerking.

<u>Gemeente Oeltre</u>	
<u>Bordereel betrekkelijk de onderneming voor het bouwen van een lokaal voor Parochiale werken. Naar plans opgemaakt door A.R. Janssens, bouwkundige, korte steenstraat, 7, Gent.</u>	
1. Delven van eenen waterput 1,10 diameter langs den binnenkant gevende na uitvoering 1,50 pomppwater.	1 stuk
2. Delfwerk inbegrepen het vervoer der overschietende gronden naar eenen plaats te zoeken door den aannemer.	272 385
3. Metselwerk der funderingsmuren met Keempsteen van eerste hoedanigheid & gewone assemortel bestaande uit twee deelen kalk, één deel zavel & één deel asch, al de deelen van het metselwerk in aanraking met den grond zullen bezet worden met eene laag cementmortel van 0,01 m dikte & vijf lagen boven den grond zullen insgelijks met cementmortel gemetot worden.	m ³ 89 381
4. Opgaande metselwerk met kempesteen van eerste hoedanigheid, banden in gele baksteen van de Briqueterie moderne te Koortrijk, mortel als n ^o 5, inbegrepen het voegwerk met witten mortel bestaande uit gelyke deelen kalk & ruwe zavel, de ruelikanten & hondekens in goed oud eikenhout & éene laag menieverf.	m ³ 168 915
5. Ardun gezegd "kleine graniet", van Loignies, beaarnes onz. geciseleerd op swintig slagen □ dm ² .	m ³ 3 652
6. Gwijes in Kempesteen, met cementmortel. Boezems aan de schouwen.	m ³ 1 05
7. Courellen in yzer bij begrepen de winkelhaken, bouten, onz.	

Uittreksel van het lastenboek van architect A.R. Janssens

Uit het nog bestaande lastenboek kunnen we aflezen, dat er hoge eisen werden gesteld. Een paar voorbeelden: *er werd "Kempenstein" voorgeschreven van eerste hoedanigheid; gewone "asschemortel", bestaande uit "twee deelen kalk, één deel zavel en één deel assche". Onderaan moest cementmortel worden gebruikt. De Kempenstein moest afgewisseld worden met gele baksteen van de "Briqueterie Moderne" te Kortrijk. Voor vensterbanken en dorpels werd arduin gezegd "kleine graniet van Soignies, Ecaussines, geciseleerd op 20 slagen per dm." gebruikt. Er werden versierde ankers van 9 kg. voorzien. De rode pannen met ineenschuivende randen moesten komen van "Sterreberg" bij Kortrijk. De 65 m. zink moesten er van nr. 14 zijn. De plafonds dienden op dennen latten met "drij lagen goeden haarmortel" afgewerkt. De 63 m. plankenvloer van het "verhoog" moesten vervaardigd zijn in rood "Noordsch dennehout" van 25 mm. dikte. De binnendeuren waren in "rood deelenhout" met panelen in wit hout van 15 mm. dikte, geverfd met 3 lagen olie verf en met koperen kruk. In de kelder was een pomp voorzien met arduinen bakje. Aan de buitendeuren moesten "makelaarsloten" komen, eveneens met koperen kruk en versierde ijzeren afsluitingen voor de raampjes in "gediamanteerd glas". Er waren zelfs ijzeren voetkrabbers voorzien aan de toegangsdeuren.*

En zo gaat het verder! Te veel om op te noemen. We wilden enkel een staaltje geven van de hooggestelde eisen.

Er werd in 1913 aan de opbouw begonnen, maar de definitieve afwerking verliep heel traag door de bekende oorlogsomstandigheden. Ook maakte de bezetter gebruik van de al beschikbare ruimten. Pas in 1918 konden de Aalterse verenigingen volledig beschikken over hun patronage. Pastoor Dusong beleefde de gedeeltelijke verwoesting van de vernieuwde kerk niet meer en ook niet de schade aan zijn nieuwe parochiezaal. Hij overleed op 30 juni 1918. Hij was, zoals al eerder gezegd, een bemiddeld man. Zijn erfgenamen betaalden niet alleen de nog openstaande rekeningen van de aannemer en de andere ondernemers, maar schonken aan de parochie de grond van de nieuwe zaal en ook het huis naast de pastorie als woning voor een van de onderpastoors.

Dat er de hele Eerste Wereldoorlog werd gewerkt, getuigen de facturen van 1915, 1916 en 1918. In totaal kwam de uiteindelijke kostprijs op 21 630 fr. (536,19 euro), maar door oorlogsomstandigheden kwamen daar opnieuw schadekosten bij. Zo moesten August Versele en Louis De Doncker ruiten insteken "als gevolg van de beschie-

		Schuldig E. H. J. Van Driessche pastoor aan		
		Louis De Doncker, schilder Leiden te Oalbe		
1921		Als volgt,		
Nov	9	Luiten ingestoken in de Patronage		
		gevolg van beschieting:		
		1 met 1/2 Dub.	1.82 x 82 —	48 00
		1 " " "	1.74 x 32 1/2 —	19 00
			<i>Totaal</i>	<u>67 00</u>
		Legge: Zeven en zestig fca		

Eén van de facturen over de oorlogsschade

ting”. Jules Maeyaert had herstellingen uit te voeren aan deuren, ramen en ook aan de *cloisons* (houten beschuttingen achteraan in de zaal om klassen af te bakenen). Ondertussen was de patronage wel al het toevluchtsoord geweest voor de kleuterafdelingen van de vrije meisjesschool. In een apart hoofdstuk wordt dit verder behandeld.

De opvolger van pastoor Dusong, E.H. Jules Van den Driessche (1918-1926) moest dus al dadelijk de zware schade aan de kerk laten herstellen, maar werd ook geconfronteerd met het steeds veelvuldiger gebruik van de patronage door de vele verenigingen. Het feit, dat hij daarbij twee erg sociaal voelende onderpastoors heeft, namelijk Maurits Van Caeneghem (1920-1935) en Joseph Delacroix (1921-1926), die nieuwe verenigingen oprichten, maakt dat de patronage geen eenmansaangelegenheid van de parochie kon blijven.

Al in 1922, nl. op 5 mei, maakt notaris F.A. Landrieu van Gent een ontwerp van statuten op voor een vzw-Parochiale werken, dat door de verschillende gebruikers wordt onderschreven. Zo zal, daaraan gekoppeld, bijv. in december 1924 een contract tot stand komen over het gebruik van de pas geïnstalleerde elektrische verlichting, met

Tusschen het bestuur der huishoudschool vertegenwoordigd door
de waarde Moeder overste van het klooster, Brouwerijstraat
Het katholiek vlaamsch verbond vertegenwoordigd door den heer
Emiel Thienpont

De christen werklieden bond vertegenwoordigd door den E. Heer
Van Caeneghem

Heekafelichtvlaamsche tooneelbond vertegenwoordigd door den
heer Jos; Faut.

is de volgende overeenkomst gesloten:

1° de patronaat zaal en afhankelijkheden met electriek te ver-
lichten.

2° de kosten van inrichting worden gedragen door den eigenaar
der zaal.

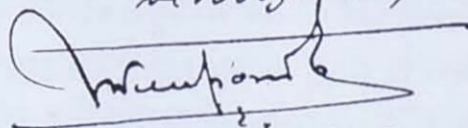
...

18° elk bedrog gepleegd door een verbruiker verplicht dezen
tot volledige herstelling der berokkende schade en sluit hem
uit in 't vervolg van het gebruik der electriciteit.

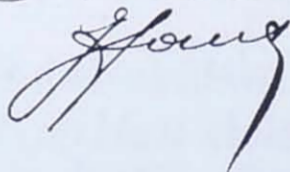
19 voor wat de huidige overeenkomst betreft wordt iedere groep
vertegenwoordigd door zijnen voorzitter of dezes afgevaardigde
20° welkdanige wijziging aan deze overeenkomst moet aanvaard
worden door drie groepen.

Gedaan in viervoudig afschrift te Aeltre den 20 December 1924.

*Namens het Kath. V. Verbond
de Voorzitter,*

*Namens de K. V. Coonielbond
de Voorzitter,*

*Namens de Huishoudschool.
de Voorzitter.*

*Namens den Werkliedenbond,
Maur. Van Caeneghem*

Een uittreksel uit de overeenkomst bij de installatie van "den electriek"

boven- en voetlichten, zaalverlichting enz. Namens het "Katholiek Vlaamsch Verbond" tekent Emile Thienpont, namens de "Katholieke Vlaamsche Toneelbond", Jos Faut, namens de huishoudschool, Zuster Aldegonde en namens de Werkliedenbond, onderpastoor Maurits Van Caeneghem. Hoe en door wie de zaal in die jaren werd gebruikt, leest u verder in afzonderlijke hoofdstukjes.

Een volgende stap in het leven van de patronage - die onder invloed van de Vlaamse ontvoogding stilaan, en zeker in publicaties en op affiches "patronaat" of "patronaatzaal" wordt genoemd - is, het bijbouwen van een conciërgewoning, nieuwe sanitaire voorzieningen, bijkomende zaaltjes, keuken enz. Dit gebeurde volgens een plan en een bestek van architect August Cocquyt in september 1937. Het metselwerk werd dan toevertrouwd aan Emiel Laroy, het timmer- en schrijnwerk aan Cyriel Sturtewagen en het lood- en zinkwerk alsook het sanitair aan Maurice Dombrecht. Het ontwerp was bedoeld als "woning voor bewaker", met bijbedoeling er uiteindelijk een volwaardige kantine voor feestelijkheden van te maken.

De eerste bewoners van de conciërgewoning waren het gezin van Aloïs De Sutter-Irma Vantornout. Zij betrokken het pand in het voorjaar van 1939. Het is niet vreemd dat men Aloïs De Sutter voor deze functie koos. Hij was toen immers ondervoorzitter van het "Christen

Familiefoto : De Sutter-Vantornout

FAKTUUR

No. Werken uitgevoerd in de Goud Patroonaal Debet

Voor verkoop en levering van het volgende, betaalbaar

	1938	den	19	
Mei	4	Quol kassijn uitgeloken verminderd en berps laotst, kassen uitgeloken 2 x 4 uren = 18 uren	5 25	94 50
"	5	Deuren uitgeloken 5 uren	5 25	26 25
"	6	Trap gat op den theater 2 x 8 1/2 m	5 25	89 15
		Hout gebruikt: 15/4 x 5.35 m	6 75	36 11
		6/4 x 20 x 3.20 m	9 50	30 40
		4/4 x 10 1/2 x 6.20 m	3 00	18 50
		2 blaas en fustot 155 x 125 x 4 m	9 60	36 67
		2/4 plancher 10.40 x 10 1/2	1 30	13 91
		Machienerwerk		9 00
		2 yeren beuroosten voor waaiers voerspoort en 2 yeren leuning banden		7 50
"	7	Arbeid aan trap en leuning 2 x 8 = 16	5 25	84 00
		Dubbel poorte groot 5.25 m ²	160 -	840 00
		Slot vermaakt en 2 nieuwe sleutels geleverd ketelroter huisbouw schuif		12 50
Juli		Aan de oerlijn van de theater gewerkt met leuning van nieuwe kwaden en katrielden		58 -
Oktober		plinten en omlijsting voor de eekmied platen		126 25
		Arbeid 48 uren	5 25	152
		Quoie poorten vermaakt		93 75
		Tegen brede aan ketelroter in geladen koper		30 50
				1859.19

Eén van de rekeningen van Cyriel Sturtewagen bij de verbouwing in 1938-39

Syndicaat" en de arbeidersbeweging was altijd nauw met de patronage betrokken.

Maar weer werden de goede bedoelingen van de vzw-Parochiale Werken door oorlogsomstandigheden doorkruist. In 1939 al, tijdens de mobilisatie, werden de oude en nieuwe lokalen door de zogenaamde "luchtwaarnemers" bezet en ook tijdens de oorlog kregen ze vaak andere bestemmingen dan vergaderlokaal voor verenigingen, klaslokaal enz. Zo werden ze legerplaats voor de bezettende Duitse soldaten en uiteindelijk ook voor de bevrijdende Polen en Canadezen. Lieve De Sutter, dochter van Aloïs, echtgenote Jozef De Muynck, herinnert zich nog de "Weihnachtsfeste" van de bezetters en later de parachutes aan de plafonds.

Dat de grote zaal ondertussen wel veelvuldig werd gebruikt door de plaatselijke verenigingen, vooral voor hun toneelvoorstellingen en ook door de scholen zal verder in afzonderlijke rubrieken worden uiteengezet.

De jonge KSA-ers helpen koolrapen aanbrengen voor de "Winterhulpsoep"

Andere gebruiksfuncties, voortvloeiende uit oorlogsomstandigheden, mogen ook wel even vermeld. Zo werd er lange tijd in de keukenafdeling in de kelder onder het theater soep gekookt verstrekt door "Winterhulp". Mevrouw Josephine Delannoy was hiervoor verantwoordelijk en Isidoor Van Driessche voerde de ketels naar de verschillende scholen, waar de soep aan de behoeftige en zwakke leerlingen werd bedeed. Hetzelfde werk "Winterhulp" liet ook wel eens massa's, aan onze kust gevangen *levaart* (bakhar-ring) aanvoeren en die werd binnen of buiten de

zaal uitgestort. Tegen een billijke prijs konden de Aalternaren zich een emmertje van die welgekomen "wonderbare visvangst" aanschaffen.

Een minder gelukkige bestemming krijgt de patronage dan nog op het einde van de Tweede Wereldoorlog, namelijk bij de bevrijding zelf. De weerstanders sloten er een tijdlang een aantal - al dan niet - schuldige "collaborateurs" op, voor ze naar Lokeren of een ander interneringskamp werden overgebracht.

Na de bevrijding krijgt de patronage opnieuw een grondige facelift. Dit omdat er sprake was er een bioscoop van te maken. Er moet dan ook een grondige verbouwing aan voorafgaan, maar dit wordt de inhoud van een apart hoofdstukje. Van nu af aan krijgt de zaal ook de naam "PAX".

In 1960 krijgt de conciërgewoning nieuwe bewoners, alhoewel het in de familie blijft. Aloïs De Sutter en zijn echtgenote gaan in de Stationsstraat op rust en in hun plaats komt het gezin van schoonbroer Emiel Vantornout - Margriet François het woonhuis betrekken. Emiel zal verder nog 16 jaar de ietwat ondankbare taak van conciërge, namelijk tot in september 1976, waarnemen. Hij moet de contacten onder-

Familiefoto : Vantornout-François

houden met de gebruikers, is verantwoordelijk voor het onderhoud, moet met zijn echtgenote vaak zorgen voor de koffietafels, moet schoonmaken na de esbattermenten van jongerenfuiven, hoewel dit laatste woord toen nog niet werd gebruikt. Heel vaak hadden daar inderdaad feestjes van de jeugdbewegingen plaats en dat is niet altijd bevorderlijk voor de al gehavende infrastructuur van de zaal.

Vermits de cinemaklapstoelen in lange rijen vastgeschroefd zaten op het hellend vlak, moesten ze, bij elke activiteit, waarbij stoelen en tafels gebruikt werden, losgeschroefd en buitengedragen worden. Naderhand dienden ze opnieuw binnen gebracht en vastgeschroefd. Een vervelende en ondankbare karwei!

Zo gaat het inderdaad verder. Er is geen geld om iets aan de Pax te doen. Zoals zijn voorganger E.H. Theofiel Neyt heeft E.H. Lepoutre met zijn middelbare en technische scholen immers heel andere katten te geselen. Uiteindelijk zijn er dan wel tafels en stoelen gekomen. Waar de gelden hiervoor zijn vandaan gekomen, of wie de milde schenkers waren, blijft wel een raadsel.

Als onderpastoor Achiël Boussen (1957-1970) op de parochie komt, zegt pastoor Maurice Lepoutre (1963-1979): *"We zouden de klapstoelen van het schuine verhoog eens moeten vervangen door tafels en stoelen voor de maaltijden van de Technische School en voor andere bijeenkomsten van verenigingen."* Dan moet onderpastoor Boussen wel antwoorden: *"Mijnheer pastoor, zouden we niet eerst die klapstoelen afbetalen?"*

Soms werd er nog wel eens toneel gespeeld als bv. toen het toneelgezelschap van Lotenhulle er het stuk van Felix Timmermans "Waar de sterre bleef stille staan" kwam opvoeren, maar de plaatselijke verenigingen bleven op dit terrein stilaan achter, zoals u verder kunt vernemen.

Het was echter niet te verwonderen, dat velen elders hun onderkomen zochten, zoals in de gemeentelijke zaal van het vroegere magazijn Snoeck - nu Kadans - of "Het Hoenderhok".

Bewegingen als de KAV, KWB, KVLV, Landelijke Gilde en andere wensten echter de Pax trouw te blijven en drongen aan om de hele infrastructuur te verbeteren. Hoewel zij, als standenverenigingen, een eigen vergaderlokaal bezaten, "Het Kristen Volkshuis", "Het Lam", "De Casino", weken ze, voor activiteiten met meer deelnemers, graag uit naar de patronage.

Op een keer hadden de ACV-militanten, Urbain Van Damme (Socother), Georges De Lille (Caravan De Reu), André De Grande (Omco), Julien Saelens (Boerenbond), Marcel Ledeganck en Julien De Schuyter (Bekaert), Antoine De Meyer (voorzitter en zetelend

gemeenteraadslid) - u merkt de groeiende industrialisering - met hun achterban hun jaarlijks ledenfeest met orkest georganiseerd.

Zij fleurden de patronage zo goed mogelijk op en zorgden voor feestverlichting langsheen de Kerkhofweg. De plank met roestige spijkers vervingen ze door iets comfortabeler kapstokken, ze repareerden zo nodig de gebrekkige elektrische installatie, maar de andere gebreken bleven: een centrale verwarming die een dag op voorhand diende aangemaakt, nooit daglicht (de gebroers Verhoustraete hadden voor de "cinema" houten panelen voor de ramen moeten plaatsen), verwaarloosde accommodatie in de kelder, geen vestiaire, onvoldoende toiletten, geen stromend water en noem maar op.

Hun enthousiasme en de respons op hun feest leverden een mooi kasoverschot, zodat er kon gedacht worden aan mogelijke andere verbeteringen aan de patronage. Een afvaardiging trok, met het geld in de hand, naar de pastoor. Ze hadden voorstellen, om, mits wat inspraak, de zaal te helpen moderniseren. Maar, zoals het toen vaak gebeurde, was het resultaat: vriendelijke ontvangst, luisterbereidheid, een goed flesje wijn, en... uiteindelijk wenste de "brave" man "baas" te blijven in zijn zaal.

Ondertussen ging de teloorgang steeds maar verder. Een paar anekdoten, die we her en der opvingen, kunnen dit enkel bevestigen.

Tijdens de wintermaanden kon het bar koud zijn in de achterste lokalen, waar praktisch nooit verwarming was. Men moest zelf hout en kolen meebrengen en ver genoeg op voorhand de kachel aanmaken, en dan nog met alle ramen open, want, door de vochtigheid trok de schoorsteen bijna nooit.

Ook de elektriciteitsinstallatie was, zoals al hoger vermeld, een droevig geval. Het is te verwonderen, dat er nooit ernstige problemen en brand zijn geweest. Defecte zekeringen waren zo hersteld met een koperdraadje en brandblussers waren niet voorhanden.

Wanneer de KAJ de trotse eigenaars werden van een platenspeler, moesten de leidingen en de contactdozen natuurlijk getest worden. Marcel Ledeganck vertelt verder: "Ik kreeg de volledige elektrische lading door mijn hand en stond te trillen als een espeblad. Het toestel bleef werkelijk enkele tijd aan mijn vinger kleven, om er dan, gelukkig door zijn eigen gewicht weer af te vallen. Resultaat : een vinger met twee zwart-gele brandvlekken en enkele dagen koppijn!"

Na 1976, terwijl opnieuw andere bewoners in de conciërgewoning zijn getrokken, namelijk de familie De Fauw-De Meyer, gaat de te loorgang verder. De jongerenfuiven gaan daarbij nog in stijgende lijn. Er is weinig toezicht en initiatiefnemers en inrichters, zelfs van buiten de parochie, maken gebruik van de goedkope locatie en dit gebrekkige toezicht. Allerlei diskjockey's passeren de revue en laten de zaal vaak in erbarmelijke staat achter.

Maar toch blijft de vzw-Parochiale werken de gebruikelijke onkosten voor elektriciteit, verwarming, brandverzekering, belastingen, burgerlijke aansprakelijkheid enz. dragen. Zo bedroegen de totale onkosten van het laatste jaar voor de verbouwing samen 82 611 fr. (2047,87 euro) terwijl voor de inkomsten uit optredens nauwelijks 2950 fr. (73,13 euro) werd geboekt. Een onhoudbare toestand natuurlijk!

DE PATRONAGE EN DE AALTERSE VERENIGINGEN

Een van de uiteindelijke bedoelingen van een patronage was, zoals al is gebleken, te dienen als onderkomen voor de parochiale verenigingen. Dat is dan ook duidelijk in haar geschiedenis naarvoor gekomen.

Er waren de specifiek parochiale verenigingen die sinds geruime tijd tot de geschiedenis behoren, maar die toen in de patronage hun vergaderingen hielden. De Xaverianen (Siezen), een vereniging met als patroon Franciscus Xaverius, die als doelstelling had de wat uitgedoofde communiepraktijk te stimuleren, vergaderden er na de communiemis. Toen later de H. Hartbond hetzelfde actieterrein betrad, verdwenen de Xaverianen geleidelijk. Het waren allebei echte mannenbonden. Voor de mannelijke jeugd was er, na de plechtige communie - toen belangrijker dan het vormsel - de Berchmanszonen, met als patroon en voorbeeld Johannes Berchmans. Ook die vergaderden na de middag op de dag van de maandelijkse communiemis. Dat ook de Sint-Corneliusgilde in de patronage vergaderde, ligt voor de hand.

Voor de meisjes en de ongehuwde vrouwen bestond als tegenhanger de Mariacongregatie met haar blauwe linten. Maar die vergaderden na de vespers en het lof. Een gemengde parochiale vereniging, maar die hoofdzakelijk door dames werd bevolkt, was de Derde Orde van de H. Franciscus van Assisië. Het was een soort van lekenorde naast de mannelijke en vrouwelijke Franciscanen en Franciscanessen.

K. S. A. Jong - Vlaanderen

Gewest : Meetjesland.
Bond : Aalter.

K. S. A. - Broer,

Wij nodigen U uit tot

DE BONDSVERGADERING

~~DE VENDELVERGADERING~~

~~DE STAFVERGADERING~~

PLAATS : *Patronaat*

DENTOCHTNAAR.....

OP *Dinsdag 2 Januari*

OM *5* U. ZEER STIPT,

Reken het tot Uw eer tegenwoordig te zijn,

K. S. A. Jong-Vlaanderen Heil!

DE LEIDING.

dr. Vanoutrive. Aalter.

De KSA vergaderde er: uitnodiging (1939) en groepsfoto (1942). v.l.n.r. :

bovenaan: Maurice Mestdagh, Jozef De Muynck, Joseph De Doncker, Remi Muylaert en Raymond Plovie.

onderaan: Omer Vergotte, Antoon Callant, Laurent De Doncker, Antoine De Meyer, Remi Van de Walle, Jozef Sturtewagen, Jan Sturtewagen, Robert Pisonier en Kamiel Vandenbroecke.

Maar ook de parochiale standenverenigingen gebruikten de patronage als vergaderlokaal: de volwassenverenigingen als de Boeren- en Boerinnenbond, de Werkliedenbond, later ook de KWB en de KAV, de middenstandsverenigingen en de Missienaakring. Ook de jeugd als de

Ook de VKAJ vond er haar thuis.

v.l.n.r.:

bovenaan : Anna De Ram, Margriet De Ram, Anna Neyrinck, Madeleine Taildeman, Marie-José Vandenkerchove, Agnes Wille, Anna Callant en Martha De Baets.

tweede rij: . ? . , . ? . , Godelieve Iterbeke, Agnes Cornelis, Elisabeth Van de Riviere, Olga Bruneel, . ? . , Julienne De Doncker en Anna Saelens.

vooraan: Rachel Saelens, Julia Vindevoghel, . ? . , Germaine Versigghel, Henriette De Meyer, Anna Tanghe en Jeanne Iterbeke.

nota : De onbekenden zijn niet-Aalterse dienstmeisjes uit de toenmalige kliniek.

KSA, de BJB, de KAJ en de VKSJ konden in de grote zaal - later ook in de kleine zaaltjes - voor hun vergaderingen terecht. Zij hielden er niet alleen vergaderingen, maar gaven er ook vaak praktische lessen als kookcursussen, handwerklessen, sinterklaas-, kerst- en paasvieringen.

Een van de belangrijkste gebruikers van de patronage was, zoals hoger vermeld, de Christelijke Werkliedenorganisatie. Zelfs gewestelijke en nationale congressen werden er gehouden. Zo was er op zondag 27 september 1927 en congres en vlaggenfeest waarbij de patronage het voornaamste trefpunt was. Figuren als Emiel Claeys, (later burgemeester van Gent), maar ook kanunnik Jozef Cardijn (later kardinaal) en August De Schryver (later minister) waren in Aalter. Dat ook andere zalen, o.a. de oude kleine patronage in de *Statiestraat* moesten worden ingeschakeld, is begrijpelijk. Wie meer wil lezen hierover, vindt dit in nr.3 en 4 van onze 19^e jaargang.

Ook de KAV gaf er breiessen. Iedereen ontdekt wel een familielid. In ons tijdschrift "Land van de Woestijne, 4^e jaargang nr.1 p.48 vindt u al de namen.

Natuurlijk maakten ook de niet specifiek parochiale verenigingen als het Davidsfonds, de Consciencevrienden, de Vlaamse Toeristenbond, de fanfare "Eendracht", mits vergoeding voor verwarming en licht, gebruik van de zaal en de zaaltjes.

Het Davidsfonds gebruikte een tijdlang een deel van de bijgebouwen voor de vrije bibliotheek. Gerard Mattheeuws en zijn assistent Remi Muylaert waren toen de bibliothecarissen. Omdat de Christelijke Arbeidersbeweging meer ruimte nodig had, verhuisden zij in 1959 van de achterzaaltjes van het Christen Volkshuis naar het gebouw aan de noordzijde van de binnenkoer van de patronage, tot zij in 1968 definitief hun intrek konden nemen in de vrijgekomen lokalen van de oude gemeenteschool in de Boomgaardstraat.

TONEEL IN DE PATRONAGE

Een van de belangrijkste activiteiten van heel wat van die verenigingen was echter toneel. We wijden er daarom een apart hoofdstuk aan.

In de schoot van de Consciencevrienden, die vroeger in de bovenzaal van "Het Lam" - nu Memling - moesten vergaderen, was een bloeiende toneelbond ontstaan, later zelfs afzonderlijk "De druiftak"

UIT AANTER.

Op 1 en 2 en Kerstdag heeft onze Toneelmaatschappij « De Consciencevrienden » ons vergast op een gezellig en wegeslaagd tooneelfeest. Telkens voor een bomvolle zaal werden achtereenvolgens opgevoerd:

« Don Garcia Moreno » geschiedkundig drama in 3 bedrijven en « Kozijn Klaas » blijspel in 2 deelen.

De twee hoofdrollen namelijk « Moreno » (R. Van Den Broecke) en « Polano » (A. De Doncker) werden goed vertolkt: « Leon » (E. Billiet) was ook heel goed, hunne rol hadden ze dien ingestudeerd en leverden dan ook een welgeslaagd spel. De andere rollen werden min of meer goed vertolkt.

Voor het kluchtspel geldt als bijzonderste opmerking een mee rverfijnder en beschaafder uitspraak want zekerlijk daarin liet de taal werkelijk te wenschen over.

Bij het sluiten weerklonk meermalen de strijdkreet « Vliegt de Blauwvoet » « Storm op Zee » en onder het zingen van een krachtigen « Vlaamschen Leeuw » verliet de menigte de zaal, uiterst voldaan en reeds snakkend naar een nieuw feestje dat, hopen wij, niet al te lang zal uitblijven.

Hier waren wij getuige dat ook onze bevolking langzaamerhand zijn Vlaamsch-zijn bewust wordt en onder eene krachtige leiding ook za lmedestrijden voor de ontvoogding van ons diep vernederd Vlaamsche volk.

Jongste tooneelhebbers, eerbiedigt Uw moedertaal, studeert ze, leert ze kennen en hoogachten en U zult ze meer en meer beminnen.

Werkt onverpoosd, steunt elkander in dezen harden strijd met raad en daad en zoo zult U ook het uwe bijdragen tot de zedelijke en stoffelijke verheffing van ons slaafsche Vlaamsch volk, tot spijt van wie 't benijdt.

Vooruit dus: steeds de onv rgetelijke leus indachtig « Alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Christus »

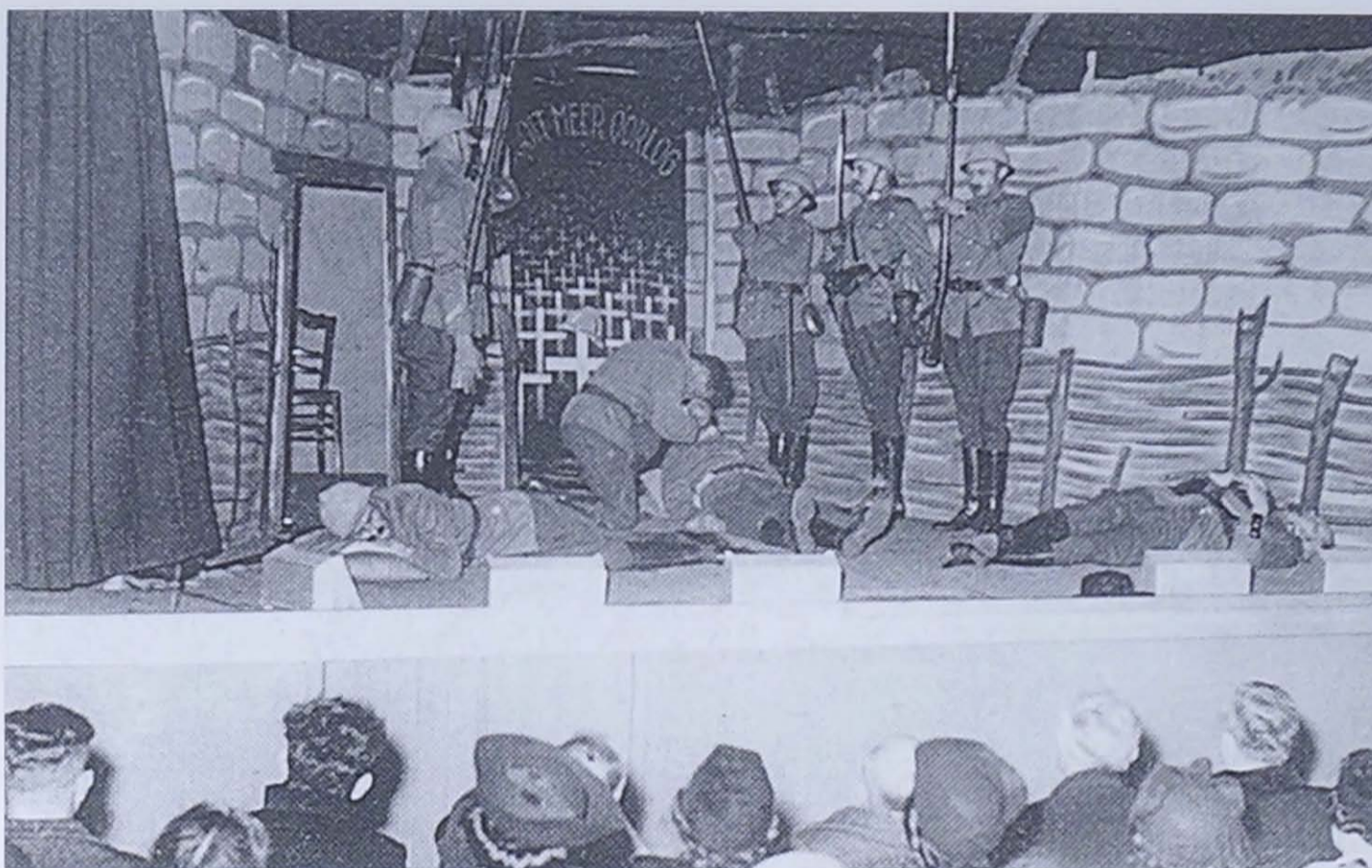
Een die er was.

Een krantenknipsel uit "Het Getrouwe Maldegem" 34^e jaargang van zondag 2 januari 1921. De besproken toneelvoorstelling had plaats op 25 en 26 december 1920.

genoemd, die al vanaf de eeuwwisseling tot in de jaren dertig heel wat toneelavonden verzorgde. Ze hadden samen met de fanfare al heel vroeg aangedrongen op het bouwen van een betere zaal en waren wat blij toen ze na de Eerste Wereldoorlog konden gebruikmaken van de patronage. Namen als Alfons Alyn, Raymond Vandebroecke, Edgard Billiet, Achiël De Doncker, Amedée Laroy, Leon Laroy, Polydoor Boute, Maurice Ornelis, maar later ook Jan Alyn, Antoon Van Parijs, Robert Vanoutrive enz. waren in die

jaren vaak op affiches en programma's te zien. Ze brachten niet alleen drama's als: "De wijze kater", "Don Garcia Moreno", "De gehangene met de koord", "De laatste tocht", "Het grote ongelijk" - beide laatste anti-oorlogsstukken - maar ook "kluchten" als: "Hoge Omes", "De wonderdokter", "Kozijn Klaas", "De gefopte Pandoers" (een heuse operette). Tussen de bedrijven door werden gewoonlijk kluchtliederen gebracht door solisten of in duet als: "Kwik en Kwak", "Ter contra-rie", "De lange zwikzwak en de korte dikzak", "Twee honden aan een been" enz.

Het waren natuurlijk allemaal stukken voor mannelijke bezetting, want gemengd toneel in de patronage was toen eenvoudigweg ondenkbaar. Omdat de toneelavonden een winterse aangelegenheid waren en de zaal in het begin verwarmd werd met een hoge buiskachel, was dit voor de repetities al te kostbaar. Daarom werden die nog heel vaak gehouden in de bovenzaal van "Het Lam".

*Het toneelstuk "De laatste tocht" in de dertiger jaren.
Geknield zit Aloïs De Sutter.*

Het is in die periode dat de Aalterse kunstschilder Adhémar De Poorter voor een stuk dat handelde over een herberg aan de rand van een bos - de titel ontsnapt me - twee prachtige decors schilderde: een binnenkamer en een bosomgeving met rechts het landelijke café en links mooie uitgetande boomschermen. Achteraan liep het bos uit in een uitzonderlijk mooi landschap, een echt schilderij, typisch De Poorter. Het was geschilderd op een oprollend doek.

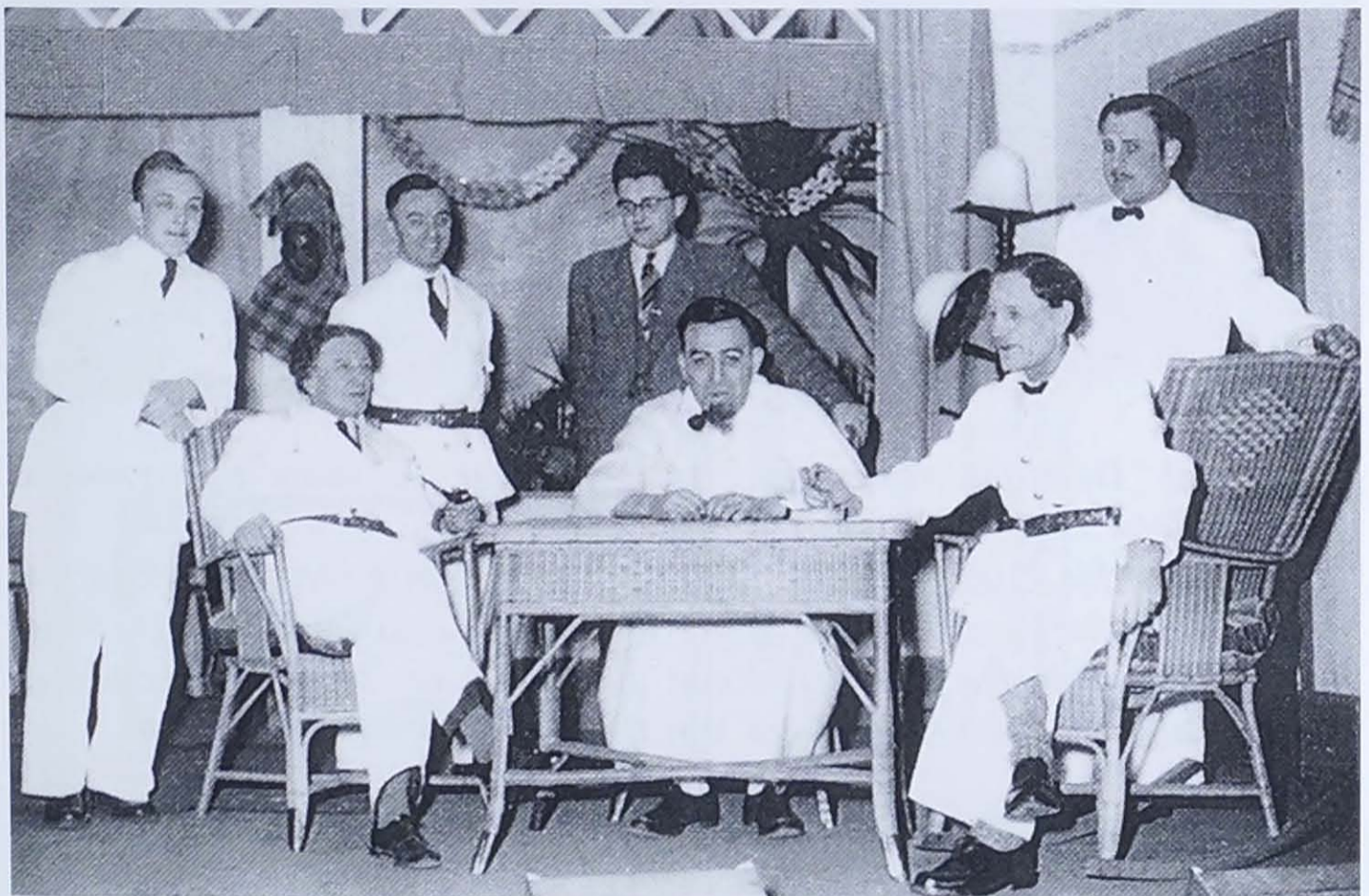
Tijdens de Tweede Wereldoorlog speelde de toneelafdeling van de Consciencevrienden verder onder de auspiciën van de VTB. Omdat zij kozen voor gemengd toneel als: "Kinderen van ons volk", "Antje", "De vreemdeling" enz. werd hun het patronaat (zoals het toen veelal werd genoemd) ontzegd. Ze speelden dan maar in de open lucht in de hovingen van veearts Richard Vergauwe, waar nu de Gemeenschapsschool gevestigd is. Hun opbrengst ging gedeeltelijk naar "Winterhulp".

Toch werd er nog geregeld door andere groepen uit de parochiale bewegingen in de patronage gespeeld, zoals verder zal blijken. Ook richtte die VTB-toneelafdeling in het speeljaar 1941-1942, ten voordele van "Winterhulp" een toneelprijskamp in waarin zij samen met een vijftal maatschappijen uit de omtrek optraden.

Oorlogsomstandigheden beletten uiteindelijk verdere toneelactiviteiten, maar daarna kwamen de Consciencevrienden, onder impuls van "oude rat" Amedée Laroy weer tot leven. Bij de oudere spelers als genoemde Amedée Laroy, Jan Alyn en Maurice Ornelis kwamen o.a. Joseph De Doncker, Maurice Mestdagh, Willy en Frans De Muynck, Pol Van Belleghem, Jozef Martens, August De Coninck, Germain Vandenberghe, later ook Pol De Poorter, Albert en Paul De Meyer, Remi Beirnaert en Raymond Brandt. Sommigen van hen hadden al hun sporen verdiend in een ander gezelschap, zoals u verder zult lezen.

De activiteiten van de "Nieuwe Consciencevrienden" begonnen in 1954 met "Het rechte spoor" en vervolgden in 1955 met "De Himalaya is weg" (een thriller), in 1957 "Schoenen hebben voorrang", in 1958 "Finale in de Rimboe", in 1959 "Moord op lichtschip B" en eindigden in 1960 met "Dodencel 36". Maar ook, als uitsmijter, een blijspel was er vaak bij, zo bijvoorbeeld "Mijnheer Klaproos" met een onovertroffen Germain Vandenberghe in de hoofdrol.

Geleidelijk viel echter de belangstelling voor herentoneel weg. Het ging van twee volle zalen, naar anderhalve zaal en ten slotte naar één mager gevulde zaal. Financieel niet meer haalbaar, stierf ook het

Opvoering "Het rechte spoor" van J. Fabricius.

v.l.n.r. : Paul Van Belleghem, Amedée Laroy, Jozef Martens, Kamiel Vandebroecke, Willy De Muynck, Maurits Ornelis en Joseph De Doncker.

ZAAL PAX - AALTER

TONBELSEIZOEN 1955-1956

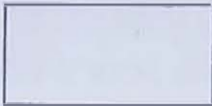
De Toneel- en Kunstkring „De Consciencevrienden„ voert op:

DE HIMALAYA IS... WEG

BLIJSPEL IN 3 BEDRIJVEN DOOR
MARCEL DUBOIS EN PIERRE DUMAINE
Nederlandse vertaling van Kees Spteringa

PRIJS DER PLAATSEN : 20 FR

WOENSDAG 21 MAART
DONDERDAG 22 MAART
telkens te 19.30 uur

Rolverdeling

De Conservator van het museum	Am. Laroy
Laagelot, bewaker	Maur. Ornelis
Mercuret, Journalist	Jos. Martens
Brigadin, inspecteur	Fr. De Muynck
Ducrenom, eerste helper	Jan Alyn
Patihul, tweede helper	Rog. Gevaert
Flore, inspecteur	Jos. De Doncker
Diek, eerste helper	Willy De Muynck
Panch, tweede helper	Raym. Brandt
Coco, eigenaar van „De 3 Eenden„	Germ. Vandenberghe

Het eerste bedrijf speelt in het bureel van de Conservator van het museum.
Het tweede en het derde bedrijf in de gelagkamer van het hotel „De Drie Eenden„
RUSTPOOS NA HET EERSTE BEDRIJF

Toneelverzorging

REGIE	Am. Laroy
DECOR	Am. Laroy J. De Doncker
GRIME	L. Mathies
OPGEVER	Fr. De Meyer

Opvoering "De Himalaya is weg" en "Mijnheer Klaproos"; programma en groepsfoto

v.l.n.r. : Amedée Laroy, Joseph De Doncker, Maurits Ornelis, Albert De Meyer, Germain Vandenberghe, Roger Gevaert, August De Coninck, Willy De Muynck, Pol De Poorter, Remi Beirnaert en Maurice Mestdagh.
Gekniel : Raoul De Vreese, Paul Van Belleghem en Paul De Meyer.

toneel van de herboren Consciencevrienden een stille dood. Dat we toen volop in de opkomst van de tv zaten, was wellicht de belangrijkste oorzaak van de terugloop van het liefhebberstoneel.

VROUWELIJKE KATHOLIEKE ARBEIDERSJEU
 1939 AALTER 1939

LUISTERRIJKE FEESTAVOND

Zondag 19 November, in het Patronaat
 2de opvoering:

" DE SOMBERE MOLEN "

tooneel in 4 bedr. : (met zang en dans) : door Fr. Diricks

Greta, grootmoe op de Witte Hoeve,	L. Lambert
Mathilde, haar schoondochter,	J. De Doncker
Lena) kinders van Mathilde	A. Botterman
Klaartje)	G. De Sutter
Trui)	I. Vanden Bossche
Suze) dienstboden op de Witte Hoeve	I. Vande Riviere
Mietje)	O. Bruyneel
Roza, pachteres uit de buurt	M. De Baets
Marianne, zuster van Mathilde	E. Vande Riviere
Jagella, oude Zigeunerin	M. De Meyer
Silvera	J. Vanden Kerckhove
Liola	A. Wille
Valeria	Y. Thys
Marijanka	M. Taildeman
Merilla	J. Thys
Hildua	A. De Vriete
Frameldo	A. Verbeke
Kaarsenvrouwetje	M. Verhecke

" De Vertroetelde Dienstbode "

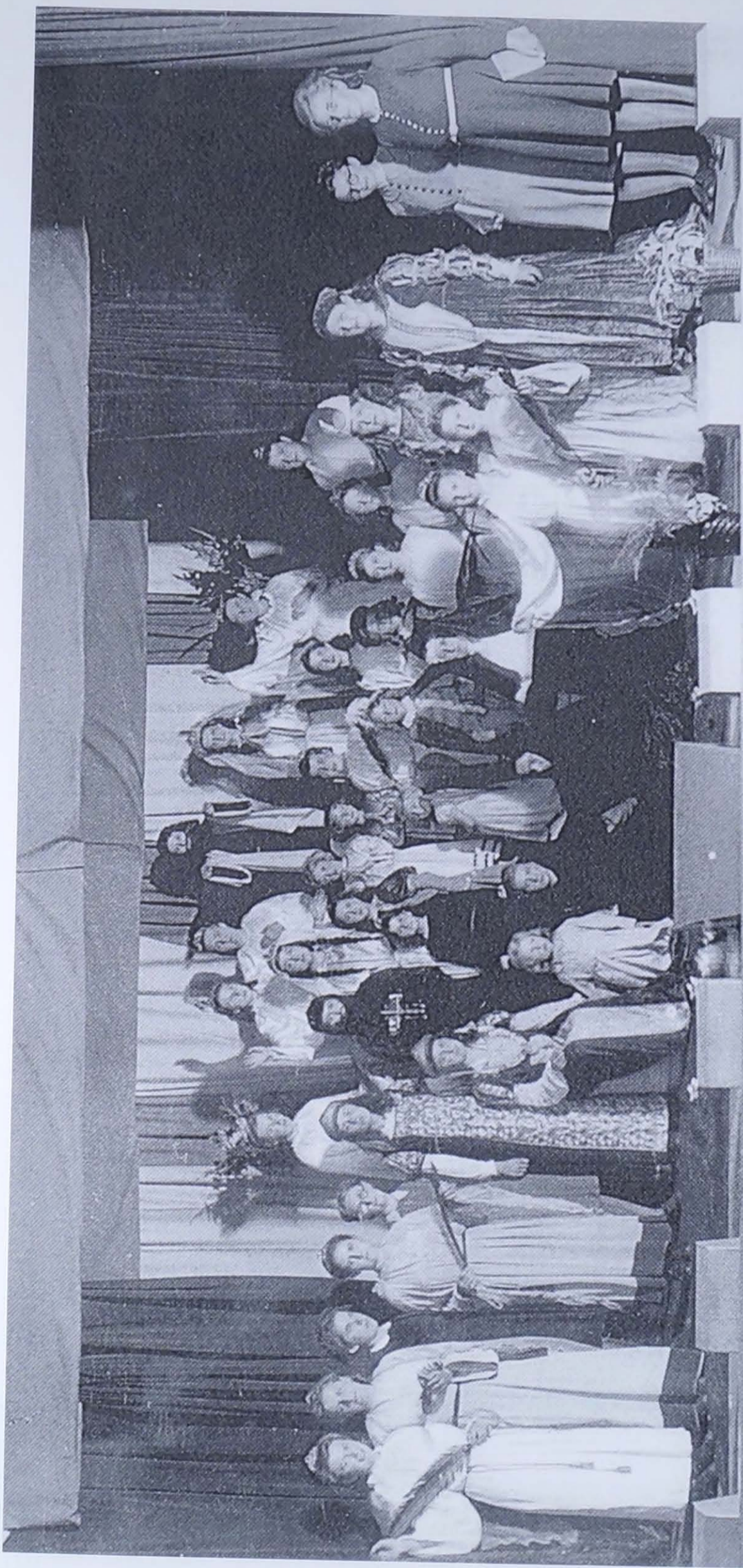
Klucht in 1 bedrijf door Gerdas

Greta)	J. De Doncker
Anna) tantes	M. De Baets
Ella, nichtje	E. Vande Riviere
Jetje, meid	M. De Meyer

PRIJZENDERPLAATSEN: 5 EN 3 FRANK

Deuren open om 3 1/2 Begin te 4 uur
 STEUNT de V. K. A. J.
 Waardeert de V. K. A. J.
 WIJ VERWACHTEN U

Programma voor de opvoering van "De sombere molen" door de VKAJ.

CONGREGATIE VAN O. L. VROUW :::: AALTER

≡≡≡ LUISTERRIJK ≡≡≡

TOONEELFEEST

gegeven door de Tooneeldeelning der Congregatie

op Zondag 28 September 1941

IN DE PATRONAATZAAL

OPVOERING VAN

MEVROUWE ELIZABETH

Drama in 6 bedrijven met vóór- en naspel
≡≡≡ door Pater Hilarión Thans, O.F.M. ≡≡≡

Deuren open te 3,30 u.

Begin te 4 u.

Dit programma wordt verkocht ten voordeele van
WINTERHULP voor den prijs van VIJF FRANK en
dient als ingangskaart.

Drukkerij FAUT. Aalter

ROLVERDEELING :

Mevrouwe Elizabeth, landgravin	J. De Doncker
Hertog Lodewijk, haar gemaal	A. Welvaert
Getruw { hun kinderen	D. Lootens
Nelly {	I. De Vos
Mevrouwe Solie, moeder van Lodewijk	M. De Meyer
Jonkvrouwe Agnes, zuster van Lodewijk	E. Madou
Isentrude {	S. Botterman
Guda { gezelschapsjuffers v. Elizabeth	E. Van de Reviere
Mevrouwe Relindis, vriendin van Solie	A. Saelens
Zuster Vera, Derde Ordellinge	G. Iterbeke
Gonna, behoeltige moeder	C. Callant
Hedwig {	G. De Sutter
Dellien { haar kinderen	S. Van de Put
Melaatsche	
Misvormd meisje	A. Saelens
Kristus	A. Clyncke
O. L. Vrouw	A. Wille
Groote en kleine Engelen	

Opvoering "Mevrouw Elisabeth. De grote schare speelsters zijn :
bovenaan: Simonne Strylman, Anna De Sutter, Anna Clyncke, Agnes Wille
en Suzanne Van de Sompele.

tweede rij: Suzanne Martens, Angèle Welvaert, Julienne De Doncker, Anna
Sturtewagen, Laura Muylaert en . ? . Coddens.

derde rij: Mariette Rutsaert, Angèle Beirnaert, Anna Mestdagh, Mathilde
Van de Reviere, José Vandenkerchove, Elisabeth Van de Reviere, Denise
Lootens, Imelda de Vos, Jozef Vandenbroecke, . ? . Van de Walle, Leona
Vermeersch, . ? . Van Hulle, Emma Madou, Maria De Meyer, Godelieve
Callant en Anna De Meyer.

vooraan : Simonne Botterman, Anna Saelens, Christine Callant, Godelieve
Iterbeke, Godelieve De Sutter en Simonne Van de Put.

Nota : Niet alle kleine engeltjes zijn ons bekend.

Maar ondertussen waren in de patronage ook al heel wat andere verenigingen met toneel bezig geweest. Een paar volle zalen konden immers de soms slechtgevulde kassen stijven.

Zo was er de samenwerking van de Mariacongregatie met de VKAJ. Het onderscheid valt soms moeilijk na te gaan, omdat de speelsters dikwijls dezelfde waren. Het begon echter al in 1939. Toen was het een bloeitijd voor de Aalterse VKAJ. In november speelden ze tweemaal een toneelstuk in 4 bedrijven met zang en dans "De Sombere Molen" en daarna een klucht in 1 bedrijf "De vertroetelde diensbode". Vooral onder de stuwkracht van onderpastoor Cyriel De Letter (1935-1944) en later door zijn opvolger René Van Impe (1946-1957) werd tijdens en kort na de Tweede Wereldoorlog aan toneel gedaan met o.m. de volgende stukken: "Strijd aan het Witte Front", "Jeanne d'Arc", "Mevrouw Elisabeth" en "Miserere of Het leven van een Volksmeisje". De volgorde is wellicht niet correct. Maar ook blijspelen als "Jetje zonder zenuwen" en "De Witte Vrouw" stonden op het programma. Namen als Elisabeth Van de Riviere, Anna Saelens, Julienne De Doncker, Agnes Wille, Maria De Meyer, Anna en Godelieve Callant, Anna Clyncke, Godelieve De Sutter, Anna Botterman enz. waren in de rolverdelingen niet vreemd.

Tussen de bedrijven door zorgden Godelieve De Sutter en Anna Botterman, als volleerde choreografen, voor balletten op de muziek van "La Paloma", "De Blauwe Donau", "Het zeemanslied" enz. En

zelfs al vond de proost-regisseur onderpastoor Van Impe de zelfvervaardigde rokken van de ballerina's wel eens te kort - hij zat immers op de eerste rij - toch dreven voor-noemde balletinstructrices hun zin door tot groot genoegen van de vele toeschouwers.

Dansjes tussen de bedrijven door: Zeemanslied met Georgette Dombrecht (links) en Godelieve De Sutter (rechts).

Er werd natuurlijk ook zorgvuldig over gewaakt, dat er geen mannelijke "onverlaat" in de nabijheid van de kleedruimte onder het toneel of achter de schermen vertoefde. Zo mocht uw auteur zelf wel de decors helpen opbouwen en schilderen van o.a. "De sombere molen", maar tijdens de repetities en bij de uitvoering was me de toegang tot bovenstaande ruimten wel ontzegd. Wie bij de regie ook wel een handje kwam toesteken, was mevrouw Vandenbroecke echtgenote van de vroegere burgemeester. Ook pater Fedor Den Haerynck, oud-missionaris, toenmalig proost van de Sint-Godelieveparochie, die muzikaal heel wat in zijn mars had, mocht o.a. bij "Mevrouw Elisabeth (van Hongarije)" voor de begeleidende muziek zorgen. Ik zie hem nog met de ene hand de piano en met de andere hand het harmonium beroeren.

Een andere onderpastoor-initiatiefnemer tot toneel was, zoals gezegd, E.H. Cyriel De Letter. Tijdens de oorlog 40-45 wist hij, met de leden van de H.Hartbond en de Katholieke Werkliedenorganisatie de toneelgroep "Voor Taal en Volk" op te richten die - natuurlijk niet

Groepsfoto "Taal en Volk" bij de opvoering van "sos Victrix" en "Het testament van Tante Trees". Voor de gelegenheid is iedereen in uniform.

v.l.n.r. :

bovenaan : Marcel Vandriessche, Gerard Taghon, Antoine De Meyer, Marcel Rodts, August Van Landeghem, Antoine Claeys, Aloïs De Sutter, Laurent De Doncker, Remi Muylaert, Maurice Mestdagh en Gabriël Janssens.

onderaan : Georges Van Poucke, Marcel Neyrinck, Daniël Ornelis, Gaston De Bruyne, André De Doncker en Roger De Paepe.

Actiefoto van "sos Victrix"

v.l.n.r. André De Doncker, Roger De Paepe, Aloïs De Sutter, Maurice Mestdagh, Daniël Ornelis, Marcel Neyrinck, Georges Van Poucke, Marcel Rodts, Antoine De Meyer, Antoine Claeys en Gaston De Bruyne.

slag op het hart" enz. Toen kwam ook het avontuurlijke "sos Victrix" waarvoor August Van Landeghem een pracht van een neergestort vliegtuig, midden de ijsschotsen op het toneel wist te plaatsen. Natuurlijk waren er ook blijspelen als "Het Testament van Tante Trees" en "De gril van de hertog". Meester Gabriël Janssens was de trouwe "souffleur" en de spelersnamen klonken als volgt: Aloïs De Sutter, Georges Van Poucke, Gerard Taghon, Georges Neyrinck, Marcel Rodts, Daniël Ornelis, Antoine De Meyer, Maurice Mestdagh, Remi Muylaert, Antoine Claeys, Roger De Paepe, Antoine Callant, Joseph, Laurent en André De Doncker, Gaston De Bruyne en ... wellicht ontsnappen me er nog een paar. Toen de Consciencevrienden na de oorlog heropstartten, zijn een aantal van voornoemden bij die groep verder blijven spelen.

Dat ook de BJB-jongens en -meisjes toneel hebben gespeeld, ligt voor de hand. Daarvoor zal, tijdens de Tweede Wereldoorlog hun ijverige proost onderpastoor Leo De Jaegher (1935-1946) wel borg hebben gestaan. Maar daarvan kon ik voorlopig geen sporen meer ontdekken. Heel vaag herinneren sommigen zich nog, dat de BJB-meisjes een stuk speelden, waarin op het toneel een kast stond met een lade vol met appels. De jonge "sloebers" van "Voor Taal en Volk" die omstreeks dezelfde tijd hun repetities hadden, konden niet nalaten die appels op

gemengd - een aantal voortreffelijke prestaties wist neer te zetten. Men speelde eerst een paar stukken van eerder Hollandse makelij als "Toen de rode haan kraaide"(of zoiets), maar verder veelal stukken van meester Georges De Graeve van Ursel, zelf een toneelrat, die o.a. de Pol De Mont-prijs had behaald. Wie herinnert zich niet : "In de schaduw van het kasteel", "De

De BJB-meisjes speelden "Huwelijksreis zonder man".

v.l.n.r. : Anna Van de Moortel, Leona Vermeersch, Anna Vermeersch, Gaby Van de Moortel, Lea Serry en Irène Van Ruymbeke.

te eten en de lade met klokhuizen achter te laten. Later, nl. in de jaren zestig - bloeitijd van de Aalterse BJB - werd er ook een drietal jaren na mekaar aan verdienstelijk toneel gedaan, met o.a. "Huwelijksreis zonder man", "Verboden Oogst" en "Mr. Anna Spier, Dr. Jur.". Naast de onderwijzeressen Leona Vermeersch, Irène

Van Ruymbeke en Anna Clyncke, stonden ook de volgende namen op de rolverdeling : Gaby en Anna Van de Moortel, Anna Vermeersch, Irène De Wispelaere, Lea Serry, Simonne Van Parys, Annie Dedeyne, Maria Danneels, Marie-Rose Quintyn, Christiane Huys en Rita Martens.

Maar, dat zelfs de "vrijwillige brandweer", kort na de Tweede Wereldoorlog ooit met een toneelstuk op de planken van de patronage stond, zullen weinigen nog weten. Het was een thriller met als titel "Wie is de dader?". Jozef Sturtewagen, Marcel Versigghel, Marcel Van de Walle, Laurent De Doncker waren er toen o.a. bij.

Ook de KSA heeft voor de Tweede Wereldoorlog nog toneel gespeeld. Toen waren o.a. Antoon Van de Walle (later priester), Luc Van Averbek, Joris Vermeersch (later missionaris), Raf Teirlynck, Georges Van Hoorebeke, Albert Verbauwen lid. Het was in de tijd van de actie in de jeugdbewegingen tegen het schrikbewind van het communisme in de Sovjet-Unie. Het stuk speelde zich af in Amsterdam en droeg als titel: "De anarchist". Een bolsjevist moest de Nederlandse koningin doden. Om het vergaderlokaal van de communistische cel waarheidsgetrouw te maken, hadden de jonge enthousiastelingen er niet beter op gevonden, dan het mooie kamerdecor van Adhémar De Poorter helemaal in het rood te verven.

De brandweer speelde "Wie is de dader?"

Decor en spelers: v.l.n.r. :

Laurent De Doncker, Antoine Callant, Marcel Versigghel, Romain Versigghel, Jozef Sturtewagen, Marcel Van de Walle en Roger De Paepe.

Behalve voor tooneel, is de patronage ook het kader geweest voor aanverwante theateractiviteiten als poppenspel en cabaret. Zo speelden er tijdens de Tweede Wereldoorlog vijf jonge gasten, nl. Jozef en Antoon Callant, Jozef De Muynck, Joseph en Laurent De Doncker er een paar maal poppenspel. Het eigenvervaardigde theatertje heette ANCAJO. Ook de poppen hadden ze zelf ineengeknutseld.

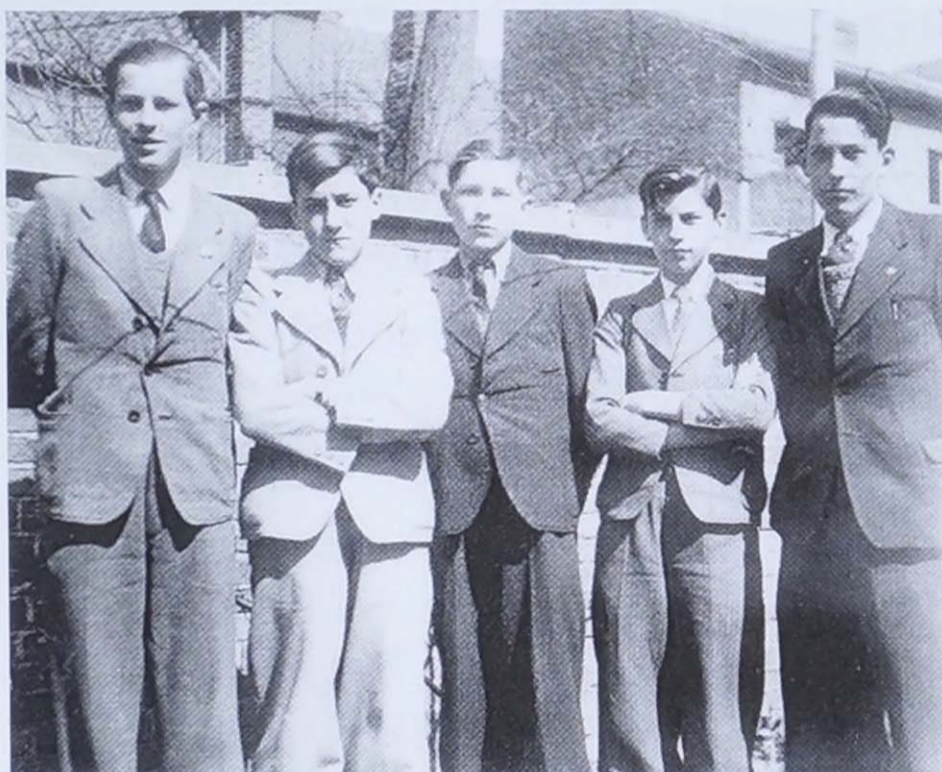
Hun beste prestatie was een 6^e plaats in een poppenspelwedstrijd in het Gravensteen te Gent, waar ze "Godelieve van Gistel" en "Jan Zevenslag" opvoerden.

En wie uit die tijd kan ooit de vele mooie cabaretavonden vergeten, die de RADJA'S aan de Aalternaren bezorgden. Telkens trokken ze volle zalen en hun decors en attributen waren piekfijn verzorgd. Met sympathieke muziek, zelfs met eigengemaakte xylofoons, levensliederen, samenzang, clowneske nummertjes, sketches enz. wisten ze het publiek te betoveren. Op bijgaande afdruk van een programma uit 1955 vind je de namen van die toenmalige plaatselijke vedetten.

DE PATRONAGE EN "HET RIJKE ROOMSE LEVEN"

In een voorgaand hoofdstuk zagen we al, hoe de parochiale verenigingen voor hun bijeenkomsten intens gebruikmaakten van de patronage.

Maar die zaal was herhaalde malen ook getuige van gebeurtenissen en feesten in verband met de kerk en haar bedienaars. Telkens een

*Poppenspel ANCAJO:
de spelers en het pop-
pentheater:*

*v.l.n.r. : Joseph De
Doncker, Jozef De
Muynck, Laurent De
Doncker, Antoine en
Jozef Callant.*

nieuwe priester zijn intrede deed in de parochie, was ze te klein om de enthousiaste parochianen te herbergen die hun herder kwamen verwelkomen samen met die van de parochie waar hij vandaan kwam. Maar ook als diezelfde pastoors en onderpastoors afscheid namen, waren de verenigingen, gemeentebestuur, fanfare, kerkkoor, scholen enz. aanwezig om het feest luister bij te zetten.

Dan, en ook bij eventuele jubilea, klonken vanop het podium: "Tu es sacerdos in aeternum..." of "Ja, blijde dagen zijn er nog in 't leven...", werden geschenken overhandigd en toespraken gehouden.

LIEDERTEKSTEN

A. KOFFIEPRAATJE: Melanie, zey wees ge 'r al,
Nee, Prudence, niks m'n dal,
Zw... Zwt... Zwt... zeg het niemand voert,
Wees gerust ik zwijgje als vermoord.

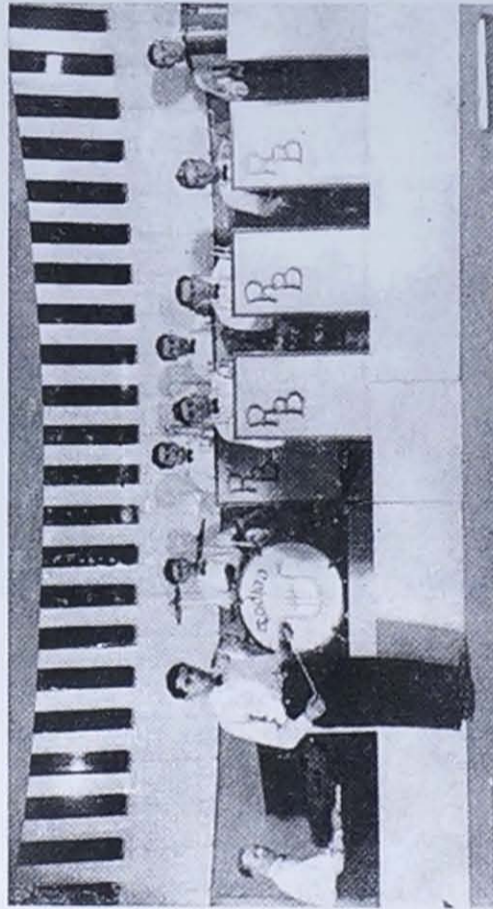
B. DIABOLOGIE: 'k Speel met mijn Diabolo,
Ro, ro, ro, make-ro,
'k Speel met mijn Diabolo,
Ho ho ho ho ho,
Ho ho ho ho ho.

C. KRAAI & PAPEGAAI: Een kraai mag geen liefde
Bij een papegaai gaan zoeken,
Dan gaan we naar de herten,
Dan gaan we naar de herten,
Een kraai mag geen liefde
bij een papegaai gaan zoeken,
Dan gaan we naar de herten,
Dat is nu eenmaal zo.

LI VOORSTELLING (DOR): Annewaans, Franck Reynoud, Epliani Antoine, De Chocq Jozeph,
De Donsker, André, De Vreese Roger, De Wolf André, De Wolf Emiel,
Dondersson Georges, Dambroschi Roger, Nuysscher Henri, Van Dierckx
Robert, Van Lintghem August, Van Landuyghem Robert

K T & FIVE

Radja's WERELDREIS

1 9 5 3

PROGRAMMA

EERSTE DEEL

1. Openingsmars - Voorstelling,
2. Orféo mars,
3. Het blinde Kind,
4. Rozen zo Rood,
5. Naar de Speeltuin,
6. Na vijf Kussen,
7. Chantons Madeleine,
8. Koffiepraatje,
9. Klarinet Polka,
10. Espana,
11. Als het uur van weerzien slaat,
12. Schavuitje,
13. Enkel Reis naar Londen,
14. Vogelhandler Walzer,
15. Alleen door Jou,
16. Bonita Nina.
17. De Tamboer.

TWEEDE DEEL

1. Ambre Rose,
2. The Teddy Bears' Picnic,
3. Heel lang, Heel lang,
4. Marie-Rose,
5. De drie Toto's,
6. Cornelia,
7. Vagues Berceuses,
8. Brésil,
9. Braziliaanse Samba,
10. Diabologie,
11. Chinees Intermezzo,
12. Roses de Chine,
13. Kraai en Papegaai,
14. Een Oude Zeeman,
15. Zie ik de lichtjes van de Schelde,
16. Bloesem van Seringen,
17. Huilpreparaat.

*Een groepje uit de stoet van de plechtige inhaling van E.H. Th. Neyt in 1934. De meisjes vooraan dragen elk een letter van het woord "welkom".
v.l.n.r. :*

*bovenaan : Maria Mestdagh, Germaine Van Hecke, Martha De Scheemaecker, Georgette Van de Walle, Maria Cools en Suzanne Cocquyt.
onderaan : Lucrèce Verstraete, Jacqueline De Meyer, Yvette De Spiegelaere, Anna Saelens, Yvette Vestens, Paula De Schryver en Rosa Laroy.*

Telkens ook als de grote processie uitging - tweemaal per jaar, nl. de zondag na Sacramentsdag en op halfoogst - werden ook in de patronage groepen samengevoegd, beelden op draagberries geplaatst in afwachting van vrijwillige dragers, figuranten gekleed enz. Dan liepen de onderpastoors zenuwachtig rond om de verschillende groepen, die ook uit de scholen aansloten, ordelijk in mekaar te schuiven.

Zo zien we nog E.H. De Jaegher handenwringend naast het beeld van Franciscus Xaverius staan, waarvoor amper één drager, Aimé Van Rostenberghe, was opgekomen. Bijna in tranen uitbarstend kloeg hij: "En wie goa 't er den dienen doar droagen?". En dan boos: "Hij kan blijven staan!"

DE PATRONAGE WORDT TIJDELIJK "CINEMA PAX"

We vallen in herhaling, als we de zoveelste functie van de patronage aan onze lijst toevoegen, nl. "Cinema (zaal) PAX". In ons tijdschrift Land van de Woestijne, 17e jaargang, nrs.3 en 4 schreef André De Ké, buur en geïnteresseerd jong toeschouwer hierover en in "100 jaar in beweging", geschiedenis van de Christelijke Arbeidersbeweging herhaalde hij dit eveneens. We kunnen dus niets anders dan dit vluchtig hernemen en er hier en daar uit eigen herinneringen en die van anderen iets aan toevoegen.

In 1946 was er sprake van om een cinemazaal op te richten op de Markt. De heer Soetaert, die in Ruiselede al een cinema bezat, zou hiervoor het toenmalig café Casino laten ombouwen. De parochiale geestelijkheid, en vooral onderpastoor René Van Impe, werden hierdoor verontrust. Ze waren in principe niet tegen een bioscoop, maar wilden, voor de "morele zuiverheid" van hun parochianen, graag een vinger in de pap.

Daarvoor zou de patronage worden omgebouwd. Er moest een projectiecabine komen, verduistering, een voldoende groot projectiedoek, een verhoogde oplopende vloer met klapstoeltjes enz. worden aangebracht. Cyriel Van Averbek, die destijds de patronage had gebouwd, werd begin 1947 aangesproken en liet zijn bediende, architect Arthur De Bevere, een ontwerp tekenen. (zie bijlage p.38-39)

Onderpastoor Van Impe en andere promotoren haalden hiervoor de nodige gelden bijeen bij vrijwillige leners en schenkers. Het werk kwam gauw klaar, maar maakte dat de zaal minder geschikt bleek voor andere activiteiten door: bijv. het hellende verhoog, de verduisterde ramen, het zware doek, dat met katrollen en tegengewicht tot boven het theater moest worden opgetrokken. Er moesten zelfs in het dak inkavelingen worden aangebracht, om dit hoog genoeg te kunnen optrekken. Ondertussen waren wel al filmen gedraaid voor de bevrijdende soldaten, die ook door Aalternaars werden bijgewoond.

Toen de zaal klaar was, konden de vertoningen voor alle Aalternaars worden bijgewoond. De eerste film was een heroïsche, wat chauvinistische oorlogsfilm: "Ik had vijf zonen" (De Familie Stoddard) en dan kwamen verder alle succesfilmen van die tijd: "Het lied van Bernadette" (met Jennifer Jones), "Tarzanfilmen" (met Johnny Weismüller), "Jongensstad" (met Mickey Roney), "Meisjesstad", "Pater Damiaan", "De twee wezen". "De klokken van Sint-Mary" en

"Going my way" (met Bing Crosby). De belangstelling voor deze nieuwe vorm van ontspanning op eigen gemeente was groot, vooral de zaterdag- en de zondagavond. De maandagavond was die wat minder. De inkomrijzen waren : 11 fr. (0,27 euro), 10 fr. (0,25 euro) en 7 fr. (0,17 euro) volgens de plaats in de zaal. Kinderen betaalden halve prijs.

Normaal nam Aloïs De Sutter de taak waar van lokettist, was Julien De Souter zaalwachter en voor de projectie hoorde ik de namen noemen van Jozef Callant, Julien Van de Walle, Antoine Stommelinck en Antoine Claeys. Wellicht waren er hierbij beurtrollen.

Belangrijk was, dat voor elke vertoning, de film de censuur diende te passeren en dat er geregeld werd geknipt in de scènes die voor de jeugd - en ook wel voor de volwassenen - niet konden worden getolereerd. Zo was praktisch elke film "kinderen toegelaten". Het censuurcomité, stond - zo vertelt Antoine De Meyer - onder de leiding van onderpastoor Van Impe. Antoine, die toen amper 18 jaar was, mocht wel aan de technische kant van de knipwerkzaamheden deelnemen en er na de vertoningen weer de gecensureerde stukken inplakken. Een wat vreemde bedoening.

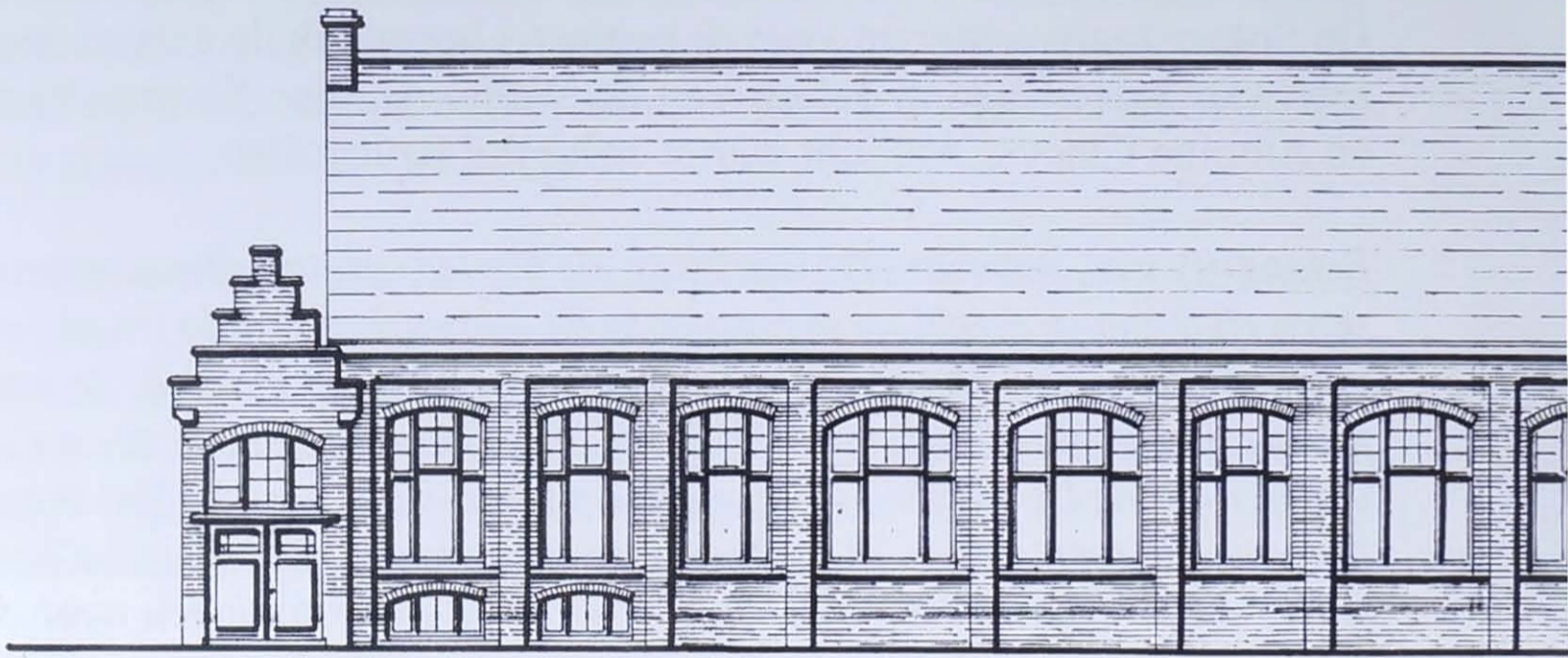
Ondertussen had de heer Soetaert, wellicht om commerciële redenen, gemerkt dat er met de Pax van Aalter samen te werken viel. Dezelfde film kon hij in twee zalen vertonen. Dit gebeurde dan ook en vanaf dat ogenblik viel - tot ergernis van sommige ouders van jonge bezoekers - de censuur weg. Ook moest men tijdens de vertoning soms een poosje wachten, omdat de volgende *filmspoel* nog onderweg was van Ruisselede (±1956-1957).

Wanneer dan de familie Alfons Maes - ook van Ruisselede - eind vijftiger jaren, plannen maakt om in de Stationsstraat de cinema Capitole op te richten, reageert de heer Soetaert met een bord aan de omheining van de tuin tegenover de huidige GB - Blokker, waarop prijkt: "Hier komt de nieuwe cinema". Bijna waren er toen drie bioscopen in Aalter. Het is echter bij dit *plakkaat* gebleven. Na de opening van de Capitole zijn dan ook de voorstellingen in cinema Pax tot het verleden gaan behoren.

DE PATRONAGE EN HET VRIJE ONDERWIJS

Een laatste maar niet onbelangrijke gebruiksfunctie van de patronage was, toevluchtsoord betekenen voor het onderwijs.

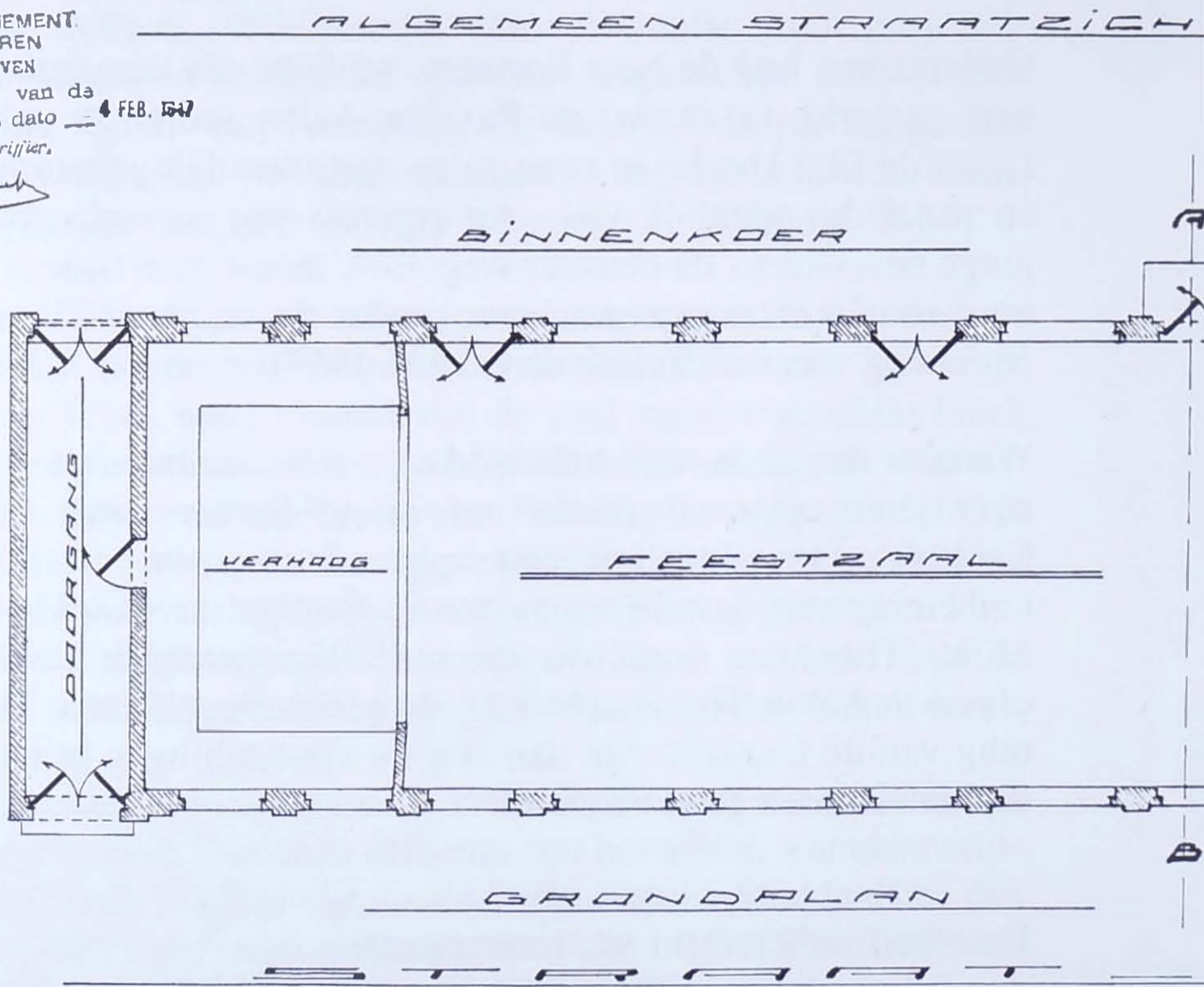
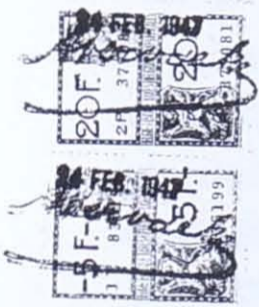
PR: OOST VL:
GEM: AALTER
ALGEMEENE WEERGAVE VAN
PARROCHIALE WERKEN

PROVINCIAAL GOVERNEMENT
 VAN OOST-VLAANDEREN
 HINDERLIJKE BEDRIJVEN

Bijlage bij het besluit van de
 Bestendige Deputatie, in dato 4 FEB. 1947
 De Provinciale Griffier.

verw.

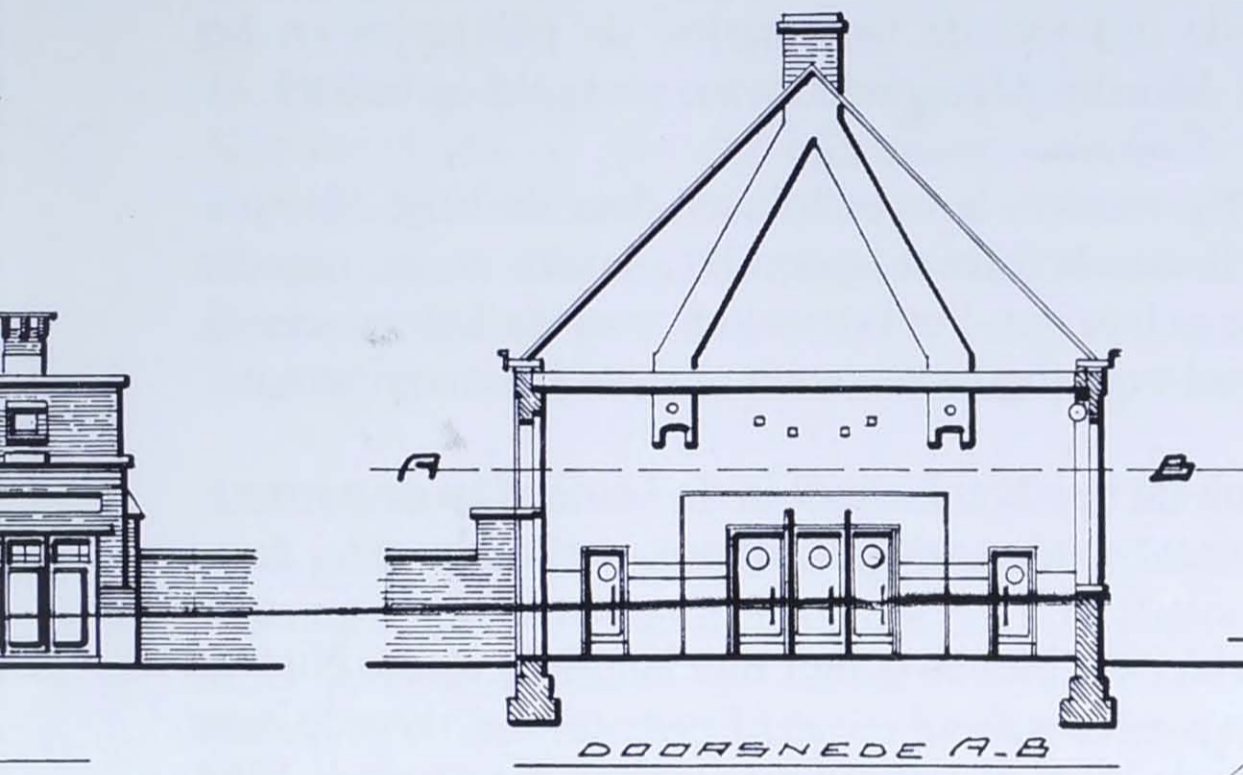

Plan van de verbouwing met projectiecabine in 1947

BESTAANDE FEESTZAAL DER

0.240

SCHAAL 1/10

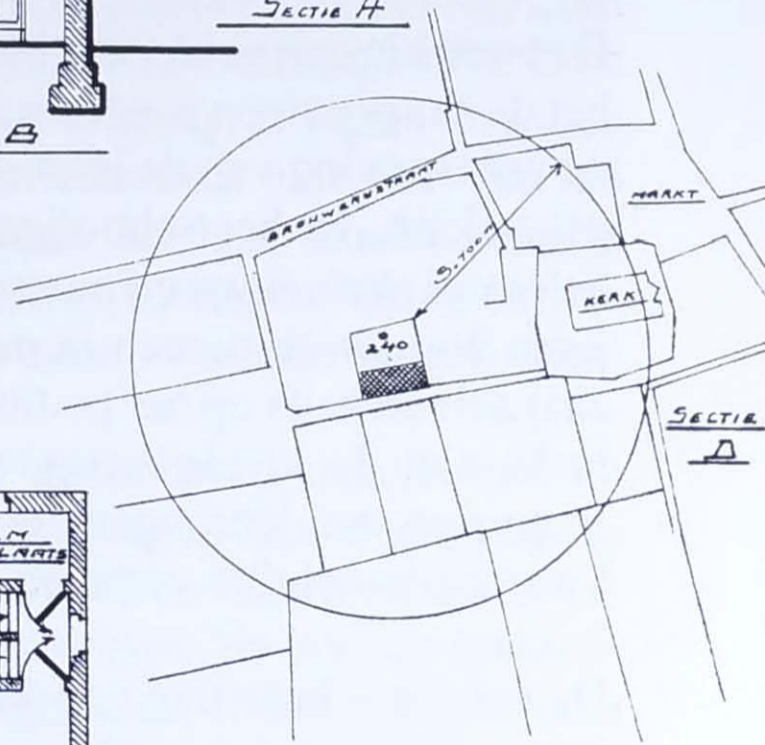

DOORSNEDE A-B

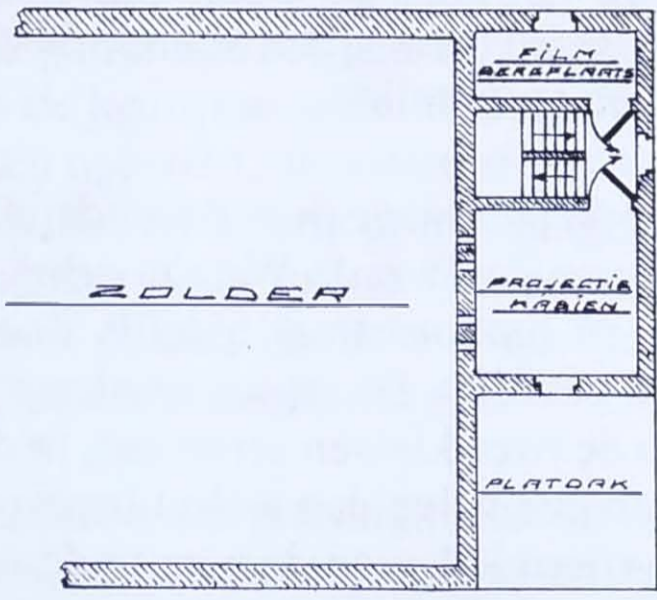
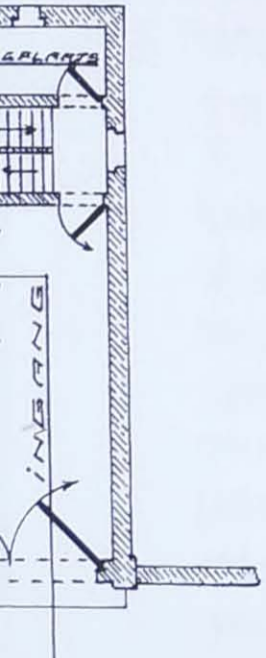
Z

SECTIE H

SECTIE A

ZOLDER

BOVENPLAN

LIGGINGSPLAN - SCHAAL 1/2500

C. VAN AVERBEKE
 ARCHITECT AELTRE
 H.R.G. 7146 G.

Dit gebeurde al in de eerste jaren van haar bestaan. Achteraan waren daartoe twee kleuterklassen voorzien. Die waren van de grote zaal afgescheiden door "cloisons", houten beschotten die desnoods konden worden weggedraaid. Vele van de zeventigers en tachtigers zullen zich nog wel zuster Pelagie en zuster Angela herinneren. Later kwamen dan de zusters Imelda, Laurentia en Leonarda. Van de eerste onthoud ik haar "klakker", van de tweede haar strengheid, van de derde haar goedheid. 't Was de tijd van de weefmatjes, de pluklapjes en het gedwongen slapen. Moeder Aldegonde kwam geregeld op bezoek.

Tot in de jaren dertig werden de twee lokalen door de Vrije Meisjes-school van de Brouwerijstraat gebruikt, maar toen moeder Aldegonde nieuwe gebouwen liet optrekken voor de lagere school, kon de kleuterschool volledig overkomen naar de Brouwerijstraat.

In die jaren kon ook de huishoudschool in de kelder van de patronage een geschikte plaats vinden voor haar kook- en waslessen.

De twee klassen achteraan bleven echter niet lang leeg staan. Nu was het de aangenomen jongensschool die in klassennood verkeerde door de vernieuwing van de lokalen in de Stationsstraat, die zij sinds 1884 gebruikten. In het schooljaar 1936-1937 werd die school immers helemaal vernieuwd en moesten de leerlingen van verschillende leerjaren hun intrek nemen in de twee klassen achteraan de zaal, in de zaal zelf en zelfs op het podium. Dat dit voor het lesgeven en de klas-tucht niet de ideale vestigingsplaatsen waren, ligt voor de hand. Sommige oud-leerlingen weten over deze periode boeiende, maar kwajongensachtige verhalen te vertellen.

De volgende bezetting van de patronage door dezelfde jongensschool greep plaats op het einde van de Tweede Wereldoorlog, toen, na de bevrijding, de lokalen in de Stationsstraat tijdelijk door Poolse en Canadese soldaten werden gebruikt. De lessen werden toen half september hervat, opnieuw in de twee klassen achteraan, in de zaal en op het podium. Er diende toen een halve-dag-stelsel ingevoerd, waarbij de onpare leerjaren in de voormiddag en de pare in de namiddag les kregen. De nieuwgebouwde lokalen aan de andere kant van de binnenkoer werden toen nog door onze bevrijders gebruikt. Er hingen nog parachutes van de luchtlandingstroepen aan de plafonds.

De volgende bezetting voor schoolgebruik greep plaats in het begin van de jaren zestig, toen ook de meisjesschool aan vergroting toe was en er

klassen dienden bijgebouwd in de Brouwerijstraat. In afwachting werden toen klassen geïmproviseerd in het nieuwe gedeelte van de patronage, maar ook in de oude gemeenteschool van de Boomgaardstraat.

Diezelfde zalen, vooral het keukengedeelte en het daaraan gekoppelde kleine zaaltje, werden toen ook een tijdlang gebruikt door de Landelijke Huishoudschool.

In 1966 was het de beurt aan de pas opgerichte Technische School Sint-Jozef, die al spoedig niet meer voldoende ruimte had in de Boomgaardstraat en de lokalen aan de noordzijde als klaslokalen diende te gebruiken en de zaal als refter. Humorist, gewezen stichter-directeur; Hubert van Hooreweghe, voegt er gewoonlijk aan toe, dat de grote zaal nog twee jaar naar Delsa-soep heeft geroken.

Samenvattend kunnen we dus besluiten, dat de Patronage-Pax-zalen heel vaak gediend hebben als oplossing voor schoollokaalproblemen, zonder dan nog te spreken over de bedoeling van E.H. Pastoor Theofiel Neyt, om er in 1949 de Broeders van Liefde met hun Sint-Gerolfschool te laten starten en er dadelijk, hun klooster in onder te brengen. Wijlen E.H. Leo Boterdaele, toen onderpastoor, meende te weten, dat toen zelfs een tijd werd gedacht, niet alleen het klooster, maar het hele scholencomplex rond de Pax uit te bouwen op de huidige Sint-Corneliusparking en verder naar Kerkem toe. Gelukkig is dit idee nooit tot uitvoering gekomen.

Iets wat natuurlijk nauw aansluit bij de onderwijsactiviteiten en waarvoor de patronage elk jaar een aantal dagen haar deuren openzette, waren de jaarlijkse prijsuitdelingen. Na de "composities" werden de punten opgeteld, de bulletins geschreven, de boeken (pakketten), de medailles en de kroontjes klaargemaakt en eind juli (Jawel!) was de patronage de trefplaats van geestelijke en wereldlijke overheden in groot ornaat, omdat die aan de verdienstelijke leerlingen hun prijzen kwamen overhandigen.

Meestal bestonden die plechtigheden uit een eerste gedeelte, waarin voordrachtjes, kleine toneeltjes, zang en dans, gedurende het schooljaar aangeleerd naarvoor werden gebracht, al dan niet begeleid door een zuster-pianiste of een bereidwillige mevrouw, als mevr. Mattheeuws. Nadien kwamen de klassen achteraan, via de kelder op het podium, waar ze werden afgeroepen. Eerst de bijzondere prijzen voor gedrag, naarstigheid, beleefdheid enz. en dan in volgorde, de algemene uitslagen. Het gevolg was, dat bepaalde knappe leerlingen

In 1948 speelde de Aangenomen Jongensschool "Sneeuwitje" van C. Lindemans

een paar maal de zijtrapjes mochten afdalen en dat de "arme", minderbegaafden uiteindelijk moederziel alleen op dat grote podium achterbleven. Er is op dat terrein later gelukkig heel wat veranderd.

Sommige scholen, onder andere Sint-Gerolf lagere school, slaagden erin om van de prijsuitdeling een echte toneelnamiddag te maken met leuke stukjes als: "Kreupel Jantje", "Titerke", "Krullebol" enz. Er werd dan ook veel tijd en werk besteed aan de decors en de belichting.

Joseph DE DONCKER

Bronnen :

- kerkarchief van de Sint-Corneliusparochie
- eigen herinneringen en documenten
- bereidwillige geïnterviewden
- bereidwillige schenkers van documenten en foto's
- ons eigen tijdschrift *Land van de Woestijne*

HOE HET BEGON

De stichting van de Heemkundige Kring Arthur Verhoustraete had plaats op 26 mei 1977 en was een initiatief van wijlen Roger Defruyt. Medestichters waren Luc Stockman (†), Maurice Thys, Marcel Saelens (†), Maurice Michiels (†), Anna (†) en André Verhoustraete (†). (1) Al op 1 juni meldde Roger Defruyt aan het gemeentebestuur van Aalter de oprichting van een heemkundige kring te Aalter. Volgens die brief was het bestuur *alsvolgt samengesteld*:

erecomité: Mej. Anna en de Heer André Verhoustraete

voorzitter: Luc Stockman

secretaris-penningmeester: Roger Defruyt

bestuursleden: Maurice Michiels, Marcel Saelens en Maurice Thys

Voorts wilde men een vertegenwoordiger van het gemeentebestuur opnemen in het kringbestuur, bleek men van plan om dat bestuur nog uit te breiden met *aktieve bestuursleden* en lag het in de bedoeling om tweemaal per jaar *een brochure te laten verschijnen*. (2)

Op 6 september kwam het bestuur bijeen ten huize van Roger Defruyt. Op het programma stonden:

1. *Voorstelling bestuur.*

2. *Bespreking jaarprogramma.*

3. *Samenstelling van ons 1° nummer " 't Land van Woestijne "*. (3)

Een verslag van die vergadering vonden we niet terug in het archief van de kring. Het was allicht de eerste vergadering die ik bijwoonde. Marcel Saelens, die ik al enkele jaren kende uit de imkersvereniging, had mij overtuigd om medewerker te worden van de nieuw opgerichte heemkundige kring.

In opdracht van het bestuur schreef de secretaris op 10 september een brief aan het gemeentebestuur. Daaruit blijkt dat men al van meet af aan ambitieuze plannen had. Zo was het de bedoeling om te Aalter een heemmuseum op te richten en men had daarbij al gedacht aan tentoonstellingsruimte in het door de gemeente aangekochte kasteel van Poeke. Wat aanvankelijk een brochure werd genoemd, heette nu *ons tijdschrift "Land van de Woestijne"*. Het eerste nummer van dat tijdschrift zou in november 1977 verschijnen en men voorzag voor

die gelegenheid *een plechtigheid op het gemeentehuis met receptie*. Omdat pas na het verschijnen van het tijdschrift aan ledenwerving zou gedaan worden, vroeg men een gemeentelijke toelage voor het dekken van de kosten van het eerste nummer. Niet onbelangrijk was ook dat het bestuur de bescherming en toegankelijkheid van de archieven van de fusiegemeenten Bellem, Lotenhulle en Poeke gerealiseerd wilde zien. ⁽⁴⁾

Al op 14 september reageerde het schepencollege. Het was principiële akkoord om in het kasteel van Poeke tentoonstellingsruimte ter beschikking te stellen. De financiering van het eerste nummer van het tijdschrift en een plechtige voorstelling op het gemeentehuis waren geen probleem. Wat de archieven van de deelgemeenten betrof, die konden door plaatsgebrek niet op het gemeentehuis ondergebracht worden, maar op afspraak konden deze archieven op de respectievelijke gemeentehuizen geraadpleegd worden. ⁽⁵⁾

Op de bestuursvergadering van 10 november werden naast de stichters ook Jan Camerlinckx, Eric Claeys, Jean Van Cleven en Robert Verhelst als bestuursleden vermeld. Uit het verslag blijkt dat het tijdschrift een week later klaar zou zijn en dat op zondag 11 december 1977 de officiële voorstelling op het gemeentehuis zou plaats hebben. Er werden ook al een aantal activiteiten gepland, waaronder een spreekbeurt door Alfons Ryserhove, een filmvoorstelling door Marcel Saelens en een bezoek aan het heemmuseum van Nevele. ⁽⁶⁾

Het eerste nummer van het Land van de Woestijne oogde mooi. Door de beperkte financiële middelen was het beperkt tot twintig bladzijden, maar dat deed niets af van de inhoudelijke kwaliteit. De bijzonderste bijdragen waren van de hand van Roger Defruyt en gingen uiteraard over de oprichting van de nieuwe heemkring te Aalter. Jean Van Cleven zette de H. Hartkapel in de Oostmolenstraat in het daglicht. Maurice Thys startte de rubriek 'Wie kent wie?', waarin oude foto's werden gepubliceerd en toegelicht. Luc Stockman begon de rubriek 'Mijmering bij een grafsteen' en had het over de grafsteen van pastoor Joannes De Langhe. Met de rubriek 'Aalterse plaatsnamen' was het de bedoeling om *de belangrijkste en oudste plaatsnamen voorkomend binnen het grondgebied van de oorspronkelijke gemeente Aalter; te verklaren en hun vormevolutie te beschrijven*. Uiteindelijk is alleen de rubriek 'Wie kent wie?' tot op heden behouden gebleven.

Naar aanleiding van de officiële voorstelling van het eerste nummer van het tijdschrift 'Land van de Woestijne' had voorzitter Luc Stockman het in zijn toespraak over de doelstellingen van de kring en onderstreepte hij het belang en de rol van de fusiegemeenten. Voorts pleitte hij voor een goede samenwerking met de "buur" verenigingen. Ook het oprichten van een heemmuseum kwam weer ter sprake. Hij hechtte veel belang aan het uitgeven van een degelijk tijdschrift. Naar de toekomst toe, wilde hij aandacht besteden aan het opstellen van een leidraad voor genealogische opzoeken en het verbeteren van de toegankelijkheid van het archief in Aalter. Na het wederwoord van de burgemeester, Jan De Crem, volgde een receptie en poseerde het bestuur voor de foto in het gemeentehuis, het huidige OCMW-gebouw.

Lijkt de heemkundige kring in Aalter vrij laat opgericht geweest te zijn, het betekent niet dat er te Aalter geen belangstelling was voor heemkunde en lokale geschiedenis of dat er in de jaren daarvoor niet over het Aalters verleden werd gepubliceerd.

Het bestuur van de Heemkundige Kring Arthur Verhoustraete op 11 december 1977.

v.l.n.r. : vooraan: Maurice Thys, Luc Stockman, Anna Verhoustraete, Roger Defruyt, André Verhoustraete, Jan Camerlinckx.

achteraan: Marcel Saelens, Jean Van Cleven, Maurice Michiels, Robert Verhelst, Eric Claeys, Achiel Taildeman.

Foto uit het archief van de familie Defruyt

De periode tussen de twee Wereldoorlogen was de tijd waarin een vernieuwde belangstelling voor de heemkunde doorbrak. Her en der werden initiatieven genomen. Dit zou leiden tot de oprichting op 6 mei 1939 van een 'Werkgemeenschap voor heemkunde'. Stichters waren inspecteur Leo Michielsen, Journalist Karel C. Peeters en Edmond Tieleman, die later de eerste voorzitter zou worden van de 'Heemkundige Kring van het Meetjesland', het later 'Heemkundig Genootschap van het Meetjesland'. Niet alleen interne verdeeldheid over onder andere de omschrijving van het begrip 'heemkunde', maar ook en misschien vooral de oorlogsomstandigheden leidden tot de opheffing van de Werkgemeenschap voor Heemkunde op 22 maart 1941. Vooral de houding die de Werkgemeenschap zou aannemen ten overstaande van de door de Nieuwe Orde heringerichte culturele instanties en meer bepaald een eventuele incorporatie van de Werkgemeenschap in 'Volk en Kultuur' leek voor problemen te zorgen. Er was niet alleen de vrees te moeten samenwerken met organisaties die collaboreerden, men was allicht nog meer bezorgd om het behoud van de onafhankelijkheid en het Vlaams karakter van de Werkgemeenschap. Jozef Van Overstraeten, ondervoorzitter van de 'Vlaamschen Toeristenbond' (VTB) en hoofdredacteur van 'Toerisme', die kost wat kost de 'heemkundige beweging' wilde voorzetten richtte in het najaar van 1941 in de schoot van de VTB het 'Verbond voor Heemkunde' op. Volgens de statuten heeft het Verbond tot doel:

- a. - *het bevorderen der heemkundige studiën en der heemkundige activiteit in Vlaanderen, o.m. door stappen bij de bevoegde instanties;*
- b. - *het bevorderen en regelen van samenwerking tusschen alle Vlaamsche beoefenaars der heemkunde, vereenigingen en individuen.*
- c. - *heemschut, d.i. het beletten der verdwijning of beschadiging van wat een blijvende waarde heeft voor de heemkunde: landschappen, gebouwen, voorwerpen, dokumenten, gebruiken, enz.; het nastreven der bewaring, herstelling, heropbeuring of aanmoediging.*

Vanaf 1942 verscheen het tweemaandelijks tijdschrift 'Heemkunde'. Omwille van de grote belangstelling werden de voornaamste bijdragen gebundeld en in 1943 uitgegeven als 'Inleiding tot de heemkunde - 1'. Tegelijk werden de lokale afdelingen van de VTB aangespoord om in hun werkgebied een heemkundige kring op te richten.

In het Meetjesland werden heemkringen opgericht in Evergem (25 oktober 1942), Maldegem (17 februari 1943) en Eeklo (4 juli 1943).
(⁷)(⁸)(⁹)(¹⁰)(¹¹)(¹²)

Tijdens de kermisdagen van september 1943 organiseerde de plaatselijke afdeling van de VTB een heemkundige tentoonstelling te Aalter. Ze ging door in de bovenzaal van de toenmalige 'Casino' op de Markt. Door de grote belangstelling bleef ze nog open op nakermiszondag 26 september en de volgende zondag 3 oktober. In feite was de tentoonstelling een officiële oproep voor de oprichting van een heemkundige kring te Aalter. De openingstoespraak, die de lokale VTB-voorzitter Amedée Laroy hield, was zeker, voor wat betreft de uitvoerige historische verwijzingen, gestoffeerd met de opzoekingen van Arthur Verhoustraete. Arthur was waarschijnlijk een van de initiatiefnemers voor deze tentoonstelling. Tot besluit van zijn rede pleitte Amedée Laroy voor het oprichten van een *heemkring* in Aalter met *een museum voor heemkunde* en voor *Aalter zijn eigen geschiedenisboek in ieder huis op de kast*. (¹³) Het zou echter bij die oproep blijven. Er werd geen bestuur samengesteld. De steun van *de geestelijke en wereldlijke overheid*, waartoe Amedée Laroy had opgeroepen, kwam er niet. Er werden geen nieuwe activiteiten georganiseerd. Alleen Arthur Verhoustraete werkte verder. In 1944 vinden we zijn eerste publicatie in 'Toerisme', het *halfmaandelijksch tijdschrift van den Vlaamschen Toeristenbond*. Het ging onder de titel *Over de Krompoel te Aalter*. Nog hetzelfde jaar verscheen eveneens in 'Toerisme' een bijdrage over *Molens te Aalter*. Ofschoon deze tekst waarschijnlijk door Arthur geschreven was, werd hij ondertekend door Jozef Van Overstraeten.

Ook na de oorlog bleef het stil te Aalter. Was het de gespannen sfeer ten gevolge van de repressie, die niet van aard was om het idee van een heemkring te Aalter weer op te rakelen? Stond Arthur alleen met zijn ideeën voor een heemkring? Was hij te schuchter, had hij niet voldoende organisatorisch talent om een heemkring op te richten? We zullen het allicht nooit weten. Wat we wel weten, is dat Arthur Verhoustraete en vanaf de tweede helft van de jaren 1960, Luc Stockman, vrijwel de enigen waren die in de periode 1945 tot 1977 over het Aalters verleden gepubliceerd hebben.

Na de oorlog publiceerde Arthur Verhoustraete in het weekblad 'De Ster' *De kerk en de kerkelijke instellingen te Aalter rond 1600* (een vervolghet verhaal in verschillende nummers vanaf november 1945) en *Het*

Bakensgoed te Aalter (1946). In samenwerking met Karel Van Nyen organiseerde hij in 1945 in de zaal Pax een kleine tentoonstelling, gewijd aan de verspreiding van de verering van Sint-Cornelius in Vlaanderen.

Toen het 'Heemkundig Genootschap van het Meetjesland' op 19 januari 1947 een eerste openbare vergadering belegde, was Arthur Verhoustraete een van de nieuwe medewerkers. Voor het eerste jaarboek van het Genootschap, dat in december 1949 verscheen, leverde hij drie sprokkelingen en een artikel *Iets over den Franse meier van Aalter, over zijn adjuncten en over de plundering en vernieling van hun woningen in 1814*. Tot zijn overlijden in 1971 zou hij niet alleen in 'Appeltjes', maar ook in 'Bos en Beverveld', 'Het Land van Nevele', 'Ons Doomkerke', 'Ons Heem', 'Ons Meetjesland' en 'De Toerist' publiceren. ⁽¹⁴⁾ In zijn werkkamer verzamelde hij bladzijden informatie over het Aalters verleden.

Vanaf 1967 begon ook Luc Stockman over Aalter te publiceren in 'Appeltjes', 'Biekorf', 'Ons Meetjesland' en de 'Vlaamse Toeristische bibliotheek'. ⁽¹⁵⁾

Als in 1977 een heemkundige kring van start ging in Aalter, was dat niets te vroeg, want er was werk aan de winkel. Bovendien was er belangstelling. Half januari 1978 noteerde men 226 leden en dat zou in de daarop volgende maanden oplopen tot 315. Luc Stockman beschikte over een jonge en dynamische groep medewerkers en er werd druk gewerkt om een mooi en interessant tijdschrift uit te geven, om allerhande activiteiten te organiseren, om in Poeke een heemmuseum te realiseren, om monumenten te laten klasseren of te restaureren.

In 1978 werd ijverig verder gewerkt. Er moest een nieuw nummer van het tijdschrift samengesteld worden en was er heel wat doen in verband met de restauratie van het Veronicakruis te Lotenhulle. Inmiddels leek ook het idee voor een museum in het kasteel van Poeke vaste vormen te krijgen. Het tweede nummer van het Land van de Woestijne verscheen in augustus. Er werden voorbereidingen gemaakt voor een 'Congres van de Historische Kringen van Oost-Vlaanderen' dat in 1979 te Aalter zou doorgaan naar aanleiding van de herdenking van de 'Slag van de Witte Kaproenen' in 1379.

Begin 1979 kwam José Deguffroy het bestuur nog versterken. De kring sloot aan bij het 'Verbond van de kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen'. Het Land van de Woestijne groeide stilaan uit tot

een heus tijdschrift. Het eerste nummer besteedde naar aanleiding van de 600ste verjaardag van de 'Slag van de Witte Kaproenen' ruim aandacht aan *De Brugse Vaart*. Verder een opgemerkte bijdrage over de Gentse industrieel Jacob-Lieven van Caneghem, die in 1808 het kasteel van Bellem met bijhorend park en de Kranepoel kocht. Het 59 bladzijden tellende tweede nummer was van de hand van Maurice Thys en helemaal gewijd aan de bevrijding van Aalter in september 1944. Van dit zogenaamde *Polennummer* werden ettelijke exemplaren bijgedrukt, die hun weg vonden naar talrijke Aalterse families. In dat jaar verscheen ook *De geschiedenis van Aalter* door Luc Stockman. Spijtig genoeg hebben sommigen deze publicatie toen als een handicap voor de kring beschouwd. Men dacht dat daarmee alles over Aalter geschreven was. In werkelijkheid was die publicatie een promotie voor de heemkundige kring zowel in Aalter als ver daarbuiten. Na *De geschiedenis van Aalter* werden er in de voorbije 25 jaar meer dan 3000 bladzijden Aalterse geschiedenis gepubliceerd in het Land van de Woestijne, liggen er in de archieven nog hopen gegevens te wachten op verwerking, staan er bij heel wat Aalterse families nog 'schoendozen' met honderden tot nog toe onbekende foto's...

Daar waar de bestuursvergaderingen elkaar met de regelmaat van een klok opvolgden, blijkt er na de vergadering van 13 november 1979 plots een tijdspanne van bijna 6 maanden te liggen tot de bestuursvergadering van 6 mei 1980. Opmerkelijk zijn ook een aantal punten van de agenda:

6. *Rol v.d. kring i.v.m. Geschiedenis Bellem, Lotenhulle, Poeke.*
8. *Bezinning en overzicht na 2 jaar "werking".*
9. *Dagelijks bestuur: nodig of overbodig.*
10. *Alg. bestuursvergadering: hoe dikwijls en waar?*
11. *Samenwerking of verzuiling onder de schrijvende leden.*
12. *"Herkauwen" van geheel of gedeeltelijk verschenen artikels of uitzien naar gloednieuwe onderwerpen. (16)*

Men ontkomt niet aan de indruk dat er in de schoot van het bestuur wrijvingen waren ontstaan en dat was ook zo. Na de publicatie van *De Geschiedenis van Aalter* had het gemeentebestuur besloten om ook de geschiedenis van de deelgemeenten Bellem, Lotenhulle en Poeke te laten schrijven en daarvoor had het andermaal beroep gedaan op Luc Stockman. Sommige bestuursleden voelden het aan alsof de kring een tweederangsrol toebedeeld kreeg en meenden dat, voor wat het Land van de Woestijne betrof, er enkel nog kruimels te

publiceren vielen. Hoe dan ook de discussie op de vergadering van 6 mei leidde tot het ontslag van voorzitter Luc Stockman. In het verslag van de vergadering luidde het: *Allerlei op- en aanmerkingen waren de oorzaak dat de voorzitter zijn ontslag als voorzitter van de Kring indiende.* (17)

Ondanks de strubbelingen in de schoot van het bestuur bleef in 1980 het tijdschrift normaal verschijnen en werden er verder activiteiten georganiseerd. Om de werking van het bestuur te regelen kreeg de kring begin 1981 een 'huishoudelijk reglement'. Op 24 maart 1981 werd het bestuur herschikt:

- erevoorzitster: Anna Verhoustraete
- voorzitter: Jan Camerlinckx
- ondervoorzitter: Maurice Thys
- secretaris-penningmeester: Roger Defruyt
- verslaggever: Ivan Hoste
- bestuursleden: Maurice Michiels, Marcel Saelens, Luc Stockman, Achiel Taideman, Jean Van Cleven, Robert Verhelst en André Verhoustraete

Inmiddels telde de kring al meer dan 400 leden. Genoeg reden dus om die mensen een degelijk tijdschrift aan te bieden en ze te verwennen met interessante activiteiten. In 1981 werden niet minder dan zes activiteiten georganiseerd. Vanaf het najaar 1981 verscheen ook regelmatig de 'Heemtoerist', een informatieblad van de kring. Daarin werd nieuws van de kring opgenomen en werden activiteiten aangekondigd. (18)

Tot zover onze eerste bijdrage over 25 jaar Heemkundige Kring Arthur Verhoustraete. In een volgende bijdrage volgt de rest van het verhaal.

Jan CAMERLINCKX

Bronnen :

(1) DEFruYT ROGER, *Bij de stichting van de Heemkundige Kring "Arthur Verhoustraete"*, Land van de Woestijne, 1977 nr.1, p.3-5.

(2) Archief Heemkundige Kring A. Verhoustraete (AHK), Briefwisseling 1977-1983.

(3) AHK, Uitnodigingen en verslagen 1977-1990.

(4) AHK, Briefwisseling 1977-1983.

- (⁵) AKH, Briefwisseling 1977-1983.
- (⁶) AHK, Uitnodigingen en verslagen 1977-1990.
- (⁷) Heemkundige Bibliotheek onder leiding van Jozef Van Overstraeten, *Inleiding tot de Heemkunde – I*, Standaard-Boekhandel, 1943.
- (⁸) NOTTEBOOM HUGO, *Edmond Tieleman, stichter van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland*, Appeltjes van het Meetjesland 1999, p.87-149.
- (⁹) MICHIELSEN L. en DE WACHTER L., *Heemkunde*, Antwerpen, 1949.
- (¹⁰) ROOSE R.W., *Het probleem der heemkunde*, 1947.
- (¹¹) BASTIAEN FILIP, *Geschiedenis schrijven in het Meetjesland*, Appeltjes van het Meetjesland 1999, p.25-86.
- (¹²) DE GEEST DIRK e.a., *Collaboratie of cultuur?*, Antwerpen, 1997.
- (¹³) DEFUYT ROGER, *Heemkundige tentoonstelling 1943*, Land van de Woestijne 1977 nr.3-4, p.7-11.
- (¹⁴) CAMERLINCKX JAN, *Omgaan met het verleden – Arthur Verhoustraete een pionier op het vlak van lokale geschiedschrijving en heemkunde*, Land van de Woestijne 2001 nr.1, p.3-26.
- (¹⁵) Werkgroep vriendenkring Luc Stockman, *Vriendenboek Luc Stockman*, Eeklo, 1998.
- (¹⁶) AHK, Uitnodigingen en verslagen 1977-1983.
- (¹⁷) AHK, Uitnodigingen en verslagen 1977-1983.
- (¹⁸) AHK, Uitnodigingen en verslagen 1977-1983.

EEN OUD-STRIJDERSBOND 1914-1918 TE SINT-MARIA-AALTER

EINDE VAN DE GROTE OORLOG

Op 11 november 1918 werd 's morgens vroeg in een treinwagon in het Noord-Franse Compiègne de wapenstilstand tussen de geallieerden en Duitsland ondertekend. Het staakt-het-vuren werd van kracht nog dezelfde dag om 11 uur.

De Duitse troepen moesten binnen de veertien dagen de bezette gebieden en Elzas-Lotharingen verlaten evenals het gebied ten westen van de Rijn.

Voor veel soldaten betekende dit het einde van hun legerdienst en ze werden bijna onmiddellijk gedemobiliseerd. Anderen kregen enkele dagen verlof en trokken daarna de Duitsers achterna tot aan de Rijn. Ze zouden nog maanden deel uitmaken van de troepen die het Rijngebied bezetten.

In mei 1919 werden Eupen, Malmédy en Moresnet bij België gevoegd en ook daar werden Belgische troepen heen gestuurd. Veel later, op 11 januari 1923, drongen Belgische troepen het Ruhrgebied binnen en toen op 6 maart van datzelfde jaar de drie Oostkantons Eupen, Malmédy en Sankt-Vith definitief tot het Belgisch grondgebied werden uitgeroepen, trokken de Belgische troepen zich terug uit Duitsland. Er bleef slechts een klein contingent Belgen in het Ruhrgebied - met administratieve opdrachten - die officieel op 18 augustus 1925 de plaatsjes Offenberg en Apenweier verlieten en een definitief einde stelden aan de Rijn-Ruhrbezetting.

OPRICHTING VAN OUDSTRIJDERSBONDEN

Toen de vijandelijkheden gestaakt werden, kwamen er van het 380 000 manschappen tellende Belgische leger 42 000 niet terug. Daarvan sneuvelden er 28 000 op het slagveld en 14 000 overleden aan ziekte of werden als vermist opgegeven. Het was trouwens na 1916 en bij het grote doorbraakoffensief dat de meesten sneuvelden.

Ondertussen werden in de meeste steden, gemeenten en dorpen standbeelden of gedenkplaten ingehuldigd ter ere, of ter nagedachte-

NSB-kenteken

nis van de gesneuvelden. Oud-strijders gingen zich verenigen in bonden en zelfs op politiek vlak vormde zich een nieuwe partij onder de benaming 'Frontpartij'.

Als een der allereerste werd de 'Strijdersfederatie' opgericht, gevolgd door 'L'école du Front'. In februari 1919 verenigden zich deze twee bonden en bij wet van 27 juni 1921 werd de NSB (Nationale Strijdersbond België) als ver-

eniging zonder winstoogmerk opgericht. Deze wet verscheen in het Belgisch Staatsblad van 3 september 1921.

Naast kerkelijke plechtigheden ter herdenking van de oorlogsslachtoffers werd vanaf 1920 een jaarlijkse IJzerbedevaart gehouden. Deze bedevaart die in 1920 te Steenkerke, in 1921 te Steenstrate, in 1922 te Westvleteren en in 1924 te Kaaskerke gehouden werden, zorgden voor heel wat strubbelingen en verdeeldheid binnen de oud-strijdersbonden. Vlaamsgezinden lieten de IJzerbedevaart uitgroeien tot een groot protest. Ze lieten in 1925 te Kaaskerke, onder de benaming 'Izertoren', een gedenkteken oprichten. Sommige oud-strijders die aangesloten waren bij de NSB, lieten zich nu aansluiten bij afscheidingsverenigingen die zich op hun beurt nu verenigden onder de benaming VOS (Vlaamse Oud-Strijders).

Bij de oud-strijdersbond te Aalter, die zowel leden van Aalter, Maria-Aalter als Aalterbrug in haar rangen telde, kwam verdeeldheid en na de onrustige IJzerbedevaart van 1930 gingen stemmen op om de oud-strijdersbond van Aalter te splitsen. (*)

Toen op 6 oktober 1931 Joris Van Severen te Brugge het 'Verdinaso' oprichtte, was voor velen de maat vol en werden de eerste plannen gesmeed om te Maria-Aalter een afzonderlijke afdeling van de oud-strijdersbond op te richten onder de vleugels van de NSB.

(*) Uit onderzoek bij de NSB blijkt dat de oud-strijdersbond van Aalter nooit aangesloten was bij de Nationale Vereniging en als onafhankelijke bond functioneerde.

Het was onder impuls van Modest De Roest, Joseph De Vis, Maurice De Baets en nog anderen dat in 1933 de NSB-afdeling Maria-Aalter werd opgericht. (cfr. NSB-nota Nationaal Secretariaat C.D.T.-769) Bij de oprichting telde de afdeling een dertigtal leden en nog tijdens het stichtingsjaar werd besloten een bondsvlag aan te kopen. Het was een Brusselse firma die de vlag vervaardigde. Het vlaggendoek met vlaggenstok en een er bovenop vergulde leeuw in brons, werden door Modest De Roest en Maurice De Baets per trein afgehaald in Brussel.

Nog datzelfde jaar werd de herberg 'In de Casino' bij Emiel De Bel als verenigingslokaal gekozen en het was daar dat ook in 1933 een plechtigheid plaatsvond waarbij de afdeling en de vlag door een afgevaardigde van de NSB officieel en in het openbaar erkend werden. Maurice Van Eeghem werd als vlaggendrager aangeduid.

Bij deze gelegenheid kwamen een twintigtal afdelingen van oud-strijders uit de wijde omgeving naar Maria-Aalter waarbij de heer Michel van de 'Invalides Prévoyants et le Front Unique des Anciens Combattants de Saint Gilles' uit Brussel een wimpel, in de vorm van een smal lang en in twee slippen uitlopend tweekleurig lint (blauw en

In 1933 werd vóór de herberg 'In de Casino' een plechtigheid gehouden ter gelegenheid van de inhuldiging van de vlag van de oud-strijdersbond NSB-afdeling Maria-Aalter. Op de voorgrond in het midden staat 'hoerke' De Vreese.

De gerestaureerde vlag van Maria-Aalter

geel), werd geschonken. Deze wimpel, samen met een lint in de nationale kleuren versieren de top van de vlag en werden bij rouwplechtigheden vervolledigd door een zwart lint.

Ondertussen werd ieder jaar, op 11 november, ter gelegenheid van de wapenstilstand een kerkelijke plechtigheid gehouden. Deze werd gevolgd door een rondgang in stoet waarbij alle oud-strijders, ver-

gezeld van hun echtgenote, alle herbergen met een bezoek vereerden. Gewoonlijk werden de herbergen van 't Hoekske' na de kerkelijke dienst bezocht, terwijl deze van de stationswijk daarna aan de beurt kwamen.

's Middags kwam het tot een gezamenlijk middagmaal in de herberg 'In de Springbareel' bij Maurice De Baets, waar er tot laat in de namiddag nog gekaart of gebold werd en waarbij ook menig pijltje in de vogelpik geworpen werd.

Rond de vijftiger jaren bedroeg het aantal deelnemers aan dat middagmaal rond de zestig: oud-strijders en echtgenotes. Het was dan ook laat in de avond en meestal reeds donker toen op de fiere borsten het gerinkel der eervolle onderscheidingen ophield.

DE TWEDE WERELDOORLOG

Tijdens de Tweede Wereldoorlog stonden de activiteiten van de oud-strijders op een laag pitje. Alle contacten met het hoofdbestuur van de NSB in Brussel werden verbroken nadat deze laatste haar afdeling had verwittigd dat de omstandigheden niet meer toelieten de statutaire vergaderingen te houden. Dit alles was het gevolg van een 'Verordnungsblatt' uitgegeven door de bezetter en waardoor alle

De langst levende oud-strijders van de grote oorlog 1914-1918.

v.l.n.r. Ernest De Fauw (1892-1985) en Maurice De Baets (1893-1994).

patriottische vieringen verboden werden. Wat niet verhinderde dat vele oud-strijders in zichzelf gekeerd, op de wapenstilstand van 11 november in alle stilte bijeen kwamen om hun gevallen kameraden te herdenken.

Binnen het bestuur van Maria-Aalter was een stilzwijgende overeenkomst gesloten, waarbij ieder bestuurslid zijn functie bleef behouden voor de duur van de vijandelijkheden.

De vlag van de afdeling Maria-Aalter werd door Modest De Roest op een geheime plaats (ondergronds) bewaard en zou slechts het daglicht terug zien in september

1944 toen Maria-Aalter op 8 september door Canadese soldaten bevrijd werd.

Nadat de voorzitter opnieuw in contact kwam met de NSB, kreeg ieder lid reeds in oktober 1944 opnieuw 'Het strijdersblad', orgaan van de Nationale vereniging.

Nadat de vlag uit de mottenballen gehaald werd uit haar vier jaar durende schuilplaats, verborgen voor het oog van de Duitsers, had ze hiervoor een zware tol betaald. De drie stoffen banen, zwart-geel-rood, waren, de ene al meer dan de andere, ten prooi gevallen aan slijtage door temperatuursverschillen en vochtigheid. Hierbij was het vooral de gele kleur die stilaan scheuren vertoonde. Toch zou de vlag de 11-novembervieringen meemaken om uiteindelijk in 1998 geres taureerd te worden. Hierbij werden door de restaurateur alle boordversieringen en alle attributen van de oude vlag op een nieuwe driekleur overgebracht zodat er geen wezenlijk verschil is tussen de huidige en de originele vlag.

De twee langst levende leden die deel uitmaakten van de NSB-afdeling Maria-Aalter waren Ernest De Fauw (1892-1985) en Maurice De Baets (1893-1994).

Bij het overlijden van deze laatste werd de oud-strijdersbond van Maria-Aalter ontbonden.

EEN GEDENKPLAAT

Om de slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog niet te vergeten, werd aan de voorgevel van de kerk van Maria-Aalter een gedenkplaat aangebracht. Deze bevindt zich rechts van de ingang en de stilaan moeilijk te lezen tekst luidt als volgt:

Zalige Gedachtenis onzer gesneuvelde helden en gestorven opgeëisten		
Ach Steyaert	28 jaar	+1914
Arth Thienpont	28 jaar	+1914
Petr Van Eeghem	23 jaar	+1917
Flor Van Hecke	28 jaar	+1918
Joz Lambert	24 jaar	+1918
Mich Vermere	24 jaar	+1918
Henri Persijn	22 jaar	+1914
Remi Laseur	19 jaar	+1918
Edm Mouton	22 jaar	+1918
Gust Vincke	18 jaar	+1918
Alf Van De Voorde	37 jaar	+1918
Jezus, Maria, Jozef		

Er valt op te merken dat de vier ondersten (waarschijnlijk de namen van de opgeëisten) zeer verschillen in ouderdom en dat ze eigenaardig genoeg, allen zouden gestorven zijn in het laatste jaar van de oorlog (doorbraakoffensief?).

Tussen de namen van de gesneuvelden en deze van de opgeëisten werd na de Tweede Wereldoorlog nog een naam toegevoegd, namelijk deze

van Maurice Laseur, 27 jaar en gesneuveld in 1940. Hij was de enige militair van Maria-Aalter die de achttiendaagse veldtocht niet overleefde. Hij viel tijdens de Leie-slag te Kuurne op 24 mei 1940.

MAURICE DE BAETS - DE LANGST OVERLEVENDE OUD-STRIJDER VAN AALTER UIT DE GROTE OORLOG VAN 1914-1918

Maurice De Baets werd geboren op 27 december 1893 op de wijk 'Overleie' te Knesselare. Deze wijk die op de zuidelijke oever van het kanaal Gent-Brugge gelegen was, hoorde bij de gemeente Knesselare maar was in wezen meer verbonden met de woonkern van Maria-Aalter. Het woord 'overleie' betekent letterlijk *het Knesselaars grondgebied dat over de Leie ligt* (nu vaart). Door het feit dat te dien tijde er nog geen brug over de waterloop lag, hadden de weinige bewoners van Overleie geen contact met de Knesselaarse bevolking. Dit was ook de reden waarom Maurice lagere school liep in het dichterbij gelegen gemeenteschooltje van Sint-Joris-ten-Distel.

Als vijfde zoon van een tienkoppig gezin hielp hij thuis op het boerderijtje, terwijl zijn vader als brouwer werkte in de toenmalige brouwerij Maenhout, gelegen langs de vaart. Het gezin betrok een woning, eigendom van en juist gelegen naast de brouwerij. In 1907 verhuisde het gezin naar een grotere boerderij, gelegen in de huidige Bokhoutlaan (nu huisnummer 12 en bewoond door Omer Lataire). Te dien tijde was het erf eigendom van een *particulier* uit Brussel. Alhoewel hij de vijfde zoon was, kwam de eer hem te beurt om als eerste van de familie het vaderland te dienen. De nieuwe militiewet van 1902 had er voor gezorgd dat tot dan toe de oudere broers, dankzij loting, gespaard bleven van de militaire dienst maar vanaf 1909 werd de persoonlijke dienstplicht ingevoerd.

Aldus werd Maurice op 19-jarige leeftijd, begeleid door *champetter* Moelaert, samen met enkele leeftijdsgenoten opgeroepen om te verschijnen bij het 'Landweer Wervingsbureau' in de Weylerkazerne te Brugge, Generale Staf van het leger, Directie Werving - 2e Bureau. De later meer bekende *driedagen* ten tijde van het Klein Kasteeltje te Brussel waren dan nog beperkt tot één enkele dag.

Nadat hij *goedgekeurd* was voor de dienst, werd hij op 10 september 1913 opgeroepen voor de dienstplicht en werd ingedeeld bij de Grenadiers, het elitekorps van Koningin Elisabeth. Dit korps was gekazerneerd in de Prins Boudewijnkazerne op de Kleine Zavel te Brussel. De Grenadiers dienden toen 15 maanden, terwijl de andere

Maurice De Baets in het militaire plunje van de elitetroepen van Koningin Elisabeth.

troepen 12 maanden dienden. Toen *de klas* 1913 zou afzwaaien, werd de algemene mobilisatie ingevoerd zodat Maurice onder de wapens moest blijven. Niemand had dan durven denken dat er nog eens vier lange jaren zouden bijkomen.

Het detachement van de Koninklijke wacht van het Paleis, waarvan Maurice deel uitmaakte, werd bij het uitbreken van de oorlog ontbonden en ingedeeld bij het Eerste Regiment Grenadiers. Deze eenheid werd naar het front gestuurd en het was te Grez 'd Oiseau dat Maurice voor de eerste keer oog in oog kwam te staan met Duitsers. Tijdens de campagne nam hij deel aan 'de

slag van de IJzer', 'de Slag van Steenstraete' en 'het Doorbraak-offensief' van 1918. Tijdens dit offensief, dat het einde van de Eerste Wereldoorlog inluidde, trok hij door zijn geboortestreek en kwam als allereerste soldaat van Maria-Aalter naar huis.

Hij had de droevige taak menige ouders van soldaten uit Maria-Aalter en Knesselare mee te delen dat hij hun geliefden achter de IJzer had zien sneuvelen. Hij had immers de volledige duur van de oorlog aan het front gebleven met uitzondering van veertien dagen verlof in Frankrijk. Op 10 november 1918 bevond Maurice zich met zijn eenheid aan de oevers van de Schelde te Eke waar, op de laatste dag van de oorlog, nog tal van zijn kameraden sneuvelden. Later zou blijken dat hij de langst overlevende oud-strijder zou worden die aan 'de slag van Eke' had deelgenomen.

Toen het oorlogsgeweld achter de rug was, begon voor de meesten het gewoon burgerleven. Dit was echter nog niet het geval voor Maurice. Op 11 november 1918 kreeg het Duits leger - of wat er nog van over bleef - veertien dagen de tijd om het Belgisch grondgebied te verlaten. Eind november trok hij naar de Rijn in Duitsland en begon er aan de Belgische bezetting van het Rijngebied. Gekazer-

Deze foto toont ons de oud-strijders van 1914-1918 van Maria-Aalter in 1938. Stoetsgewijs wandelen ze in de Stationsstraat ter gelegenheid van de inhuldiging van burgemeester Van den Broecke.

Vaandeldrager: Maurice Van Eeghem en helemaal rechts voorzitter Modest De Roest.

neerd te Krefeld liep hij wacht langs de linker Rijnsoever tot hij uiteindelijk op 21 augustus 1919 met verlof gestuurd werd. Uiteindelijk werd het nog 30 september 1919 vooraleer hij zijn soldatenplunje mocht afleggen. Hij had 15 maanden dienstplicht, 4 jaar oorlog en bijna een jaar bezetting in Duitsland achter de rug. En dit alles als gewoon dienstplichtig soldaat!

Op 28 mei 1926 huwde Maurice met Cyrilla Leman uit Lotenhulle en hield de herberg 'De Springbareel' open tot 1970. In 1986 ging hij zich vestigen te Zwijnaarde waar hij met zijn vrouw een rustige dag sleet in de onmiddellijke nabijheid van zijn zoon en schoondochter. Zijn vrouw overleed op 96-jarige leeftijd in 1992 en hij overleefde haar tot 1994.

Hij werd honderd jaar en zesenzeventig dagen en was de langst overlevende oud-strijder van Groot-Aalter.

Uit de stamboekdienst van defensie zien we toekenning van volgende eervolle onderscheidingen:

DE BAETS Maurice, stamnummer 50534

1 Grenadiers IV Bat 16 Comp

- *OVERWINNINGSMEDAILLE,*
op 12 augustus 1919
- *HERINNERINGSMEDAILLE van de OORLOG 1914-1918,*
op 28 november 1919
- *IJZERMEDAILLE,*
Koninklijk Besluit nr. 8823 van 23 februari 1921
- *MILITAIR ERETEKEN 2E KLAS voor anciënniteit,*
op 30 september 1921
- *OORLOGSKRUIS MET PALMEN,*
Koninklijk Besluit nr.10144 van 25 oktober 1921
- *VUURKRUIS, op 3 december 1937*
BIJKOMENDE PALM op het lint van OORLOGSKRUIS,
Besluit van de Prins Regent nr.5172 van 21 juli 1948
- *HERINNERINGSMEDAILLE van KONING ALBERT I,*
Koninklijk Besluit nr.9671 van 14 november 1963
- *KRUIS VAN RIDDER IN DE LEOPOLD II-ORDE met ZWAARDEN,*
Besluit van de Prins Regent nr.5171 van 21 juli 1948
- *KRUIS VAN RIDDER IN DE KROONORDE met ZWAARDEN,*
Besluit van de Koninklijke Prins nr.672 van 8 april 1951
- *KRUIS VAN RIDDER IN DE LEOPOLDSORDE met ZWAARDEN,*
Koninklijk Besluit nr.7234 van 20 juli 1959
- *KRUIS VAN OFFICIER IN DE LEOPOLD II-ORDE met ZWAARDEN,*
Koninklijk Besluit nr.12560 van 31 oktober 1968
- *KRUIS VAN OFFICIER IN DE KROONORDE met ZWAARDEN,*
Koninklijk Besluit nr.15605 van 14 november 1973
- *KRUIS VAN OFFICIER IN DE LEOPOLDSORDE met ZWAARDEN,*
Koninklijk Besluit nr.21265 van 23 oktober 1981.

Henri DE BAETS

WIJ GEDENKEN ...

Mr. Raoul Willems (°Aalter, 24.10.26, +Aalter, 08.08.01)
Oostmolenstraat 245, echtgenoot van Mevr. Anna De Clercq
Mr. Raphaël Duquesne
(°Fayt-lez-Manage, 22.07.13, +Assebroek, 05.01.02)
Lostraat 20 flat 41, echtgenoot van Mevr. Clara Verschaeve
Mr. Alfons Verhoustraete (°Aalter, 28.10.10, +Tielt, 01.02.02)
Lostraat 66
Mr. Daniël Bastiaen (°Aalter, 23.11.32, +Eeklo, 08.02.02)
Oostmolenstraat 218, echtgenoot van Mevr. Jacqueline Damman
Mr. Marcel Standaert (°Aalter, 10.11.26,+Gent, 10.01.02)
Hoge Kouter 29, echtgenoot van Mevr. Maria Defruyt

INHOUDSTAFEL

Het bestuur	25 jaar Heemkundige Kring Arthur Verhoustraete	3
Joseph DE DONCKER	Van patronage tot parochiaal centrum PAX – deel 1	4
Jan CAMERLINCKX	Hoe het begon	43
Henri DE BAETS	Een oud-strijdersbond 1914-1918 te Sint-Maria-Aalter	52
Het bestuur	Wij gedenken ...	62

BIJLAGE

Erik WILLE	Aalters Dialectgenootschap – deel 0-1	
------------	---------------------------------------	--

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift voor heemkunde
van de Heemkundige Kring Aalter, gesticht in 1977.

Uitgegeven met steun van: het Gemeentebestuur van Aalter en het
Provinciebestuur Oost-Vlaanderen.
Dienst Wettelijk Depot nr. BD.31.832.

Secretariaat :
Schuurlo 12, 9880 Aalter - tel. 09 374 79 82
Bankrekening : nr. 442-6594361-40 - Heemkundige Kring Aalter.

Lidmaatschapsbijdrage : gewone leden : € 9,92 per jaar
buitenland : € 14,87
steunende leden : € 18,59

Opzeg vóór 1 december.

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating
van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud
van zijn tekst.

BESTUURSSAMENSTELLING

Voorzitter : Willy STEVENS
Larestraat 14 - 9910 Knesselare
09 374 44 58

Ondervoorzitter : Peter LAROY
Brouwerijstraat 84 - 9880 Aalter
09 375 14 86

Secretaris : Jan CAMERLINCKX
Schuurlo 12 - 9880 Aalter
09 374 79 82

Penningmeester : Dries ALYN
Bellemstraat 49 - 9880 Aalter
09 374 23 60

Redactie en layout : Jan DEFRUYT
Kestelstraat 67 - 9880 Aalter
09 374 65 81

LEDEN : Robert Verhelst, Roger Baeckelandt, Arthur Rutsaert en
Erik Wille

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

25e jaargang - nr. 2 - 2002

VAN "BOUWVAL" NAAR PAROCHIAAL CENTRUM "PAX" – Deel 2 (1980-1982)

SITUATIESCHETS

Het tweede deel van de historiek van de "patronage" strekt zich uit over amper anderhalf jaar, maar het gonst van de activiteiten. U zult erin lezen, hoe een uitgewoonde patronage in achttien maanden omgetoverd werd tot een mooi uitgerust parochiaal centrum.

In de voorgeschiedenis las u, hoe de parochiezaal geleidelijk verloederde. Zelden of nooit was er verwarming; door de afgeschermdde ramen drong er nooit zonlicht naar binnen; stoelen en tafels konden nooit zonder poetsbeurt gebruikt worden. Doordat de dakpannen los lagen, drong er bij winderig weer water naar binnen. Dit stimuleerde de huisbewaarder en de gebruikers niet tot het efficiënt onderhouden en schoonmaken. Integendeel!

Wie via de Kerkhofweg de patronage voorbijging, zag alleen een desolaat en verkrottend geheel, met neergelaten, scheefgezakte en afbladderende rolluiken. De zaal zelf werd een weinig aantrekkelijke locatie voor parochiale en andere bijeenkomsten. Maar ook de bijgebouwen verkeerden in erbarmelijke toestand.

Een geschorste vergadering

Julien Seys, die later - zoals u verder zult lezen - door E.H. Dhont werd aangezocht om voorzitter van de KBG te worden, vertelt: "Op een namiddag hielden wij in een van de bijgebouwen een van onze eerste bestuursvergaderingen. De toestand van het lokaal zelf, was al niet om over naar huis te schrijven. Maar we hadden ook al gemerkt, dat sommige houten ramen zo rot waren, dat het glas er elk ogenblik kon uitvallen.

Toen stak er een onweer op met heel veel wind: een echte storm. Wij vreesden dat de ruiten het niet zouden houden. Na samenspraak vonden wij het wijselijk de vergadering te schorsen!"

Niettegenstaande het steeds maar dalende aantal gebruikers, bleven de onkosten voor verwarming, elektriciteit enz. bestaan... Een onhoudbare toestand. De parochiale en communale verenigingen snakten naar een behoorlijke vergaderruimte en - zoals u al kon lezen

in een voorgaande bijdrage - door het wegvallen van het "Kristen Volkshuis", waren het vooral de takken van de Christelijke Arbeidersbeweging die in lokaalnood kwamen. Maar u las er ook, dat pastoor E.H. Maurice Lepoutre niet in beweging was te krijgen.

AANKOMST VAN E.H. ERIC DHONT

In 1978 komt er echter kentering in de toestand. In onze Sint-Corneliusparochie arriveert E.H. Eric Dhont, een Maldegemnaar, oud-KSA-leider en actief onderpastoor in de Kristus-Koning-parochie Zwijnaarde-Gent.

Samen met hem komt van dezelfde parochie E.H. Roger Rowaert. Het wordt dus een nieuw onderpastoors-tweespan. Eric Dhont wordt al dadelijk geconfronteerd met de problemen van de opvolging van E.H. Lepoutre, zodat hij, door de ziekte en het overlijden van E.H. De Bock, tijdelijk dienstdoende pastoor werd.

Komende van een bloeiende parochie, waar hij zelf heel sterk had toe bijgedragen, voelt hij al dadelijk de nood aan van een behoorlijke parochiezaal, en... wat hij hier vindt, is verre van zijn ideaal.

Maar, misschien laat ik hem best zelf even aan het woord, in een interview, dat ik in zijn mooie Latemse pastorie mocht afnemen.

Twee hoofdrolspelers: E.H. Eric Dhont en Marcel Ledeganck

Grootse plannen

"Toen ik in de Sint-Corneliusparochie te Aalter aankwam, zat ik met grootse plannen. Daarin staken een meerstemmig zangkoor, vernieuwde catechesewerking, verruimen en vernieuwen van de KBG-werking, internationale kerstviering met levende kerststal, kruiswegviering in de parochie, ja ook met passiespel, allemaal zaken die in mijn vorige parochie spreekwoordelijk waren. Maar waar konden wij hiervoor terecht?"

Via een bezoek aan een KBG-bestuursvergadering in een van de bijgebouwen van de Pax, waar ik Julien Seys als voorzitter beter leerde kennen, kwam ik in contact met Marcel Ledeganck, diens schoonzoon. Dit was een gelukkig toeval, want Marcel voelde dezelfde noden aan als ik."

Een eerste stunt doorkruist de nog prille aanwezigheid van E.H. Dhont op onze parochie. We laten Marcel Ledeganck zelf vertellen.

Parochiale Kruisweg

"Pas was onderpastoor Dhont hier of hij droomde al van een parochiale kruisweg met uitbeelding en 13 staties in de verschillende wijken. Hij nodigde me uit om in mijn buurt enkele mensen aan te spreken. Ik kon hem spoedig voldoende personen garanderen maar de tijd drong. Enkele uren voor de start van de kruisweg zijn we in "voorzichtige sneltreinvaart" naar zijn oude parochie in Zwijnaarde gereden om klederen te gaan afhalen van zijn parochiaal passiespel. En wat later stonden enkele statisch afgebeelde taferelen bij een paar staties langs het parcours van de eerste parochiale kruisweg. Zolang E.H. Dhont bij ons was, hebben wij, jaar na jaar, verder de taferelen aangevuld met verscheidene uitbeeldingen met als hoogtepunt het laatste jaar, meer dan honderd uitvoerders in iets wat op een echt passiespel begon te gelijken."

Maar keren we terug naar het gesprek met E.H. Dhont zelf.

De Pax restaureren?

"Zouden we soms allen de achterbouw kunnen renoveren? Dat was een eerste optie, maar die werd algauw weggewuifd. We kwamen tot de conclusie dat dit helemaal niet volstond om aan de noden van een efficiënte parochiale werking te voldoen. We moesten over meer ruimte beschikken en wat er van de zaal zelf restte, kon niet zomaar opgekalefaterd worden. Dat werd dus een serieuze verbouwing, en dat vergde een architect, een aannemer, arbeiders (vrijwilligers?) en ... veel geld!"

Mijn KSA- en dorpsvriend uit Maldegem, Piet Van Besien, bleek bereid om dit op zich te nemen en "man van de daad", Marcel Ledeganck, zou uitzien naar mogelijke medewerkers zowel vrijwilligers-bouwers als sympathisanten.

Daarnaast moesten een aantal instanties worden overtuigd, waaronder pastoor Maurits Temmerman, die ondertussen op de parochie was aangesteld, en het bisdom. Het oprichten van een vzw drong zich op. Over deze vzw," zo besloot voorlopig E.H. Eric Dhont," kun je best anderen aan het woord laten. Een paar anekdoten vertel ik er wel tussen."

DE VZW

Voor een dergelijk project was een vzw echt noodzakelijk. Er werd gezocht naar een voorzitter met een vertrouwen schenkend imago. Die vonden we in de persoon van Maurice Van den Heede, garagehouder en volksvriend. Natuurlijk was de tweede persoon de actieve, geëngageerde Marcel Ledeganck. Daarnaast werd Robert Coens secretaris en kregen we verder, als vertegenwoordigers van de clerus, E.H. Eric Dhont, onderpastoor, E.H. Maurits Temmerman, pastoor, E.H. Roger Rowaert, onderpastoor en E.H. Aloïs De Jaegher, pastoor van Lotenhulle.

De leden van de vzw: Marcel Ledeganck, E.H. Eric Dhont, Maurice Van den Heede, E.H. Maurits Temmerman, E.H. Roger Rowaert en Robert Coens. E.H. Aloïs De Jaegher ontbreekt.

De eerste vergadering had plaats ten huize van voorzitter Van den Heede. Bij de koffie was er een gebak waarop mevr. Van den Heede als versiering het getal 300 000 had laten aanbrengen, met daarrond niet de gewone roomtorentjes, maar wel symbolische "vraagteken-tjes". De financiële kant bleek immers het moeilijkste punt, want giften van parochianen en de tussenkomst van de vzw Parochiale Werken zouden zeker niet volstaan.

Na een tweede en derde vergadering, met veel wikken en wegen, werd het eerste bedrag dan ook naar een meer realistische vertien-voudiging opgedreven. Vanwege E.H. pastoor Temmerman kregen we in elk geval carte-blanche.

Voorzitter Van den Heede stelde toen een "onschatbaar" gebaar. Hij zou zich persoonlijk borg stellen voor een systeem van terugbetaalbare obligaties van 5000 fr. (123,95 euro), zonder rente, die uiterlijk na vijf jaar zouden worden terugbetaald. Het werden er later wel 300 van 10 000 fr. (247,89 euro). Die werden hoofdzakelijk door E.H. Dhont aan de man gebracht. En waar velen hadden gedacht - al dan niet stilletjes berustend met deze gedachte - dat ze veel later misschien, ofwel nooit hun geld zouden terugkrijgen, is dit, tot ere van de vzw en alle medewerkers, binnen de geplande vijf jaar wel gebeurd. E.H. Dhont voegde er nog een merkwaardige anekdote aan toe.

Een verre reis

"Toen de aandelen waren gedrukt, moesten die natuurlijk allemaal door de voorzitter worden ondertekend. Dat moest voor een bepaalde datum gebeuren. Maar voorzitter Van den Heede, verwoed reiziger, had met echtgenote Georgette een reis naar Andalusië (Spanje) geboekt. Wat nu gedaan? Wel, toen is E.H. Dhont naar Spanje gereisd om daar ter plaatse, Maurice 300 handtekeningen te laten zetten."

BOUWPLANNEN

Architect Piet Van Besien kwam klaar met een eerste ontwerp dat kritisch werd bekeken, vooral door zij die het functionele in het oog dienden te houden, waaronder in eerste instantie Marcel Ledeganck. De kritiek op het eerste ontwerp spitste zich vooral toe op de volgende punten:

1. Een vergaderruimte voor de jeugd, gesitueerd op de zolder, lag wel in hun dromen, maar voor de veiligheid o.a. door een gescheurde gevel, zag men dit niet zitten.
2. De kookruimte in de bestaande lokalen van de achterbouw onderbrengen, leek te ver van de zaal.
3. De zaaloppervlakte beperkt tot de bestaande vroegere oppervlakte zou de vergadercapaciteit zo sterk hebben beperkt, dat dit het aantal bijeenkomsten zodanig zou limiteren en dat dit de terugbetaling zeker zou belasten.
4. Ook de serviceruimte zou te eng zijn uitgevallen, wat het bedieningscomfort zou belemmeren. Daarbij zou ze afgenomen zijn van de zaalruimte.
5. Ten slotte was er veel te weinig opslagruimte en was die moeilijk te bereiken met allerlei goederen.

Marcel Ledeganck zette zich enkele dagen aan het tekenen en rekenen. Zonder de kosten extra omhoog te drijven en met vrijwilligershulp kon er een complex ontstaan, dat meer dan een derde groter was, en dat beter voldeed aan de behoeften. Uiteindelijk besloot men dus de bestaande grote zaal grotendeels te slopen, uit te breiden en volledig om te bouwen.

Een enthousiaste E.H. Eric Dhont, gewend aan risicovolle projecten, was dadelijk akkoord om samen naar de architect te trekken voor een nieuw ontwerp: het begin van een achttien maanden lang bouwavontuur.

Maar intussen had men niet stilgezeten. Een aantal vrijwilligers uit de KBG, de BB, het "Zeepaardje" (aquariumclub) en andere verenigingen, maar ook uit bevriende families was al hier en daar met de afbraak begonnen. Naast het verwijderen van de bestaande afgewezen onderdelen, zou men ook proberen die wat geld in het laatje te doen brengen. "Alle baten helpen," was de bijgedachte. Afbraakhout en brandhout waren blijkbaar een begeerd artikel. De schuine helling van de cinemastoelen en het podium werden daarvoor door Valère Blomme en Irené Van Hulle deskundig gesloopt en aan de man gebracht. Oude overgordijnen en de toneelgordijnen vonden in de kortste keren een koper.

André Wittevrongel en zonen namen de plafondbalken en plafoneerlatten voor hun rekening. Daniël Dendooven kwam de oude ramen

uitbreken. Als tuinliefhebber en voorzitter van de aquariumclub kon hij afbraakglas goed gebruiken. Denis De Loof kon de radiatoren van de oude verwarming en de ketel ergens gebruiken. Samen met Daniël De Vos en leerlingen van het toenmalige Sint-Jozefinstituut kregen die een bestemming. Gerard Staelens bleek op zijn beurt geïnteresseerd voor de dakpannen.

Zo werd al heel wat dat niet bij de heropbouw kon dienen, naar een andere bestemming gedirigeerd en kwam er wat extra, broodnodige, financiële armslag.

Hierboven "prijken" al enkele vrijwilligersnamen, maar die zouden geleidelijk aangroeien. Ze zullen verder in de loop van het verhaal opduiken.

Tijdens de slooperperiode was het uiteindelijk plan klaargekomen en waren enkele ingewikkelde knopen doorgehakt, zo o.a. de situering van de hoofdingang. Uiteindelijk werd besloten de vroegere ingang naast het conciërgehuis te nemen met het oog op een later parochiaal dienstencentrum en de toegangsmogelijkheid tot de achterbouw. De vroegere cinema-ingang zou een ideale diensten- en goedereningang worden. Achteraf gezien bleek dit de juiste beslissing te zijn geweest.

Toen kwam het plan klaar en konden de officiële geplogenheden als aanbesteding en toewijzing aan bod komen.

Aannemer van het metselwerk, Maurice De Cock, was pas van Kruiskerke naar Aalter gekomen en wou, voor zijn op rust gaan, wel op zijn nieuwe parochie een prestigieus project helpen verwezenlijken. Dat lukte, want hij kwam als laagste uit de bus. Die toewijzing was een schot in de roos, want de manier waarop tijdens de werken met de groepen vrijwilligers werd samengewerkt, was enig.

De gebroeders Verhoustraete stonden in voor het schrijnwerk van ramen en deuren. Hendrik Mouton zou zorgen voor de inrichting van het buffet en de keukenkasten. Voor het dakwerk aan het platte dak van de grote zaal was Roger De Paepe aangeduid en voor dit van de bijgebouwen en de sanitaire installaties Raymond Van de Vivere.

Voor de andere werken, als elektriciteit, waterleiding, schilderwerken enz. hoopte het comité stilletjes op vrijwilligers, wat ten slotte is uitgekomen.

SLOPEN EN BOUWEN

We nemen ons voor van deze hele bouwcampagne een chronologisch, minder gedetailleerd overzicht te geven, telkens doorspekt met treffende, leuke, menselijke... zelfs ontroerende anekdoten.

Er was heel wat af te breken: herbruikbaar en ook verloren materiaal. De vloertegels in de zaal werden door de gepensioneerden uitgebroken en schoongemaakt. Die kregen daarna heel wat afnemers. De afbraakbakstenen van de te slopen muren werden zorgvuldig schoongekapt om te dienen voor de nieuwbouw. Dagen, weken, zelfs maanden was men op donderdagen en zaterdag bezig met muren afbreken en stenen schoonmaken. Toen de aannemer eindelijk kon starten met de ruwbouw, stonden er meer dan 30 000 bruikbare stenen klaar.

Alle steenbrokken werden, omdat dit vast materiaal betekende, gebruikt om de grote, oude kelderruimten te dempen; alles wat van arduin of blauwe steen was, kon dienen om in de funderingen stortbeton uit te sparen. Dit werd opzij gelegd en kleiner gemaakt. Daarbij kwamen verborgen kwaliteiten naar voor.

Krachtpatzers

Naast de andere jongere krachtpatsers die met de voorhamer in zo weinig mogelijk slagen, venster- en deurdorpels probeerden klein te krijgen om die later in de funderingen te verwerken, waren Staf De Clerck en René Haesaert de kampioenen bij de senioren.

Als de goederenlift van de aannemer diende verplaatst te worden, gebeurde dit meestal met een drietal helpers. Maar als Staf of René op de werf waren, klonk het gewoonlijk: "Ga eens langs de kant, dat ik zie wat ik doe en niemand zeer doe!" en waarlijk, helemaal alleen brachten zij de lift waar ze zijn moest.

Toen dan, op zekere dag, de kabel van de takel naast de katrol gelopen was en niemand die er weer op kreeg, waren het ook de krachtmensen die de klus klaarden. En nog later, bij het plaveien van de binnenkoer - toen iedereen kloeg over de zware betonklinkers - pakte René er gelijktijdig één in elke hand. Zulke mensen waren hun gewicht in goud waard.

De afvoer van puin en de aanvoer van bouwmaterialen betekende een groot probleem. De Kerkhofweg was en is nog een smalle weg,

Zo zag het er binnenin uit. Daniël Dendooven verwijderde de ramen.

En zo zag het eruit op de binnenkoer.

De muren worden omvergehaald door o.a. Jan Versigghel, Geert De Mulder, August Wynsberghe, Kurt en Dirk Van Den Abeele en Willy Versigghel.

August Wynsberghe helpt trekken. Marcel Ledeganck en Lode Vanderbeken staan op de steigers.

Onze KBG-senioren kappen stenen schoon: Maurice De Smet, Omer Loontjens en Raymond Crappé.

Lieve Seys en Gisèle Van De Moortele recupereren houten balken.

waardoor het gebruik van een kraan uitgesloten was. Aangezien daarnaast de voorgevel geklasseerd was, en dus intact moest blijven en de doorgang tussen het woonhuis en de zaal te smal was, kon er geen mechanische laadschop op de binnenkoer. Dus moest alles met kruiwagens en schop gebeuren. Dit had wel eens nare gevolgen, niet waar E.H. Dhont?

Versperde Kerkhofweg

Met kruiwagens en schop diende alles binnen en buiten gebracht, ook het afbraakpuin. Men stortte dat afbraakpuin en ook wel eens bouw materiaal op de Kerkhofweg. Sporadisch werd hierbij wel de toestemming gevraagd aan het gemeentebestuur. Dit was bijvoorbeeld ook het geval als de zware ijzeren draagbalken aankwamen. Bij andere gelegenheden wist men dit niet op voorhand of... vergat men het.

Tot men omstreeks 11 november 1981 de fout maakte opnieuw puin te storten en daarmee de weg afsloot. Daardoor zagen de fanfare, de personaliteiten en de oud-strijders halfweg de Kerkhofweg opeens de doorgang afgesneden.

De daaropvolgende week kreeg ik een brief van het gemeentebestuur; met daarin de volgende fijne woordspeling, die we in verkorte vorm weergeven: "Vraag aan de wegbereider van het Parochiaal Centrum om voortaan de weg niet meer te versperren."

Tom Versigghel en Henny Van Belleghem meten hun kracht.

De jeugd aan het werk onder toezicht: Myriam Versigghel, Tom Versigghel, Jan Versigghel, Dirk Van Den Abeele, Lieve Seys en Etienne Cornette.

De werkleiders overleggen: Willy Versigghel, August Wynsberghe en Marcel Ledeganck.

Het ombouwen van de oude projectiecabine, vooral dan de betonnen trap, zorgde voor zware problemen. Gelukkig kon een bezoekende Leon Louwyck een van zijn werknemers met een compressorhamer sturen. De firma Louwyck komt later in ons verhaal nog wel eens voor.

1. Vaste waarden

Voor wij het verhaal van de bouwcampagne verderzetten, kunnen we niet nalaten enkele vaste waarden in de vrijwilligersploeg te vermelden. Die ploeg was ondertussen, zoals u zult merken, sterk aangegroeid.

Eerst waren er de zogenaamde "werkleiders":

- * Jules Wyckstandt, met zijn gepensioneerden, die elke donderdag aan 't werk waren.
- * Marcel Ledeganck, door Maurice Van den Heede de niet-gediplomeerde architect genoemd, die voor de coördinatie zorgde.
- * Willy Versigghel, samen met zijn hele gezin, echtgenote Gisèle, Myriam, Jan en Tom, die speciaal de elektriciteit ter harte namen. Hier dient aan toegevoegd dat, gedurende de 18 maanden bouwactiviteit, het gezin Versigghel geen enkele zaterdag op het appel ontbrak. Dochter Myriam stond hierbij letterlijk haar mannetje en ging voor geen enkele karwei opzij.

August Wynsberghe, door zijn ondervinding bij de Bouworde, is goed thuis in alles wat bouwen betreft. Hij vond tussendoor zelfs nog de tijd om bij pater Werner Vanmoerkerke in Dominica een bouwproject te gaan opstarten.

Daarnaast waren er andere vaste waarden die vooral de zaterdagen op post waren: o.a. Etienne Cornette, Irené Van de Velde, Gentiel Planckaert. Valère Blomme, Irené Van Hulle en Gerard Staelens verschenen nu en dan, vooral op drukke dagen, op de werf. U merkt dat ook de landbouwers vertegenwoordigd waren.

Bij de KBG-ploeg waren, naast Jules Wyckstandt, ook vaste waarden: Oscar (Carke) François, Maurice De Smet, Raymond Corthier en Gustaaf De Clerck. Maar op tijd en stond waren ook Julien Seys en Raymond Veermeer van de partij.

Ook de KAJ-jongens lieten hun proost niet in de steek en werden vaste vrijwilligers.

Myriam Versigghel staat haar mannetje.

Zo: Christiaan Slos, Lode Vanderbeken, Dirk en Eric Blancke, Geert De Mulder e.a. Maar ook andere jongeren zoals Kurt en Dirk Van Den Abeele, Henny Van Belleghem en Geert Vrient waren geregeld op de werf aan de arbeid. En vergeten we niet de leerlingen van het toenmalige Sint-Jozef-instituut, die de tijdens de week aangevatte werken op zaterdag kwamen voltooien.

Dat de volwassenen met dit jonge, vaak onstuimige volkje wel eens kopzorgen hadden, ligt voor de hand. Er was niet alleen de veiligheid, maar ook de zorg om het gereedschap dat zij van huis mee-

Hulp van landbouwers: Valère Van Loocke, Valère Blomme, Irené Van Hulle en Gerard De Neve.

Twee ijverige gepensioneerden: Raymond Veermeer en Julien Seys.

brachten of dat van de volwassenen, dat zij, bij gebrek aan het passende, wel even "ontleenden", maar niet altijd terugbrachten.

2. Losse, maar onmisbare waarden

Naast deze groep echte werkers, bouwvakkers en bouwvakkers in spé, waren er nog een aantal mensen die je nu en dan, of soms nooit op de werf zag, maar die even onmisbaar waren. Nu zou je ze de "catering" noemen.

Er waren natuurlijk de fel begeerde werkonderbrekingen met een natje en een droogje. Het geld voor een flesje jenever of een bak bier kon komen van de verkoop van de oude zink uit de goten, die een flinke cent opbracht.

In de voormiddag ging E.H. Dhont altijd naar zuster Genoveva van het RVT "Veilige Have", waar hij een pot lekkere, warme soep en een pak beschuiten meekreeg.

In de namiddag was er een beurtsysteem, waarin Lieve Ledeganck-Seys, Maria Bonamie of Rachel De Walsche aankwamen met een thermosfles koffie en een "toetje".

De jeugd pauzeert even: Willy Versigghel, Myriam Versigghel, Kurt Van Den Abeele, Tom Versigghel, Dirk Van Den Abeele en Jan Versigghel.

Zo groeiden tijdens het werk en vooral tijdens de pauzes de mensen naar elkaar toe en ontstond het hart en de geest die nog steeds de ploeg van het Parochiale Centrum Pax kenmerken. Iedereen leerde iedereen kennen, de ouderen ontfermden zich over de jongeren, als waren ze hun eigen kroost. Er ontstond waardering, solidariteit en verantwoordelijkheidszin. Monseigneur Mels, oud-Missiebisshop op rust die af en toe naar de werken kwam kijken, zag er zelfs "een moderne vorm van missioneringswerk" in. Ook deze ploeg vertrok immers zonder echte financiële middelen, maar met eigen handen en gereedschap."

Promotor Marcel Ledeganck vertelt over...

Dankbaarheid

De dankbaarheid tegenover al die helpers mocht wel eens extra getoond worden. En waarmee kon dit beter gebeuren, dan met een spaghetti-avond. De refter van de Sint-Jozefschool was daarvoor de passende ruimte om er alle "werkers" eens samen te brengen. Opnieuw zou zuster Genoveva voor de "catering" zorgen. Weer om zoveel mogelijk te besparen. Het brave mens had ketels spaghetti gekookt. Maar wat bleek?

De eetlust van de bouwvakkers en de aspirant-bouwvakkers was

Verbroederen rond de koffietafel.

Rond de tafel zie je van links naar rechts: Oscar François, Jules Wyckstandt, Raymond Corthier, Georges De Lille, E.H. Dhont, Lieve Seys, E.H. Rowaert, Myriam Versigghel, Willy Versigghel, Kurt en Dirk Van Den Abeele en Tom Versigghel.

blijkbaar veel, veel groter dan die van de normale rusthuisbewoners en patiënten van zuster Genoveva. Daar waar zij verwachtte dat wij veel te veel spaghetti zouden hebben, zijn we halfweg de maaltijd naar het frietkraam getrokken om nog enkele kommen frieten te gaan halen. Ook die werden nog met gemak naar binnen gespeeld.

3. Architectenzorgen

Dat het voor architect Piet Van Besien totaal nieuw was te werken met een "mengsel" van beroepsbouwvakkers en vrijwilligers, ligt voor de hand. Daarnaast moest er zoveel mogelijk gebruik gemaakt worden van het bij afbraak herbruikbare materiaal.

Onder de gepensioneerden zaten gelukkig nog mensen die het metselen nog in de vingers hadden. Dat bewezen ze door eerst de deuropening van het vroegere ingangslot toe te metselen en daarna twee openingen van de vroegere kelderramen in de voorgevel. Blijkbaar was alles gezien en goedgekeurd, want nadien hebben ze tussen de "echte" metselaars nog vele kubieke meters baksteen vermeteld.

De bar krijgt stilaan vorm: met Gisèle, Willy en Lieve.

Hetzelfde gebeurde toen in de vroegere projectiecabine twee muren moesten gesloopt en vervangen worden door twee ijzeren draagbalken van zo'n goeie honderd kilogram het stuk. Waar de architect voorstander was dit door de aannemer te laten uitvoeren, bewezen August Wynsberghe en Marcel Ledeganck dat zij ook dit tot een goed einde konden brengen. Het examen bleek zo geslaagd, dat men later - zoals verder nog aan bod zal komen - ook met eigen kracht en middelen een reuzen ijzeren draagbalk van 1800 kilogram op zijn plaats mochten en konden brengen.

Architect Van Besien moest bij het zoeken naar onderaannemers, voor probleemoplossingen en voor de materiaalkeuze steeds het strak gehouden budget in het oog houden. Dat vergemakkelijkte zijn taak niet. Zijn bijdrage tot het renoveren van de zaal Pax is dan ook van onschatbare waarde gebleken.

4. Werken met risico's

De zware ijzeren draagbalk, waarvan hierboven al sprake, was er nodig om drie andere ijzeren balken op te vangen op de open gekomen plaats waar de uitbreiding van de zaal naar het noorden was voorzien. Maar ook de bestaande achtermuur van minstens 40 cm dikte moest vervangen worden door een spouwmuur met isolatiemat. Omdat die muur ook een aantal balken droeg, stelde zich een levensgroot probleem, te meer omdat door de druk de voorgevel kon begeven.

Als je over voldoende geldelijke armslag beschikt, is er voor alle problemen een oplossing, maar dit was hier niet het geval. Verhitte discussies gingen aan deze werken vooraf, vooral omdat tijdens de voorlopige ondersteuning werk moest gemaakt worden van de sleuven voor de funderingen.

Gelukkig vond men gratis materieel bij de firma Bekaert en bij Antoine Martens van Bellem. Bij de firma Travhydro werd een verplaatstbare buizensteiger gehuurd, waarmee telkens twee balken konden worden ondersteund. Na afbraak van de muur verbond men de balken onderling en ondersteunde men die met zware buizen. Daarna kon de buizensteiger naar de volgende twee balken.

Toen de achtermuur gesloopt was, kon men de sleuven voor de funderingen graven. De ondergrondse stookolietank van de vroegere verwarming, die in de weg zat, was ondertussen leeggepompt en weggevoerd. Zoals al gezegd, was het graven van funderingen een werk met spade en kruiwagen. Een hele karwei en niet zonder risico, niet waar Marcel?

Paniekreactie!

Toen we al een heel eind gevorderd waren met de sleuven, kwam schepen René Van de Walle de werken bekijken en deed E.H. Dhont de schrik om het hart slaan. Langsheen de muur van de pastoretuin hadden we ook al een gleuf gegraven en... daarbij maakte René de bemerking: "Ge moet er zo gauw mogelijk beton in storten, want, als het begint te regenen, gaat alles "inkalveren" en kan die muur omvervallen." Dit was het startsein voor een "blitzoffensief".

De volgende dag kwamen enkele gemeentearbeiders de laatste meters funderingssleuven graven. 's Avonds, na het werk, ging ik met mijn vrouw, tot elf uur, de nodige uitsparingstukken plaatsen in die sleuven, daar waar later leidingen en kabels door de funderingen zouden komen.

Intussen was Anna Clyncke, zoals steeds bode van dienst, aan het rondrijden om zoveel mogelijk vrijwilligers te ronselen. Een heel le-gertje stond de volgende dag klaar met kruiwagens en schoppen om de sleuven vol te storten. Waarom er geen betonpomp kwam, is ons nog een raadsel! Paniek is een slechte raadsman!

Ondertussen waren er een viertal helpers aan 't werk die niets anders deden dan, netjes gespreid, overal straatstenen en arduinblokken in de natte beton te dumpen. Dit alles om enkele kubieke meters beton uit te sparen.

Eenmaal de funderingen gegoten, kon aannemer Maurice De Cock eindelijk starten met het echt nieuwe metselwerk. Maar ondertussen was er nog heel wat afbraakwerk aan de trapgevels en de hoge schoorstenen, wat met veel hakken en schoonmaken weer honderden bruikbare bakstenen opleverde. Er diende wel opgelet dat er geen bruikbaar afbraakmateriaal, als houten balken en vloertegels, per vergissing werd meegenomen.

Het eerste metselwerk was het ondergrondse voor de nieuwe achtergevels. Hiervoor liet de aannemer zijn "volk" en ook het nodige, meer efficiënte materieel aanrukken. Al vanaf de eerste donderdagmiddag was er verbroedering tussen de vrijwilligers van de KBG en de echte bouwvakkers. Maurice wou de eersten niet langer mortel zien maken met de schop en stelde zijn betonmolen ter beschikking. Een ander stak hij een pneumatische beitel in de hand. Hijzelf zette de hoeken op en liet de vrijwilligers het tussen metselwerk uitvoeren.

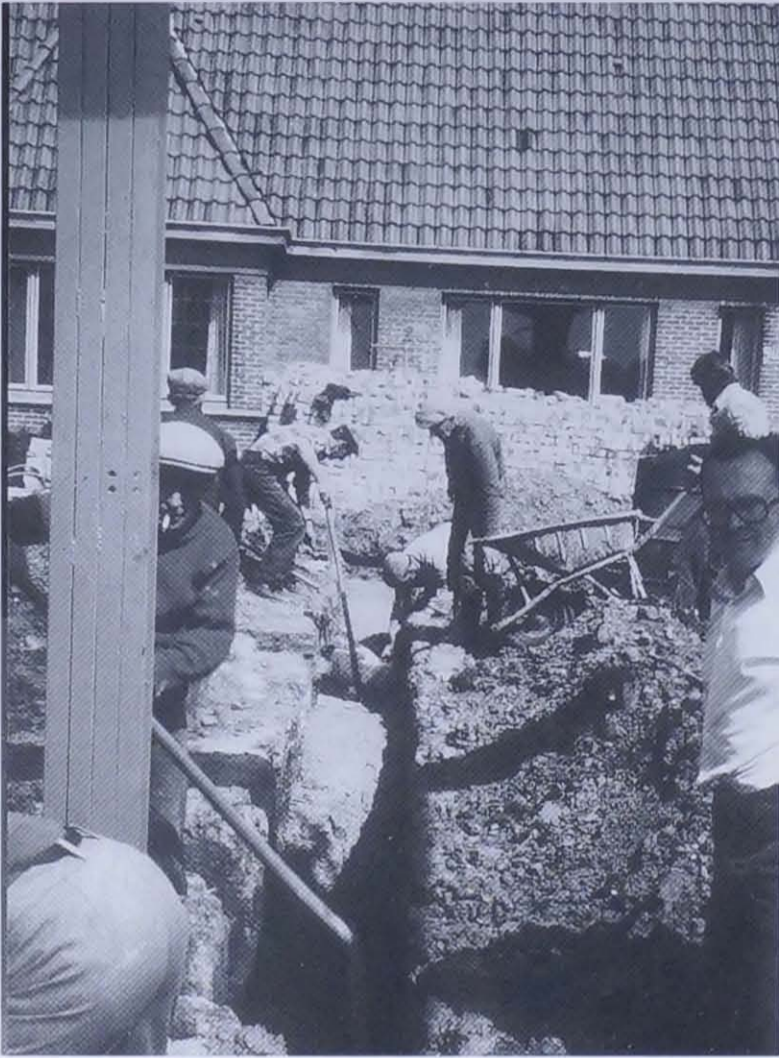
Geen wonder dat de aannemer en zijn werklui ook van de soep en de koffie mochten meeproeven. Zelfs een "druppeltje" en een pintje waren hen gegund. Zo werden het allemaal vrienden op de werf. Dat

Maurice zelf geregeld de suggestie gaf, dat bepaalde werkjes makkelijk door de vrijwilligers konden worden uitgevoerd - wat hem toch een financieel nadeel berokkende - nam hij er in een mild gebaar voor de vzw gaarne bij.

Dag na dag groeiden zo in enkele weken, uit het ondergrondse metselwerk, de binnenmuren van het sanitair blok, de

De funderingen worden gegraven.

De funderingen worden gevuld met stortbeton.

*riolering en de grote schei-
dingsmuur tussen de zaal en
de tuin van de pastorie.*

*De "Sloebers" van de KBG
De goede sfeer die er heerste
en de band die er groeide,
bracht natuurlijk mee dat er
af en toe ook wel eens een
poets werd gebakken. Zo
werd de jeneverfles wel eens
met water gevuld, werd er
zelfs eens een waterhoentje*

*losgelaten tussen de eenden in de tuin van de onderpastoor. Maar de
mooiste was toch een lichtjes uit de hand gelopen, maar achteraf fijn
herstelde poets. Iedereen wist ze me nog te vertellen, zowel de daders*

*De nieuwe achterbouw krijgt stilaan vorm. De zware steunbalk ligt al op
zijn plaats.*

Er komt materieel van de aannemer: Jules Wyckstandt en Oscar François.

De KBG-ers trekken tijdens de week de binnenmuren op: Maurice De Smet, René Haesaert en Raymond Corthier.

Vier bekende zaterdagwerkers.

als de zogenaamde meelopers. Ze gebeurde met een van de meest toegewijde vrijwilligers, namelijk Oscar (Carke) Françoys. We willen u die niet onthouden.

's Morgens ging Carke, verwoed duivenliefhebber, eerst zijn duiven inkorven, voor hij naar de werf kwam. Zijn duivenmandje stond achteraan op zijn bromfiets en de verleiding was groot, heel groot zelfs, om er een van de straatstenen in te steken. E.H. Dhont voelde zich geroepen om de "eerste steen" te verstoppen. André Wyckstandt vond dit wel wat weinig en zo kwam het van twee naar drie en meer.

Was het nu door de vroege inkorving of een ander gelukzalig gevoel, in elk geval, Carke startte 's avonds zijn "brommertje" en vertrok, onbewust van zijn extra lading. De daders stonden sip te kijken. Poets mislukt?

De volgende dag kwam een beteuterd Carke zijn beklag doen bij de proost-mededader. In de derde bocht was immers de duivenmand, door het gewicht van de stenen, van de bagagedrager getuimeld, in brokken en stukken op de straatstenen. "Da's toch niet schoon, bij iemand die gratis kwam werken... en dat zijn mandje nu helemaal kapot was!"

Onze onderpastoor voelde de grond onder zijn voeten wegzinken. Dat was natuurlijk niet de bedoeling geweest. Bij zijn thuiskomst gaven zijn bij hem inwonende ouders hem op hun beurt een uitbran-

De "Sloebers" van de KBG: Jules Wyckstandt, Oscar François, E.H. Dhont, Julien Seys en Raymond Veermeer.

der. Kost wat kost, dit moest rechtgezet worden. Na informatie te hebben ingewonnen over winkels waar men duivenmanden verkocht, ging E.H. Dhont dadelijk een nieuwe mand halen, reed dan naar mededader André Wyckstandt, die er nog een paar flinke kippen instopte, en zette het "geschenk" voor Carke's deur, zonder er het adres van de afzender op te zetten.

Een paar dagen nadien was er weer inkorving en Carke kwam van het duivenlokaal naar de werf. Blijgezind vertelde hij: "Allez, mannen, bedankt voor wat ge mij gelapt hebt. Als ik vroeger mijn duiven ging inkorven, hield ik wat beschaamd mijn mandje onder de tafel, want 't was versleten. Vandaag ben ik aangekomen en ik heb mijn mand seffens op de tafel gezet en gezegd: "Hier ben ik ermee." En geloof mij, ik had de schoonste mand van heel het lokaal."

Zo was Carke: een prima kerel, een eeuwige optimist met een gouden hart. We zouden er nog meer anekdoten kunnen over vertellen. Ook hoe hij eens met zijn bretellen aan de leuning van de steiger is blijven hangen en door de zoon van de aannemer uit zijn netelige positie werd gered. Carke is zowat het symbool, het hoegbeeld van de hele actieve KBG-vrijwilligersgroep geworden.

5. Werken met overleg

Een belangrijke zaterdag was het toen de bewuste ijzeren draagbalk van zo'n 1800 kg moest opgetakeld worden en op zijn plaats gebracht. Er ging een hele studie aan vooraf en het was de enige dag dat het jonge volkje niet toegelaten was op de bouwwerf; wel een hele ploeg volwassenen.

Het werk verliep in drie fasen:

1. Met de steun van de drie ijzeren balken die nog op de achtermuur rustten, kon bij middel van drie takels en veel mankracht, de balk op gewenste hoogte geheven worden. De Travhydro-buizensteigers waren een stevige steun.
2. Daarna kon de bovenkant van de achtergevel worden afgebroken en kon de zware steunbalk beetje bij beetje over de gedeeltelijk afgebroken achtergevel geschoven worden. Hiertoe waren de takels aan een verrolbare ronde staaf opgehangen. Stevige stutten zorgden voor meer veiligheid bij dit werk.
3. Als de balk dan op voldoende hoogte lag en juist evenwijdig met de voorgevel, werd hij nog een halve meter in de richting van de kerk verschoven in de vooraf gemaakte muuropening. Toen slaakte iedereen een zucht van verlichting.

Nu restte alleen nog het ondermetselen aan de ene kant en het ondersteunen aan de andere kant met daarbij het aan mekaar lassen tot een stevige metalen constructie.

Een paar slapeloze nachten, vooral bij coördinator Marcel, hadden toch tot een vlot verloop geleid zonder ongevallen.

Ondertussen was Willy Versigghel met zijn ploeg al wekenlang bezig met het

De zware steunbalk gaat omhoog.

slijpen en kappen van muursleuven en het plaatsen van de buizen voor de elektrische leidingen. Een bezoek aan de zaal "De Gilde" in Maldegem had aangetoond dat de gemakkelijksoplossing, alles boven op de wanden leggen, esthetisch niet de meest geslaagde formule was. Men koos voor verdoken en ingewerkte leidingen en het extrawerk om de contactdozen terug te vinden werd er graag bijgenomen.

Zo werd er wekenlang verder gemetseld en elke donderdag en zaterdag verschenen de vrijwilligers trouw op de werf. Alles schoot goed op, dank zij de hulp van een aantal instanties, instellingen en firma's die wij later even in het zonnetje zullen zetten. Ook hoe hierbij de veiligheid in het oog werd gehouden, krijgt een apart hoofdstukje. Geleidelijk kon er gedacht worden aan de aankleding en de afwerking, want ook hierbij waren overleg en vooruitzien van het grootste belang.

AFWERKING EN AANKLEDING

Toen kwam de tijd dat de werkers weer een dak boven het hoofd hadden. Eenmaal door de aannemer de gewelven en de dakbedekking was geplaatst, kon een regenbui hen niet meer deren. En nadat de gebroeders Verhoustraete dan de buitendeuren en de ramen hadden geplaatst, bleven ook de tocht en de kou buiten.

De elektriciteitskabels worden door de familie Versigghel gelegd.

*Er komt een dak boven het hoofd.
Aannemer Maurice De Cock en zijn beide zonen Eric en Luc.*

Dan kwam de firma Vergotte de gasleidingen leggen naar de twee warmeluchtblazers in de zaal. 't Was echter nog wachten op de aansluiting voor men er gebruik kon van maken. Op de koudste dagen behielp men zich met een elektrisch vuurtje of een warmeluchtkanon.

Met het vorderen van de werken, kwamen nieuwe vrijwilligers de ploeg aanvullen. Waterleiding en voorbereidende werken voor de sanitaire installatie waren een kolfje naar de hand van Paul De Meyer en Gabriël De Neve. Antoine Dierickx zorgde dan weer voor het leveren en plaatsen van de aardgasradiatoren in de achterbouw. Hij kon, naast nieuwe, ook gerecupereerde exemplaren uit het verlaten "Kristen Volkshuis" gebruiken.

Aannemer Maurice De Cock zag dat het goed was.

Een belangrijk onderdeel van het werk was het gieten van de betonvloer. Voor het bewapenen waren heel wat ijzeren betonnetten nodig. Bij de firma Bekaert lag er al enkele jaren een hele stapel op overschot, te wachten op wellicht nooit gebruik. Veelvuldig verplaatsen, hadden die echter hopeloos door elkaar gehaald. Willy Verhamme kon die voor het goede doel voor een symbolische prijs (20 BEF = 0,50 euro) aan de vzw verkopen. Voor het vervoer kon Marcel Ledeganck drie parochianen-voerlui inschakelen, nl. Kamiel Smessaert, Raoul Willems en Gaston Wyckstandt. Tussen haakjes, later hebben die bereidwillige chauffeurs ook nog straatstenen vervoerd voor het plaveien van de binnenkoer. Nu kon de betonvloer van de zaal gegoten worden, waarna een Brussels bedrijf er een blinkende groene epoxylaag kwam opzetten.

Voor de plafonds in de bijgebouwen en de bakken voor de gordijnrails kreeg men de gewaardeerde hulp van Georges De Lille, Georges François, Laurent Bouilliaert en André Lagaisse. Oorspronkelijk was in de zaal een plafond voorzien met geverfde Denacitplaten met daarop een combinatie voor geprofileerde buis-in-buis TL-verlichting. Maar het prijskaartje bleek zo hoog, dat het een gewoon plafond met rotswolpanelen in aluminiumprofielen is geworden en houten verlichtingsbakken, een systeem dat nu na twintig jaar nog altijd erg functioneel en esthetisch verantwoord is. E.H. Dhont wist daarbij een korte, maar pittige anekdote te vertellen.

Planken drogen

"Mijn vriend, architect Piet Van Besien, was niet gewoon voor bouwers met een lege portemonnee te werken. Daardoor tekende en

Twee ijverige plafondleggers: Georges De Lille en Laurent Bouilliaert.

beschreef hij bij ons ook wel eens mooie functionele, maar voor ons onbetaalbare zaken.

Zo was er het dure plafond en vooral de dure TL-armaturen. We zaten met de handen in het haar. Dat lag buiten ons bereik, maar er moest toch iets hangen. Toen kwamen de mensen van Sint-Jozef met een goedkoper, haalbaar voorstel voor de dag: houten, vierkante bakken met daarin gewone TL-buizen. Maar het was nog maar eens dringend. Dus op zoek naar goedkoop, maar degelijk hout. We konden dat krijgen, maar het was nog te nat. Waar konden we dat in 's hemelsnaam drogen? En weet je waar dat gebeurd is? In de toiletten, want daar alleen was er op dat moment al verwarming."

De droom van coördinator Marcel, een mobiele schuifwand in plaats van zo maar een afscheidingsgordijn tussen de delen van de zaal, kon dan ook in vervulling gaan.

Nu kon Hendrik Mouton ook de bar en de binnendeuren plaatsen. Een belangrijk onderdeel van de afwerking dat nog heel wat uren in beslag zou nemen, was de betegeling van de muren, de vloeren van het hele sanitaire complex, de bar, de keuken en de serviceruimte. Daarvoor was August Wynsberghe de geknipte, maar vooral de vlijtige man. Een volgende anekdote tekent hem ten voeten uit.

Een nachtwerker

Zo sprak Gust Wynsberghe op zekere dag: "Volgende maand moeten we kunnen opendoen!" Dat klonk als een uitdaging voor iedereen, maar vooral voor zichzelf. Hij begon dan ook links en rechts wat op te jagen en nam meer dan één week verlof. Hij begon vloer- en muurtegels te plaatsen, bijna non-stop.

E.H. Dhont getuigt dat, als hij 's avonds naar bed ging, er nog licht brandde en Gust nog aan 't werk was. En hoe vroeg hij ook zelf opstond, er brandde opnieuw licht en... Gust was weer aan 't werk. Om te eten ging hij niet naar huis. Hij bracht zijn "boterhammetjes" mee. Van slapen kwam er wellicht niet zoveel terecht. Wat zouden wij zonder Gust hebben gedaan?"

In het vooruitzicht van de nakende afwerking, waren er nog heel wat zaken die tussendoor dienden opgelost en niet alleen aan de aankleding. Zo waren er de sanitaire wanden, de meubelen, de overgordijnen, maar ook alles wat met de horeca te maken had als, de koffiemachine, de friteuse, de bestekken en noem maar op. Tientallen keren hebben de onderpastoor, Marcel en zijn echtgenote, het Vlaamse land

Een nachtwerker: August Wynsberghe.

doorkruist. Daarbij diende steeds gelet op de budgettaire mogelijkheden, maar toch ook met de bijgedachte aan een goede kwaliteit-prijsverhouding.

Ondertussen werden, onder de druk van het tempo door Gust Wynsberghe, de werken opvallend versneld. Ook de toevallige bezoekers begonnen al vragen te stellen over een mogelijke openingsdatum.

Weldra volgde dan ook de plaatsing van de sanitaire inrichting, de koelinstallatie, de wasbakken en de nodige keukentoestellen. Daarnaast kwam er het probleem van de brandveilige overgordijnen die bovendien voor de noodzakelijke verduistering konden zorgen. Willy Versigghel ontdekte een verkoper van dergelijke materialen, wat weer een tussenpersoon uitschakelde. Men kocht er voldoende aan de rol.

Als dan de vlijtige dames, Gisèle van Willy en Lieve van Marcel, nog zorgden dat die rollen tot gordijnen werden verknipt en gestikt, was er weer iets moois, degelijks en profijtig verwezenlijkt. Over de gebroken naalden met dergelijke zware stof, zullen we het maar niet hebben. Voor wat de horecaproblemen betreft, was er eerst gedacht aan een contract met een brouwerij, die wellicht zou "sponsoren" in bepaald bar- en restauratiematerieel. Er werd gewikt en gewogen over: verplichte jaarlijkse afname, alle producten uit dezelfde bron met eventuele verwaarlozing van de Aalterse middenstanders, weinig medezeggenschap bij de prijsbepaling enz. Na wat extra cijferwerk en het schrappen van, zoals al hoger vermeld, de dure verlichtingstoestellen en het opteren voor een goedkoper plafond, kwam er ruimere financiële armslag, zodat het zou te runnen zijn zonder het keurslijf van een contract. Wel werd, om hun gunstige voorwaarden en toegevingen, aan de plaatselijke drankcentrale Van den Bon de leveringen van de dranken toegewezen. Achteraf is meermaals gebleken dat deze beslissingen van de vzw wijs waren en een gezonde en degelijke werking mogelijk maakten.

De laatste weken voor de opening was het in de "nieuwe Pax" soms een echte bijenkorf. Her en der was men nog bezig met een likje verf, een latje en een plintje. Dankzij de technische school Sint-Jozef was ook het podium klaargekomen en de geluidsinstallatie geplaatst. De vestiaire was afgewerkt, de meubels waren geleverd en geschikt. Onderpastoor Dhont had een paar biljarts en een piano op de kop kunnen tikken en ook die arriveerden, samen met een tafelfoetbalspel en nog enkele andere spelen eigen aan een gezellig parochiaal centrum.

Een week voor de opening kwamen echter twee "kinken in de kabel" de pret bederven. Marcel Ledeganck en kort daarna zijn echtgenote werden geveld door een acute griepaanval en Willy Versigghel moest hen, met een benepen hart komen melden, dat er stroom op de metalen wasbakken zat. De "misdadiger", een letterlijke kink - namelijk een beschadigde voedingskabel, moest losgekoppeld worden en helemaal vervangen.

Alles kwam echter goed en het aftellen naar de openingsreceptie kon beginnen.

Hiermee besluiten, zou van de historiek over deze achttien zware, maar boeiende maanden een onvolledig beeld geven. In voorgaande bladzijden werden af en toe namen vernoemd, maar te weinig werd de nadruk gelegd op hun aandeel in dit merkwaardige bouwproject. Daarom volgt nu een apart hoofdstukje over de verdienstelijke medewerkers.

WELKOME HULP

1. Het gemeentebestuur

In voorgaande hoofdstukken kon u lezen hoe schepen René Van de Walle noodgedwongen enkele gemeentearbeiders liet aanrukken om, gezien het risico, te helpen graven en vullen van de funderingen. Tijdens het verdere verloop van de werken werd nog meer dan eens met veel dank een beroep gedaan op de gemeente voor bijvoorbeeld het transport van materiaal en goederen met een gemeentelijke vrachtwagen.

Noodgedwongen moest er ook af en toe afbraakmateriaal gestort worden op de Kerkhofweg, wat voor opstoppingen zorgde, maar waar "meestal" niet streng werd over geoordeeld. Bij de eindafwerking van de binnenkoer kreeg men daarenboven nog de toestemming om de betonstenen van de vernieuwde Stationsstraat te gebruiken.

Ten slotte mocht er vanaf de oprichting van de vzw een beroep worden gedaan op de hulp van gemeenteontvanger Christian Rutsaert, zowel voor het opmaken van de statuten, als voor het verdere opvolgen van het administratieve aspect van de vzw.

2. Het Sint-Jozefinstituut

Tijdens het directeurschap van Hubert Van Hooreweghe bracht het Sint-Jozefinstituut ook meer dan één steentje aan in de bouwcampagne. Eerst was er Daniël De Vos, op wie nooit tevergeefs een beroep werd gedaan. Het begon al bij de afbraak van de vroegere verwarmingsinstallatie en het mechanisme van het bioscoopscherm. Nadien volgde nog de constructie om de schuifwandrail op te hangen. Wilfried Goethals en Urbain Stofferis namen de afwerking van de elektrische leiding voor hun rekening. Maar ook de verlichtingsbakken, het podium en de wasemkappen waren een realisatie van de leerlingen van dit instituut.

3. De firma Leon Louwyck

Ten tijde van de opbouw van de Pax-zaal was er nog geen sprake van de firma Logro van Johan en Pol Louwyck, maar wel van vader, bedrijfsleider Leon. Ook van die kant kwam veel gratis hulp, o.a. met zavel en cement voor de voorbereidende metselwerken, professioneel materieel met bedienaar voor het wegbreken van beton enz. Ten slotte kwam er een hele ploeg straatsteenleggers voor het plaveien van de binnenkoer.

4. De firma Bekaert

Marcel Ledeganck, ondermeester bij genoemde firma, heeft ervoor gezorgd dat dit bedrijf de opbouw van de zaal heel genegen was. De lijst opsommen van de faciliteiten door Bekaert verstrekt, zou onbegonnen werk zijn.

Directeur Jozef De Neve, personeelschef Germain Malfrère en Willy Verhamme, als hoofd van de technische dienst, deden letterlijk en figuurlijk hun best. Germain kwam zelfs een paar drukke zaterdagen de handen uit de mouwen steken. Maar vooral het tijdelijk laten gebruiken van gereedschap en het beterkoop aanschaffen van ander noodzakelijk materiaal en materieel, was een must. Zonder dan nog te spreken van het oplossen van vervoersproblemen en de soepelheid, zelfs als er een zware takel op de bouwwerf lag, die men ook nodig had in het bedrijf. Een niet te onderschatten winstpunt was het feit dat coördinator Marcel Ledeganck, niet alleen voor het aspect coördinatie, leer-

Van de firma Louwyck kwam belangrijke hulp. René Haesaert, Gustaaf De Clercq en Jules Wyckstandt brengen straatstenen aan.

school had gemaakt in het bedrijf, maar daarenboven ook het veiligheidsaspect had leren huldigen. Dat ook August Wynsberghe, werknemer bij Bekaert, van dezelfde veiligheidsgedachte doordrongen was, kon alleen maar positief uitvallen. Tussen haakjes, ook Willy Versigghel was net gepromoveerd tot veiligheidschef bij de Broeders van Liefde.

Voor wat de coördinatie betreft, was een dergelijk werk geen sinecure: met vrijwilligers en professionelen op één werf, goede afspraken met de architect, het budget in 't oog houden... allemaal facetten die geregeld bijeenkomsten met E.H. Dhont en de heer Van Besien noodzakelijk maakten.

Voor wat de veiligheid betreft, kwam daarbij het werken met vrijwilligers, waaronder een aantal soms te enthousiaste jongeren, die niet altijd de veiligheidsvoorschriften naar waarde wisten te schatten.

Veiligheid voor alles!

De veiligheidsgedachte lag iets moeilijker bij de senioren van de KBG. Daar waren enkelen bij die hoogst verwonderd keken als men sprak van een stootplint of een leuning aan de steiger, verre van het dragen van een helm of een veiligheidsgordel. Blijkbaar was er in hun tijd op de bouwwerven daaraan nooit aandacht, tijd of geld besteed. Maar na een voorval (hoger al vermeld), dat gelukkig goed

afliep, waren ook zij opeens overtuigd van de noodzaak te letten op persoonlijke en algemene veiligheid. Het is te verwonderen en ook te bewonderen dat gedurende de hele campagne, in moeilijke omstandigheden, er nooit echte ongevallen gebeurd zijn.

Anekdoten bij de vleet

U vindt in de hele bijdrage, hier en daar, in cursief, treffende of grappige anekdoten. Men zou die echter nog met veel meer voorbeelden kunnen aanvullen, maar dan werd ons opstel een heel boek.

Zo zouden we het kunnen hebben over die keer toen een openstaande laadbak de verlichtingsapparatuur in de Kerkhofweg los reed, of hoe het tegengewicht van het bioscoopscherm de bereidwillige katrolbedienaars de hoogte in trok, of die keer toen Daniël Dendooven graag een paar krachttermen had gebruikt, toen zijn vingers tussen de oude ramen gekneld raakten en hij tegen E.H.Dhont zei: "Mijnheer de onderpaster, ga ne keer weg, dat ik ne keer tegen Onze-Lieve-Heer kan klappen!", of hoe een af te breken schoorsteen plots als een kaartenhuisje naar beneden donderde, of hoe Marcells oude wagen trekpaard en vrachtwagen werd. Wie meer details wenst, kan nog wel eens een van de betrokkenen interpellieren.

5. De medewerkers op een rijtje

Dames KBG:

Bonamie Maria, Clyncke Anna en De Walsche Rachel.

Heren KBG:

Corthier Raymond, Crappé Raymond, De Clercq Gustaaf, De Fauw Jules, Desmet Maurice, Eeckhout René, François Oscar, Haesaert René, Lannoo Maurits, Loontjens Omer, Seys Julien, Veermeer Omer, Veermeer Raymond, Verselder Albert en Wyckstandt Jules.

Jongeren:

Blancke Dirk, Blancke Erik, Carrette Johan, Corvelijn Patrick, De Mulder Geert, Dendooven Piet, Slos Christian, Van Achter Philippe, Van Belleghem Henny, Van Den Abeele Dirk, Van Den Abeele Kurt, Vanderbeken Hein, Vanderbeken Lode, Versigghel Jan, Versigghel Myriam, Versigghel Tom, Vrient Geert en Wynsberghe Bart.

Landbouwers:

Blomme Valère, Cornelis Valère, De Neve Gerard, Staelens Gerard, Van De Velde Irené, Van Hulle Irené en Wyckstandt André.

De technische school Sint-Jozef:

De Vos Daniël, Goethals Wilfried, Stofferis Urbain, Van Hooreweghe Hubert en Vindevogel Noël.

Andere helpers:

Bouilliaert Laurent, Cornette Etienne, Crommelinck Romain, Danneels Jozef, De Lille Georges, De Meyer Paul, De Neve Gabriël, Dendooven Daniël, Francoys Georges, Lagaisse André, Ledeganck Marcel, Louwyck Johan, Louwyck Leon, Louwyck Pol, Malfrère Germain, Planckaert Gentiel, Plovie Roger, Seys Lieve, Van De Moortele Gisèle, Verheye Kris, Versigghel Willy, Wittevrongel André, Wittevrongel Christian, Wittevrongel Daniël en Wynsberghe August.

Joseph DE DONCKER

Bronnen :

- Getuigenissen en informatie, vooral van promotor Marcel Ledeganck
- Interviews van o.a. E.H. Eric Dhont, Georges De Lille, André Wyckstandt, Raymond Veermeer, Irené Van Hulle, August Wynsberghe, ...
(Deze werden afgenomen door leden van de heemkundige kring Arthur Verhoustraete)
- Foto's en bouwplannen uit de bouwcampagne

OPEN MONUMENTENDAG 2001

”METAAL” te Knesselare – Deel 1

ALGEMEEN

Steen, hout en metaal zijn niet weg te denken uit ons dagelijks handelen. Het zijn grondstoffen die heel het wezen van de maatschappij bepalen. Ook het gebruik van deze stoffen heeft een hele evolutie meegemaakt. Gaat dit alles verdrongen worden door de kunstvezel...? Is na het steentijdperk, het bronstijdperk, het ijzertijdperk *het kunststoffentijdperk* in zicht? Het is een gegeven om er even over na te denken.

De ”Open Monumentendag” van 2001 stelde ’metaal’ in het licht. Wanneer we over metaal spreken, denken we niet alleen aan ijzer en staal, maar ook aan heel het gamma van metalen; kortweg de edelmetalen en de niet-edelmetalen in hun samenstellingen en hun toepassingen.

De mens doet zijn blijde intrede op aarde in het quartair tijdvak, ongeveer één miljoen jaar geleden. Uit die periode zijn geen overblijfsels. De oudere steentijd wordt ook *Paleolithicum* genoemd. Na deze periode volgt het *Mesolithicum* of middensteentijd, ongeveer een 10 000 v.Chr. Uit deze periode zijn sporen van menselijke bewoning gevonden. Nog steeds zijn de antropologen op zoek naar de eerste sporen van zijn aanwezigheid. Een van die belangrijke *spoorelementen* zijn gebruiksvoorwerpen in steen: *silex*. Steen is een grondstof die wel moeilijker bewerkbaar is, maar ook langer kan bewaard worden. Vandaar dat deze periode de nieuwe-steentijd of *Neolithicum* wordt genoemd (1).

In het derde millennium voor onze tijdrekening leert de mens het metaal bewerken om zijn dagelijkse werktuigen te maken, eerst koper en daarna tin. Kraaltjes zijn de oudst gevonden koperen voorwerpen uit de vroegste Egyptische beschaving (5000 tot 4500 jaar v.Chr.). Koper verspreidt zich pas aan het einde van het vierde millennium in Noord-Mesopotamië. Gedurende het derde millennium strekt het gebruik van dit metaal zich uit tot in het oostelijk Middellands-Zeegebied en de monding van de Donau. Tussen 2500 en 2000 jaar v.Chr. wordt het metaal in Centraal- en West-Europa bewerkt. Het

koper wordt later voornamelijk in de vorm van legeringen gebruikt voor de vervaardiging van wapens, gereedschappen enz.

De legering van koper en tin geeft ons brons. Bronsbewerking is vele eeuwen voor onze tijdrekening, 3000 jaar v.Chr., al zeer goed ontwikkeld op Kreta, in Egypte en in West-Azië. Deze periode noemt men het *brons tijdperk*. Uit dat tijdvak vinden we de vele grafheuvels in onze streken (²).

Koper, tin en zink zijn niet in onze streken te vinden en de gebruikte materialen moeten dan ook ingevoerd worden. In Centraal-Europa, Oost-Spanje, de Britse Eilanden en in Bretagne worden deze ertsen ontgonnen en geëxploiteerd (³).

Zilver, wat in de natuur meest in poedervorm samen met antimoon voorkomt, wordt ontgonnen in Zuid-Frankrijk - de streek van de Pyreneeën, in Spanje en Griekenland. Alchemisten noemden zilver *maanmetaal* of *metaal van Diana*. Na goud is zilver het best vormbare en pletbare metaal. In zuivere toestand is het tamelijk zacht. Daarom wordt bij zilver koper gevoegd om een zekere stevigheid te hebben. Het zilveragehalte wordt uitgedrukt in deniers. Zuiver zilver heeft een gehalte van 12 deniers.

Goudmijnen treft men aan in Centraal-Europa en het zuiden van Rusland. Goud en zilver zijn zeer zachte en gemakkelijk te bewerken metalen en zijn dus zeer geschikt om sieraden te vervaardigen. De Kelten zijn meesters in het vervaardigen van gouden sieraden. In het Zwitserse Erstfeld zijn in 1964 drie gouden torken gevonden, vervaardigd in de vierde-vijfde eeuw v.Chr.(⁴). Het goudgehalte wordt uitgedrukt in karaat. Zuiver goud heeft een gehalte van 24 karaat. Platina is een edelmetaal dat slechts in de meer recente periode wordt gebruikt.

Rond 700 v.Chr., de Hallstatt-periode, leren de Kelten ijzererts bewerken. Het grootste deel van de Keltische wereld werd door de Romeinen veroverd. Tot aan de val van het Romeinse Rijk, in 476, spreekt men van de Gallo-Romeinse tijd (⁵).

De Kelten waren zeer bekwame en bedreven ambachtsslui. De Keltische smeden overtroffen de Romeinse inzake kennis en het bewerken van materiaal. Zij verbeterden werktuigen zoals: ploegen, bijlen, sikkels en andere. Zij waren de eersten die de houten wielen

met een reep er rond maakten ⁽⁶⁾. Ook bij de Kelten was er een standenverschil. De kloof tussen arm en rijk was het gevolg van het monopolie in het bezit en verwerken van het metaalerts. De ontdekking van het wagengraf in Hochdorf bevestigt dat de Hallstatt-cultuur een weergave is van de materiële rijkdom van krijgshaftige Keltische edellieden en stamhoofden ⁽⁷⁾.

Dat de Kelten meesters waren van de gebogen lijn zoals: draaimotieven, lussen, triskels, ineengestrengelde ranken, dierenmotieven,... ⁽⁸⁾ kunnen we zien aan de beeltenis van de, nu onlangs gepubliceerde, schat van Ambiorix te Heers. De muntschat omvat 102 gouden munten waarvan 78 munten van de Eburonen, door Caesar beschreven als *weinig machtig volk*. De munten werden in de tijd van Ambiorix geslagen en zouden gediend hebben om de soldaten te betalen in de oorlog tegen de Romeinen. Immers bij de Kelten bestond de ruilhandel ⁽⁹⁾. Kelten die als soldaat in dienst van de Grieken traden, vroegen geld als soldij. De gevonden munten hebben een gehalte van 60 procent goud en het overige van de legering bestaat uit zilver en brons. Opvallend is dat de meeste munten als beeltenaar het paardmotief verbeelden en ook een triskel ⁽¹⁰⁾. Naarmate het goud schaarser werd, werden ook minder gouden munten geslagen. Er werden meer zilveren en koperen in omloop gebracht. In de Middeleeuwen gold het zilver als standaard voor de munt.

Toepassingen van edele metalen vinden we in: munten, sieraden, gebruiksvoorwerpen van de hogere standen, religieuze voorwerpen en kledingstukken.

Tijdens de Gallo-Romeinse tijd heeft in de zuidelijke provincies van ons land een belangrijke ijzernijverheid bestaan. In de streek van Luik, Zuid-Luxemburg en voornamelijk *entre Sambre et Meuse* waren rijke ertslagen voorhanden. Sporen van ijzerwinning, zelfs van voor de Romeinse periode, zijn teruggevonden in de indrukwekkende ophoping van ijzerslakken. Het vroeg ontginnen en uitbaten van deze ertslagen, lag wellicht mee aan de basis voor de verdere industrialisatie en industriële revolutie in de achttiende-negentiende eeuw ⁽¹¹⁾. Maar de komst van de hoogoven in de dertiende eeuw betekende een grote stap vooruit op gebied van ijzerwinning.

Decennia lang heeft men gedacht dat in Vlaanderen geen ijzerproductie was en alles uit het zuiden moest ingevoerd worden. Als we

de kaart van België bekijken i.v.m. de Romeinse behuizing, stellen we vast dat enkel Midden-België en in de Waalse provincies een grote Romeinse aanwezigheid was (¹²). Na de Tweede Wereldoorlog, wanneer men in Vlaanderen degelijk archeologisch werk is gaan verrichten, heeft men een ander inzicht gekregen betreffende de Romeinse overheersing.

Tijdens tal van opgravingen in Romeinse nederzettingen in de zandstreek is men tot de bevinding gekomen dat de plaatselijke smid het ijzer zelf won uit het weliswaar zeer arm moeraserts. Het was dan ook voordeliger de voorwerpen ter plaatse te maken dan te moeten invoeren. In plaats van erts in hoogovens te smelten, werden in onze streken laagovens gebruikt (¹³). In tal van gemeenten in Oost-Vlaanderen heeft men ofwel ovenfragmenten, slakken en ertsen ofwel ander bewijsmateriaal gevonden. Wellicht kan ons de studie van plaatsnamen zoals *ovenakkers* en *slekkenakkers* ons een eind verder helpen om restanten te vinden (¹⁴).

De grote doorbraak van het aanwenden van ijzer kwam er tijdens de industriële revolutie met het ontginnen van kolen en cokes waardoor de kwaliteit van het gietijzer en het staal verbeterde. Het is pas gedurende de laatste 200 jaar dat *METAAL* in grote mate werd aangewend op allerlei gebied. Door de veelzijdigheid van de eigenschappen van het metaal is er een waaier van toepassingen. Bij niet goed onderhoud kan het gemakkelijk oxideren, denken we maar aan roest, kopergroen, loodwit, zinkwit enz. waardoor het metaal ook zwakker wordt.

De Franse Revolutie bracht een grote verandering in Europa teweeg. Na de val van Napoleon werden de kaarten hertekend. Op economisch-industrieel vlak werd een grote stap voorwaarts gezet. De burgerij, een woord dat enkel nog maar wordt gebruikt tijdens verkiezingspropaganda, kreeg ook medezeggenschap. Nieuwe eisen door de samenleving drongen zich op.

Op industrieel vlak speelde de ingenieur een grotere en belangrijkere rol. Het overspannen van grote ruimten, oprichten van fabrieken, het bouwen van bruggen en het aanleggen van wegen op moeilijk bereikbare plaatsen en niet te vergeten het aanleggen van spoorwegen, vergde een degelijke studie. Door een betere kennis van de grondstof, het metaal, ontdekte de ingenieur de vele voordelen en toepassingen ervan (¹⁵).

Maar stilaan, zoals het hout als grondstof, zal ook het metaal een zoveelste rang spelen in het spel van de verschillende grondstoffen.

Laten we nu even een kijkje nemen in Knesselare en ons even richten op het gebruik van metaal.

DE KERK

Aan de binnen- en buitenzijde van de kerk bemerken we dat er kwistig met metaal werd omgesprongen. Dit kan een artistiek doch ook een functioneel belang hebben. We maken hier een onderscheid.

Artistiek

De haan

Boven op alle kerktorens prijkt een haan. We bemerken onderaan de aardbol. De aardbol is het symbool van macht, vaak met een feniks, een adelaar, een duif of een overwinningsbeeldje erop dat bij de Romeinse keizers, vanaf de tijd van Caracalla, in zwang kwam. Naar hun voorbeeld werd ook de aardbol later ook gebruikt bij de barbaarse koningen. Christelijke vorsten hadden er een kruis of een engel op. De aardbol, die tegelijk het heelal en de aarde voorstelde, was het symbool van het keizerrijk. Hij werd aangenomen door de Romeinse en vervolgens door de Byzantijnse keizers tot in de veertiende eeuw. Vanaf de regeringsperiode van Karel de Kale werd hij gedragen door de Westerse keizers. De betekenis van een wereldbol getopt met een kruis, is *het wereld-overwinnende Christendom*.

Boven deze wereldbol zien we twee lelies met in de oorsprong een vierblad.

Kijken we hoger dan zien we ofwel een letter 'X' ofwel de Griekse letter Alfa uitgebeeld. De eerste letter zou het begin zijn van *Christus*' naam en de alfa betekent het begin van alles. Alles in de betekenis van het hele ontstaan van aarde en heelal.

De hoger-op-staande figuur is uit verschillende elementen samengesteld. We bemerken het achtpakig wiel, twee concentrische cirkels en een vierblad. De Keltische jaarindeling werd gesymboliseerd door het Keltische kruis en het achtpakig wiel (¹⁶). De ring of cirkel kreeg ook een religieuze of magische betekenis. Hij werd

beschouwd als een symbool van oneindigheid omdat hij begin noch einde heeft. De ring vertolkt eveneens: bestendigheid, trouw, hulde en aanzien.

De diagonalen in het kruis duiden linksboven op de zomerzonnnewende (21 juni), rechtsboven op de herfstequinox (21 september) rechtsonder op de winterzonnnewende (21 december) en linksonder op de lente-equinox (21 maart) (17).

Aan het einde van de horizontale stang van het kruis bemerken we opengebloeide lelies, ook de naturalistische sierlelie of tuinlelie genoemd. De lelies aan het einde van de kruisdiagonalen zijn Florentijnse lelies of lelies met afgesneden voet genoemd; lelies zonder de drie wortels.

De betekenis van de twee concentrische cirkels vinden we ook terug in de voorstelling van de Keltische jaarcyclus. In de buitenste cirkel is een vierblad aangebracht. Het blad symboliseert bescherming, vreugde en waarheid. Het blad bedekt de vruchten tegen wind en regen. Het vierblad is een geluksteken.

Beschouwen we echter dat er twee cirkels zijn met een punt in het midden, dan hebben we hier een voorstelling van het wereldteken. Het is een oeroud zinnebeeld van het wereldgebeuren, het aardse leven. Het middelpunt, de donkere kern is de aard- en waterschijf, de oude voorstelling van de aarde. Deze is omgeven door een binnenste ring, de atmosfeer of dampkring, die onze aarde omringt. De buitenste ring is, volgens de voorstelling der ouden, de vuurkring, vuurhemel of ook het heelal.

Onder de haan zien we ofwel de smeedijzeren letter 'M' ofwel de Griekse Omega. De letter M als beginletter van de naam van Maria; de omega als het einde. Johannes zegt in zijn openbaring over Christus: *"Ik ben de alfa en de omega, het begin en het einde."*

Ten slotte is de haan het bekende symbool voor de waakzaamheid. De Romeinen beschouwden de haan in oorlogstijd als een voorspeller en dit in verband met de manier van het kraaien. Als wachter

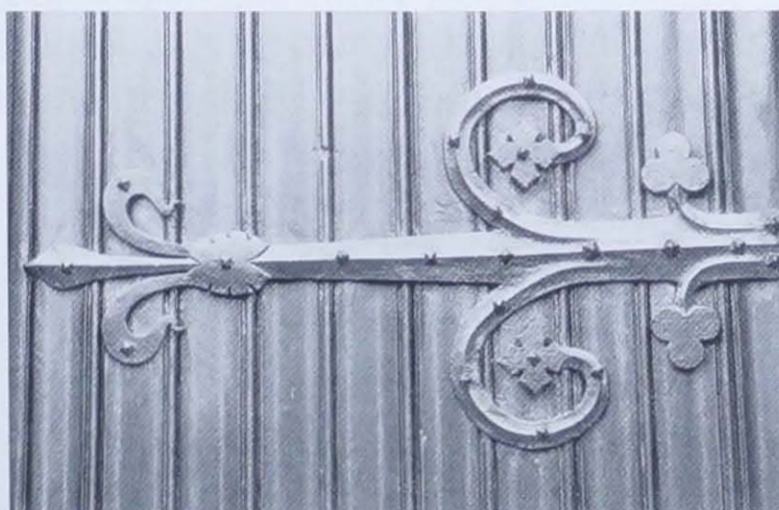
moet de haan alles kunnen overzien en daarom wordt hij ook op het hoogste punt geplaatst. De haan verwijst ook naar de bijbel i.v.m. met het verraad van Petrus. Op de Lutherse kerken prijkt de zwaan boven op de toren. De zwaan is het teken van de eeuwigheid.

De toegangspoort

De functionele, evenals de artistieke waarde van de hengsels is hier goed gecombineerd. Een zware poort eist ook stevige hengsels. Bekijken we deze even in detail.

De lelie groeit als het ware van uit de deurstijl naar het midden toe. We ontwaren het drievladig klaverblad. Het klaverblad is het teken van geluk, van oprechtheid door de hartvorm. Ook is het het symbool van hoop. In de Christelijke symboliek vertolkt het de goddelijke drie-eenheid. De goddelijke Drievuldigheid verwees naar de drieledige functie van de goden: hun rol in de onderwereld, op aarde en in het paradijs. Verscheidene oudere godsdiensten dan het Christendom kennen ook de drievuldigheid (¹⁸). In de riddertijd was het een symbool van *in deemoed vurig verlangende liefde* zowel van de aardse liefde als de liefde tot God.

Voorbij het vierblad gaan we naar de lelie. Een lelie is eigenlijk een iris. In de Middeleeuwen werd de lelie ook in de beeldhouwkunst gebruikt als symbool van de zuiverheid. De lelie is het teken van wijze vrede en van reine edele gezindheid. Als symbool van onschuld, rein-

heid en onthouding is de lelie wel het meest bekend. Haar geschiedenis gaat terug tot voor onze jaartelling en zij is een gekerstend symbool, gegroeid uit de heraldische *bemmel*, *levensboom of Irminzuil*, welk heidens - oorspronkelijk Keltisch - heiligdom Karel de Grote vernietigde. Uiteindelijk zien we dus in de lelie de Irminzuil of levensboom, de gestileerde Yggdrasil, het bovenste gedeelte met drie bladeren. De niet afgesneden ontwortelde lelie treft men veel aan in muurankers.

De rouwkapel

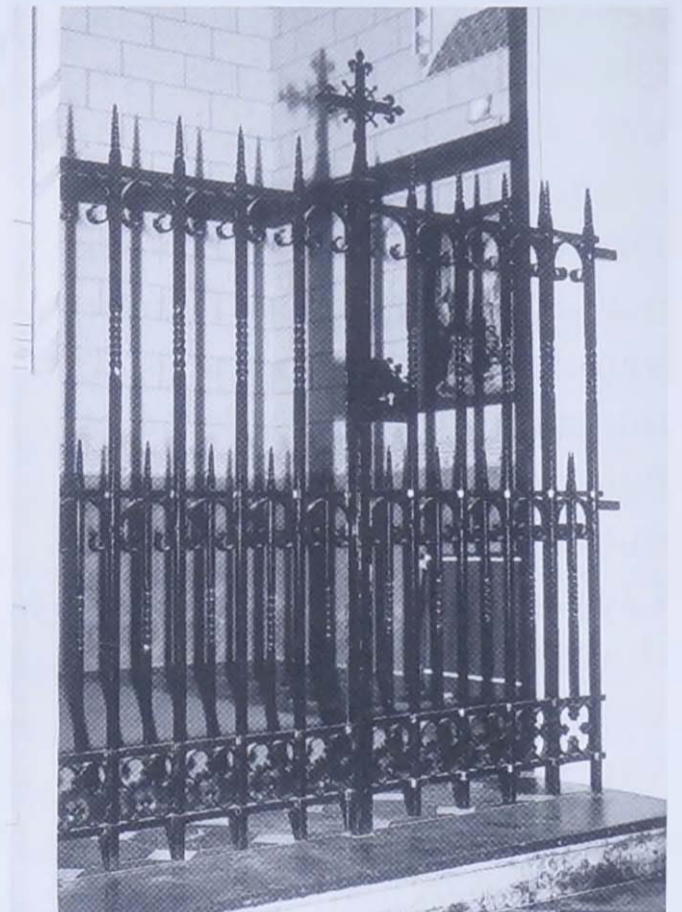
Treden we binnen in de kerk, dan zien we links achteraan de vroegere doopkapel, nu rouwkapel, afgesloten door een prachtig origineel smeedijzeren hekken.

Hier ook weer zijn verschillende symbolen weergegeven. Wat opvalt is het *leliekruis* met de cirkel en onderverdeling door de vier diagonalen in acht, wat we ook terugvinden op de toren.

De rechtopstaande staven eindigen op flambouwen of fakkels. De fakkel is het zinnebeeld van oorlog, twist, maar ook van wetenschap en roem. Het is ook het attribuut van verschillende Griekse godheden.

Zij geeft aan, dat de eerste wapendrager steeds in moeilijke tijden de fakkel der opklaring aangreep en optimist bleef.

Onderaan het hekken zijn het vierblad en het klaverblad tot een geheel verwerkt.

De doopvont

De doopvont staat in de zijkapel van Sint-Jozef. Het koperen deksel dat de doopvont bedekt, is onderaan rondom versierd met lelies. Op het deksel werd het wapenschild van Paus Leo XIII (1878-1903)

gegraveerd. Een groot verschil in heraldiek in de kerk, is het wegvallen van de helm (als militair teken). In de plaats daarvan zijn er kerkelijke waardigheidstekens. De Paus is de enige van alle hoogwaardigheidsbekleders van de kerk aan wie een kroon toekomt, nl. de tiara (19).

De gravure op de doopvont is niet erg geslaagd. De kleuren zijn niet weergegeven en de figuren die erop prijken, zijn niet zichtbaar. We geven de beschrijving van het wapenschild van Paus Leo XIII.

Op lazuur populier van sinopel (heraldisch niet verantwoord;

geen kleur op kleur toegelaten) vergezeld onder links en rechts telkens een lelie van zilver en linksboven een komeet van goud, overtopt met dwarsbalk van zilver (20).

De populier zinnebeeldt het standvastig geloof, de bloeiende toestand van de familie (de kerk). Niettegenstaande hevige stormen, blijft de populier zichzelf. De komeet is een voorteken van oorlog, ongeluk en sterven in het volksgeloof en maant tot waakzaamheid aan.

De tiara is het symbool van de kerkelijke macht en heerschappij in de onderwereld (de hel) op de aarde en in het hiernamaals (de hemel). Achter de tiara liggen de twee sleutels van de apostel Petrus, een gouden en een zilveren. Deze sleutels symboliseren de macht door Christus gegeven aan zijn vertegenwoordigers om op aarde te binden en te ontbinden.

Hogerop is het deksel versierd met eikenbladeren. De eikenboom is het symbool van trots, teken van schoonheid en kracht. Een klaverkruis staat boven op het deksel.

Om het deksel van de doopvont te lichten, werd een nieuw smeedijzeren toestel geplaatst. Dit toestel is aan het uiteinde versierd met een slechts vierbladige lotusbloem. De lotus speelde een belangrijke rol in de Egyptische cultuur. Hij werd het symbool van de goden Osiris en Isis. De lotus is een ornament in de bouwkunst. In India bestaat hij uit ten minste acht bloembladen, wat verwijst naar de acht

waarheden. Merk op dat de doopvont ook acht zuilen omvat. Aan de uiteinden van het smeedwerk werden lelies verwerkt. Het geheel zit vast aan de muur met alweer een in acht verdeelde cirkel uitgaande in lelies aan de acht uiteinden.

De tekst op de doopvont luidt als volgt:

NISI QUIS RENATUS FUERIT EX AQUA ET SPIRITU NON POTEST INTROIRE IN REGNUM DEI QUOD NATUM EST EX CARNE CARO EST ET QUOD NATUM EST EX SPIRITU SPIRITUS EST

In het Nederlands:

Tenzij iemand zal herboren worden uit water en geest kan hij niet binnentreden in het Rijk Gods, want wat geboren wordt uit vlees is vlees en wat geboren wordt uit Geest is Geest (21).

Het motief van lelies en eikenbladeren is terug te vinden op de doopvont.

Functioneel

Aan de buitenzijde van het kerkgebouw bemerken we verschillende muurankers in leliemotief (let wel geen lelies met afgesneden voet, maar met drie wortels). Er werd geen motief of versiering op aangebracht.

Ter versteviging van de gewelven zijn trekstaven of trekbaren aangebracht. Zo tellen we in de zijbeuken telkens 6 trekbaren, in de middenbeuk zijn het er negen en in de dwarsbeuken telkens twee. De trekbaren in de middenbeuk en zijbeuken zijn in omgekeerde 'T'-vorm aangebracht.

Ter versteviging van de preekstoelhemel werd ook metaal aangewend. De glasramen zijn in lood ingekaderd.

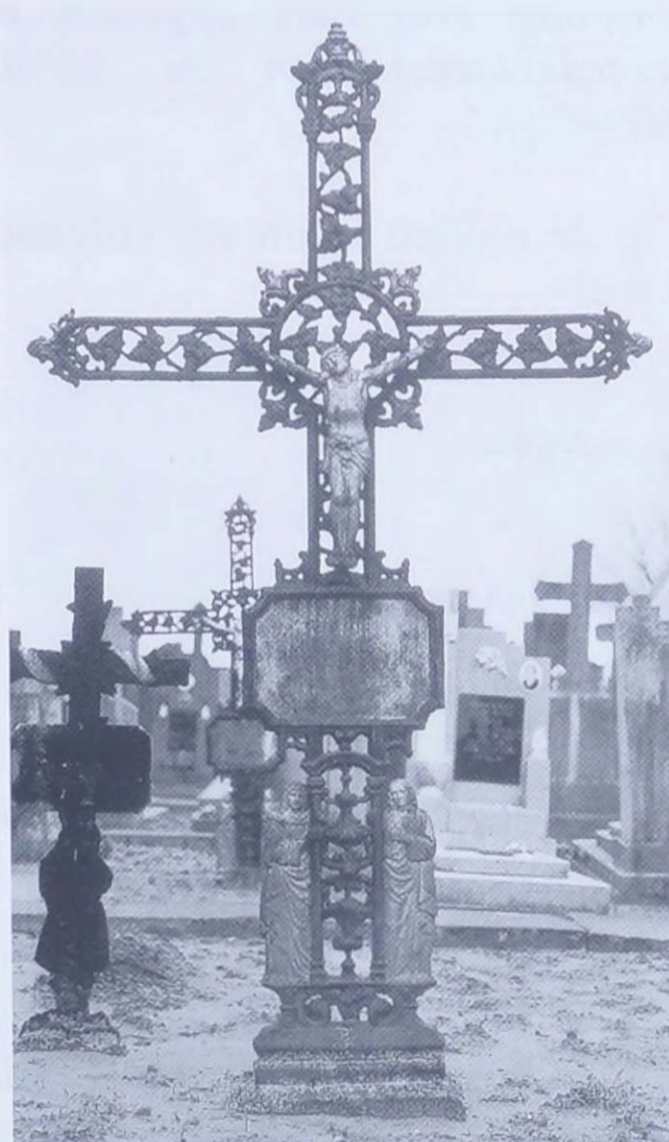
HET KERKHOF

Het kerkhof biedt een grote verscheidenheid aan graven. Oude achttiende of negentiende-eeuwse graven zijn niet meer terug te vinden. Het kerkhof werd na de bouw van de nieuwe kerk, anno 1892, aangelegd. Het oudst leesbare metalen kruis dateert van 1922. De meeste andere opschriften zijn onleesbaar geworden.

Aan de linkerkzijde van de midden-gang zijn verschillende grafmonu-menten in metaal. We zien er een goed onderhouden kindergrafje waar twee kinderen van de familie Mouton hun laatste rustplaats vonden. Het treurende meisje draagt een krans in de linkerhand. De krans is weliswaar het symbool van de vreugde eer en trots, maar de rouwkrans kan be-schouwd worden als een overwin-ningsteken van het hemelse leven op het aardse. De letters INRI, koning der Joden, werden erboven aange-bracht. Het kruis is versierd met druivenbladeren, de wijnstok.

Dit grafmonument verhaalt de dood van Jezus aan het kruis met de twee treurende vrouwen: de H. Maagd Maria en de H. Maria Magdalena. Ook dit kruis omvat verscheidene symbolische figuren, o.a. de twee con-centrische cirkels, het leliemotief en de bladeren van de wijnstok. De wijn-stok is het symbool van gezelligheid en vrolijkheid maar ook van de waarheid. Het is ook het teken van het geloof. De versiering bovenaan het kruis is in de vorm van de pauselijke driekroon gemaakt. Onderaan is een schelpmotief aangebracht, de holle kant naar voor. De schelp is het teken van de pelgrimage.

In dit kruis treffen we ook verschei-dene motieven aan. In het midden werd door verschillende gebogen lij-nen, een vierblad gevormd. De stralen zijn het symbool voor de mens Jezus die zich als een lichtend voorbeeld heeft gesteld. Het hart is dan het teken van de liefde. De roos, aangebracht op het bovenste hart, wordt als de koningin van de bloemen, de levensbloem en aardeteken beschouwd. Zij zinnebeeldt

ook de liefde, de aardse vergankelijkheid en de dood. Dit is dan ook de reden waarom de graven met rozen worden bestrooid.

Uit de tekst, voor zover leesbaar, lezen we dat dit de begraafplaats is van Louis Wittouck, geboren te Maldegem op 10 maart 1868 en te Knesselare overleden op 16 november 1940. Zijn echtgenote Julie Nemegeer vindt er ook haar laatste rustplaats.

Dit door flambouwen (fakkels) omsloten graf werd opgericht ter nagedachtenis van de familie Mestdagh.

Op de zijkant lezen we volgende tekst:

*DIT GRAF GESTEENTE ZY
EEN DUURZAAM HULDEBLYK
DOOR T DANKBAAR KROOST
GEWYD
AEN DEN BETREURDEN
VADER
DIE REEDS BY GOD GELOOND
VAN UIT HET HEMELSCH RYK
BESCHERMEND NEERZIET OP
ZYN KINDEREN ALTEGADER*

Op de bovenste witmarmere plaat staat volgende tekst:

*ZALIG AANDENKEN VAN
MARIE DE BRUYCKER
TE KNESSELARE 1 MEI 1850*

OVERL. 15 JULI 1907
ECHTGENOTE VAN
ADOLF MESTDAGH
TE KNESSELARE 22 FEBR. 1851
ER OVERL. 10 JANU 1931
HUNNE DOCHTER
RACHEL MESTDAGH
TE KNESSELMARE 10 SEPT 1881
ER OVERL. 20 DEC 1927

De witmarmeren plaat onderaan vermeldt volgende tekst:

ZALIG AANDENKEN VAN
Mr MICHEL MESTDAGH
ERE RECHTER B^j DE RECHTBANK
VAN 1^e AANLEG TE VEURNE
RIDDER IN DE KROONORDE
VEREERD MET DE HERINNERINGSMEDAILLE
VAN HET EEUWFEEST
ECHTGENOOT VAN
M^w BERTHA GRIMMELPREZ
GEB 15 APRIL 1880
OVERL. 10 MAART 1936

Het grafmonument is volledig omsloten door een ijzeren hekwerk van flambouwen (fakkels, of toortsen). Om het rijk van de doden en van de levenden gescheiden te houden, werden rond de begraafplaatsen grenzen gezet. In het brons- en ijzertijdperk waren die grenzen in de vorm van grachten gemaakt.

Het grafmonument is in *menhir*-vorm gemaakt. 'Menhir' is een Bretoens woord; 'men' betekent steen en 'hir' betekent lang.

'Menhir' staat dus voor een voorhistorische hoge langwerpige steen, waarvan de betekenis on-

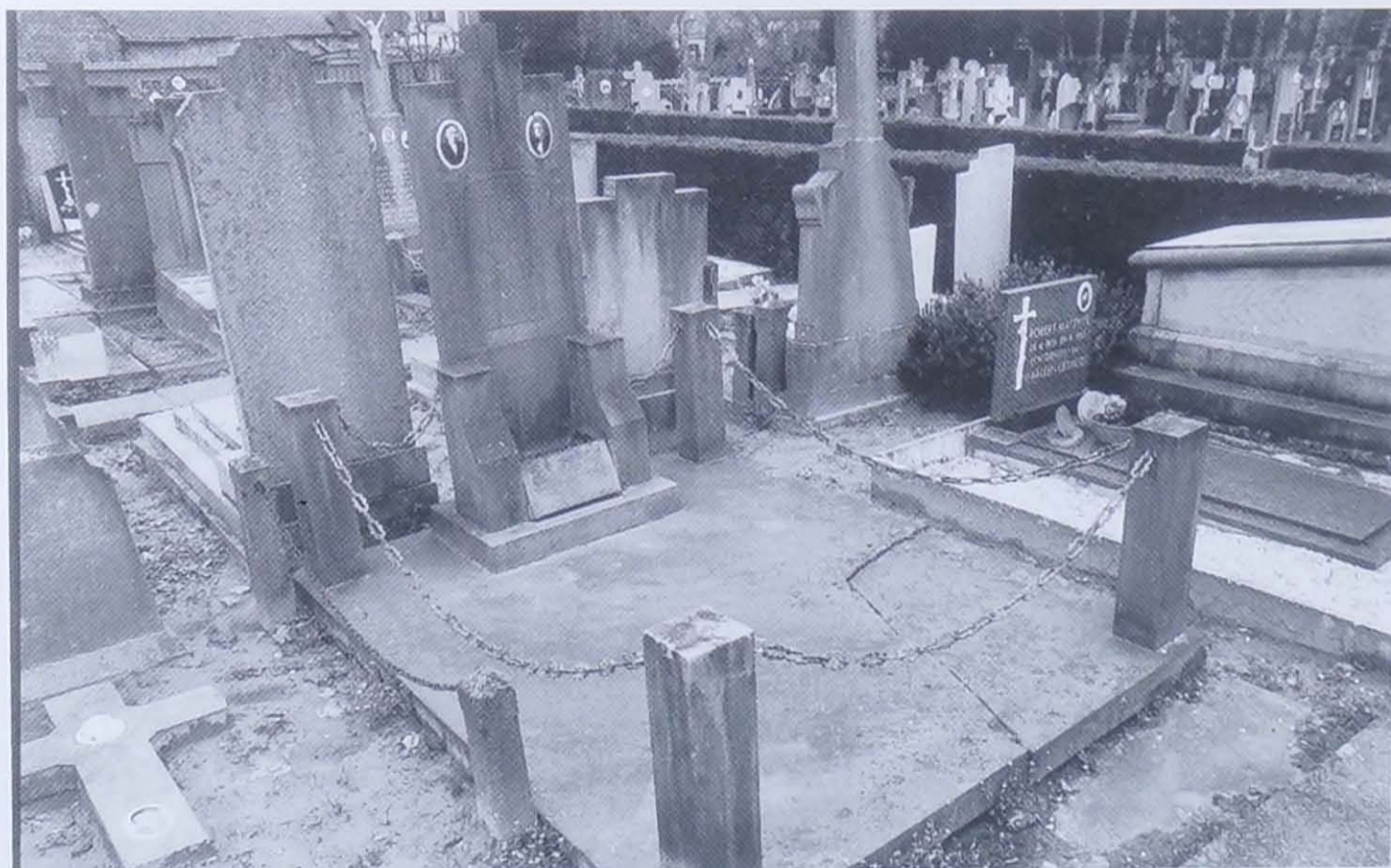
duidelijk is. Zij waren mogelijkterwijs gedenkstenen of cultusmonumenten. Na de overwinning van het Christendom in Gallië werden er op de menhirs vaak kruisen geplaatst of werd erin gekrast.

Enkele familiale gegevens:

Karel Mestdagh, vader van Adolf, die gehuwd was met Roza Delancker was afkomstig van Ruiselede. Hij vestigde zich te Knesselare in het dorp en was er winkelier⁽²²⁾, nu Veldstraat 11. Ook het huidige nummer 9 in de Veldstraat was zijn eigendom. In de geboorteakte van zijn zoon werd kantenier als beroep aangegeven. De totale oppervlakte van zijn bezit besloeg 43 are.

Op 12 januari 1931 deden Michel Mestdagh, rechter en Maurice Mestdagh, likeurhandelaar, aangifte van het overlijden van hun vader Adolf Mestdagh⁽²³⁾.

De familie Debruycker was afkomstig van Aalter. Op 1 mei 1852 deed Frans Debruycker aangifte van de geboorte van zijn dochter Marie Romanie. Ook grootvader Pieter Debruycker ondertekende de geboorteakte. Frans was brouwer en woonde in het dorp, Veldstraat 15⁽²⁴⁾. De families Mestdagh en Debruycker waren burenen. De brouwerij stond in de Kerkstraat (nu nummer 48A). Verscheidene percelen, die nu deel uitmaken van de Hemelrijkwijk, behoorden aan

Een volledig afgesloten graf met ketting dat duidt op de vastheid en afhankelijkheid.

Ook meer moderne bronzen sculpturen sieren onze kerkhoven. Een treurende moeder met rozen in de arm en de hand. Het is een Italiaans beeld, Getta Fiori genoemd. De naam van de kunstenaar konden we niet achterhalen. De roos is het zinnebeeld van de aardse vergankelijkheid en de dood.

de familie Debruycker toe. Daarnaast bezat hij nog verscheidene huizen, landerijen en boomgaarden voor een totaal van ongeveer 4 ha 60 are. In gemeenschap bezaten Pieter, Bernard, Karel, Ludo en Frans nog eens 7 ha 36 are 30 ca waaronder landerijen, een boomgaard en enkele huizen.

Willy STEVENS

Bronnen:

- (¹) R. VAN PASSEN, *Geschiedenis van Wilrijk*, Wilrijk, 1982, p.12.
- (²) C. CAMPE, J. BOURGEOIS, *Cirkels in het land*, Gent, 1995, p.95.
J. BOURGEOIS, A. VAN DOORSELAER, *Uit Vlaamse bodem, 10 Archeologische verhalen*, St.-Niklaas, 1996, p.19.
- (³) J. BOURGEOIS, A. VAN DOORSELAER, o.c., p.19.
- (⁴) L. VALGAERTS, E. MACHIELS, *De Keltische erfenis, riten en symbolen in het volksgeloof*, Gent, 2000, p.46.
- (⁵) L. VALGAERTS, E. MACHIELS, *Landschap en volksgeloof in Keltisch perspectief*, Gent, 200, p.7.
- (⁶) L. VALGAERTS, E. MACHIELS, o.c., p.11.
- (⁷) A. VAN DOORSELAER, J. BOURGEOIS, *Van boeren en adellijke heren. Sociale differentiatie in de ijzertijd ca. 750 v.Chr. – Romeinen in Uit Vlaamse bodem – 10 archeologische verhalen*, St.-Niklaas, 1996, p.29-30.
- (⁸) L. VALGAERTS, E. MACHIELS, *Landschap en volksgeloof...*, o.c., p.13.
- (⁹) N. BROUCKE, *Het Gallo-Romeins museum verwerft unieke muntschat. De schat van Ambiorix* in *De Morgen*.
- (¹⁰) G. CREEMERS in *Archeologisch magazine*, 9^e jgr., nr. 4.
- (¹¹) S.J. LAET, A. VAN DOORSELAER, *Lokale ijzerwinning in Westelijk België in de Romeinse tijd*, Brussel, 1969, p.3.

- (¹²) R. DE MAEYER, *De Romeinse villa's in België*, Antwerpen, 's Gravenhage, 1937, (bijgevoegde landkaart).
- (¹³) S.J. LAET, A. VAN DOORSELAER, o.c., p.5 en verder.
- (¹⁴) Slakken zijn bijproducten ontstaan bij metallurgische processen die meestal veel silicaten bevatten. Slakken kunnen ook als meststof worden gebruikt of als verwijderingsmiddel tegen mos in het gazon.
- (¹⁵) B. DE KEYSER, e.a., *De ingenieuze Neogotiek, Techniek & kunst. 1852-1925*, Leuven, s.d., p.14-15.
- (¹⁶) L. VALGAERTS, E. MACHIELS, *De Keltische erfenis, riten en symbolen in het volksgeloof*, Gent, 1992, p.238.
- (¹⁷) L. VALGAERTS, E. MACHIELS, o.c., p.236.
- (¹⁸) L. VALGAERTS, E. MACHIELS, o.c., p.255.
- (¹⁹) O. NEUBECKER, *Heraldiek, bronnen, symbolen en betekenis*, Alphen aan den Rijn, 1988, p.237-238.
- (²⁰) O. NEUBECKER, o.c., p.236.
- (²¹) Vertaling door E.H. F.Van de Velde, Waasmunster.
- (²²) Gemeentelijk archief Knesselare, Dienst burgerlijke stand, registers van geboorten.
- (²³) G.A.K., Dienst burgerlijke stand, registers van overlijden.
- (²⁴) G.A.K., Dienst burgerlijke stand, registers van geboorten.

INHOUDSTAFEL

Joseph DE DONCKER Van "bouwval" naar parochiaal
centrum PAX – deel 2 (1980-1982) 3

Willy STEVENS Open monumentendag 2001
"metaal" te Knesselare – deel 1 39

BIJLAGE

Erik WILLE Dialectgenootschap
Zuidwest-Meetjesland – deel 1-1

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift voor heemkunde
van de Heemkundige Kring Aalter, gesticht in 1977.

Uitgegeven met steun van: het Gemeentebestuur van Aalter en het
Provinciebestuur Oost-Vlaanderen.

Dienst Wettelijk Depot nr. BD.31.832.

Verschijnt in januari, juni, september en december.

Secretariaat en verantwoordelijke uitgever:

Schuurlo 12, 9880 Aalter - tel. 09 374 79 82

Bankrekening : nr. 442-6594361-40 - Heemkundige Kring Aalter.

Lidmaatschapsbijdrage : gewone leden : € 9,92
buitenland : € 14,87
steunende leden : € 18,59

Opzeg vóór 1 december.

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating
van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud
van zijn tekst.

BESTUURSSAMENSTELLING

Voorzitter : Willy STEVENS
Larestaat 14 - 9910 Knesselare
09 374 44 58

Ondervoorzitter : Peter LAROY
Brouwerijstraat 84 - 9880 Aalter
09 375 14 86

Secretaris : Jan CAMERLINCKX
Schuurlo 12 - 9880 Aalter
09 374 79 82

Penningmeester : Dries ALYN
Bellemstraat 49 - 9880 Aalter
09 374 23 60

Redactie en layout : Jan DEFRUYT
Kestelstraat 67 - 9880 Aalter
09 374 65 81

LEDEN : Robert Verhelst, Roger Baeckelandt, Arthur Rutsaert en
Erik Wille.

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

25e jaargang - nr. 3 - 2002

VAREN WE OF VAREN WE NIET MEER?

Enkele jaren na het oprichten van de Heemkundige Kring verscheen in 1979 het lijvig boek *de geschiedenis van Aalter* van de hand van medestichter Luc Stockman.

In 1983 werd ik door Luc, die ik in het Rijksarchief van Gent geregeld ontmoette, gevraagd om mee in te schepen op de Aalterse Heemkundige boot. Met een bijdrage over de familie Gyselbrecht van Knesselare werd mijn lot bezegeld.

In 1985, tijdens een vergadering van de crew, bleek dat Jan Camerlinckx ontslag had genomen. Dit ontslag hing reeds lang in de lucht, maar het kwam mij toch als een grote verrassing over. Uiteindelijk had ik als inwoner van Knesselare en dan nog afkomstig uit het Antwerpse, weinig kennis over het reilen en zeilen in Aalter. De verhouding tussen de eerste stuurman en de roerganger waren mij vreemd. De éne zeilde naar links, de andere naar rechts. Het gevolg laat zich raden... het schip dobberde in een cirkel. Men was uit het oog verloren dat nog verdere horizonten konden ontdekt worden door nieuwe methodes of door ongekennde bronnen aan te boren. Dat de kapiteins elkaar zo vlug opvolgden, was geen goed teken aan de wand.

Op die beruchte samenkomst, wat géén pretje was, kwamen de tegenstellingen goed tot uiting – wat me een duidelijk zicht gaf op de problematiek. Wat moet er met een schip zonder kapitein? Was het lot van de *Heemkundige boot* soms gedoemd om een spookschip te worden of definitief te verdwijnen in de mist? Na 7 à 8 jaar varen, was het schip zeker en vast nog zeewaardig. De eerste stuurman noch de roerganger wenste onder het bevel van de ene noch van de andere verder samen te werken. Ik stelde dan maar voor om de zeilen te hijsen en om te proberen verder te varen. Tot mijn grote verwondering kwam er geen tegenstand maar ook geen unanieme goedkeuring. Trouwens mijn opzet was het schip te redden tot er een betere oplossing zou komen. Mijn aanstelling tot nieuwe kapitein-ter-zee verliep ook niet volgens de regels van de kunst. Als ik me goed herinner, waren er slechts een vijftal bestuursleden aanwezig. Te weinig om reglementair een bestuur te kiezen. Toch werd alles aanvaard.

Op 18 oktober 1987 werd het schip opnieuw bevlagd. Het voer nu toch al 10 jaar. We hadden al enkele stormen getrotseerd en het bleek

toch nog zeewaardig genoeg. Het gemeentebestuur beloofde ons als thuishaven enkele ruimten of de zolder van het nog te restaureren hoefvetje in de Bellemstraat, het Vrijhof.

In 1988, ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de spoorweg te Aalter, werden we zelfs een *ferryboot*. Een prachtige uitgave was de bekroning van het vele werk door onze bemanning geleverd. Drie medewerkers: Filip Bastiaen, Ivan Hoste en Jean Van Cleven namen een reddingssloep en voeren weg. De interne spanningen waren nog steeds niet opgelost. In 1990 bestond de crew nog uit amper 8 leden.

1992 was een kleurrijk jaar met de uitgave over de glasramen in de Sint-Corneliuskerk van Aalter. Misschien een opflakking voor het einde? De komende jaren werden een vermageringskuur, met als dieptepunt de heruitgave van *de geschiedenis van Lotenhulle* van De Potter-Broeckaert bij gebrek aan andere artikels. Ja, men moet roeien met de riemen die men heeft. Het aantal bemanningsleden was nu gedaald tot 6.

Op 19 mei van datzelfde jaar kwam dan het bericht van het onverwacht overlijden van de secretaris-penningmeester Roger Defruyt. Hij was één van de stichters van onze kring op wie niet alles, maar toch heel veel draaide. Zijn rol in het tot stand komen van het tijdschrift was niet gering. Ik gaf mij nog tot het einde van dat jaar om de laatste 'reisjaren' te evalueren. De bemanning moest dringend uitgebreid worden met niet alleen toeziende matrozen, maar met werkende. Werd dat doel bereikt, zouden we verder varen. Zoniet zou de boot naar het droogdok of naar de schroothoop worden verwezen, wat heel jammer zou geweest zijn. Met het terugvinden van oud-kapitein, Jan Camerlinckx die al die tijd achter aan gevaren had, zou het tij wel keren.

De rest van dit verhaal lees je in ons volgend nummer.

Willy STEVENS

20 JAAR BLOEIEND PAROCHIAAL CENTRUM (1982-2002)

DE OPENING

Onze tweede bijdrage aan de geschiedenis van het parochiaal centrum Pax eindigde aan de vooravond van de officiële opening. Alle zeilen werden bijgezet en begin maart 2002 konden de uitnodigingen worden verstuurd en de media ingelicht.

Zaterdag 20 maart was de hoogdag van de opening en dan konden de vele genodigden het werk van 18 maanden arbeid bewonderen.

Maurice Van den Heede, voorzitter van de vzw, heette iedereen welkom. Daarna schetste E.H. Eric Dhont, de bezieler van het hele project, het verloop van de onderneming. Hij dankte de werkleiders, de tientallen vrijwilligers en de velen die door giften of door het inschrijven op renteloze leningen de nodige fondsen bijeenbrachten, om te kunnen starten. Ook de architect en de aannemers werden bedankt om hun vlotte samenwerking.

De prachtige portrettekeningen van de ouders van E.H. Dhont.

Dirk Van den Abeele en Oscar François overhandigen de tekeningen. Op de eerste rij zitten v.l.n.r. E.H. Mels, E.H. Dhont, Maurice Van den Heede, architect Piet Van Besien en schepen Robert Verhelst.

Maar toen werden de rollen omgekeerd en kwam er, na een korte sprekende diamontage, vanwege pastoor E.H. Maurits Temmerman een dankwoord in de richting van zijn onderpastoor en zijn medewerkers. Hij besloot zijn dankwoord met de rituele inzegening van het vernieuwde P.C. Pax-complex.

E.H. Dhont kreeg twee prachtige portrettekeningen van zijn ouders, die daarvoor stiekem waren gaan poseren bij de kunstzinnige Lieve Hoofd. Heel symbolisch werden de portretten afgegeven, enerzijds door het "boegbeeld" van de KBG-medewerkers, Oscar François, en anderzijds door Dirk Van den Abeele, de "jongste en guldigste" medewerker.

Coördinator Marcel Ledeganck en de werkleiders August Wynsberghe, Willy Versigghel en vooral Jules Wyckstandt mochten felicitaties en bloemen in ontvangst nemen. Die laatste natuurlijk voor hun dames. De tweede bezieler van het bouwproject, Marcel Ledeganck, kreeg een bijzonder zinnig geschenk: een keramieken kunstwerk van Steven Vyncke, met naast de data van de bouwcampagne de volgende tekst :

"Het leven is goed, als we met vreugde arbeiden, elke taak behartigen, tot het einde toe voltooien, en geloven dat goed werk nooit vergeefs is."

Deze tekst is hem blijkbaar blijven achtervolgen, vermits hij tot op vandaag met dezelfde bezieling de leiding neemt van de medewerkersgroep.

De kerkkoren en het gepensioneerdenkoor zongen daarna de gezellige receptie in. Onmiddellijk bleek het, dat de medewerkers aan afbraak en bouwwerken ook als barman en kelner(s) en -innen aan het werk konden worden gesteld. Dit is iets wat later alleen maar werd bevestigd. Nu pas kwam immers het vervolg op de bouwcampagne. De ruimte en de mogelijkheden waren er, maar nu moesten nog heel wat goede bedoelingen vorm krijgen.

INTENTIES EN ENGAGEMENT

De ploeg van de vzw en de daarbij aansluitende vrijwilligers had van in het begin een visie op wat het vernieuwde p.c. voor de lokale gemeenschap moest betekenen. Samengevat zou dit moto kunnen luiden: ter beschikking staan met lokalen en personeel voor alle parochiale initiatieven. Dit was ook al statutair neergeschreven.

V.l.n.r. Willy Versigghel, Marcel Ledeganck, E.H. Dhont, Jules Wyckstandt en August Wynsberghe.

Maurice Van den Heede overhandigt bloemen aan Lieve Seys en de andere dames. Rechts op de foto zit toenmalig burgemeester Jan De Crem.

Het liep zowat parallel met de vele dromen van bezieler onderpastoor Eric Dhont en met de ervaringen in zijn vroegere Kristus-Koning-Parochie in Zwijnaarde. Daarnaast was er voor de parochiepriesters

Overhandiging van de prachtige keramiek van Steven Vyncke aan Marcel Ledeganck. Bij de micro staat E.H. Dhont en naast Marcel Ledeganck E.H. Maurice Temmerman. Op de achtergrond enkele vrouwelijke koorleden van het St.-Ceciliakoor met mevr. Nelly Geirnaert als dirigente.

- toen nog met z'n drieën - een prachtige mogelijkheid geschapen, om heel wat parochianen te ontmoeten in een ongedwongen, gemoedelijke sfeer. Daarom werd er zo gauw mogelijk gestart met wat wij bestendige of geregelde activiteiten zouden kunnen noemen.

- De weekeind-kringwerking

"De Pax" moest een echt ontmoetingscentrum worden. Daarom stonden de zalen elke zaterdagavond en zondagvoormiddag, na de eucharistievieringen, open voor een babbel, een spelletje kaart of biljart... en dit zonder verplichting tot verbruik. De priesters van de parochie maakten daarvan gebruik om er veel parochianen te ontmoeten! Bij onderpastoor Dhont was dit veel zelfs soms buitengewoon veel, wat volgend anecdotisch gevolg had: *Daar hij ook thuis voor de parochianen wou ter beschikking zijn, was er een belsignaal met zijn woning geïnstalleerd, dat door pa of ma kon worden gebruikt.*"

- De donderdagnamiddag

De bestuursleden van KBG waren er als de kippen bij om deze namiddag te reserveren voor hun wekelijkse kaart- en biljartnamiddag. Gezien hun prestaties bij de bouw, was dit zeker verdiend. Maar, zoals statutair was vastgelegd, waren en zijn ook niet KBG-leden die namiddag even welkom.

- De kaarters- en biljartclub van de KWB

Waar de leden van die vereniging vroeger hun lokaal hadden, respectievelijk in het Kristen Volkshuis (kaarters) en in "De Valk", bij de familie Van den Bon (biljarters), waren zij, door het opheffen van deze uitbatingen "dakloos" geworden en kwamen ze dankbaar terecht in het parochiaal centrum. Voorzitter Lucien De Smet en bestuursleden Julien De Schuyter, Baziel Van Oyen en Frans Van Tente legden daartoe de eerste contacten. Als één van de trouwste leden, van het begin tot nu toe, mag hier biljarter Aimé De Schrijver worden vernoemd.

- Parochiale koren

Toen dan de herstructureerde parochiale kerkkoren - een zoveelste droom van E.H. Dhont - in korte tijd tot volle bloei kwamen, vonden

Enkele biljarters: v.l.n.r. Clarence De Gersem, Rudi De Gersem, Julien Van Daele, Omer Blomme, Jules Welvaert en Aimé De Schrijver.

zij in het p.c. bijkomende repetitieruimte en zelfs plaats voor feestelijke uitvoeringen. Naast het Sint-Ceciliakoor, toen onder de leiding van mevr. Nelly Geirnaert, was er het KBG-koor met juffr. Leona Vermeersch als dirigente en koster Leon De Craene aan de piano. Later kwam daar ook het Sint-Gerolfjongenskoor bij, eerst

Het jongerenkoor St.-Agnes en St.-Gerolf.

Het KBG-koor met Leona Vermeersch als dirigente.

met Br. Johan Van Holderbeke, later met Br. Luc Breughelmans als dirigenten. Ook het Sint-Agneskoor o.l.v. Zuster Maria Beirnaert voelde er zich thuis. Al bij het openingsfeest zorgden de koren voor de muzikale omlijsting.

Het St.-Ceciliakoor met Nelly Geirnaert (links) als dirigente.

- De catechese

Als voorbereiding op de vormselviering, werd de zg. "lering", en de schoolse voorbereiding, geleidelijk vervangen door catechesewerking. Het eerste jaar gaf E.H. Roger Rowaert nog catechese aan de hele groep, maar voor het tweede jaar werden de aspirant-vormelingen verdeeld over kleine groepen die bij de catechist ten huize terecht konden. Voor de voorbereidende vergaderingen, ouderbijeenkomsten enz. was het P.C. een geschikte plaats. Alle betrokkenen herinneren zich zeker de voortrekkersrol van Daniël De Vos bij dit project.

- Kring 13 en Jokri

Na de vormselviering werden de jongeren opgeroepen om aan te sluiten bij de kring-13- en nadien bij de kring-14-werking. Momenteel draagt die werking de naam Jokri, afkorting voor Jonge Kristenen. Marleen Broos en alle andere medewerkers vinden voor hun activiteiten een vaste stek in het parochiaal centrum.

- Jeugdverenigingen

Bij de verbouwing van het parochiaal centrum werd er - zoals in vorige afleveringen al vermeld - ook aandacht besteed aan de lokalen van de achterbouw. Korte tijd na de officiële opening van de grote zaal vooraan, volgde dan ook een feestelijke bijeenkomst, deze keer bij het in gebruik nemen van de achterbouw. KAJ en VKAJ vonden in de achterbouw van "De Pax" geschikte lokalen, vooral voor hun kernvergaderingen. Later was dit ook het geval voor de Landelijke Jeugd.

De optie die voorzat bij de vernieuwbouw van de "Patronage", reikte echter veel verder dan deze onmiddellijke doelstellingen, maar al dadelijk rees de pertinente vraag...

HOE VERWEZENLIJKEN WE DAT?

- Een parochiaal centrum financieel en praktisch runnen

Tijdens de afwerking van de bouw en de voorbereiding van de openingsreceptie was de werkdruk zo groot, dat op zo'n ogenblik nie-

mand stilstond bij de vraag, hoe het verder moest gaan na die feestelijke dag. Wel leefden er in de hoofden van de promotoren al ideeën, zij het minder concreet.

E.H. De Meulemeester, een van onze vroegere medepastors had hen, bij een bezoek aan de eindafwerking gewaarschuwd voor overdreven euforie. Hij deed dit in niet-te-misverstane bewoordingen: *"Mijn collega's-priesters mogen niet denken dat alle problemen opgelost zijn eenmaal deze prachtige zaal af is. Dan pas zullen de moeilijkheden zich stuk voor stuk aandienen."*

Inderdaad, niemand van de leken had ook maar enige ervaring in het runnen van een parochiaal centrum. De beide onderpastors Dhont en Rowaert hadden in hun kleinschaliger Kristus-Koning-parochiecentrum een betaalde gerant en zoiets kon de vzw zich niet veroorloven. In acht genomen de te delgen miljoenenschuld en de belofte aan de sponsors binnen vijf jaar terug te betalen, moesten er andere oplossingen gezocht worden.

Twee wegen kon men bewandelen:

- * ook voor de uitbating werken met gratis vrijwilligers onder de leiding van een coördinator;
- * zorgen voor een aantrekkelijk kader en een gezellige sfeer.

De eerste weg kreeg spoedig medestappers. Al bij de receptie hadden sommigen bewezen dat ze dit aankonden. Al dadelijk was er dan ook een flinke ploeg klaar die, onder de leiding van Marcel Ledeganck en zijn echtgenote Lieve, de handen aan de ploeg sloegen. Enkele namen uit die beginperiode mogen hier zeker niet ontbreken: de families Versigghel, Wynsberghe, Danneels, De Groote, Demey, Blancke, Standaert, De Meyer..., Martine Cornette, Ann Cleve en wellicht nog enkele anderen. De vaste donderdagploeg, onder leiding van Lieve Ledeganck-Seys, bestond dan weer uit Maria Bonamie, Rachel De Walsche, Maria De Sutter, Maria Mestdagh en Yvonne Van Parijs.

De tweede weg was die van de aantrekkingskracht. De jarenlange verloedering van de patronage had de bezoekers al lang weggejaagd en de ligging aan de donkere, wat eenzame kerkhofweg was ook weer niet ideaal. Dus zou men zorgen voor kwaliteit, vriendelijkheid, gezelligheid... En bij dit alles zou men de lat hoog leggen en een zo goed mogelijke service bieden. Naast het zorgen voor een mooi

V.l.n.r. Marcel Ledeganck, Lieve Seys, Patsy Standaert, Ann Cleve en Lieve Hooft.

De prijs van een "stella" was in 1982: 20 fr. (0,50 euro); een trappist 30 fr. (0,74 euro).

Lachende gezichten van v.l.n.r. Els Van Haver, Stijn Decock, Lieve Seys, Nathalie Vereecken, Muriel Wambacq en Ann Standaert.

V.l.n.r. Ilse Demey, Jan Franco, Patsy Standaert, Gerda Danneels, Lieve Hooft, Julia Wille, Lieve Seys, Marcel Ledeganck en Ann Demey.

V.l.n.r. Muriel Wambacq, Els Van Haver, Stijn Decock, Tom Decock, Marcel Ledeganck, Lieve Seys, Lydia Wille, Marie-Madeleine Welvaert, Angèle Welvaert en Nathalie Vereecken.

V.l.n.r. Dorine Blancke, Agnes Raepsaet, Angèle Welvaert, Denise Planckaert, Lieve Hooft, Lieve Seys, Lieve Mortier, Julia Wille en Denise Keirsebilck.

*De donderdagploeg
V.l.n.r. Yvonne Van Parijs,
Lieve Seys, Rachel De
Walsche, Maria Mestdagh,
Maria Bonami en Maria
De Sutter.*

ogende zaal met een bloempje en een kaarsje op de tafel, werden de vrijwilligers, in snel tempo, vertrouwd gemaakt met een keurig verzorgde tafeldienst.

Natuurlijk bleef hierbij de spreekwoordelijke voortrekkersrol van Marcel Ledeganck, gesteund door E.H. Dhont en de andere leden van de vzw, een belangrijke factor. Plannen, initiatieven nemen, dienstroosters opmaken, aankopen, "marchanderen", boekhouden, waren en zijn geen makkelijke jobs. En... vooral de laatste drie waren van het grootste belang, wilde men niet verzeilen in de ietwat negatief voorgestelde gedachtegang van E.H. De Meulemeester.

- Hoe komt er "zaad in het bakje"?

Algauw kwamen dan enkele initiatieven gericht op het vullen van de financiële put.

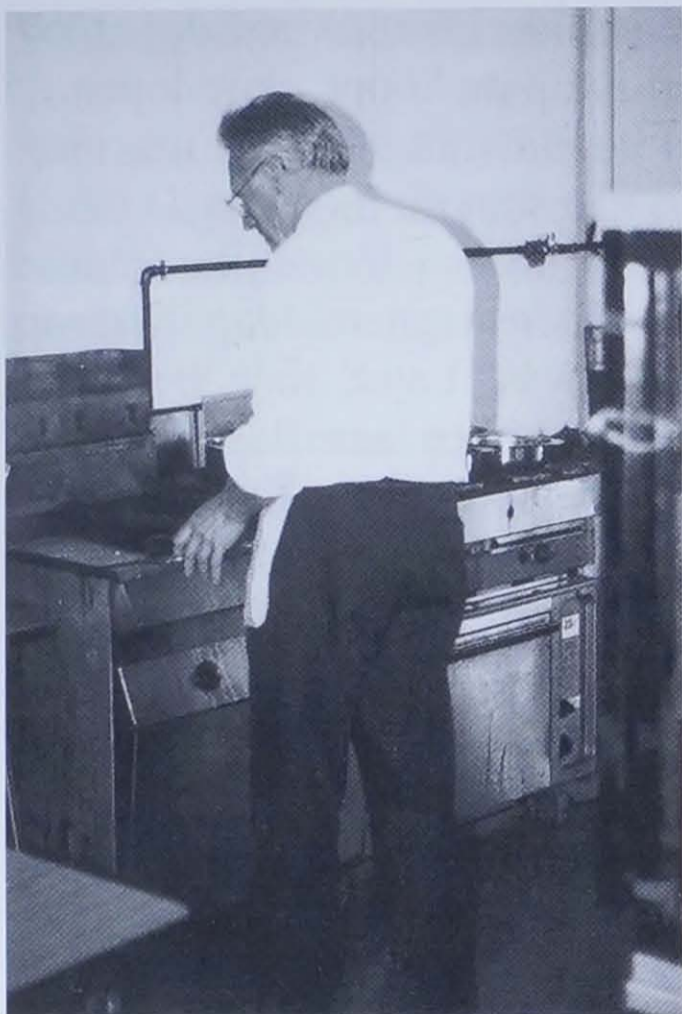
Enkele weken na de openingsreceptie was het Pasen en dit feest bood een enige gelegenheid om, naast een tombola, enkele wedstrijden in te richten met paaseieren als prijs. Er werd gebiljart, gekaart, getafelvoetbald...

Ons initiatief, om vooral de plaatselijke middenstanders en KMO's te bezoeken, bezorgde ons al dadelijk een aantal interessante prijzen. Op het einde van de dag konden de volgende hoofdprijzen van de tombola worden uitgetrokken:

- * eerste prijs: een groot opgevuld paasei geschonken door drankenhandel Van den Bon,
- * tweede prijs: een mand paaseieren, gift van bakkerij Lievens.

Er waren een paar honderd loten verkocht en uit de trommel trok een onschuldige kinderhand de hoofdprijzen met een merkwaardig resultaat. Beide prijzen vielen in de handen van onze eigen sympathieke medewerkster, Rachel De Walsche. Dat zij voor de tweede prijs zelf een herloting voorstelde, tekent de onbaatzuchtigheid van Rachel ten voeten uit.

In dezelfde periode werd ook een krokusmaaltijd georganiseerd: een voor ons soort van "ingangsexamen". Met wat improvisatie werd een heel menu samengesteld. Voor de liefhebbers was er een "Aperitief Pax", die nogal zwaar uitviel. Dankzij zuster Genoveva van Veilige Have - opnieuw zij - was er lekkere soep, en als

Gust Wynsbeghe kreeg de naam dat hij zijn volk leerde frieten en kroketten bakken.

hoofdgerecht volgde kip met perziken en frietjes. Om te besluiten was er koffie en gebak.

Wie met grote onderscheiding zijn proef "frietebakken" aflegde, was de omnivalente Gust Wynsberghe. Hij kreeg later de naam dat hij zijn volk leerde frieten en kroketten bakken. Dat alles bracht al een flinke duit in het zakje. Natuurlijk moesten onze vrijwilligers, "garçontjes" en "opdienmeisjes" nog een

spoedcursus serveren krijgen, wat ons de volgende anekdote bezorgde. Marcel vertelt:

"Iemand van de KAJ-jongeren kreeg de opdracht om bestendig rond te gaan met een kom perziken. Na enkele tijd was hij precies geconditioneerd als een robot, zodat hij zelfs aan enkele laatkomers, die nog voor hun soepbord zaten te wachten vroeg: "Nog een "péché", alstublieft?"

Ondertussen was ook pastoor Temmerman zijn beste beentje aan het voorzetten om te helpen met de afbetalingen, maar een dankbare periode om het onontbeerlijke zaad in het bakje te krijgen, waren toch de kermisweken. Wat er die dagen door de vrijwilligers is gepresteerd, is nog altijd spreekwoordelijk. De talrijke kermisgangers die naar de Pax afzakten, zorgden voor verbruik en vertier. Op tapbiljart en tafelfoetbal en vooral op de carambolbiljart werden in het weekeind prijskampen georganiseerd.

Maar vooral de woensdag, de dag van de jaarmarkt, leverde, dankzij de noeste arbeid van velen, een serieuze winst op. Al van 's morgens vroeg waren medewerkers, met aangekochte en gekregen waren - opnieuw met ruime inbreng van de zusters van Veilige Have - uitgebreide koude schotels aan het dressereren. Vanaf half twaalf kwamen hongerige marktgangers naar het p.c. afgezakt en wie niet op voorhand had ingeschreven, moest teleurgesteld afdruipten. Het

was immers nog in de succesperiode van de kermiswoensdag, toen men tussen de vele kramen nog letterlijk op de koppen kon lopen. Van onze vrijwilligers werd veel gevraagd, want om twee uur ging de kaartprijskamp bieden en manillen van start en moesten de tafels afgeruimd zijn. Met deze prijskampen werd een feestelijke traditie geschapen, die zinvol was voor een woensdagnamiddag, waarop vroeger enkel herbergbezoek mogelijk was. Later, toen heel wat restaurants en snackbars middageten aanboden aan de hongerige marktbezoekers, en... ja ook, toen de schulden begonnen te verminderen viel de succesvolle "koude schotelactie" weg.

Schulden delgen maar... niet ten koste van de standing en de kwaliteit? Volgende anekdote tekent hierbij onderpastoor Dhont ten voeten uit: *"Men was al zo'n zestal maanden spaarzaam bezig, toen E.H. Dhont in Brugge een kersttentoonstelling bezocht. Daar stonden prachtige handgesneden, aangeklede beelden, maar... het prijskaartje was navenant. Tot verbijstering van zijn vzw-collega's kwam hij met de drie hoofdfiguren naar huis. Tijdens de volgende kerstperiode moest er toch een mooie kerststal op het podium staan, en... kwaliteit heeft zijn prijs! Inderdaad, na 20 jaar zijn ze nog altijd prachtig en Lieve Hooft weet er ieder jaar een nieuwe kerststal rond te ontwerpen."*

De prachtige kerstbeelden in houtsnijwerk.

WERKEN MET VRIJWILLIGERS

Niet alleen om zo vlug mogelijk uit de schulden te geraken, werd er gekozen voor een uitgebreide vrijwilligersploeg, maar ook voor het bepalen en het behoud van de sfeer bleek al gauw dat dit zijn vruchten afwierp.

Aandachtige lezers zullen al gemerkt hebben, dat bij de "helpende handen" al namen voorkomen, die niet rechtstreeks tot de oorspronkelijke "bouwvakfamilie" behoorden. In korte tijd was de gezonde microbe waarmee de Pax-mensen blijkbaar zijn besmet, aanstekelijk beginnen werken. Foto's uit die tijd laten altijd blij lachende gezichten zien. De ploeg was en bleef een "hechte" ploeg, en om een kwinkslag... een grap, en natuurlijk ook en natje en een droogje, was en blijft men niet verlegen.

Om het de nieuwkomers en de verantwoordelijken gemakkelijker te maken, werden zelfs een paar keer per jaar minicursusjes ingericht, waarin de kunst werd aangeleerd van het tafelschikken, het bedienen, het pintjes tappen en uitschenken enz.

Een barnumorganisatie als de Bali-expo - waarover later meer - maakte, dat de medewerkersploeg in één week meer dan verdubbelde. Van toen af aan werd de hele vrijwilligersgroep dan ook beter gestructureerd in...

- de vzw: die instaat voor de administratieve en boekhoudkundige taken;
- de werkgroep: die ervoor zorgt, dat er per activiteit een verantwoordelijke is en daarbij oplossingen uitwerkt voor eventuele problemen;
- de dames van de zg. "donderdagploeg": die zorgen voor de bediening bij de wekelijkse kaart- en biljartnamiddagen;
- de dames-service-ploeg: die samengesteld is uit de dames van de werkgroep en losse medewerksters, die helpen bij rouwmaaltijden, recepties en dergelijke;
- de technische ploeg: die ervoor instaat dat iets wat defect of beschadigd is, dadelijk wordt hersteld. Zo wordt immers verloeding voorkomen.
- de jongerenploeg: die bestaat uit de jeugd, die zich geregeld spontaan meldt, om mee te werken. Systematisch krijgen ze een stuk verantwoordelijkheid. Zo zijn er verschillende plus-zestienjarigen, die zelfstandig dienst doen en een hele ploeg leiden.

Vrijwilligers moeten echter gemotiveerd en gewaardeerd worden. Een hoogtepunt voor al de medewerkers is ongetwijfeld het jaarlijks terugkerend "garçontjesfeest". Hierop worden alle medewerkers uitgenodigd voor een democratisch etentje en omstreeks de tijd van het dessert komen ook de ouders van de jongeren zich aansluiten bij de feestelijke groep.

Na een dankwoordje van de pastoor en de coördinator volgt een ontspanningsgedeelte, dat al 20 jaar lang uitgewerkt wordt door de "garçontjes" zelf. Prachtige nummertjes zijn daarbij al te zien geweest, waarvan er zelfs in gastoptredens elders zijn gebruikt.

In dezelfde lijn - en wat ook tot de zich herhalende evenementen zouden kunnen gerekend worden - zijn de lustrumfeesten: het eerste in 1987 voor het 5-jarig bestaan, het tweede op 20 maart 1992 voor het 10-jarig bestaan, het 3de in 1997. Die werden telkens gevierd met de talrijke vrijwilligers. Nu eens was er een aperitiefconcertje bij en een foto- en diamontage, dan weer een of ander optreden, en altijd heel veel gezelligheid. Zo werd er soms een feestlied gezongen, waarin de promotoren en de belangrijkste medewerkers een huldeblijk werden toegemeten. Dat van 10 jaar Pax luidde: "Hand in hand".

Zoals in elke familie zijn er ook in de "Pax-familie" momenten van vreugde, maar ook van verdriet, van aanwinst en verlies. Aan alle familiale gebeurtenissen, als geboorte, eerste en plechtige communie, huwelijk, jubileums enz. wordt steeds voldoende attentie geschonken.

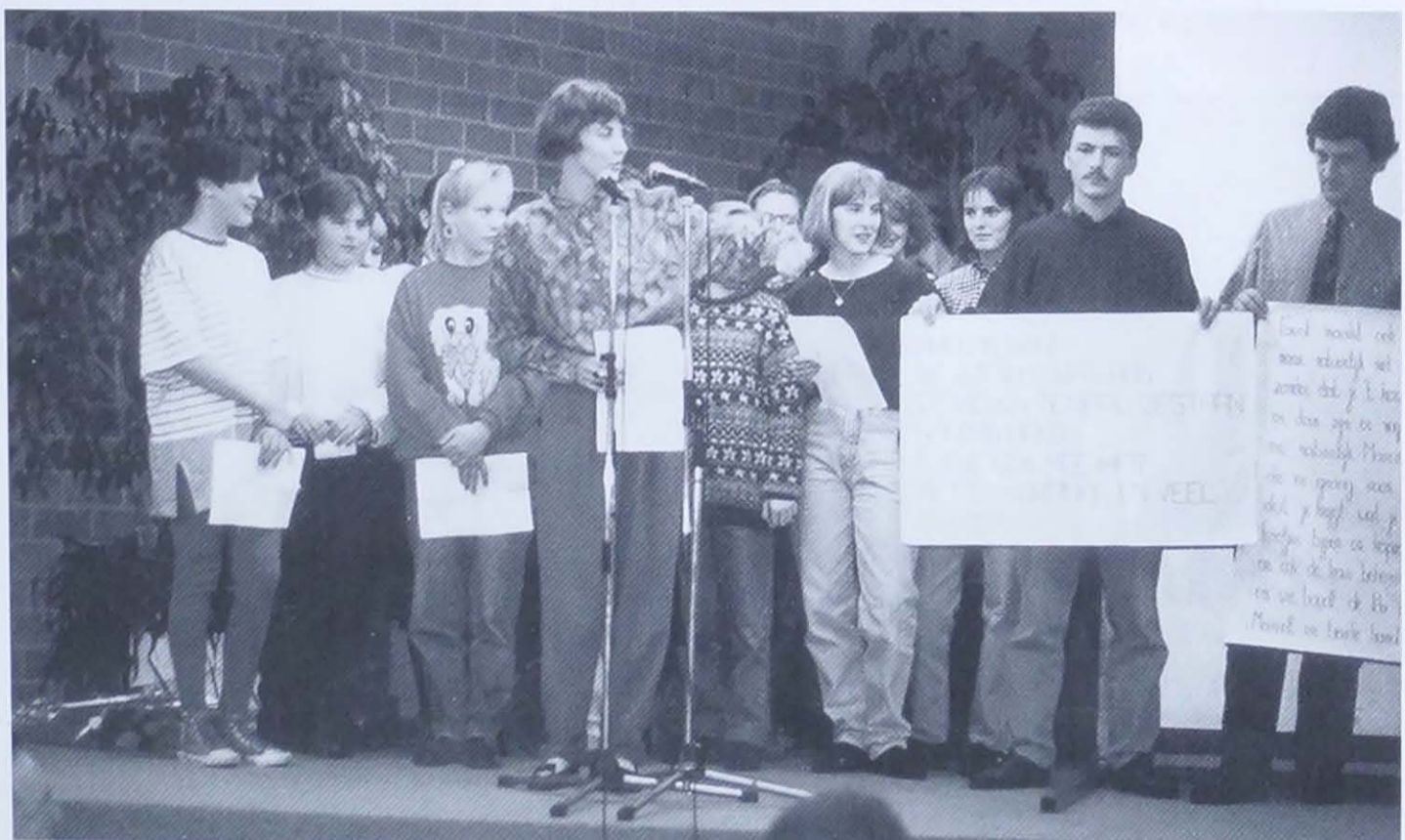
Maar anderzijds zijn er ook momenten van spijt en verdriet, om leegvallende plaatsen door heengaan en overlijden. Als we de lijst van de bouwmedewerkers overlopen, moeten we vaststellen dat er uiteraard vooral bij de KBG-leden ons heel wat ontvallen zijn: Julien Seys, toenmalig voorzitter, vader en schoonvader van Lieve en Marcel, die onrechtstreeks E.H. Dhont en Marcel met mekaar in contact bracht; Jules Wyckstandt, de KBG-werkleider, Oscar François, het boegbeeld, en nog zoveel anderen meer.

Maar daarnaast ontvielen ons ook enkele jongeren als Henny Van Belleghem, een trouwe kracht op de werf, Dirk Blancke, KAJ-leider tijdens de bouwcampagne en ten slotte ook nog onlangs Anja Danneels, echtgenote van de actieve Luc Callant. En dan spreken we nog niet van de trouwe kaarters en biljarters, waartussen, gedurende de 20 jaar ook veel lege plaatsen zijn gevallen. We kunnen ze niet allemaal persoonlijk vernoemen, maar ze blijven in onze herinnering.

Ann Standaert zorgde jarenlang voor het ontspanningsgedeelte tijdens de "garçontjesdag". Hier zien we de "garçontjes" aan het werk tijdens een playback-show.

Verheugend is echter, dat we geregeld afstammelingen van de werkers van het eerste uur zien opduiken onder de nieuwe vrijwilligers. We noemen hierbij graag de jonge Giovanni Steyaert, achterkleinzoon van Raymond Veermeer. Uit diens familie zijn dus al uit vier generaties "Pax-medewerkers" opgedoken.

Hier is Ann Standaert life in actie met het lied "Hand in hand".

Bekende gezichten op het 5-jarig PAX-lustrumfeest.

Staande: v.l.n.r. E.H. Daniël Mollet, Pol Van den Heede en echtgenote, Marcel Ledeganck, De Naeghel Georgette, Lieve Seys, Maurice Van den Heede en Els Herteleer bedient Robert Verhelst.

Zittend: v.l.n.r. Marcel Standaert (†), Gerard Haesaert, Maurice Mestdagh (†), Monique De Smul en Jozef Danneels.

Een luisterend oor... een consequente leiding. Met vrijwilligers werken betekent wel goede concrete afspraken maken, die daarna door iedereen worden gevolgd. Anders is efficiënt werken onmogelijk. Tussen goed zijn en dus Sinterklaas of Zwarte Piet spelen, liggen veel nuances.

Enkele aanwezigen bij het 5-jarig jubileum: v.l.n.r. Jules Welvaert, Jozef Carrette, Rachel De Walsche, Lieve Seys, Yvonne Van Parijs, Alma De Muer, Raymond Veermeer en Jules Wyckstandt.

Het bleek, tijdens de voorbije twintig jaar, dat jonge mensen vatbaar zijn voor een dergelijke manier van werken, maar ze wensen wel een luisterend oor. Soms - en ook dat is een positief gegeven - is dit zelfs eens uitgegroeid tot het verlenen van onderdak in familiale crisis-situaties.

PAROCHIALE EVENEMENTEN

- Priesters gaan en komen

Het ligt voor de hand dat de herders van onze parochie de eerste geïnteresseerden waren en zijn bij de werking van het parochiaal centrum Pax. Niet dat ze alle zo nauw betrokken waren bij het ontstaan, de verbouwing en het leven in en om de "Pax", als bijvoorbeeld E.H. Dhont. Als iemand van die priesters ons dan verlaat, dan moet het een waardig, dankbaar afscheidsfeest worden, maar ook het verwelkomen moet hartelijk en feestelijk zijn.

7 maart 1986

Die vrijdagavond werd onderpastoor Eric Dhont door de Sint-Corneliusparochie uitgewuifd. Wij nemen letterlijk de inleiding van het verslag over, zoals dit verschenen is in "Het Volk". *"Hij werd door de bisschop aangeduid als nieuwe pastoor van Sint-Laureins. Na een indrukwekkende eucharistieviering in de parochiekerk, met medewerking van de verschillende (zijn) zangkoren en een laatste*

Afscheid van E.H. Eric Dhont.

homilie, trok men naar het nabije (zijn) Parochiaal Centrum Pax, begeleid door de fanfare "Eendracht".

Het werd daar een bonte avond, aaneengepraat door Hubert Van Hooreweghe, met achtereenvolgens als sprekers: voorzitter Maurice Van den Heede, Herman Cocquyt met een dankbrief en burgemeester Jan De Crem namens het gemeentebestuur.

Naast bloemen en andere geschenken kreeg E.H. Dhont een miskoffer en een kanjer van een fotoalbum, met daarin alle aspecten van het parochiaal centrum. Ten slotte kwam een zichtbaar aangedane pastoor Temmerman aan het woord, die in zijn humoristisch woordje toch niet kon verbergen, dat dit afscheid voor hem een echte aderlating betekende.

Dat een talrijke Aalterse afvaardiging op zondag 16 maart in "Sente" aanwezig was bij zijn aanstelling, ligt voor de hand.

Op het einde van april werd dan in zijn plaats E.H. Daniël Mollet aangesteld en met heel wat eer en vooral hoopvolle verwachting begroet.

11 september 1987

Uiteraard zullen wij over de afscheidsviering van de andere priesters het niet zo breedvoerig hebben. Zij waren immers niet zo intens bij ons

Afscheid van E.H. Rowaert.

V.l.n.r. Mgr. Mels (†), E.H. Roger Rowaert (†) en E.H. Leo Boterdaele (†).

onderwerp, het Parochiecentrum "Pax" betrokken. Maar gezien E.H. Roger Rowaert met dezelfde ideeën van de Kristus-Koning-parochie in Zwijnaarde was gekomen, streefde hij ook dezelfde doelstellingen na als E.H. Dhont. Ook zijn afscheid was terecht waardig en hartelijk.

Na negen jaar pastoraal werk onder de leiding van E.H. Temmerman en een groot deel aan de zijde van collega Dhont, werd hem, in een eucharistieviering en een feestzitting, dank en hulde gebracht. De koren brachten de muzikale noot in de viering en de sprekers schetsten het werk van onderpastoor Rowaert, die in het buurdorp Lotenhulle de pastoorstaak zou opnemen. Jammer genoeg kon die door een ongeval slechts een paar jaar duren.

1 oktober 1993

Op die datum werd dan afscheid genomen van E.H. Maurits Temmerman. Zonder er materieel actief bij betrokken te zijn geweest, was hij gedurende bijna de 14 jaar van zijn herderschap een moreel, financieel en waakzaam supporter van dit project.

Voor de armslag die hij aan de vzw gaf, was een erg belangrijk element. Ook hij wist het vernieuwde centrum te gebruiken als een geschikte ontmoetingsplaats met zijn parochianen.

Afscheid van E.H. Maurice Temmerman.

Het schilderij van de Sint-Corneliuskerk werd door Lieve Hooft gemaakt.

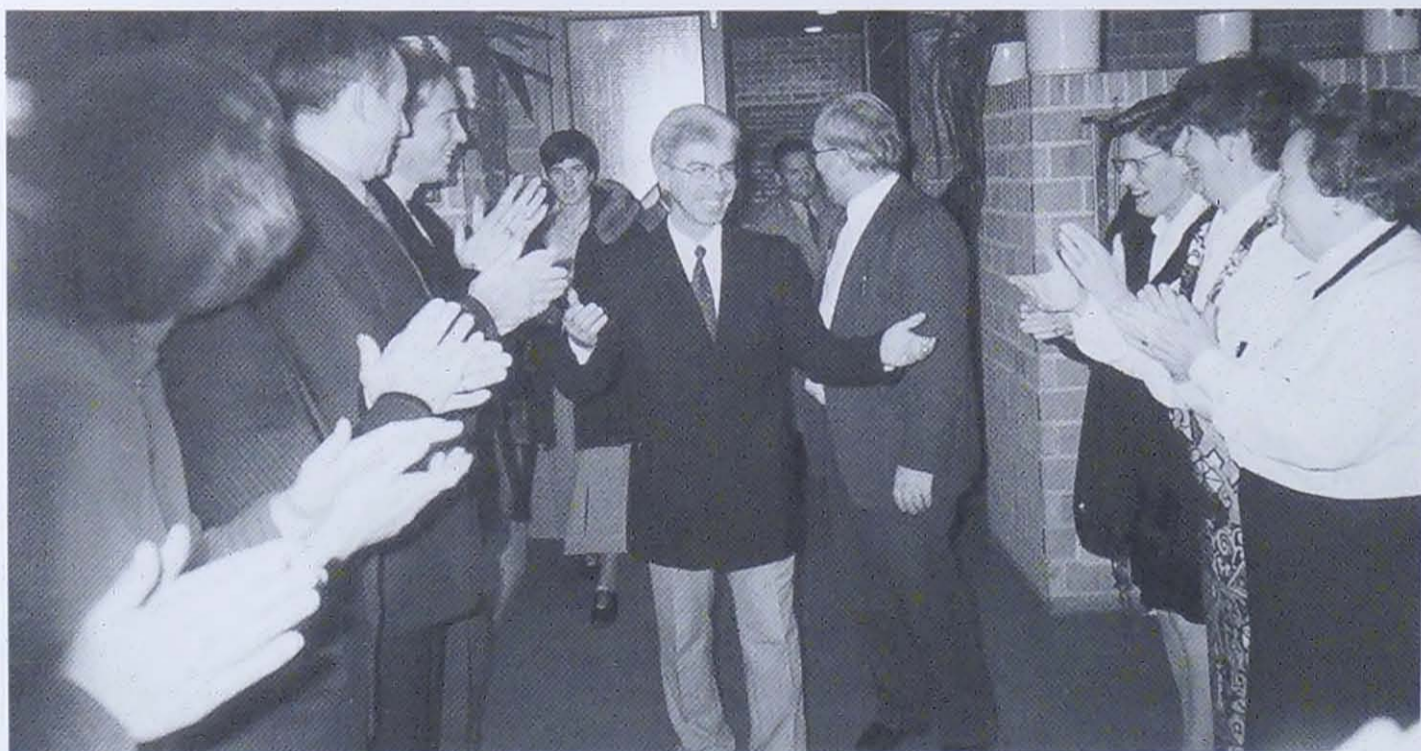
Met een talrijk bijgewoonde plechtige mis en een academische zitting, beide opgeluisterd door de kerkkoren, die onder zijn pastoorsperiode tot bloei kwamen, overladen met heel wat geschenken, werd hij uitgeleide gedaan in onze eigen parochie en vertrok hij als pastoor-emeritus naar De Pinte.

30 oktober 1993

Iemand die vooral de jeugd node zag gaan, was onderpastoor Daniël Mollet. Gekomen na het afscheid van E.H. Dhont, wist hij in de amper 6 jaar dat hij onder ons vertoefde, zijn specifieke stempel te drukken op het parochiaal gebeuren. Omdat E.H. Rowaert niet werd vervangen, was hij nog de enige onderpastoor op de parochie. Muzikaal onderlegd, was hij vaak een van de uitvoerders bij koorfeesten. Maar vooral de familiemis was zijn stokpaardje.

Op zaterdag 30 oktober stond de avondmis helemaal in het teken van de afscheidsviering. Daarna volgde een feestzitting in het p.c. met aansluitend receptie. De vele optredens, ook van hemzelf, maar vooral van de jeugd, de talrijke dankwoorden en geschenken getuigden van de genegenheid die hij hier mocht ondervinden, maar ook van de spijt om zijn heengaan.

Bij zijn aanstelling te Lovendegem op zondag 7 november, was er een enorme delegatie in de plaatselijke Sint-Martinuskerk en bij de receptie in de parochiezaal.

Afscheid van E.H. Daniël Mollet.

14 november 1993

De herfst van dat jaar was het een komen en gaan in onze Sint-Corneliusparochie. Die dag mochten we de aanstelling vieren van E.H. André De Paepe. Om 14 uur werd hij in een feestelijke stoet, met de harmonie, de vlaggen van de verenigingen en de gemeentelijke overheid van het oude Stationsplein naar de kerk gebracht. Daar had om 15 uur de plechtige eucharistieviering met aanstellingsceremonie plaats. Om 17 uur volgde dan de receptie in de refter van de Sint-Agnesschool.

Van toen af aan was er nog slechts één priester meer in Aalter en dat voor meerdere parochies. Maar daarover leest u meer in het volgende nummer.

- Initiatieven uitgaande van de vzw of de parochie

Dat de heropgebouwde zaal al gauw de locatie werd van nog andere parochiale evenementen ligt voor de hand. Sommige waren eenmalig; andere waren weldra voor herhaling vatbaar. We bloemlezen uit het vele tussen de rijke verscheidenheid.

E.H. André De Paepe in gesprek met Monseigneur Luysterman op de Interparochiale Startdag in het parochiaal centrum op 23 oktober 1999.

Eenmalige gebeurtenissen

*Zo kwam het eerste jaar al een van de belangrijkste werkleiders, Willy Versigghel, samen met zijn gezin aandragen met een initiatief. Toen was nl. de film "Jonathan Livingstone Seagull", vooral bij de jeugd erg populair om zijn zinvolle inhoud. De tekst van Richard D. Bach, vertaald door Lenart Nijgh en vooral de mooie muziek van Neil Diamond waren geknipt voor jonge mensen. Willy had de film op de kop kunnen tikken, zorgde voor een projectietoestel, voor een groot filmdoek bestaande uit meerdere kleine doeken, zond uitnodigingen en heel wat jongeren kwamen er op af. Hoewel die aan een voordelige toegangsprijs konden komen kijken, toch kwam er alweer een behoorlijke winst in de bodemdiepe kas. De deelnemers kregen daarenboven een gedetailleerd, interessant tekstboekje.

* Nog hetzelfde jaar, nl. op 24 november 1982 werd de zaal ter beschikking gesteld van de scholen voor een bijbeltentoonstelling. Onder zijn impuls en op initiatief van de Diocesane Inspectie werd dit een merkwaardig gebeuren. Elke klas kreeg een ruimte beschikbaar en werkte rond het thema: "Ik ben de wijnstok...". Er was heel wat belangstelling voor de mooie, originele werkjes, ook van de ouders. De beste klasdeelname werd dan ook bekroond.

* Een merkwaardig en voor de financiële status van het P.C. erg positief initiatief was de Bali-Expo van 30 november tot 8 december 1985.

E.H. Dhont kreeg een bezoeker aan de deur, die een ongelooflijk voorstel deed: nl. het inrichten van een tentoonstelling over Balinese kunst. Het zou gebeuren zonder onkosten en met een procentueel deel van alles wat verkocht werd. Als je nog een paar miljoen moet afbetalen, is dit natuurlijk erg aantrekkelijk.

De hele materiële kant van het opzet was voor de rekening van de aanbieders, alleen al wat organisatie en arbeid was, was voor de plaatselijke inrichters. Dat laatste was nochtans een niet te onderschatten opdracht. Er moesten immers een tiental helpers opdagen om te lossen, op te poetsen, op te stellen en nadien weer op te bergen. Tijdens de tentoonstelling moesten er steeds een zestal medewerkers aanwezig zijn. Er dienden hier en daar grote publiciteitspanelen geplaatst, kleinere aanplakpaneeltjes langsheen de wegen gezet, raamaffiches verspreid en 30 000 strooibriefjes uitgedeeld. Via de

vrije radiozenders en de plaatselijke pers - met een uitgebreide persmap - diende de nodige reclame gemaakt en minimum 200 gezinnen moesten naar de receptie worden uitgenodigd. Steekproeven gingen die voorwaarden na.

De gewone vrijwilligersgroep moest dus met vele eenheden worden uitgebreid en... dat lukte. En... het werd ten slotte een overrompend succes, een echte revelatie voor de talrijke bezoekers en financieel een onverwachte stimulans voor een VZW met schulden.

Daarnaast werd er kennis gemaakt met de Oosterse cultuur, zelfs met exotische gerechten, met de milde vrijgevigheid van de inrichters en het spontane vertrouwen in de plaatselijke medewerkers. Een voorbeeldje! Marcel vertelt:

"Ik kreeg op een avond van secretaresse Jani, die in een Aalters hotel overnachtte een enveloppe met daarin meer dan 200 000 fr. (4958 euro) in de hand, om er zorg voor te dragen, zo maar zonder natellen noch het tekenen van een kwijtschrift."

De contacten met de Oosterse cultuur waren intens en verrijkend. Er groeiden zelfs begeleide ontdekkingsreizen naar Bali uit, door onze wereldreizigers Marc Corteville, Luc Mettenanxt en Matthieu Thys. Marcel Wille en echtgenote volgden en hielden er, als het ware, een figuurlijke pleegzoon aan over: de tempeldanser-beeldhouwer Ketoet.

Dit hoogtepunt tussen de centrumactiviteiten was ten slotte een balsem op de wonde die werd geslagen, toen in maart van het daaropvolgende jaar, onderpastoor Dhont in Sint-Laureins als pastoor werd benoemd. Er was nl., naast het geldelijke succes, een merkwaardige aangroei van de schare vrijwilligers uit voortgekomen.

* Een ander hoogtepunt van parochiale werking viel in mei 1998: de Damiaanactie. Van onze omnivalente werkleider Gust Wynsberghe is geweten, dat hij daarnaast ook een sociaalbewogen globetrotter is die allerlei bouwkampen meemaakte van de Balkan tot in Dominica bij pater Werner Vanmoerkerke.

Toen er in '98 weer Belgische vrijwilligers naar India reisden voor een Damiaanbouwkamp, stond hij daarvoor klaar. Maar ook Christiaan Slos, een andere Pax-medewerker was hiervoor gewonnen. Samen met de plaatselijke bevolking zouden ze daar de nodige infrastructuur helpen opbouwen voor de verzorging van melaatsen

Twintig panelen van 1,22m bij 2,44m op de invalswegen van Aalter plaatsen.

Staande: v.l.n.r. Denise Planckaert, Nadine Blancke, Marcel Wille, Julia De Muer, Ketoet, Gust Wynsberghe, Lieve Seys, Ray, Luk Mettenanxt en E.H. Eric Dhont.

Geknield: v.l.n.r. Jozef Danneels, Marcel Ledeganck en Marc Corteville.

Beeldhouwer-danser Ketoet met Lieve Seys en secretaresse Jani.

Lieve Hooft, Julia Wille en Lieve Seys bij een stralende Ray.

Aalterse en Oosterse verbroeder- en verzustering.

Oosterse mystiek bij deze tempeldans door Ketoet.

en TBC-lijders. Zij kozen natuurlijk het project "Ranchi", toenmalige verblijfplaats van onze Aalterse missionaris, pater Oscar Vercruysse.

Van deze vrijwilligers werd verwacht, dat zij zelf integraal zouden instaan voor hun reis- en verblijfskosten (ong. 45 000 fr. of 1115 euro per deelnemer). De Pax-medewerkers vonden dat zij daarbij moesten geholpen worden en richtten de volgende acties in:

zaterdag 9 mei: film- en diavoorstelling over Damiaan, lepra en Ranchi. Er was een infostand voorzien en er waren meeneempannenkoeken te koop.

zondag 10 mei: doorlopende infostands en roterende dia's; vanaf 8 uur ontbijt, gezellig samenzijn, aperitief en optreden van groepen en solisten uit de plaatselijke bewegingen.

op 6 juni had er daarna nog een kaart- en spelavond plaats.

Pastoor E.H. De Paepe zorgde voor een extra financiële steun namens de parochie en nam in de zaterdagavondmis een speciale intentie op namens de misgangers voor de deelnemers aan het bouwkamp.

Het is onbegonnen werk hier alle namen op te noemen van de mensen uit alle bewegingen die nog aan dit mooie initiatief hebben meegewerkt. De integrale winst van deze actie ging rechtstreeks naar het project Ranchi.

Provinciale vergadering van Milac met aalmoezenier Willems als spreker.

Repetitieve evenementen

Naast de eenmalige gebeurtenissen, waren er natuurlijk ook die geleidelijk evolueerden tot steeds weerkerende evenementen.

* Zo waren er de jaarlijks weerkerende missiemaaltijden, soms onder de naam Sober maal of Hongermaal, later meestal onder de mantel van "Broederlijk Delen".

Telkens een missionaris naar zijn (haar) geboortedorp kwam, richtte de Missiebond, soms samen met de leden van de Landelijke Gilde een missiemaaltijd in. Wat er aan inschrijvingsgeld overschoot, was voor de missionarissen. Zo werd er eens een heel varkentje geslacht en verwerkt op de barbecue.

Door het stelselmatig wegvallen van de plaatselijke missionarissen en de vraag naar solidariteit met de decanale initiatieven, werd, onder de koepel van Broederlijk Delen, meer gestreefd naar soberheid en echt delen en werden in de vastenperiode de echte sobere maaltijden en hongermalen georganiseerd.

* Geregeld weerkerende gebeurtenissen waren de zang- en muziekfeesten van de Werkgroep Familiemis. Als eerste slaagde E.H. Dhont erin, op een dergelijke feestavond, het toen heel populaire artiestenpaar, Elly en Rikkert naar Aalter te brengen. Nadien gestuwd door E.H. Daniël Mollet was er al een avond op 30 november 1986 onder de titel "Luisterliedjes voor het hele gezin". Beide schoolkoren en vele andere solisten en muzikanten werkten eraan mee. Nadine Gyselbrecht, Johan en Paul Louwyck en Caië Smessaert zijn enkele van de namen. Zelfs onderpastoor Daniël Mollet was erbij met zijn gitaar.

Op 30 oktober 1988 was er een tweede uitgave onder dezelfde titel.

Op 4 maart 1990 kwam er een derde zangfeest met de cantate "Dierenbruiloft" van Helmut Scheck. Br. Luc Breughelmans, Koen Sturtewagen (basgitaar), Jan Defruyt (drum en percussie), Hippoliet Vanden Broecke (piano) zorgden toen voor de muziek. En... pastoor Temmerman had niemand minder dan zijn vriend, Jef Burm, tot een gratis optreden kunnen overhalen.

Op 10 februari 1991 was er dan het zangspektakel "Kinderen voor alleman", met o.a. Christa Geirnaert (†) (gitaar), Johan Louwyck (gitaar), Donald Vervynck (banjo en gitaar), Jan Defruyt (drum en percussie),

Optreden ten voordele van de werkgroep 'famielismis' in februari 1991.

Br. Luc Breughelmans (keyboard) en zelfs goochelaar Pollini (Paul De Clercq) was van de partij. Alles was ten voordele van de werkgroep famiëlmis.

Toen in 1993 de beide schoolkoren samensmolten onder de leiding van Br. Luc en Ann Cools, groeiden deze optredens uit tot echte muziekhappenings als "Een doos met een strik". Maar dan werden de zaal en het podium te klein en zocht men naar een ruimere locatie in de broedersschool.

* De Sint-Corneliusgilde stelt er prijs op om er elk jaar, omstreeks 16 september, haar statutaire ledenvergadering met een eenvoudig avondmaal te houden.

SOCIO- CULTURELE GEBEURTENISSEN

Het zal niemand verwonderen, dat ook andere sociale en culturele verenigingen gretig gebruik gingen maken van de vernieuwde Pax-locatie. Om een beeld te schetsen van deze activiteiten, doen we

weer een greep in de omvangrijke trommel, treden uiteraard niet in details en betrachten ook niet de juiste chronologische volgorde.

* Al tijdens het eerste jaar van de vernieuwing wist een actieve KAJ, met hun even actieve proost, E.H. Dhont, de kermisdagen op te luisteren. Naast de al vermelde kermisevenementen, richtten ze een wedstrijd in onder het thema "De mooiste fiets". De jongeren gingen aan het knutselen en versieren, zodat er uiteindelijk niet alleen prijzen waren voor de mooiste, maar ook voor de origineelste fiets. Natuurlijk gebruikte de KAJ - zoals hierboven al vermeld - de Pax-aanhorigheden voor hun geregelde vergaderingen.

* KWB en KAV hielden er jaren lang op Tweede Pasen hun koffietafel na de Paascommunie. Ook het jaarlijks Sinterklaas- en Kerstfeest heeft in het P.C. plaats.

* Zo doet ook de KVLV en de Landelijke Gilde met vergaderingen, lessenreeksen, koffietafels en kerstfeesten.

* De KBG komt er niet alleen de donderdag kaarten en biljarten, maar houdt er ook feestkoffietafels met optreden van groepen.

Van de mooiste fiets ...

... naar de origineelste fiets.

Enkele sfeerbeelden van zaalinrichtingen.

* De fanfare (nu harmonie) "Eendracht" vierde er niet alleen op 10 november 1985 haar eeuwfeest met banket, maar kwam er ook geregeld Sint-Cecilia vieren met aperitiefconcerten. Toen het gemeentelijk auditorium er kwam, is men, begrijpelijkerwijze, daarnaar uitgeweken.

* Het Amabile-koor is er geregeld opgetreden. Soms was er ook alleen maar het inzingen bij kerkelijke vieringen en kerkconcerten. Vaak werd de Pax-zaal daarna ook gebruikt als een gezellige locatie om even na te praten.

* De Heemkundige kring Arthur Verhoustraete maakt nu en dan gebruik van het P.C. voor een spreekbeurt, een diavoorstelling of een andere activiteit. Zelfs gewestelijke bijeenkomsten, samen met andere heemkundige kringen vonden en vinden in het P.C. plaats. Zo werd op 10 september 1995 daar een "Open Monumentendag" gehouden.

* Herhaalde malen wist ook de Dr. J. Goossenaartskring de weg naar de Pax voor feestvergaderingen en optredens. Zo herinnert iedereen zich vast de viering in 1993 van de "petit-vicaire", de verdienstelijke onderpastoor Maurice Van Caeneghem, bij de uitgave van het gelijknamige boek van de hand van Peter Laroy.

* Ook de directies van de vrije scholen en hun vakbond het COV, werd daar op 25 juni 1986 het 25-jarig bestaan van de seniorenclub gevierd, met o.a. een optreden van het Amabile-koor.

* De toneelbond "Katonaal" telde heel wat spelende leden die de weg naar het P.C. hadden gevonden, en voor de repetities en voor de babbel voor of na de toneelavonden.

* De Bond voor Grote en Jonge Gezinnen, nu "Gezinsbond", kan uiteraard, door zijn enorm ledenaantal, voor bondsfeesten, geen gebruik maken van het parochiaal centrum, maar geregeld duiken, voor koffiemalen, diavoorstellingen en spreekbeurten de ouderen van de "grootouderwerking" er op.

* Zelfs de plaatselijke Rotaryclub gebruikte het P.C. al voor zijn activiteiten. Zo werd daar de voorbereiding georganiseerd, waarop de club de universiteitsprofessoren inviteerde, om afspraken te maken omtrent de manier waarop de verschillende studierichtingen konden worden gepromoot.

EXTERNE GEBEURTENISSEN

Hoewel het P.C. hoofdzakelijk bedoeld was en is om open te staan voor parochiale initiatieven, toch kon er gedurende de 20 bestaansjaren ook gebruik van worden gemaakt door, wat we zouden kunnen noemen, externe instanties en families.

Die mochten evenwel geen zuiver commerciële bedoelingen nastreven, noch de plaatselijke middenstand beconcurreren. Families kunnen er dus wel hun rouwmaaltijden houden, een receptie organiseren, maar fuiven, huwelijksfeesten en dergelijke konden en kunnen niet worden geduld.

* Zo maakte het gemeentebestuur een aantal malen gebruik van onze Pax-zaal o.a. voor...

- de ontvangst van de inwoners van onze partnergemeenten, Rotenburg (Duitsland) en de Creusevallei (Frankrijk);
- het feest van het openstellen van het vernieuwde marktplein en de aanpalende straten;
- het vieren van 1025 jaar Aalter.

* Er werd ook eens een infodag gehouden door de onthaalgezinnen van Maldegem, waarop ook de ouders van Aalter en de pleegmoeders met elkaar kennis konden maken. Zelfs een massa kindjes waren erop aanwezig.

* In aansluiting met de tentoonstelling in Brussel, organiseerde de fietsenfabriek Nortta in de Pax-zaal een tentoonstelling voor alle fietsenhandelaars van Oost- en West-Vlaanderen.

* Een merkwaardige gebeurtenis greep plaats op 20 en 21 oktober 1999. Toen had Felicé Damiano (eigenlijk Dré Steemans), in Aalter een van zijn TV-uitzendingen van 'Felicés Feestcomité' gepland. In dergelijke uitzendingen werden mensen door familieleden verrast, die hen een excentriek feest wilden aanbieden.

Ze wilden zo Mieke Lamont en Jolenta Bogaert hun zoon en broer Pascal een passend feest bezorgen, voor zijn huwelijk met het Tanzaniaanse meisje Marie-Anitta Sitta. Voor die gelegenheid was ons P.C. uitgekozen en helemaal herschapen in een jungle.

V.l.n.r. Edith Veermeer, de Tanzaniaanse bruid Marie-Anitta Sitta, Lieve Seys en Denise Keirsebilck tijdens 'Felicés feestcomité'.

Marcel vertelt:

"Wat er daar allemaal kwam bij kijken, is onbeschrijflijk. Maar wat er aan "fake" wordt geleverd eveneens. Zo mochten "onze" dames vrijwilligers helpen bij de bereiding van de spijzen, maar alleen als de cameraman kwam aanlopen, vertoonde de kok zich en... dan mochten (moesten!) de dames "verdwijnen".

We mochten wel constateren, hoe zenuwslopend TV-werk is en welke onmogelijke stunts er worden uitgehaald om bijv.

- *muziekbandjes vanuit Leuven tijdig in Aalter te krijgen en ze onderweg op CD te branden;*
- *als cameraman toeren uit te halen om op tijd in Zaventem te zijn, als je collega-cameraman vastzit in de file;*
- *alles in stukjes en brokjes op te nemen en nadien aan mekaar te "lijmen" tot één uitzending.*

En... wat er allemaal aan afspraken, catering, verzekering, personeel enz. nodig is, vooraleer zoiets kan plaatsgrijpen!

Kortom, het was een hele ervaring, maar we hebben er een paar mooie souvenirs aan over gehouden."

EEN SLOTWOORDJE

Ons volgende artikel in Land van de Woestijne zal niet meer zozeer op het verleden gericht zijn. Daarom deze korte bedenking.

We kunnen de drie bijdragen, die eigenlijk al een historisch karakter dragen, niet besluiten zonder een woord van erkentelijkheid en lof. Wij weten het goed dat beide personen die ik bedoel niet zitten te vlassen op complimentjes en eretitels. Ik bedoel Marcel Ledeganck en zijn echtgenote Lieve Seys. Zonder hen waren deze drie bijdragen niet geschreven, zoals zonder hen ook het parochiaal centrum niet zou zijn, wat het nu is.

Steeds werd ik, bij opdoen van informatie, getroffen door de manier waarop Marcel zijn aandeel relativeerde en vroeg om dit niet te dik in de verf te zetten. Ondanks zijn verzoek, moest ik dit toch even schrijven, en ik meen, dat ik niet beter kan afsluiten, dan met een anekdote, die ik ergens opving, maar die ik waarheidshalve toch door onze vroegere pastoor E.H. Temmerman liet bevestigen.

Verzamelfoto van de medewerkers die aanwezig waren op het "garçontjesfeest" anno 1998.

Het gebeurde in de euforische periode van de hoopgevende - zeker in financieel opzicht - Bali-tentoonstelling, maar ook rond de spijtige gebeurtenis van het vertrek van E.H Dhont, zeg maar, de maanden om de jaarwisseling 1985-86. Dit betekende bijna zoveel als een nieuwe start in andere omstandigheden.

Toen kwam pastoor Maurits Temmerman, die zag dat men de financiële verplichtingen en het afbetalingsplan zou kunnen nakomen, op bezoek bij Marcel en Lieve. Zij hadden immers het engagement aangegaan de zaken te blijven coördineren tot de schulden afbetaald waren. Pastoor Temmerman vroeg toen tegen welke maandvergoeding zij het werk nog enkele jaren zouden willen verder zetten.

Het antwoord was kort en kordaat en ik citeer het letterlijk: *"Zoals het tot nu toe ging, met allemaal onbetaalde vrijwilligers ondereen, willen wij gerust nog enkele jaren (ondertussen wel al 15 jaar) verder zetten. Als u wil overschakelen op een betaald paar, zal u iemand anders moeten zoeken."*

Voor deze zuivere vorm van parochiaal- en apostolaatswerk kan enkel maar bewondering worden opgebracht.

Joseph DE DONCKER

INHOUDSTAFEL

Willy STEVENS	Varen we of varen we niet meer?	3
Joseph DE DONCKER	20 jaar bloeiend parochiaal centrum (1982-2002)	5
<i>BIJLAGE</i>		
Erik WILLE	Dialectgenootschap Zuidwest-Meetjesland – deel II-1	

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift voor heemkunde
van de Heemkundige Kring Aalter, gesticht in 1977.

Uitgegeven met steun van: het Gemeentebestuur van Aalter en het
Provinciebestuur Oost-Vlaanderen.

Dienst Wettelijk Depot nr. BD.31.832.

Verschijnt in januari, juni, september en december.

Secretariaat en verantwoordelijke uitgever:

Schuurlo 12, 9880 Aalter - tel. (09) 374 79 82

Bankrekening : nr. 442-6594361-40 - Heemkundige Kring Aalter.

Lidmaatschapsbijdrage : gewone leden : € 9,92
buitenland : € 14,87
steunende leden : € 18,59

Opzeg vóór 1 december.

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating
van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud
van zijn tekst.

BESTUURSSAMENSTELLING

Voorzitter : Willy STEVENS
Larestraat 14 - 9910 Knesselare
09 374 44 58

Ondervoorzitter : Peter LAROY
Brouwerijstraat 84 - 9880 Aalter
09 375 14 86

Secretaris : Jan CAMERLINCKX
Schuurlo 12 - 9880 Aalter
09 374 79 82

Penningmeester : Dries ALYN
Bellemstraat 49 - 9880 Aalter
09 374 23 60

Redactie en layout : Jan DEFRUYT
Kestelstraat 67 - 9880 Aalter
09 374 65 81

LEDEN : Robert Verhelst, Roger Baeckelandt, Arthur Rutsaert,
Eliane Depoorter en Erik Wille.

Provincie
Oost-Vlaanderen
Centrale Bibliotheek

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete” Aalter

25e jaargang - nr. 4 - 2002

WAT ZAL 2003 ONS BRENGEN?

Dit is een vraag die in elk gesprek wel opduikt. Zal het economisch beteren? Hoe zal het op sociaal vlak evolueren? Wat zal er gebeuren met de wereldvrede en de wereldpolitiek? Gaan we meer vrije tijd hebben om onze hobby te beoefenen of zoals uit het OESO-rapport blijkt, zullen we langer moeten werken? Dat zijn vragen die ieder voor zichzelf zal moeten beantwoorden en waar géén pasklare oplossing voor handen ligt. Dit jaar vierden we op een passende wijze ons 25-jarig bestaan. Alle leden werden eind mei uitgenodigd om de goudag van de Oost-Vlaamse heemkundige kringen bij te wonen. Verscheidene leden hebben dan ook deze uitnodiging aanvaard. Kastelen en kasteelparken was het thema van die dag.

Zoals U wellicht al bemerkt hebt, zijn we dit jaar overgestapt van 2 naar 4 nummers. De geschiedenis van 'de PAX' was het centrale onderwerp. Maar ook andere onderwerpen uit de deelgemeenten en uit Knesselare – dat historisch een belangrijk deel uitmaakte van het Land van de Woestijne – kwamen aan bod. Dit jaar zullen we u iets meer dan 200 pagina's aan lectuur en foto's aangeboden hebben. We durven hopen dat u het interessant vond.

Niet alleen het opzoekwerk voor ons tijdschrift, maar ook het organiseren van waardevolle activiteiten vergt veel tijd. U wordt nu al uitgenodigd om de tentoonstelling over het 'Landschap in Aalter vroeger en nu' in samenwerking met Natuurpunt te komen bekijken tussen kerst en nieuwjaar. Hier een datum om te noteren: 25 maart 2003. Dan worden enkele historische gebeurtenissen van Aalter eind 16^e eeuw in het kasteel van Poeke door Dhr. J. De Doncker uit de doeken gedaan. Samenwerking met andere culturele verenigingen zal dan ook de inzet zijn van onze werking in de toekomst.

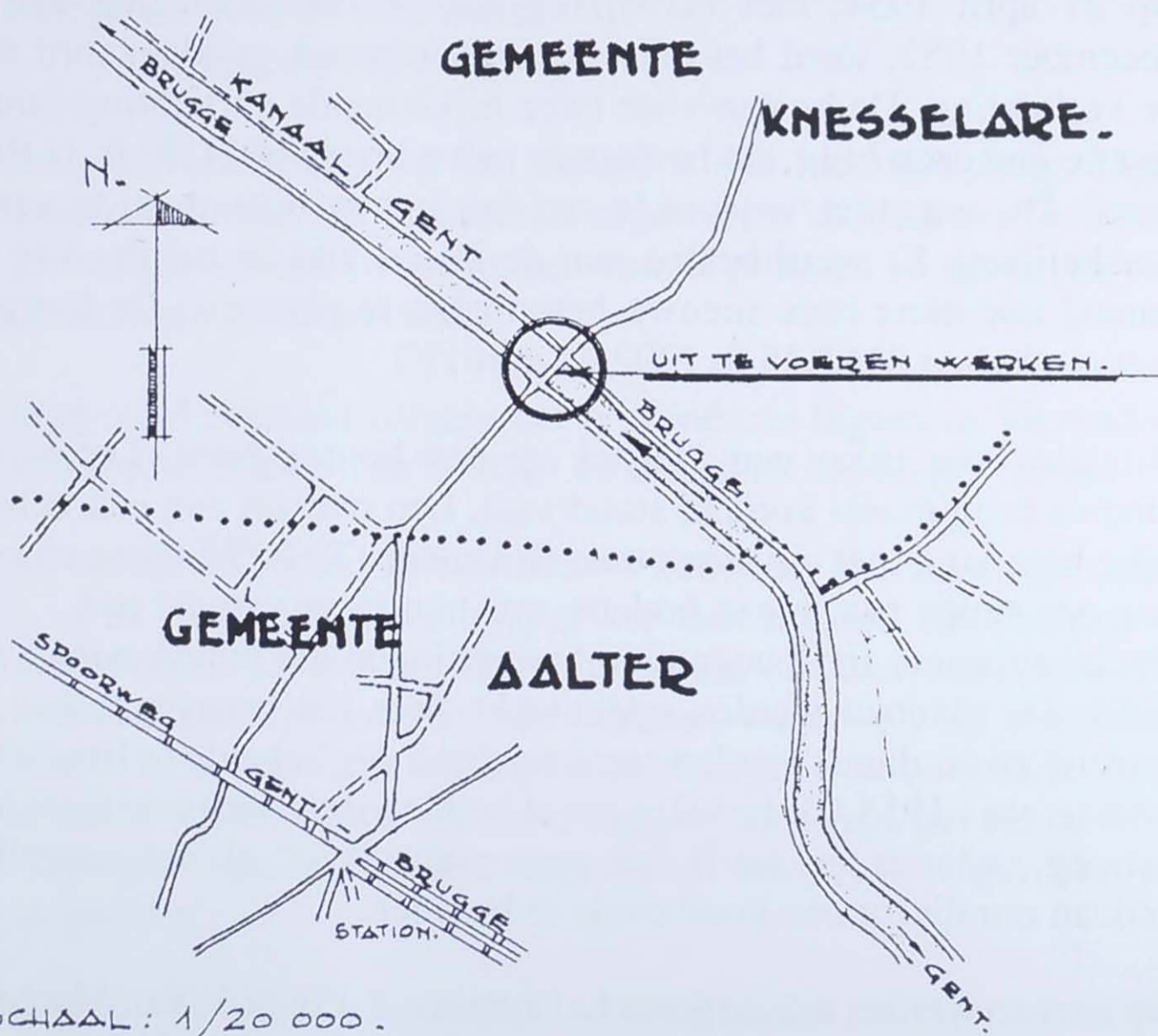
Sedert 1992, dus 10 jaar lang, is de prijs van het tijdschrift hetzelfde gebleven. Ik hoor u al denken: " 't Is toch niet waar zeker!" Maar we kunnen er niet meer onderuit om over te gaan tot een lichte prijsstijging. Welke kosten er allemaal gestegen zijn, kunnen we u niet volledig detailleren, maar als u boodschappen doet, zal u het ook wel al onderhouden hebben. Daarom durven we hopen dat de som van 12,50 euro als lidgeld voor 2003 voor de gewone leden en 25 euro voor steunende leden u niet zal afschrikken om de overschrijving te verrichten.

Het bestuur wenst u allen een zalig en voorspoedig 2003, een goede gezondheid want dat brengt toch meer leesgenot mee. Hopelijk mogen we u ook begroeten op enkele komende activiteiten.

Het bestuur

OPEN MONUMENTENDAG 2001
"METAAL" te Knesselare – Deel 2 en einde

HOEKSTRAAT - BRUG

Op 23 april 1898 vroegen de inwoners van Sint-Maria-Aalter en omgeving een stopplaats voor goederentreinen aldaar. Alleen nadat er een brug over het kanaal Gent-Brugge aan de Hoekestraat zou liggen, kon men over een eventuele stopplaats voor die soort treinen onderhandelen. Door het aandringen van de Aalternaren had op 14 mei 1898 de openbare aanbesteding plaats voor de bouw van de brug over het kanaal. De werken werden voor net geen 1 000 000 fr. (24 789 euro) aanbesteed. De brug was in juni 1899 voltooid en werd op 24 augustus in gebruik genomen (¹). De brug deed dienst tot 1940 wanneer de geallieerden in de Tweede Wereldoorlog de brug vernielden.

Na het beëindigen van de oorlog, werd een inventaris van geleden schade opgesteld. Behalve de vernielingen aan de kerk en de pastorie, enkele andere gebouwen en duikers hebben we de schade aan de brug niet kunnen terugvinden. Sindsdien moesten de mensen via een overzet naar Sint-Maria-Aalter en Ruiselede. Meer nog: een deel van het grondgebied Knesselare over het kanaal bleef bijna onbereikbaar. Op de dagorde van 8 december 1952 stond de openbare verlichting aan de overzet als tweede punt vermeld (²). De nodige fondsen hiervoor werden voorzien in de begroting van 1953.

Op 27 april 1954, met verwijzing naar de beraadslaging van 15 december 1952, werd het ontwerp en het bestek goedgekeurd voor de verlichting. De kosten voor twee bijkomende verlichtingspunten aan de gewezen brug, op bestaande palen kostte 6011,50 fr. (149,02 euro). Dit was niet voldoende om het in- en uitstappen te vergemakkelijken. Er werd beslist aan de boord van de helling van het kanaal nog eens twee nieuwe betonpalen te plaatsen. De kostprijs hiervan beliep 8161,45 fr. (202,32 euro) (³).

Dit alles was maar een pleister op een houten been. Dat er een nieuwe brug moest komen, stond vast. Een overzet aan een belangrijke buurtweg met uitwegen naar Ruiselede, Tielt, Wingene en zelfs nog een stukje naar eigen bodem, was niet meer van die tijd.

Op 20 augustus 1955 begonnen besprekingen die duurden tot 5 mei 1959. De plannen werden opgemaakt door het bruggenbureau, 1° directie en de dienst van het stroomgebied der Schelde te Brussel op 20 augustus 1955 (⁴). In ieder geval hadden deze besprekingen lang genoeg geduurd en heeft het gemeentebestuur al het mogelijke gedaan om dit tot een goed einde te brengen.

De werken werden aan de firma L. Leemans & Fils N.V. van Machelen (Brabant) uitbesteed voor de prijs van 6 357 432 fr. (157 596,62 euro).

Het einde van de werken was voorzien voor 21 juni 1960. Er was echter een termijnsverlenging toegestaan van 55 dagen, verlet en betaald verlof, en nog eens 170 dagen termijnsverlenging zodoende dat de einddatum op 15 maart 1961 werd bepaald. Er kwam, wegens stakingen in de werkhuizen en op de werf en niet te vergeten de grote staking van 28 december 1960 tot 7 januari 1961 (tegen de éénheidswet), nog eens een verlenging tot 11 april 1961 (^s). Dit alles werd door het Ministerie toegestaan. Op deze laatste datum werd de brug officieel in gebruik genomen met de nodige vieringen. De festiviteiten werden opgeluisterd door de fanfare.

Enkele technische gegevens:

Lengte van de hoofdliggers: 57,42 meter

Breedte: 14,90 meter

Tussenlengte: tussen de 11 opstanden telkens 5,22 meter

Twee hoofdliggers en 10 langsliggers

Parabolische aansluiting rakende aan de helling van 2%

Hoogte hoofdligger: 1,20 meter

Hoogste punt gerekend vanuit het midden van de hoofdligger tot middenboog: 8,713 meter

Bogen : hoogte: 0,82 meter

 breedte: 0,86 meter

De brug te Hansbeke over het kanaal is een identieke brug. Deze brug werd voor die van Knesselare afgewerkt. Vandaar wellicht ook het grote tijdsverschil in het maken van de plannen en het begin van de uitvoering van de werken.

De brug werd gemaakt volgens het procédé van Ingenieur Vierendeel die een studie maakte van de trek- en draagkracht van het metaal.

Op 10 april 1852 werd Jules Arthur Vierendeel te Leuven geboren. Zijn vader was een slotenmaker en mecanicien woonachtig te Geraardsbergen. De studies die Arthur in die stad aanvatte, voltooide hij met succes. Zijn moeder, die intussen weduwe was geworden, moedigde haar zoon aan te Leuven de colleges van burgerlijk ingenieur aan te vatten. Door die grote ruggensteun verwierf hij in 1874 het diploma van industrieel ingenieur, burgerlijk ingenieur en mijnningenieur.

Van 1876 tot 1885 was Arthur tewerkgesteld in 'Ateliers de la Louvière' waar hij een belangrijke functie bekleedde. Deze firma

werd aangeduid om het geraamte van het Koninklijk Circus te Brussel op te richten. De omwonenden, die door de angst bevangen waren bij het zien van dit gigantisch werk, verzochten het bouwsel te stoppen. Onder de verantwoordelijkheid van hem werden de werkzaamheden verdergezet mét succes.

Het werk bij zijn werkgever bracht hem in contact met de problemen op gebied van de metaalconstructies. Samen met Nederlandse ingenieurs bestudeerde hij, aan de hand van de klank, de spanning van de metalen baren aan de brug van Heumen in Gelderland.

In 1884 bestudeerde hij de trekkracht van het staal en deed hij wetenschappelijke proeven. In 1885 werd Arthur aangesteld als hoofd van de technische dienst van de provincie West-Vlaanderen. In 1889 werd hij benoemd tot hoogleraar aan de Leuvense universiteit. Van dan af zal de ingenieur zijn sporen verdienen in binnen- en buitenland met zijn *revolutionaire studies betreffende de metaalconstructies* en namelijk de stalen balk of ligger zonder diagonalen, maar met bogen: de *vierendeelliger*. Als we er de encyclopedie op naslaan, vinden we onder 'vierendeelliger': *Samengestelde ligger zonder diagonalen bestaande uit een stijf raamwerk van staal of gewapend beton, die in 1896 werd ontworpen door de Vlaamse ingenieur Jules Vierendeel.*

De tegenstand in de wereld van geleerden en ingenieurs was zo groot dat Arthur met alle mogelijke middelen en proefnemingen zich moest behelpen om de tegenstand te breken. Zijn Vlaamse volharding zou het tenslotte halen en in binnen- en buitenland vermaardheid oogsten.

Wereldwijd werd zijn principe toegepast, maar in eigen land duurde het tot in 1934 vooraleer de Belgische administratie het brevet van *vierendeelligger* wilde erkennen, dit na een langdurig proces dat in 1924 door J.A. tegen de Belgische staat was aangespannen. In 1933 werd hij, wegens zijn grote verdienste, tot de adelstand verheven. Hij mocht de titel van ridder voeren (6). Op 6 juli werden hem de adelsbrieven overhandigd die hem en zijn eventuele eerste mannelijke nakomelingen het recht gaven de titel van ridder te voeren. De tak van deze familie is echter uitgestorven.

De Belgische Spoorwegen deden een beroep op Arthur om bruggen te bouwen. In 1902 bouwde hij de brug over de Schelde in Avelgem. Tal van andere werken o.a. de spits van de basiliek van Dadizele en het station van Kortrijk werden door toedoen van hem opgericht.

Het principe van *de vierendeelligger* werd aanvankelijk gebruikt om bruggen te bouwen en later ook nog om grotere bouwwerken op te richten.

a) De brug te Bressoux in 1898.

b) De brug van Val-Benoît in 1935.

Een onweer vernielde die brug in 1939. De bliksem sloeg in op de explosieven die er stonden wegens nakend oorlogsgevaar. In 1942 werd ze terug opgericht om in 1944 door de geallieerden te worden gebombardeerd.

c) Bruggen in het buitenland zijn er legio:

De Southwark Bridge te Londen over de Thames (1921)

De Waldo Hancock Bridge over de Penobscot rivier te Verona (Me)

De Cooper river Bridge

De Fursteuland Bridge over de rivier Sitter te Zwitserland

Ook voor de metaalstructuur in grote bouwwerken werd dit principe toegepast.

De Laborgebäude des Jonas Salk Institute in California

De Commerzbank Tower in Frankfurt (1997)

Marriot Marquis Hotel and Theater (1985)

Andere grotere bouwwerken zoals: hotels in Washington, Hawaii, Dalian in China, op de Filippijnen en in Saudi-Arabië werden volgens dit principe opgericht.

ANDERE TOEPASSINGEN EN BESLUIT

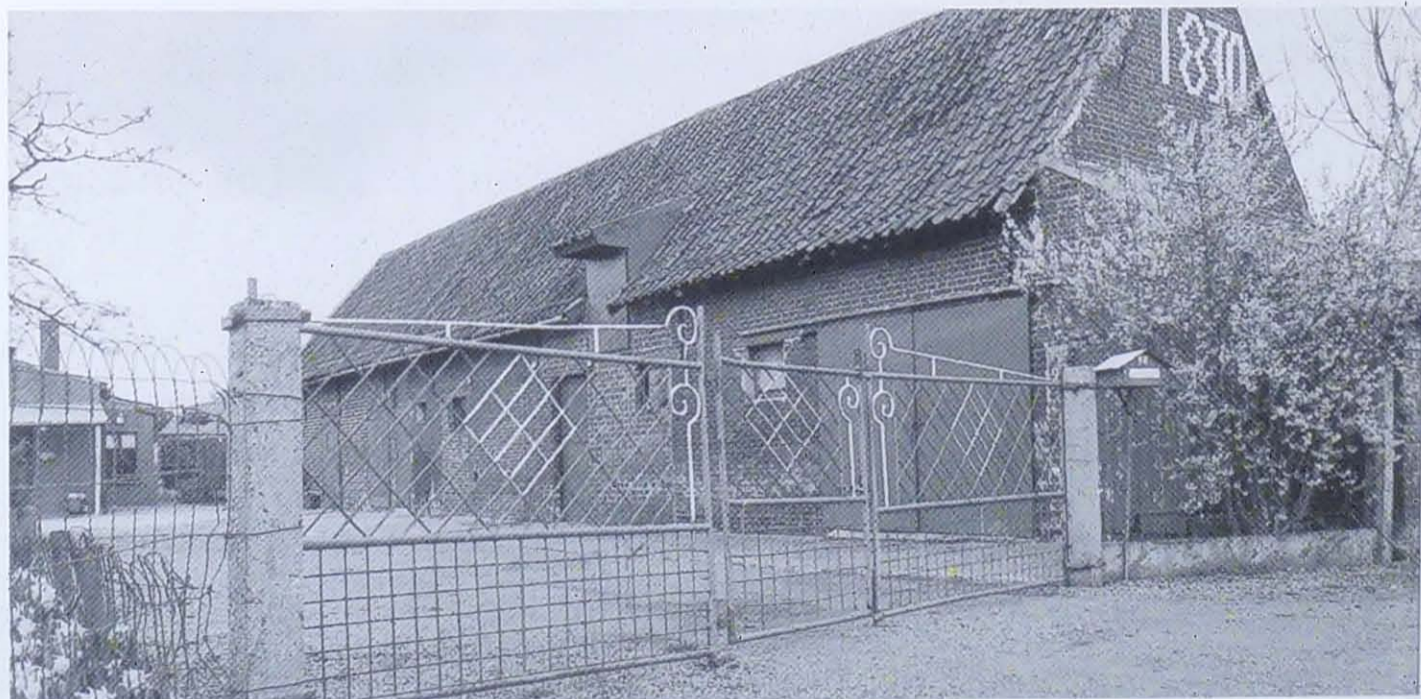
Als kleuter sloten we ons bezit af met een denkbeeldige lijn, om daarna te belanden in het tweedimensionaal stelsel, een lijn op de grond getekend was voldoende. Later nog gebruikten we een stuk touw om onze eigendom af te bakenen. De mens sloot zijn eigendommen af met prikkeldraad en een ijzeren hekken. Het ene hekken al wat groter dan het andere met waarschuwendende symbolen erin verwerkt.

Als we onze gemeente doorrijden, merken we veel soorten hekkens op. Meestal eindigen de staven op een lelie (wat al besproken is) of op een speerpunt of een lans. De lans is het teken van heldhaftigheid, de snelheid en de vrijheid.

Meestal treffen we de haken aan, ook wolfsangel, wolfshaak of stormhaak genoemd. Deze haak werd gebruikt om wolven te vangen. Het bovenste deel werd in een boom geslagen om aan het onderste deel vlees te hangen. Wanneer de wolf naar het vlees sprong, bleef hij met de bek in de haak hangen. De haak werd ook in een boom bevestigd ter afschrikking van rondtrekkende en stropende benden. De voorbijganger wist dat hij dan moest oppassen. De eigendom werd streng bewaakt. De haak was in oude tijden een runeteken.

Hekkens met een ruit als figuur, worden ook vaak gebruikt. De ruit of de *ing* zijn van oorsprong vruchtbaarheidszinnebeelden. De ruit is een typisch vrouwelijk teken en vermoedelijk een voorstelling van de moederschoot waaruit het nieuwe leven geboren wordt.

Bij de verluchting van getijdenboeken en andere belangrijke werken zoals kronieken was het goud een belangrijke grondstof. In miniaturen werd veelvuldig gebruik gemaakt van deze grondstof.

In de heraldiek werd ook veelvuldig gebruik gemaakt van edelmetalen.

Bij de uitvinding van de boekdrukkunst werd lood of koper gebruikt om de letters te gieten. Etsen in boeken werden aan de hand van koperen platen gemaakt.

Huisraad en werkinstrumenten voor landbouw, auto-industrie, geneeskunde, ruimtevaart, geen enkele tak van de industrie kan of kon zonder metaal.

In de fotografische nijverheid werd gebruik gemaakt van zilver.

Maar modernere technieken zullen uiteindelijk ook het metaal verdringen. Boeken worden via computertechnieken gedrukt, foto's worden digitaal gemaakt, en andere toepassingen zullen zeker volgen... dus stof genoeg tot nadenken.

Willy STEVENS

Bronnen :

1. L. STOCKMAN, e.a., *Op het goede spoor; 150 jaar Yzeren Weg te Aeltre, Bellem, Aeltre.Ste.Marie* in Land van de Woestijne, 11^e jgr., 1988, p.236-237.
2. G.A.K., *Notulen*, K.19.
3. G.A.K., *Gemeenteraadsverslagen*, KG12.
4. Briefwisseling Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Bovenschelde, nu Gemeente Archief Knesselare.
5. Briefwisseling, o.c.
6. A. LEDERER, *Vierendeel Jules Arthur* in *Biographie Nationale*, deel 35, kolom 730-742.

VAN PAROCHIALE NAAR INTERPAROCHIALE OPDRACHT

In de voorgaande bijdragen over het parochiaal centrum Pax kon u volgen, hoe het van "patronage" met beperkte mogelijkheden, over bouwval en heropbouw, het centrum werd van twintig jaar bloeiend parochiaal leven.

In dit kortere artikel besluiten wij met de jongste gebeurtenissen, maar vooraf schetsen we, hoe door het bijbouwen van een bergruimte, het heropfrissen van de achterbouw en vooral door het ombouwen van de vroegere conciërgewoning tot een volwaardig interparochiaal centrum, die mogelijkheid werd geschapen.

Terzelfder tijd zullen we aantonen, hoe onder de druk van de vele veranderingen in het maatschappijbeeld, ook en vooral in en om de kerk en haar kleine entiteit, de parochie, de noodzaak van een dergelijk centrum acuut was geworden en hoe daarop werd ingespeeld.

NOG MEER VERBOUWINGEN

Van bij de start beperkte de beschikbare bergruimte zich tot de vroegere projectiecabine. De reserve aan tafels en stoelen moest telkens op de zolder worden geborgen: een hele karwei, niet zonder risico's. In 1986 besloot men daaraan te verhelpen door de bestaande bergruimte te vergroten. Aannemer Maurice De Cock, ondertussen met pensioen gegaan en ijverig wijkmeester van de KBG geworden, bood zelf aan om samen met - alweer - Gust Wynsberghe en andere vrijwilligers gratis deze berging te bouwen. Het zou voor Maurice het ultieme einde van zijn bouwwerkzaamheden betekenen, want het jaar daarop is hij plotseling overleden.

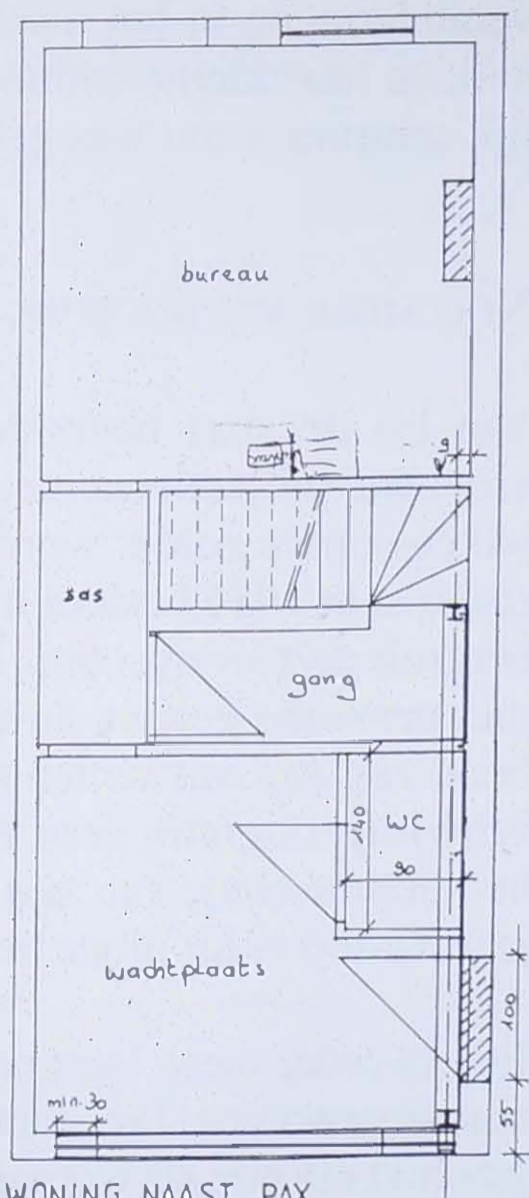
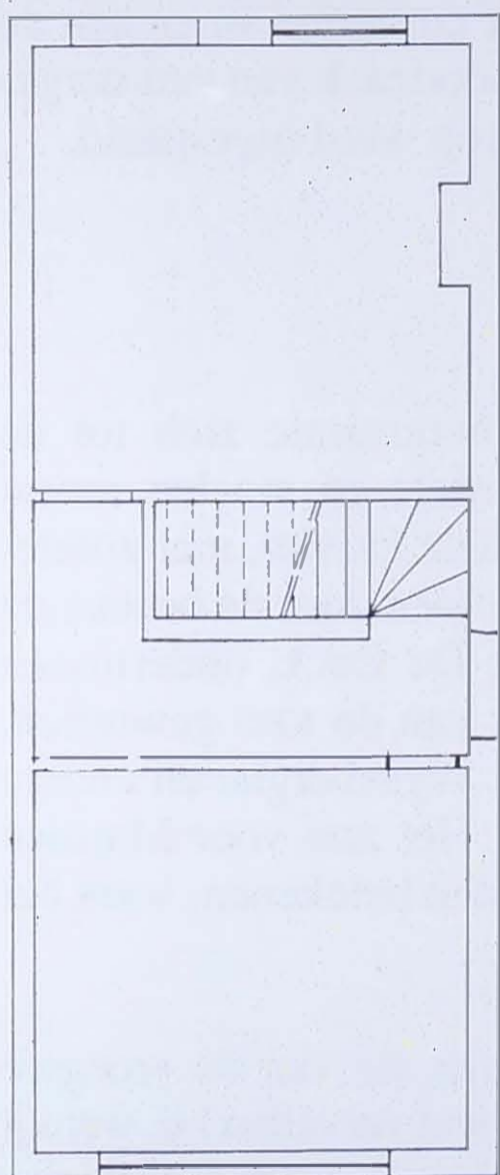
Een tweede, meer ingrijpende, verbouwing was die van de vroegere conciërgewoning. Die stond er verlaten en ook wat vervallen bij, weinig geschikt om nog als woning te dienen, maar met enige ernstige wijzigingen, goed te gebruiken als parochiaal, later interparochiaal, secretariaat.

Na een tijdje overwegen en een deskundig onderzoek samen met architecte-ingenieur Marianne De Poorter, of dit niet beter kon met

de vroegere onderpastoorswoning, naast de pastorie, werd uiteindelijk geopteerd voor het ombouwen van de vroegere conciërgewoning annex de zaal.

Het loskoppelen van de verbinding met de trapgevel aan de vroegere patronage zorgde voor een paar stabiliteitsproblemen die door voor-noemde architecte op voorbeeldige wijze werden opgevangen. Bijgaande plattegronden van de bestaande en de huidige toestand geven een beeld van wat er als optie werd vooropgesteld en dan ook uitgevoerd.

In mei 1998 gingen de aanbestedingen naar de verschillende plaatselijke aannemers en in de zomer van datzelfde jaar kon Bart De Meyer aan de verbouwing beginnen. Weldra volgden dan ook de BVBA Luc Hoste voor de algemene timmer- en schrijnwerken, de BVBA Sanividac voor de waterleiding en het sanitaire gedeelte,

WONING NAAST PAX
GRONDPLAN GELIJKVLOERS
1/50

Bestaande toestand (31-10-1996) en huidige toestand (01-02-1999).

Pastoor André De Paepe, zuster Christiane, Marcel Ledeganck en Romain Crommelinck zijn trots op het nieuw interparochiaal secretariaat.

Antoine Dierickx en zoon voor de verwarmingsinstallatie en Flash Electro voor de levering van het elektrisch materiaal en de apparaten.

Bij al deze werken kon men, zoals al gezegd, terug een beroep doen op de vrijwilligersploeg, wat de kosten natuurlijk weer sterk naar beneden drukte. Zo werden de afbraakwerken, de elektrische installatie en het schilderen en behangen helemaal door vrijwilligers opgeknapt. Gelukkig stelde Jan

Franco zijn mechanische laadschop ter beschikking, wat heel wat vervoerproblemen hielp oplossen.

Er werd ten slotte ook gezorgd voor een sobere maar efficiënte meubilering. Op het einde van het jaar 1998 kwam het werk klaar en op 1 februari 1999 kon de inzegening en het in-gebruik-nemen plechtig gebeuren.

NU EN.... VROEGER

Sindsdien is het Interparochiaal Secretariaat elke dag, behalve de zondag, van 9 tot 11.30 uur bemand met een vrijwillig(st)er, die inlichtingen kan geven over alle parochiale gebeurtenissen en diensten, missen kan noteren, kortom alles wat een secretariaat moet bieden.

Daarenboven beschikt de parochie over een website (<http://users.tijd.com/parochies.van.aalter/>) en een e-mailadres (pastoor.aalter@tijd.com), zodat elke parochiaan van de drie parochies daarop terecht kan.

Daarnaast heeft de interparochiale parochieploeg, die bestaat uit 12 personen, nog 4 pastorale medewerkers van de Sint-Godelieveparochie, 5 van de parochie Sint-Maria-Aalter en 27 van de Sint-Corneliusparochie. Een aantal personen staan in voor de dooppastoraal, voor de werkgroep eerste communie, voor de vormselcatechese, voor de Jokriwerking, voor de volwassenencatechese en voor de ziekenpastoraal. Zo'n ploeg is er broodnodig, want...

Als we een vergelijking maken met de toestand van vroeger en even een overzicht geven van het priestercorps en hun nabije medewerkers gespreid over anderhalve eeuw, kunnen we constateren dat er revolutionaire veranderingen zijn opgetreden. We beginnen eerst met een overzicht van het priesterbestand gedurende deze periode en nemen daarvoor het midden van de 19^e eeuw, het begin van de 20ste eeuw (toen de patronage er kwam), de Tweede Wereldoorlog, 1980 (toen aan de vernieuwbouw werd begonnen) en dit jaar 2002. We plaatsen daarnaast het aantal inwoners waarvoor zij de zielzorg moesten waarnemen.

	1860		1910		1940		1980		2001	
<i>Parochies</i>	<i>Pr.</i>	<i>inw.</i>	<i>Pr.</i>	<i>inw.</i>	<i>Pr.</i>	<i>inw.</i>	<i>Pr.</i>	<i>inw.</i>	<i>Pr.</i>	<i>inw.</i>
Sint-Cornelius	4	5106	3	5856	3	4702	3	11 336		13 630
Aalter-Brug	-		-		1	1279	1			
St.-M.-Aalter	1		1214		1	1326	1			
Lotenhulle	3	2976	3	2855	3	2212	1	(2271)		(2235)
Poeke	2	1129	2	907	1	762	1	(578)	1	(552)
Bellem	2	1946	2	1884	2	1596	1*	(1435)	1▲	(2242)
	12	12 371	11	12 819	11	11 877	8	15 620	3	18 659

▲ samen met Ursel

* wel een zondagsonderpastoor

Noot : Voor de 13 parochies van het dekenaat Maldegem, waartoe Aalter behoort, zullen er over een paar jaar nog slechts 3 priesters zijn jonger dan 65 jaar.

Wie stonden er, vele jaren geleden, naast - ik zou eerder zeggen "onder" - die geestelijken? Amper een twintigtal mensen. Sommigen onder ons, de oudsten, herinneren zich die nog levendig.

Daar was de kosterorganist die zorgde voor de liturgische voorwerpen en gewaden, kaarsen en wierook, en die daarbij ook het orgel bespeelde, niet alleen in de missen ('s zondags om 6,7,9 en 10 uur), maar ook in de vespers en het lof, de zondag namiddag. Vaak was er ook lof in de week, zo bijvoorbeeld elke avond in de meimaand. Ik

Eugène Grijspeirt, zoon van Remi, kosterorganist van 1906 tot 1943.

zie Eugène Grijspeirt met zijn typische kostersmutsje op het hoofd nog de wenteltrap naar het oksaal opstappen. Emiel De Wulf was zijn opvolger.

Maar er was ook de onderkoster die de koster bijstond in zijn vele taken. Mijn eigen vader Achiel De Doncker en daarna André Van Driessche waren de laatsten in de rij.

De kerkbaljuw met zijn lange zwarte mantel en zijn staf met een zilveren Sint-Corneliusbeeldje erop had eerder een ceremoniële functie. Ik zie Adiel De Wulf nog voor me met zijn wijwateremmertje, die voor de hoogmis steeds de pastoor vergezelde, toen die, onder het zingen van "Asperges me..." (besproei me...) de gelovigen met wijwater besprenkelde.

De suisse ging rond in zijn mooie uniform, met steek en hellebaard en zijn gordel waarop in duidelijke gotische letters stond "Eerbied voor Gods huis". We zien nog de zwaarbesnorde Theofiel Taildeman en later Camiel Martens en Gustaaf De Foor statig door de gangen gaan. Wee de babbelaars achteraan!

Er was ook een mannenkoor Sint-Cecilia, eertijds geleid door o.a. Alfons Alyn, Gerard Mattheeuws, later door de broers Joseph en Laurent De Doncker en dat uiteindelijk uitgroeide tot het gemengde kerkkoor.

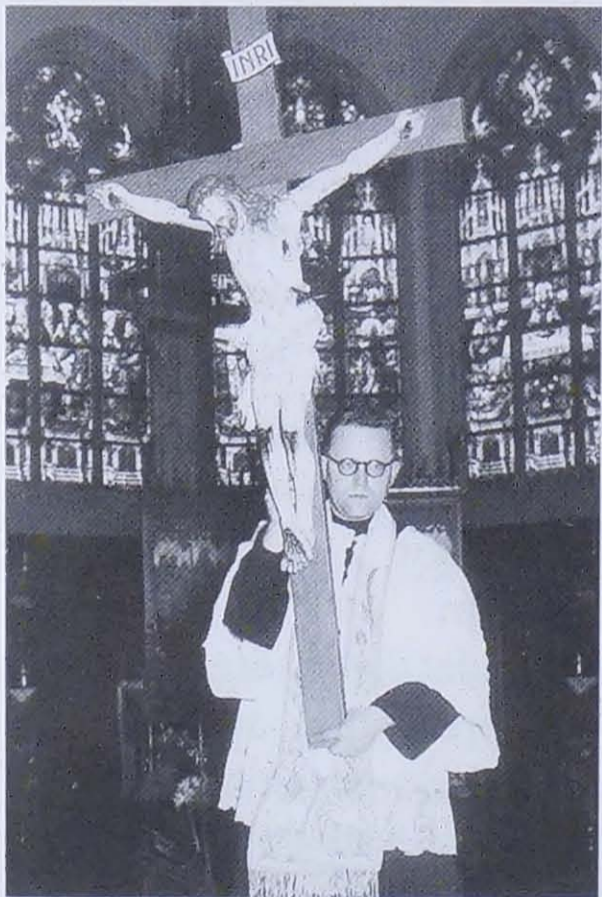
Seminarist Cyriel Goethals en daarna onderpastoor Leo De Jaegher begonnen in 1933 met een knapenkoor dat later uitgroeide tot het Sint-Gerolfkoor en de Corneeltjes. De hele geschiedenis kunt u lezen in nr. 1 van de 9^e jaargang van dit tijdschrift.

Suisse Camiel Martens samen met veldwachter Beirnaert aan de kop van de missiestoet in 1954.

Een groepje knapen uit het knapenkoor van EH De Jaegher in 1935.

*staande: Robert Vanden Bon, Gerard Taghon, Georges Dombrecht en Georges Ornelis
zittend: Robert Vestens*

Pater Achiel (Jozef) Bral oudste van de drie broers passionisten met het missiekruis in 1954.

Dan had je nog de één of twee stoeltjeszetters die niet alleen de stoelen zetten, maar ook het stoelgeld ophaalden. In mijn jeugd was dit "nen dikken", of wel 10 centiemmen. Na "Meleke" Strobbe die woonde waar nu de muur van het rustoord staat, kwamen nog de jonge meisjes Maria De Meyer en Julienne De Doncker; later Julienne Van Poucke en conciërge De Fauw van de "patronage".

Achteraan in de kerk zaten in het gestoelte van het armbestuur de mannen van de schalen. Je moest drie geldstukjesklaar houden: eentje voor de stoel en twee voor de schaal. De ene schaal was als offergave bedoeld, de andere voor de armen en... het stond er duidelijk op.

In de kerk had ook de lering voor de plechtige communie plaats: twee jaar lang elke week en, in de zeven weken voor de grote dag, elke dag. Vooral de catechismus in vragen en antwoorden was bepalend voor de plaats die je op het feest mocht innemen. Meisjes en jongens waren zorgvuldig gescheiden.

De rijen voor de biechtstoelen, vooral voor de eerste vrijdag en de eerste zondag van de maand, waren lang. Ze waren nog langer, als om de tien jaar de zg. "zendingen" of "missies" werden gehouden, met de donderpreken van redemptoristen, passionisten of jezuieten. Vanop de preekstoel werden we goed voorgehouden, wat ons te doen stond,

vooral om de hel te vermijden. In het laatste sermoen werd dit nog dubbel onderstreept, door vooraan in de kerk, als een dreiging, de katafalk van de dodenmissen op te stellen. Met het missiekruis in top werd er dan door de straten processie gehouden. Dit kruis hangt nog steeds in de O.-L.-Vrouwbeuk in de kerk.

Daar waren natuurlijk ook de twee grote processies, nl. op de zondag na sacramentsdag en op Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaart, maar ook de Sint-Marcusprocessie en de Kruisprocessies voor de vruchten der aarde. En wie van de oudere generatie herinnert zich niet de plechtige inhuldiging van het H. Hartmonument aan het station met de duizenden papieren rozen in de mooie versierde straten.

Mariacongregatie, Xaverianen, H. Hartbond en andere parochiale verenigingen groeiden en bloeiden. Inderdaad, het was de tijd van het Rijke Roomse leven, van het triomfalistische christendom. Toen hadden de priesters de tijd voor ziekenbezoek - ook in de klinieken, proostenwerk - aanwezig op alle vergaderingen, scholenbezoek - bijna wekelijks, lering eerste en tweede jaar.

Toen had Aalter nog zijn talrijke roepingen tot priester, missionaris, kloosterzuster en broeder. We telden in de geschiedenis van Aalter, tot 1976, in de jongste decennia, niet minder dan 9 priesters, 10 paters of missionarissen, 38 kloosterzusters en een paar broeders. De namen en wijdingsdata kunt u daar nalezen.

Als men de bovenstaande parochietoestand, met daarnaast de tabel overschouwt, wordt het voor iedereen duidelijk, dat een parochiepriester al deze taken niet meer alleen aan kan. Een parochieploeg, als die welke we in het hoofdstukje "Nu en Vroeger" voorstelden, is dus echt wel noodzakelijk.

In de straten werden toen overal kruisen geplaatst.

DE JONGSTE GEBEURTENISSEN

We eindigen onze vier bijdragen met de jongste, nog niet vermelde evenementen in het parochiaal centrum.

We beginnen met de feestelijke receptie, op 25 februari 2002, die aan de vele medewerkers werd aangeboden. Het waren - tussen haakjes - ondertussen wel enkele honderden geworden. Men stelde wel een eigenaardig fenomeen vast, nl. dat er bij de volwassenen en bij hun nakomelingen niet minder dan 17 tweelingen waren. Er was ook een vijfgeslacht bij.

De tentoonstelling "Twintig jaar Parochiaal Centrum Pax", met documenten, grafieken en foto's, op 27 en 28 april kende een groot succes. Er werd alleen betreurd, dat een dergelijke interessante, overzichtelijke tentoonstelling niet meer dan drie dagen kon openblijven. Maar ja, de werking moest verder.

Op zondag 1 september van het feestjaar was er dan nog de gezinsfietstocht, ingericht door enkele jonge huisvaders en -moeders. Er waren meer dan 140 deelnemers en er was een stralend zomerweertje. Wat wil je nog meer?

BESLUIT

WAT MEN NOG MEER WIL?

Dat dit parochiaal centrum het middelpunt kan en mag blijven van het parochiaal en interparochiaal leven.

Onlangs werd de werking van sommige van deze centra, zelfs vanuit het bisdom, in vraag gesteld. Concreet ging het over de toestand en het nut van deze gebouwen en de wenselijkheid om ze in stand te houden.

Voor ons centrum kan deze vraag alleen maar positief beantwoord worden, dank zij de inzet van velen die hielpen bij de opbouw en de uitbouw. Men mag met gerust gemoed de toekomst tegemoet zien.

Het parochiaal centrum is in de eerste plaats het ontmoetingspunt voor alle parochiale activiteiten, waarbij het commerciële er slechts is, om uit de onkosten te komen. Ieder jaar kon de vzw de rekenin-

gen afsluiten, zonder toelagen van gemeente noch van kerkelijke overheden. Gelet op de talrijke onkosten, taksen en lasten verbonden aan een dergelijk complex, is dit zeker geen gemakkelijke klus. De verantwoordelijken blijven echter dankbaar verder rekenen op de vele spontane medewerkers.

Joseph DE DONCKER

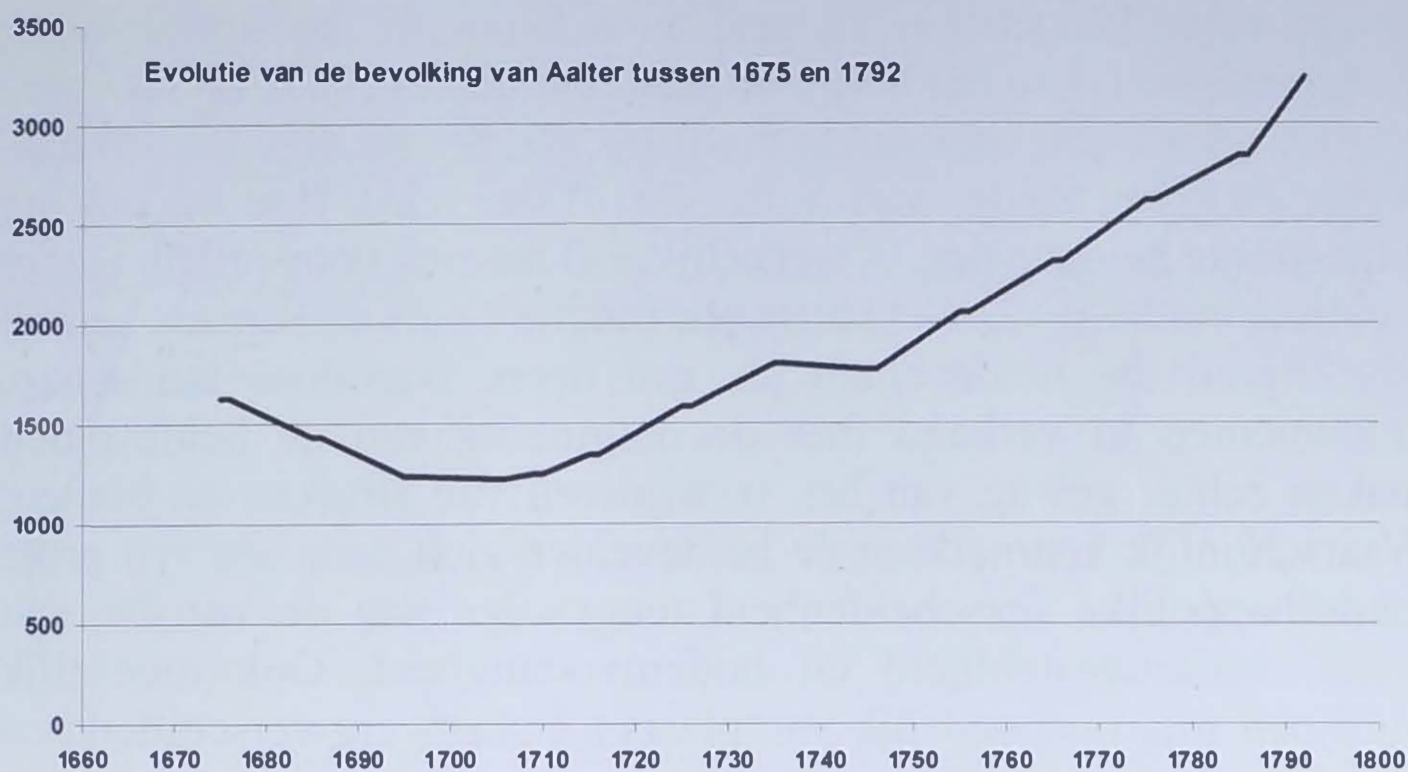
LANDSCHAPSONTWIKKELING TE AALTER – Deel 4 en einde

In een vorige bijdrage zagen we hoe de economische heropleving in de eerste helft van de 16^e eeuw nieuwe ontginningen stimuleerde in Aalter. Vooral op het Bulskampveld werden nieuwe hofsteden opgericht. De godsdiensttroebelen en de aanslepende oorlog die daarop volgde, deden alles weer teniet. Ofschoon vanaf de tweede helft van de 17^e eeuw her en der pogingen werden ondernomen om de uitgestrekte velden die nog te Aalter aanwezig waren om te zetten tot bos- en landbouwgrond, zou het tot het einde van het Ancien Regime duren alvorens een nieuwe ontginningsfase op gang zou komen.

EVOLUTIE VAN BODEMGEBRUIK EN LANDSCHAP IN DE 18^E EN 19^E EEUW

De imperialistische politiek van de Franse 'zonnekoning', Lodewijk XIV, confronteerde decennia lang hele delen van Europa en ook onze gewesten met oorlog. Komende en gaande legerbenden, inkwartieringen, betaling van contributie, opeisingen van mensen en materiaal, leveringen van voedsel, plunderingen en verwoestingen zorgden voor ellende en maakten het leven zo goed als onmogelijk. Het aantal inwoners van Aalter daalde tot een dieptepunt. Van 1707 tot 1717 bleef meer dan de helft van de landbouwgronden onbewerkt. In 1709 was dat zelfs 67%. Door de vrede van Utrecht in 1713 kwamen onze gewesten onder Oostenrijks bewind. Vrede en stabiliteit zorgden in de daarop volgende periode voor een geleidelijke opleving. Mensen die gevluht waren, keerden terug, de schade werd hersteld, landbouwgronden die jaren lang braak hadden gelegen werden opnieuw bewerkt, er werd opnieuw geïnvesteerd in boerderijen en gronden. Het aantal inwoners nam weer toe. In nog geen eeuw zou de bevolking van Aalter meer dan verdubbelen.

Hier en daar werd rond bestaande hofsteden het veld omgezet tot akkerland en vooral tot bos. Dit gebeurde aanvankelijk slechts sporadisch en in functie van de behoeften en mogelijkheden. Dat was ondermeer het geval voor het domein Nobelstede. In 1733 kocht Glaude-Frans Everaert *het huys van playsance met de hofstede ghenaeemt Nobelstede*. Het domein was 61 ha groot, waarvan 19 ha akkerland, 6 ha meers, 3 ha bos

Evolutie van de Aalterse bevolking in de 18^e eeuw. Naar cijfers van Luc Stockman (1). Statistische en grafische verwerking: Jan Camerlinckx.

en 33 ha heide. Drieëndertig jaar later was de oppervlakte bos opgelopen tot 30 ha. Er was nog slechts 13 ha heide. Een deel van akkerland, dat waarschijnlijk niet productief genoeg was, werd ook omgezet tot bos, zodat de oppervlakte zaailand nog amper 10 ha beliep (2).

De uitgestrekte velden die vooral het westelijk deel van Aalter bedekten, werden echter nog vele jaren gebruikt als weiplaats voor het vee, om turf te steken en brandhout te verzamelen.

Van de vele vijvers die Aalter telde, waren er al heel wat verland. Zo waren de Schuurlovijvers bij het begin van de 18^e eeuw zompig grasland en moeras. In een rekening van 1716 is er sprake van de verpachting van 't gers van de Schoorloot vijvers. Er zijn geen aanwijzingen dat die vijvers nadien nog ooit in hun oorspronkelijke toestand hersteld zijn (3). Vijvers hadden immers maar weinig economisch belang meer. Goedkopere zeevis werd via de vaart van Brugge naar Gent landinwaarts aangevoerd (4).

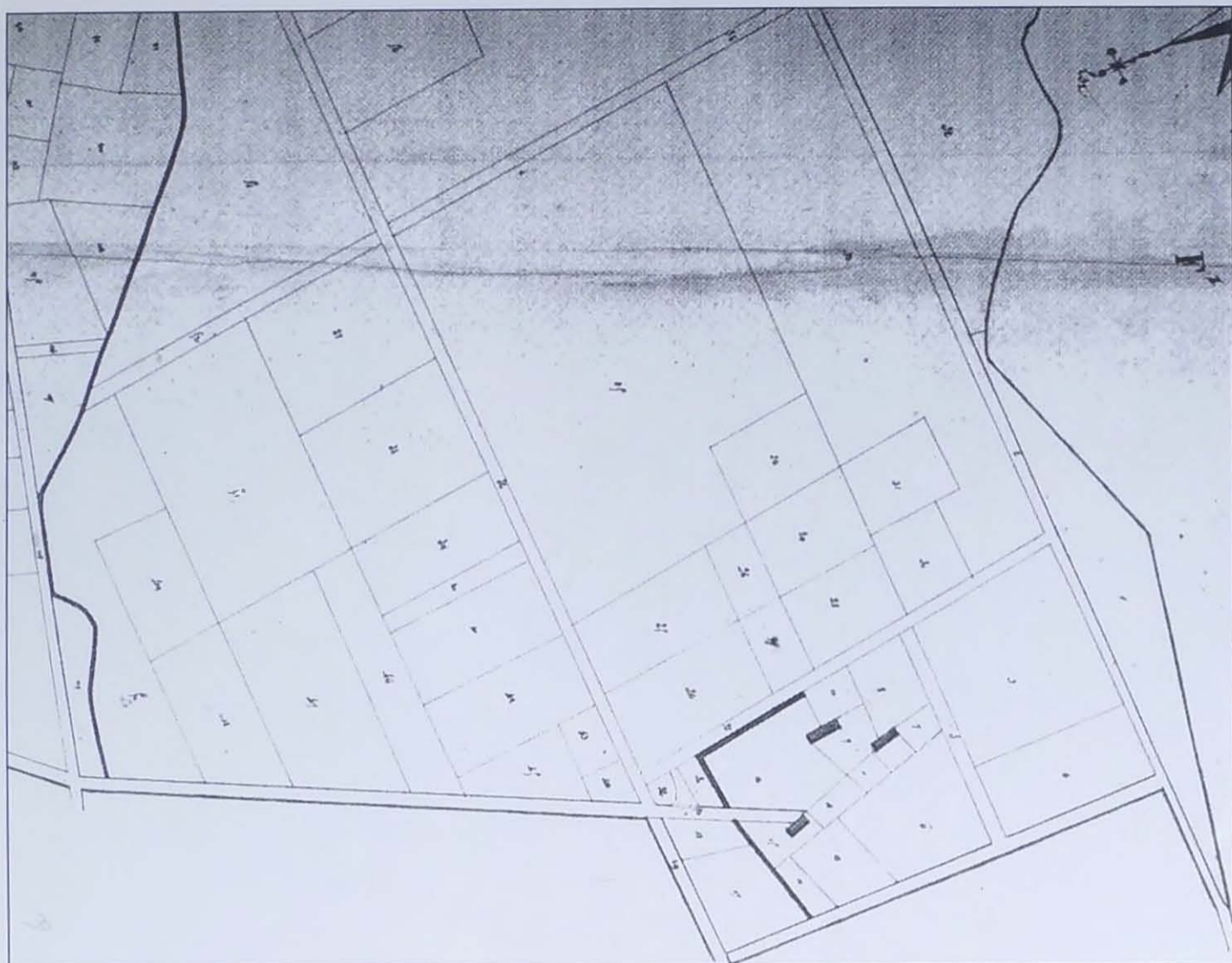
De kaart die graaf de Ferraris tussen 1771 en 1778 van de Oostenrijkse Nederlanden maakte, geeft ons een idee van het landschap in Aalter op het einde van het Ancien Regime.

Op dat ogenblik situeerde het agrarisch areaal zich hoofdzakelijk rond de dorpskern en strekte zich vooral uit ten noorden en ten oosten daarvan. De landbouwgronden aan de overzijde van de vaart sloten aan bij het areaal van Knesselare en Ursel. De belangrijkste

boscomplexen lagen ten zuiden, ten westen en ten noordwesten (Jezuïetengoed) van het dorp. Uitgestrekte heidevelden, de vroegere wastines, kwamen voor op de zuidkant van het huidige Sint-Maria-Aalter en in het zuiden van Aalter (het Aalterveld). Hoe wij ons die uitgestrekte heidevelden in werkelijkheid moeten voorstellen, is niet zo direct duidelijk. Zowel kanunnik Tanghe ⁽⁶⁾ als de Ferraris zelf ⁽⁷⁾ beschrijven die heidevelden als een open, boomloos landschap. Documenten in verband met de ontginning van de heidevelden maken echter gewag van het verwijderen van struiken en bomen. Waarschijnlijk kenmerkten de heidevelden zich door een vrij grote landschappelijke verscheidenheid tengevolge van de variatie van reliëf, bodemgesteldheid en bodemvochtigheid. Ook menselijk ingrijpen was vermoedelijk van plaats tot plaats erg verschillend en zorgde voor diversiteit.

Eerst in de tweede helft van de 18^e eeuw werd een aanvang gemaakt met de ontginning van de heidevelden. In eerste instantie waren het gewone burgers, die aangelokt door vrijstelling van allerlei lasten, kleine stukken grond in cultuur brachten. Daarnaast waren het kapitaalkrachtige heren die grote stukken veld verwierven om er boerderijen op te richten en bossen aan te planten. Een van de eersten om de ontginning van de heidevelden aan te pakken was *Sieur Petrus Joannes Volckerick*. In 1769 verwierf hij de *Schuurlo vijvers ten eeuwighen en altijd duerende cheyns*. De vijvers waren toen 108 gemet 115 roeden (= ca. 48 ha) groot. In 1778 had Petrus Volckerick hier een woning opgericht en was een aanvang gemaakt met het droogleggen en ontginnen van de vijvers. Om de drassige vijvergronden te kunnen ontginnen, moest in de eerste plaats gezorgd worden voor een goede afwatering. Daartoe werd een complex grachtenstelsel aangelegd. Een document uit 1793 vermeldt *eene hofstede bestaende in huysen, bosch, lant, meersch genaemt de Schuurlo*. Volgens de kadastrergegevens van 1811 omvatte het Goed Schuurlo toen 58 hectare bos en 14 hectare zaailand. Petrus Volckerick betrok er een woning en Jan-Frans Mostaert baatte er een hofstede uit ⁽⁸⁾.

Rond dezelfde periode werd ook de ontginning van Kliplo aangevat. Het domein dat toebehoorde aan jonkheer Versmesse was 66 ha groot. Ofschoon Kliplo in de 14^e eeuw in de bronnen opduikt en er in 1572 al een hofstedeke lag, was er in de tweede helft van de 18^e eeuw niets anders dan veld en vijvers. Een document uit die tijd beschrijft hoe de ontginning *tsij tot saylanden ofte maecken van bosschen* gepland werd.

*Het Goed Schuurlo volgens de kadasterkaart van 1811 (9).
foto: Filip Santens*

In eerste instantie diende het domein opgemeten en moest er een kaart gemaakt worden. Voorts was het noodzakelijk om het water van *de voorenste vijver te kunnen lossen*. Dat kon alleen door afwatering in noordelijke richting naar de vaart. Blijkbaar lag de uitvoering daarvan niet voor de hand en stelde men voor om met de ontginning van de rest van het domein te beginnen. Sommige vijvers zou men tot *maymeerschen brengen*. Daarvoor dienden ze gedurende 5 tot 6 opeenvolgende jaren *beploeght, gevet ende besayt* worden. De heide moest afgekapt en afgebrand worden. Daarna zou de grond geploegd en bezaaid worden met rogge of koolzaad. Het volgende jaar volgde na het ploegen het inzaaien van haver of boekweit. Het derde jaar volgde andermaal het zaaien van rogge. De opbrengst van de gezaaide gewassen volstond om de kosten te dekken. De aldus vruchtbaar gemaakte gronden konden dan gebruikt worden voor zaailand of voor het aanplanten van bossen. Deze manier van werken was, zoals het document zelf vermeld, algemeen in gebruik te Aalter. De verwijzing naar de broeders Jezuiten van Brugge, laat vermoeden dat deze techniek oorspronkelijk op hun gronden werd toegepast (10).

Aalter op de kaart van graaf Joseph de Ferraris anno 1771-1778 (°).

In 1811 lag er op Kliplo een hofstede met 4 ha land, 46 ha bos en nog amper 3 ha heide.

Ten zuiden van Aalter lag het Aalterveld (nu bekend als het Loveld). Dit veld dat ook talrijke vijvers omvatte (Ganzeplas, Langendam, Aalterken, enz.) werd in 1771 verkocht. Volgens de koopakte was dit veld 166 ha groot. Daarvan lag er 135 ha op Aalter, de rest lag op Lotenhulle. Al in 1773 begon men met de ontginning van dit veld. In 1800 was 62 ha in cultuur gebracht. Er stonden vier hofsteden en tien huizen op het vroegere Aalterveld. Op de overige 73 ha was bos aangeplant (¹).

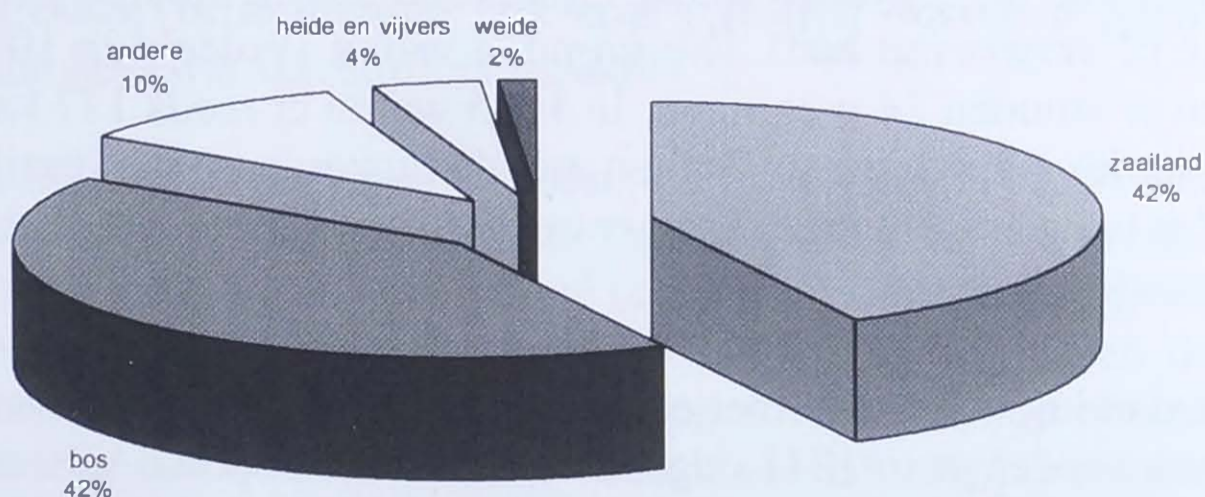
Het ontginnen van de heidevelden werd door de Oostenrijkse overheid gestimuleerd. Deze hoopte daarmee het land onafhankelijker te maken van de import van voedsel en hout uit het buitenland. In Brabant verleende een ordonnantie van 26.06.1772 aan de ontginners van heidegronden een vrijstelling van belasting voor dertig jaar. Wereldlijke en geestelijke gemeenschappen werden verplicht hun gronden vrij te geven voor ontginning. In Vlaanderen waren er heel wat aanvragen om gelijkaardige voordelen te krijgen bij de ontginning van heidevelden. In opdracht van de Geheime Raad stelde de Raad van Vlaanderen in 1772 terzake een project van ordonnantie op en legde het voor aan alle leden van de Raad. Het voorstel werd door alle leden positief beantwoord, met uitzondering van de geestelijkheid van Brugge, de stad Brugge en het Brugse Vrije. Dit waren overigens de gebieden waar nog het meest veld voorkwam. Tegen de meerderheid in verwierpen de Staten van Vlaanderen op 22 mei 1773 het voorstel. Ondanks de belangstelling van heel wat eigenaars en nieuwe voorstellen van de Raad van Vlaanderen, bleef er heel wat verzet tegen maatregelen ter bevordering van ontginningen van veld (²). Dat belette echter niet dat de ontginningen verder gingen.

Na de inlijving van onze gewesten bij Frankrijk op 1 oktober 1795 werd de ontginning van de resterende velden van overheidswege bevorderd door een stelsel van premies en andere voordelen. Opmerkelijk is dat de Franse overheid de aanplant van bepaalde boomsoorten trachtte te stimuleren. In eerste instantie ging het om eiken, beuken, olmen, dennen, sparren, lorke en kastanjes. Daarnaast waren ook premies voorzien voor het aanplanten van exotische bomen, zoals buitenlandse eikensoorten, Amerikaanse notenbomen, de suikerdoorn, de rode esdoorn van Virginia, de witte ceder, enz. Vermoedelijk hadden die maatregelen niet de verhoopte bijval, zodat op 13 december 1798 een nieuwe wet werd uitge-

vaardigd, waarbij de ontginning gedurende 10 jaar vrijgesteld werd van grondbelastingen voor ontgonnen gronden en 30 jaar vrijstelling voor nieuw beboste gronden (¹³). Te Aalter had de nieuwe wet blijkbaar succes want van de 1203 ha heide, die er volgens de municipale agent van Aalter in 1801 was, bleef er tien jaar later maar 181 ha over. Ofschoon de door de Franse overheid in die periode vermelde cijfers niet zo precies zijn, geven ze ons toch een vrij duidelijk beeld van het bodemgebruik en daarmee samenhangende van het landschappelijk uitzicht.

Opvallend is dat het bos bijna de helft van de oppervlakte van de gemeente innam en daarmee het akkerland evenaarde. Dat heel wat veld werd omgezet tot bos, heeft te maken met het feit dat het ontginnen van op schrale zandgronden gelegen heidevelden naar akkerland niet zo evident was en bovendien heel wat bemesting vergde, die niet in voldoende mate voor handen was of te duur. Daarom verkoos men de percelen eerst te bebossen. Daarnaast zette de houtschaarste en de daaruit voortvloeiende aantrekkelijke houtprijzen, heel wat eigenaars aan om op hun heidegronden bossen aan te planten. Al in de jaren 1770 maakten naaldbomen zoals den, lariks en fijnspar opgang in de streek. Ze gedijden goed op de schrale zandgrond en waren bovendien op vrij korte tijd productief. In 1811 maakten naaldbomen 16,6% uit van het bosareaal.

Bodemgebruik te Aalter in 1811

Bodemgebruik in Aalter volgens de kadastragegevens van 1812. Naar cijfers van Luc Stockman gebaseerd op gegevens van de 'Tableau de classification des propriétés foncières' van 1812 (¹⁴).

Statistische en grafische verwerking: Jan Camerlinckx.

Van de vele vijvers die Aalter ooit kende, is de Kraenepoel de enige die tot op onze dagen is blijven bestaan. Toen Jacob-Lieven van Caneghem, een Gents industrieel, in 1808 het 145 ha grote domein van Bellem kocht, was de Kraenepoel, die er deel van uitmaakte, waarschijnlijk al lang verland. De vijver kwam niet meer voor op de kaart van de Ferraris (1771-1778). Jacob-Lieven van Caneghem liet het kasteel van Bellem herbouwen en de resterende heidevelden bebossen. De vijver werd uitgediept, rondom werd een lage dijk aangebracht en er werd een systeem gebouwd om de afwatering te regelen. Uiteindelijk was de vijver 23 ha groot. In 1812 werd er reeds vis gekweekt in de vijver. Men zou er vis blijven kweken tot na 1945. Waarom de vijver bij het begin van de 19^e eeuw in ere werd hersteld, weten we niet. Het is weinig waarschijnlijk dat het belang van visteelt of zuiver esthetische overwegingen een rol gespeeld hebben. Het is waarschijnlijker om te veronderstellen dat de waterbeheersing in het gebied daarvoor de aanleiding was. In alle geval werd toen door toedoen van Jacob-Lieven van Caneghem een waardevol stukje landschap gered en bewaard voor de toekomst (¹⁵).

Een ander nieuw element in het Aalters landschap van het begin van de 19^e eeuw was de toename van de bewoning. De toenemende bevolking stimuleerde immers de bouw van nieuwe woningen. Op het Aalters Hoekske, het huidige Sint-Maria-Aalter, ontstond zelfs een nieuwe dorpskern. In 1811 stonden er op het Hoekske 69 woningen waarvan er 27 bewoond werden door de eigenaar. Verschillende van die woningen hadden een moestuin en een boomgaard. De bewoning concentreerde zich voornamelijk op het noordwestelijk deel van het Egypteveld (de cijnsgrond die Guillaume Botterman in 1672 verworven had). Die gronden waren verdeeld in 104 percelen en er stonden 24 woningen. In 1835 waren er reeds 177 kavels en er stonden 43 woningen. Samen met de huizen aan de overzijde van de Zoutweg, de huidige Wingenestraat, vormden ze de kern van het nieuwe dorp.

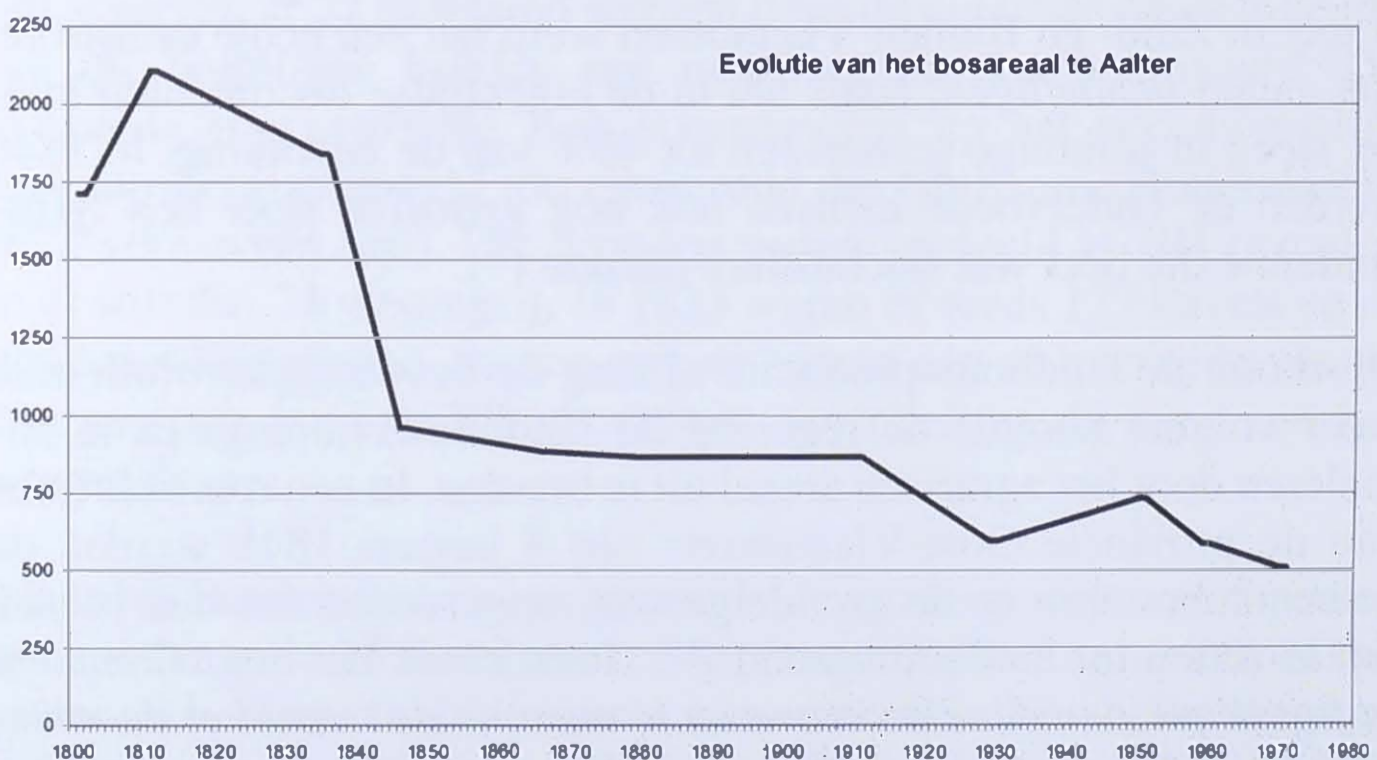
Rekening houdende met een gemiddelde gezinsgrootte van 5 personen zouden er in 1811 ongeveer 345 mensen op het Aalters Hoekske gewoond hebben. In 1846 waren het er al 905. Die snelle aangroei had te maken met een sterke bevolkingsaanwas in de beide Vlaanderen in die periode. De nog beschikbare ruimte was een aantrekkingspool voor heel wat mensen uit andere delen van Aalter, uit de omliggende dorpen en zelfs uit verder afgelegen plaatsen.

De bevolkingsaangroei had uiteraard gevolgen voor de landschapsontwikkeling. De behoefte aan landbouwgrond leidde tot het omzetten van een goed deel van het bosareaal naar akkerland. Al bij de ontginningen die in het begin van de 19^e eeuw plaats hadden, was, in tegenstelling tot voorheen, meer heide omgezet tot zaailand dan tot bos. Dat was ongeveer in een verhouding 2 tot 1. Na 1811 begon de ontginning van bos. In de periode tussen 1835 en 1846 verdween bijna de helft van het Aalters bosbestand. Die massale ontginningen konden nochtans de voedselcrisis die in 1845 uitbrak niet verhinderen. Bij de economische crisis die al jaren aansleepte en in grote delen van Oost- en West-Vlaanderen zorgde voor werkloosheid, voegde zich in 1845 een nieuwe ramp. De gure winter van 1844-1845 had veel schade berokkend aan de graangewassen en omdat men geringere opbrengsten verwachtte, werden in het voorjaar nog aardappelen aangeplant op de percelen waar de graangewassen vernietigd waren. In de tweede helft van juli 1845 werden de aardappelvelden echter aangetast door de aardappelplaag (*phytophthora infestans*). In Oost-Vlaanderen, waar de normale productie 200 hl/ha was, bedroeg die dat jaar nog slechts 18 hl/ha. Dit betekende hongersnood zoals men die in jaren niet gekend had. De aardappel was immers in een goede honderd jaar van culinaire curiositeit opgeklimmen tot hoofdmenu bij de meerderheid van de gezinnen. Het jaar daarop haalde de aardappeloogst iets meer dan de helft van de normale productie. Bovendien mislukte ook de roggeoogst: die bracht maar 2 055 472 hl op in plaats van de normale 5 293 191 hl. Sloeg de crisis zowat overal toe, in Zuid- en Binnen-Vlaanderen werd het een echte catastrofe. Het aantal *behoefligen*, zoals het in de eigentijdse documenten luidde, steeg in sommige gemeenten tot 40% van de bevolking. In 1846 werden de ondervoede mensen ook nog getroffen door een tyfus-epidemie die heel wat slachtoffers maakte (¹⁶).

Ofschoon de landbouwproductie al lang de bevolkingsevolutie niet meer volgde, poogde de regering de landbouwopbrengsten te stimuleren door het agrarisch areaal uit te breiden. In een rondschrijven van de provincie Oost-Vlaanderen van 4 januari 1848 werden de gemeentebesturen en de grondeigenaars opgeroepen om hun bossen om te zetten tot landbouwgrond (¹⁷). Toen klonk het nog: *Comment se fait il que dans une province ou le manque de travail et de terres arables se fait sentir à un si haut degré, l'on compte encore des étendues de bois aussi considérables?* (¹⁸) De overheid stimuleerde toen niet alleen de ontbossing, maar ook de oprichting van nieuwe dorpen in deze beboste gebieden. In Aalter leidden de maatregelen van de

regering wel tot de oprichting van een kerk en een school op het Aalters Hoeksken, maar van verdere ontbossing kwam niet veel terecht. Het grootste deel van de bossen was immers in het bezit van grootgrondbezitters. Sommigen hadden midden hun bossen een buitenverblijf opgericht (Schuurlo, Blekkervijver, Nobelstede). Anderen hadden waarschijnlijk andere redenen om hun eigendommen niet te ontbossen. Tenslotte wist men ook dat bepaalde gronden, omwille van de slechte bodemgesteldheid, eigenlijk niet geschikt waren voor akkerland en niet rendabel zouden zijn. Uiteindelijk werd er te Aalter tussen 1846 en 1866 slechts 77 ha bos gerooid. In dezelfde periode nam het agrarisch areaal nauwelijks toe.

De landbouwactiviteit die al altijd de belangrijkste economische factor geweest was, verloor vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw aan belang. Het aandeel van de landbouw in het totaal fysisch product (landbouw en nijverheid samen) liep terug van 70% in 1850 tot 50% in 1870 en 33% aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog. De voedselvoorziening werd steeds meer afhankelijk van de import uit den vreemde. Terzelfder tijd nam het aantal landbouwers in de totale actieve bevolking af van 52% in 1846 tot 39% in 1866, 22% in 1890 en 16% in 1913⁽²⁰⁾. Veel mensen zochten hun heil in de grote steden, waar ze hoopten werk te vinden in de vele fabrieken. Anderen probeerden zich een inkomen te verzekeren door seizoenarbeid in Frankrijk. Sommigen emigreerden naar Wallonië, Noord-Frankrijk of Amerika.

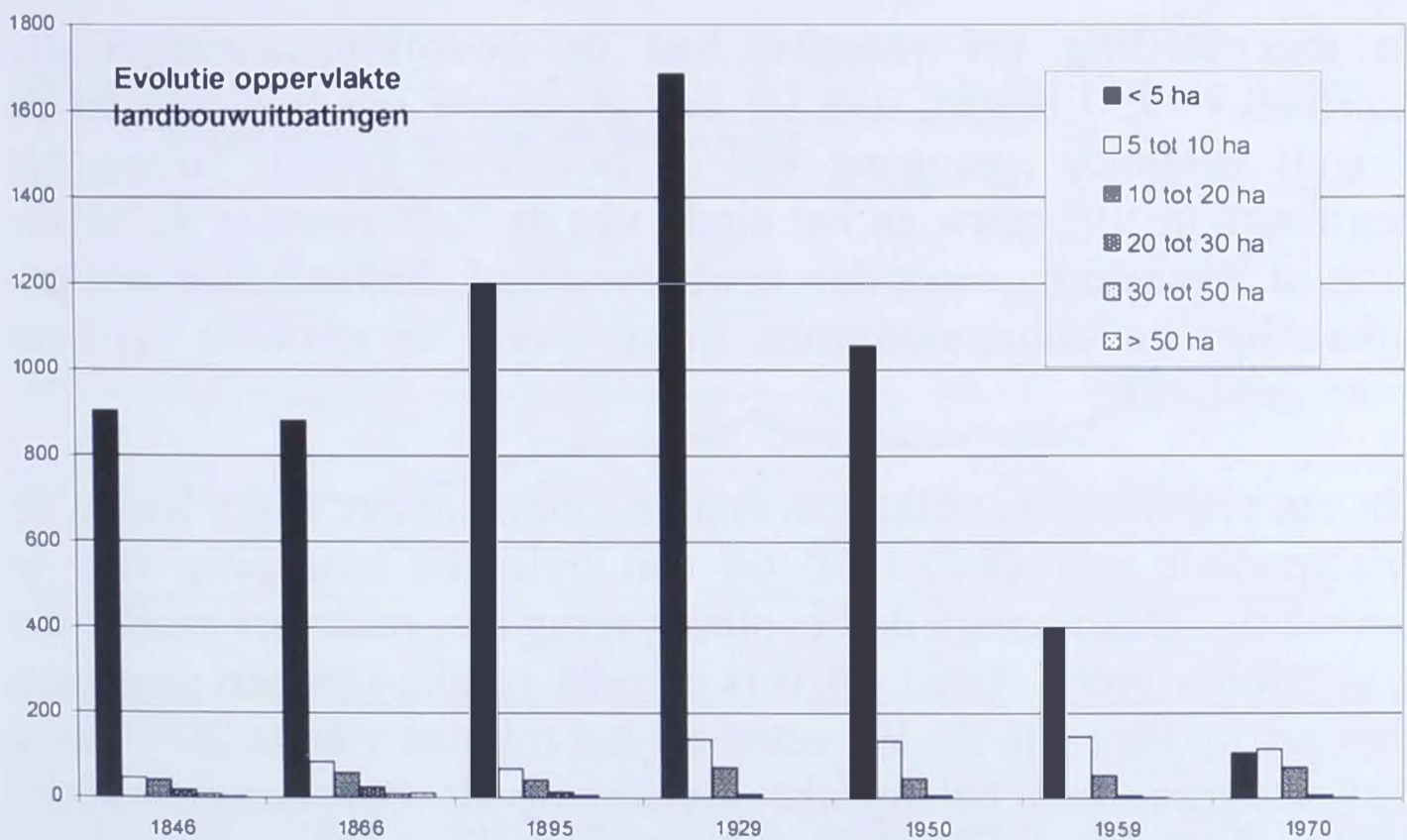

Evolutie van het bosareaal vanaf de 19^e eeuw. Naar cijfers van Luc Stockman⁽¹⁹⁾.

Statistische en grafische verwerking: Jan Camerlinckx.

Voor de landbouwcrisis van 1880, veroorzaakt door de import van grote hoeveelheden goedkoop graan uit de Verenigde Staten en de daaruit voortvloeiende instorting van de prijzen, was de aanzet voor belangrijke veranderingen in de agrarische sector. Akkerbouw moest geleidelijk aan plaats ruimen voor veeteelt. Binnen de akkerbouw hadden verschuivingen plaats van bepaalde teelten. Zo vervingen suikerbieten de teelt van vlas. Wetenschap en techniek maakten op korte tijd opgang. Landbouwers werden beter geschoold. Schoorvoetend deed de mechanisatie zijn intrede. Naast stalmest werd ook meer gebruik gemaakt van scheikundige meststoffen. Een vanuit economisch standpunt noodzakelijke schaalvergroting van de bedrijven kwam er niet. Ofschoon heel wat marginale bedrijfjes verdwenen, was het grootste deel van de landbouwwitbatingen niet groter dan 5 ha. Daarmee werd allicht verhinderd dat nog meer mensen de al grote massa werklozen moest vervoegen.

Het landschap dat we te Aalter aantreffen op het einde van de 19^e eeuw was grondig verschillend van dat van honderd jaar daarvoor. De uitgestrekte heidevelden, met hun in functie van de bodemgesteldheid zeer gevarieerde grassen-, kruiden- en struikenvegetatie, waren op enkele relictten na, allemaal verdwenen. Volgens de beschrijvingen van E. Vander Meersch en J. Mac Leod was de Kraenepoel en de nabije omgeving nog een van de weinige plaatsen waar de oorspronkelijke

Evolutie van de landbouwwitbatingen in Aalter in functie van de bedrijfsoppervlakte. Naar cijfers van Luc Stockman (21).

Statistische en grafische verwerking: Jan Camerlinckx.

heideflora vrij goed bewaard gebleven was. De boscomplexen die vroeger hoofdzakelijk uit eiken en beuken bestonden, telden nu meer percelen met naaldbomen. In het dorpscentrum waren er veel woningen bijgekomen en in Aalterbrug en op het Hoekske waren nieuwe woonkernen ontstaan. Verschillende windmolens sierden de 19^e eeuwse dorpskernen. Op enkele plaatsen hadden grootgrondbezitters buitenverblijven gebouwd en omringd met een park (Schuurlo, Blekkervijver, Nobelstede). Van de industriële revolutie was er in Aalter weinig te merken. Het enige daarvan in het landschap merkbare element was de in 1838 aangelegde spoorlijn Gent-Brugge. Inmiddels waren ook de belangrijkste verkeersaders gekasseid. Bovenal werd het landschap bepaald door het agrarisch milieu. Door de uitbreiding van de veeteelt kreeg weiland een steeds belangrijker aandeel in het landschap. De gronden, die in de eerste helft van de 19^e eeuw werden ontgonnen tot landbouwland, vielen op door hun geometrisch perceleeringspatroon en de talrijke dreven of bomenrijen die dat patroon accentueerden. In 1895 was het koolzaad verdwenen uit het Aalters landschap. Boekweit dat in 1846 nog 269 ha bedekte was met 8 ha in 1885 nog nauwelijks aanwezig. Daarentegen kwamen voederbieten en koolrapen veel meer voor. Voedermaïs deed zijn intrede.

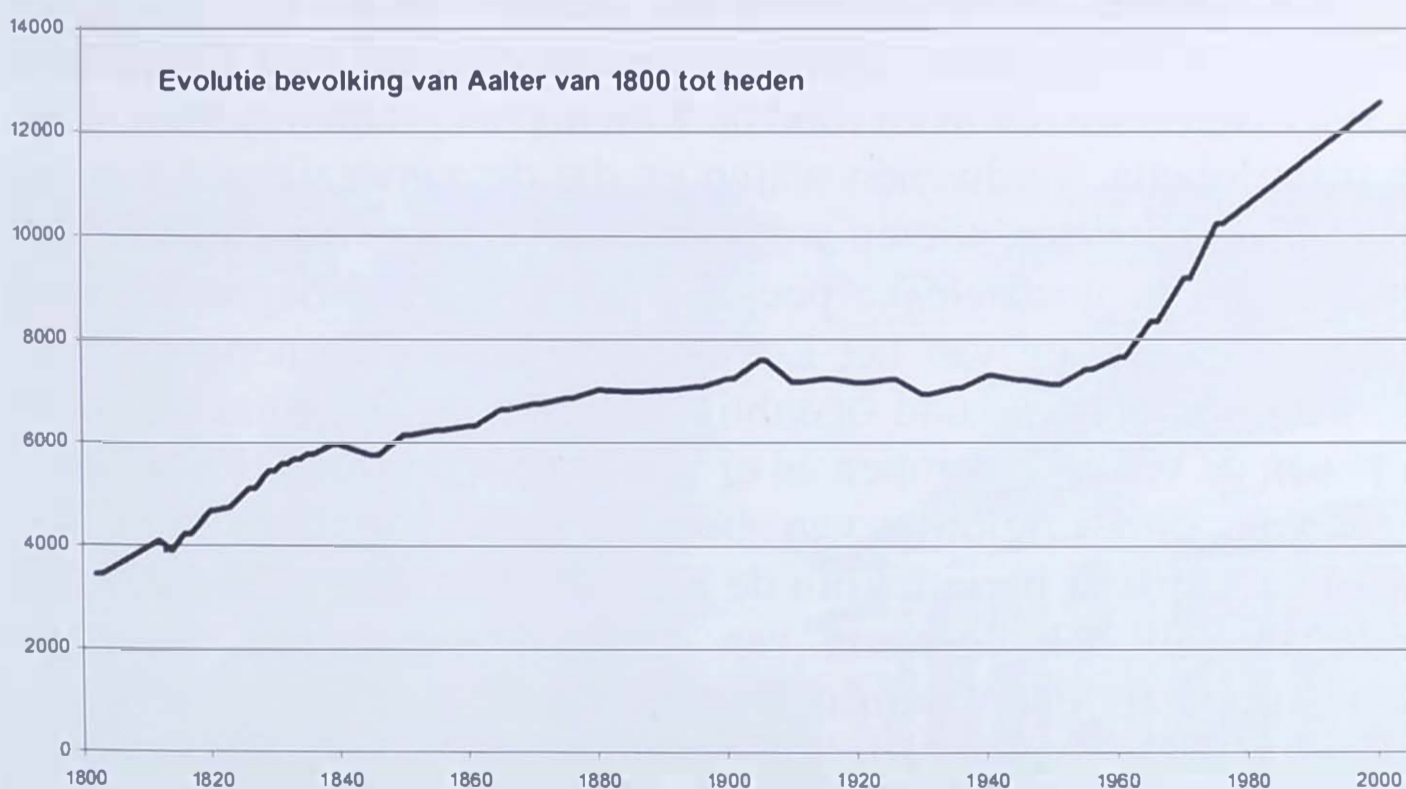
DE 20STE EEUW, EEN OMMEKEER

In tegenstelling tot vroeger, had de bevolkingsaan groei die omstreeks 1750 begon, niet tot een algemene voedselcrisis en de daaruit volgende teruggang van de bevolking geleid. Tussen het begin van de 19^e eeuw en het einde van de 20ste eeuw is de bevolking in Vlaanderen meer dan verdrievoudigd. Aalter kende een gelijkaardige bevolkingsaan groei, maar vooral de evolutie verdient onze aandacht.

Na een vrij sterke bevolkingstoename tot omstreeks 1840, leidde de crisisperiode van 1840-1850 tot een tijdelijke teruggang van de bevolking. Daarna nam de bevolking terug toe, maar het groeiritme was minder groot. Vanaf 1910 is er zelfs sprake van een stagnatie. Van het midden van de 19^e eeuw tot het midden van de 20ste eeuw had emigratie een belangrijke invloed op de bevolkingsevolutie. Door gebrek aan werkgelegenheid dienden heel wat mensen uit te wijken naar de steden of zelfs naar het buitenland. Vanaf 1960 veranderde die trend en immigratie leidde tot een sterke bevolkingstoename, die tot op onze dagen aanhoudt.

In de eerste helft van de 20ste eeuw is het uitzicht van Aalter geleidelijk verder veranderd. Nijverheid was er nauwelijks. De weverij Van der Haeghen, die in 1906 langs de vaart op Aalterbrug werd opgericht, was het enige bedrijf van omvang dat in die periode in Aalter vermeld kan worden. Her en der verschenen wel kleinere bedrijfjes en handelszaken.

Aalter was vooral een agrarische gemeente. Ofschoon het aandeel van het aantal actieven in de landbouw terugliep van 65,7% in 1900 tot 37% in 1947, bereikte het agrarisch areaal zijn grootste uitbreiding tijdens het interbellum. Opvallend daarbij is dat de oppervlakte weiland in vijftig jaar verdrievoudigd werd. Een en ander had te maken met de uitbreiding van de veeteelt. De mechanisering zette zich door. Het gebruik van kunstmeststof nam sterk toe. Alleen al tussen 1910 en 1929 was er stijging van 84% in België. De schaalvergroting van de landbouwbedrijven ging slechts schoorvoetend en had nog weinig invloed op het landschap. Het bosbestand had veel te lijden in de Eerste en Tweede Wereldoorlog. Vooral op het einde van de Eerste Wereldoorlog was de ravage groot. Het grootste deel van de Aalterse bossen was omgehakt om in de behoeften aan hout voor het front te voorzien. De bossen werden daarna terug hersteld. Desondanks liep het bosbestand verder terug. In 1950 was er nog 732 ha bos, waarvan 37% naaldbomen. Meest

Evolutie van de Aalterse bevolking sinds het begin van de 19^e eeuw. Naar cijfers van Luc Stockman (²²).

Statistische en grafische verwerking: Jan Camerlinckx.

Aeltere — Tissage M. Van der Haeghen.
Weverij

*Weverij Van der Haeghen omstreeks 1907.
foto: Jan Camerlinckx.*

opvallend was allicht de aanleg van de autosnelweg Brussel-Oostende, die eind van de jaren dertig werd aangevat. Vrachtwagens en auto's verschenen in het dagelijks straatbeeld.

Het was de tijd waarin planten- en diersoorten uit het landschap begonnen te verdwijnen. Door het onderzoekswerk van P. Van Oye in 1941 weten we dat in en rond de Kraenepoel plantensoorten, zoals de waterlobelia, verdwenen waren en dat de aanwezigheid van een groot aantal soorten wieren wees op de overgang van een voedselarme naar een voedselrijke poel (²³). Toen in 1954 begonnen werd met de verkaveling van het Loveld dreigde de Kraenepoel te verdwijnen. Op een bepaald ogenblik waren er zelfs plannen om een deel van de vijver te dempen en er villa's neer te poten. Het gemeentebestuur, onder leiding van burgemeester Raymond Van den Broecke, nam het initiatief om de Kraenepoel te laten klasseren. Hij kreeg daarbij ook de steun van Arthur Verhoustraete, vertegenwoordiger van de Vlaamse Toeristenbond in Aalter. Deze publiceerde in *De Toerist* verschillende bijdragen over de Kraenepoel. Het is daarbij opvallend dat hij het heeft over *het ongerept bewaren van het natuurschoon*, maar anderzijds ook pleit voor het publiek toegankelijk maken van het gebied. Men speelde in die tijd zelfs met het idee om van de Kraenepoel een recreatiedomein te maken. Na

een voorlopig klasseringbesluit werden de Kraenepoel en de onmiddellijke omgeving als landschap geklasseerd bij Koninklijk Besluit van 27 mei 1957. Het valt buiten het bestek van deze bijdrage om hier over de verdere perikelen van de Kraenenpoel uit te wijden, maar de zaak toont duidelijk aan dat er reeds in de jaren 1950 te Aalter spanningen ontstonden rond de problematiek van natuur en landschap.

Waar veranderingen in het landschappelijk uitzicht tot dan toe hoofdzakelijk het gevolg waren van verschuivingen tussen heide, bos, akkerland en weiland, kreeg men vanaf het midden van de 20ste eeuw te maken met een uitbreiding van de woonzones, de aanleg van industriezones en daarmee samenhangende het verdwijnen van open ruimte. Mensen bouwden aan de rand van het dorp nieuwe, comfortabele woningen met een tuin. Betere en snellere verplaatsingsmogelijkheden maakten dat men niet meer diende uit te wijken naar de plaats waar men werkte. Sommigen ontvluchtten de grote steden om hier een rustiger woonplek te zoeken.

Begin van de jaren 1960 werd langs het kanaal een industriezone aangelegd. Daar kwamen zich op korte tijd verschillende bedrijven vestigen. In amper vijftien jaar liep het aantal arbeidsplaatsen in de Aalterse industrie op van 351 (1961) tot 4321 (1971). Ook dat lokte mensen aan om zich hier vestigen. Aalter werd op het gebied van bewoning, nijverheid, handel, dienstverlening en onderwijs, een aantrekkingspool voor de ganse omgeving.

De Wingenestraat te Maria-Aalter: vroeger en nu...

Volgens de landbouwtellingen liep de oppervlakte bos terug van 732 ha in 1950 tot 507 ha in 1970. Die teruggang heeft vooral te maken met de verkaveling van het Loveld die in 1954 aanving. In die tijd maakte de verkaveling blijkbaar niet veel ophef. Als getuigenis voor de toenmalige tijdsgeest vermelden we hier wat Arthur Verhoustraete daarover schreef in De Toerist van 1957: ... *Deze gevaren zijn niet de verkaveling van de omliggende bossen. Die is ondertussen grotendeels gebeurd, zonder dat de bossen er zullen onder te lijden hebben.* En verder: ... *Dat er hier en daar enkele vierkante meter bos gerooid worden om plaats te maken voor een villa of voor een bungalow is toch zo erg niet. Is een mooie villa niet zo goed als een stuk verwaarloosd bos?* ⁽²⁴⁾ Nu, bijna vijftig jaar later, heeft het grootste deel van het Loveld het uitzicht van een bos behouden. In een vrij originele terminologie heeft men het over een 'woonbos'... ⁽²⁵⁾

In dezelfde tijdspanne verminderde het agrarisch areaal van 2767 ha tot 2329 ha of een verlies van 16%. Toch bleef landbouw de belangrijkste vorm van bodemgebruik in Aalter. Schaalvergroting en de evolutie van de landbouwtechnieken in de voorbije decennia hebben echter hun stempel gedrukt op het agrarisch landschap. Houtwallen en knotwilgen, die de percelen omzoomden en aan het landschap een gesloten karakter gaven, zijn zo goed als verdwenen. Ook de talrijke dreven die tijdens de ontginningen van de 19^e eeuw werden aangelegd, hebben erg te lijden gehad. Globaal is het landschap een stuk opener geworden. Permanent grasland vormt nu de helft van het landbouwareaal. De diversiteit aan teelten heeft plaats gemaakt voor een monocultuur van voedermaïs, slechts hier en daar afgewisseld met een perceel aardappelen, bieten of gerst. Een en ander heeft uiteraard te maken met de uitbreiding van de veeteelt. De evolutie van de veestapel zoals die hiernaast grafisch is weergegeven, behoeft geen verdere toelichting.

De vele typische boerderijen die her en der in het landschap neergepoot waren, hebben voor het grootste deel hun functie verloren. De nog actieve landbouwbedrijven zijn uitgegroeid tot grote gebouwencomplexen, die meer het uitzicht hebben van een industriegebouw, dan van een boerderij.

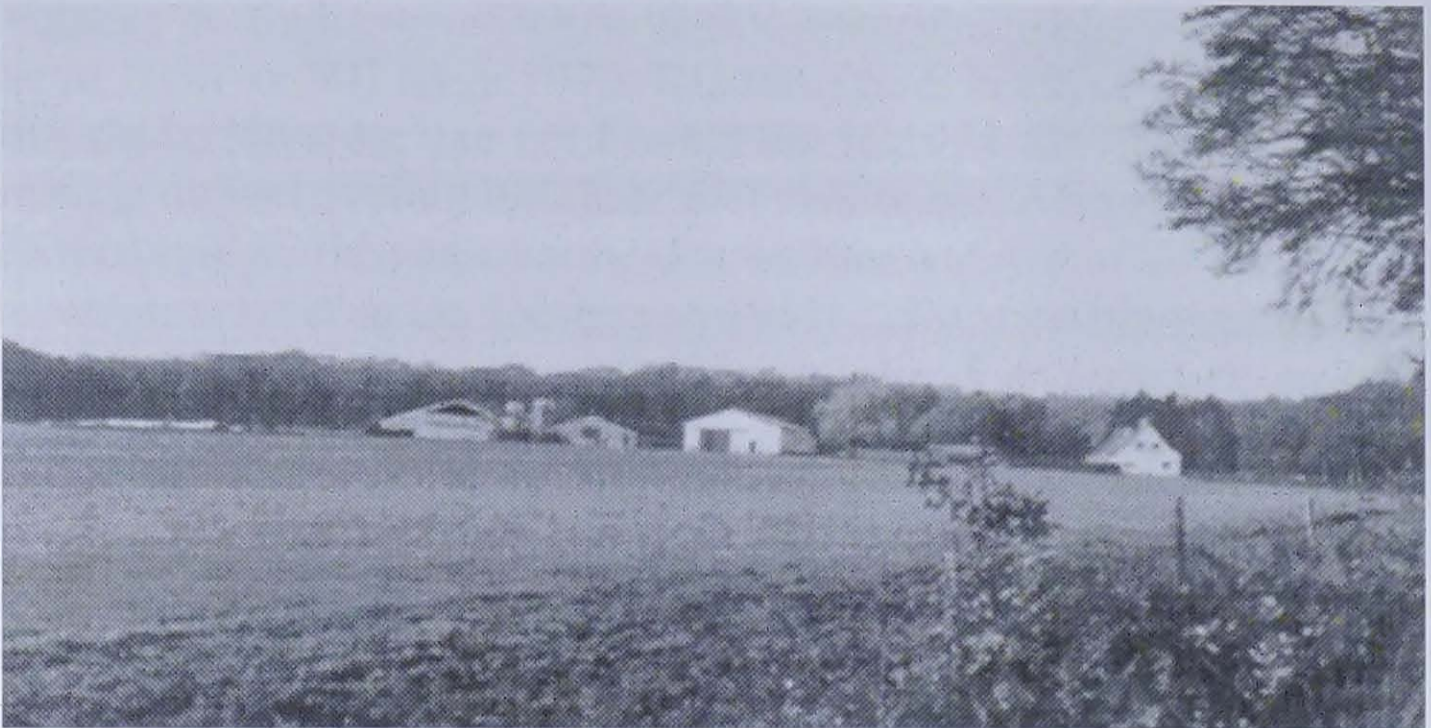
De resterende oude boerderijen, werkmanshuizen en landelijke woningen dreigen straks als 'zonevreemde gebouwen' uit het landschap te verdwijnen. Daarmee zal niet alleen het uitzicht nog weidser en monotoner worden, maar zal ook een stuk cultureel erfgoed verdwijnen...

Evolutie van de veestapel te Aalter sinds 1846. Naar cijfers van Luc Stockman ⁽²⁶⁾.

Grafische verwerking: Jan Camerlinckx

Het landschap is niet alleen opener en minder gediversifieerd geworden, het is ook schraler geworden. De milieuvervuiling in het algemeen en de 'moderne' landbouwmethodes, met overbemesting en overdadig gebruik van pesticiden, hebben geleid tot het verdwijnen of zeldzaam worden van een groot aantal planten- en diersoorten. De uitgestrekte weilanden zijn monotone graspartijen geworden. De maïsakkers bieden sowieso geen plaats voor andere soorten. Bermen, perceelgrenzen en grachtkanten waren de enige uitwijkplaats voor heel wat planten, zoals klein hoefblad, gewone rolklaver, rode klaver, witte dovenetel, fluitenkruid, smeewortel, smalle weegbree, klaproos, echte kamille, agrimonie, stijf havikskruid, vogelwikke, duizendblad, brunel, boerenwormkruid, schermhavikskruid, berenklauw, vlasbekje, blauwe knoop, struikheide... Perceelsgrenzen en grachtkanten werden echter voor een goed deel weg geploegd en wat er nog overblijft, wordt regelmatig met de gifspuit 'proper' gemaakt. Ondanks het 'bermbesluit' van 27 juni 1984 zijn op heel wat plaatsen de bermen herleid tot een smalle strook van een halve meter langs de wegrand. Op andere plaatsen werden bermen houtwallen. Elders domineren brandnetels. Van de bloemrijke bermen, die Dr. P. Zonderwijk eind van de jaren 1970 beschreef, is bij ons niet veel meer te merken... ⁽²⁷⁾

Boerderijen werden industriële gebouwencomplexen...

SLOTBESCHOUWINGEN

In vier bijdragen hebben we getracht om de evolutie van de Aalterse landschappen te schetsen. Eén ding is alvast duidelijk, het uitzicht van onze gemeente is in hoofdzaak het resultaat van eeuwenlang menselijk ingrijpen. Alles wat we waarnemen, werd gebouwd, aangelegd of aangeplant. Alleen het 'podium', de bodem, heeft nog een natuurlijke oorsprong. De landschappen van vandaag zijn in de loop van de eeuwen geëvolueerd en maken deel uit van ons cultuurhistorisch erfgoed. Wat men vandaag de dag natuur noemt is in feite een stuk cultuur. Willen we de waarde van dat erfgoed kennen, dan volstaat het niet om een inventaris te maken van de verschillende onderdelen, maar moeten we ook inzicht hebben in de historische achtergronden.

Nog al te vaak wordt het ingrijpen van de mens op zijn omgeving beschouwd als een aanslag op het paradijs natuur. Dat we zijn wat we zijn, hebben we allicht niet zelf gekozen. Als onze voorouders bossen omhakten, dan was dat waarschijnlijk niet omdat het zo plezierig was om bomen te vernietigen, maar wel omdat ze om te overleven granen moest verbouwen, constructiehout voor een woning behoeften en een energiebron nodig hadden. Eeuwenlang hebben we onze omgeving zo efficiënt mogelijk trachten te benutten

om voedsel of hout te winnen. Dat men destijds aandacht had voor esthetische aspecten is weinig waarschijnlijk. Dat blijkt in alle geval niet uit de bronnen. Grond was er om te gebruiken, om op te brengen. Misschien vond men de landschappen in die tijd lang niet zo idyllisch. Uiteindelijk dateert de 'landschaptuin', die rijke lui lieten aanleggen rond hun buitendoeningen, slechts van de 19^e eeuw, wanneer het landschap van alledag aan 'schoonheid' begon in te boeten.

We moeten echter toegeven dat er in recente tijden behoorlijk wat geklungeld is met onze woonomgeving. We kunnen haast stellen dat de vernietiging van onze landschappen recht evenredig is met de mate waarin we onafhankelijker werden van het ons omgevende milieu. Dat er al vrij vroeg reactie kwam, is dan ook niet verwonderlijk.

De Brusselse hoogleraar Jean Massart (1865-1925) was een van de eersten die er zich van bewust was dat landschappen meer waren dan plantenverzamelingen. Natuurlijke en culturele componenten waren er nauw verweven. In 1912 hield hij in *Pour la protection de la nature en Belgique* een pleidooi voor de bescherming van waardevolle landschappen (²⁸). Van de concrete voorstellen die hij deed om 75 landschappen te vrijwaren voor de toekomstige generaties, kwam niet zoveel terecht.

Rond dezelfde tijd kwam de eerste wet *tot behoud van de schoonheid der landschappen* tot stand (12.08.1911). Deze eerste wettelijke stappen beperkten zich echter tot *ontsieringen van het landschap veroorzaakt door steenbergen, steenkoolvestigingen en buiten dienst gestelde groeven*. Het jaar daarop werd bij de Koninklijke Commissie voor Monumenten een afdeling *landschappen* opgericht. In 1919 legde deze aan de regering een ontwerp van wet voor tot het behoud van monumenten en landschappen. Het werd de basis voor een wetsontwerp dat in 1929 door minister Vauthier werd ingediend bij de senaat. De *wet op het behoud van monumenten en landschappen*, die op 7 augustus 1931 werd goedgekeurd, maakte het mogelijk om *landschappen waarvan het behoud in historisch, esthetisch of wetenschappelijk opzicht van nationaal belang is* in hun geheel of gedeeltelijk te klasseren bij Koninklijk Besluit. Van recente datum is het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpszichten.

Vandaag de dag is er heel wat te doen rond 'landschapsbescherming' en 'landschapszorg'. Er is al heel wat verwezenlijkt, doch het is zeer

de vraag hoe efficiënt de landschappen werkelijk beschermd worden. Het 'landschapsbeheer' blijkt vaak onderworpen te zijn aan verschillende regelgevingen en de bevoegdheden zijn versnipperd over verschillende instanties. Momenteel wordt gewerkt aan een inventarisatieproject. Daarbij zal onvermijdelijk een onderscheid gemaakt worden tussen 'waardevolle' en 'banale' landschappen en alle schakeringen daartussen. Als het de bedoeling is om enkel datgene wat waardevol is te beschermen en de rest verder de laten verloederen, dan roept dat toch wel vragen op. Het is ons ook opgevallen, dat bij de inventarisatie van de *Relictzones 'Oude veldgebieden, Bulskampveld en veldgebied Hoogveld en Blekkerbos*, vooral aandacht is besteed aan de zogenaamde 'natuurlijke aspecten'. Over de bewoning, die nochtans een essentieel landschapselement was en is, wordt nauwelijks gesproken. Hooguit heeft men het over: *In de kasteeldomeinen verdienen het bouwkundig erfgoed en de specifieke parkaanleg van elk domein aandacht* ⁽²⁹⁾. Behoren alleen de woningen van de vroegere elite tot ons cultuurhistorisch erfgoed en moeten boerderijen, landelijke woningen en veldkapelletjes als 'zonevreemd erfgoed' uit het landschap verdwijnen?

We vragen ons ook af in welke mate het opportuun is om onze landschappen tot museumstukken te bevriezen, precies alsof het leven na een beschermingsbesluit niet verder gaat. Bomen leven niet eeuwig en het is maar de vraag hoe onze beschermde landschappen er op lange termijn zullen uitzien als we vandaag verwaarlozen om nieuwe aanplantingen te doen.

Jan CAMERLINCKX

Bronnen:

gebruikte afkortingen:

GAA: Gemeentearchief Aalter

RAG: Rijksarchief Gent

RAB: Rijksarchief Brugge

1. STOCKMAN L., *Geschiedenis van Aalter*, Aalter, 1979, pag. 177-184.
2. CAMERLINCKX J., *Kastelen en kasteelparken te Aalter*, Aalter, 2002.
3. CAMERLINCKX J., *Het Goed Schuurlo te Maria-Aalter - Een historisch-geografische schets (deel2)*, Land van de Woestijne, 1980, nr2, pag. 3-13.
4. STOCKMAN L., *Aalter aan de financiële klaagmuur in 1726*, Appeltjes van het Meetjesland, 1976, pag. 58-67.

5. Koninklijke bibliotheek van België, *Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden*, Uitgave Pro Civitate, Brussel, 1965.
6. TANGHE G.F., *Parochieboek of historie van Beernem*, Brugge, 1862, pag. 7.
7. DE FERRARIS, *Carte de cabinet des Pays-Bas Autrichiens. Mémoires historiques, chronologiques et économiques. Volume IV*, Brussel, 1967, pag 56.
8. CAMERLINCKX J., *Het Goed Schuurlo te Maria-Aalter - Een historisch-geografische schets (deel2)*, Land van de Woestijne, 1980, nr2, pag. 3-13.
9. GAA, *Kadasterplan Aalter 1811*.
10. RAG, *Fonds Ursel nr: 557*. Deze tekst werd gepubliceerd door VERHOUSTRAETE A., *Het Oostelijk deel van het Bulskampveld en de ontginning ervan*, Overdruk uit Appeltjes van het Meetjesland, 1959, pag. 22-23.
11. VERHOUSTRAETE A., *Het Oostelijk deel van het Bulskampveld en de ontginning ervan*, Overdruk uit Appeltjes van het Meetjesland, 1959, pag. 23-24.
12. RAG, Raad van Vlaanderen, nr. 31498
13. RAB, Franse Hoofdbesturen, nr. 1403
14. STOCKMAN L., *Geschiedenis van Aalter*, Aalter, 1979, pag. 367.
15. CAMERLINCKX J., *Kastelen en kasteelparken te Aalter*, Aalter, 2002.
16. CAMERLINCKX J., *Van velt houck tot parochie Sint-Maria-Aalter*, Land van de Woestijne, 2001, nr. 2
17. GAA, Briefwisseling.
18. Vertaling: *Hoe komt het dat in een provincie waar het gebrek aan werk en aan bebouwbare gronden zo groot is, er nog zoveel bos voorkomt?*
19. STOCKMAN L., *Geschiedenis van Aalter*, Aalter, 1979, pag. 370-371. De cijfers zijn afkomstig van de landbouwtellingen.
20. VERHULST A., BUBLOT G., e.a., *De Belgische land- en tuinbouw - Verleden en heden*, Brussel, 1980.
21. STOCKMAN L., *Geschiedenis van Aalter*, Aalter, 1979, pag. 373.
22. STOCKMAN L., *Geschiedenis van Aalter*, Aalter, 1979, pag. 351-353.
23. HOSTE I., TAVERNIER J., *De Kraenenpoel - een evoluerend stukje Kempen in Vlaanderen*, Aalter, 1982.
24. VERHOUSTRAETE A., *De Krompoel te Aalter*, De Toerist, 1957, pag. 55 en 286.
25. TACK G., VAN DEN BREMPT P., HERMY M., *Bossen van Vlaanderen - Een Historische ecologie*, Leuven, 1993, pag. 245-248.
26. STOCKMAN L., *Geschiedenis van Aalter*, Aalter, 1979, pag. 372.
27. ZONDERWIJK P., *De bonte berm - De rijke flora en fauna langs onze wegen*, Ede, 1979.
28. MASSART J., *Pour la protection de la nature en Belgique*, Brussel, 1912.
DEVENTER W., *Relictzones 'Oude veldgebieden, Bulskampveld en veldgebied Hoogveld en Blekkerbos*, in *Nieuwe impulsen voor de landschapszorg - De Landschapsatlas baken voor een verruimd beleid*, Brussel, 2001, pag. 119-125.

ENKELE VERHALEN DIE ZICH AFSPEELDEN IN DE OMGEVING VAN DE MARKT TE AALTER.

Het is belangrijk en de hoogste tijd om de mensen, die spijtig genoeg de derde leeftijd hebben bereikt, hun levenservaringen te laten vertellen en op te tekenen. Als geboren en getogen Aalternaar ben ik heel nieuwsgierig naar wat er zoal bij onze bevolking leefde omstreeks de oorlogsperiode.

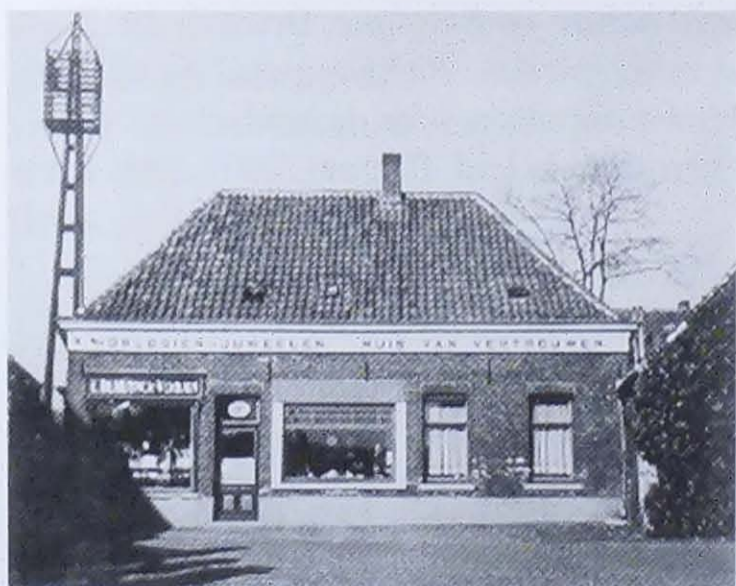
De mensen van de *bevrijdingscheude*, zo noemde men ons op de samenkomst van de 50-jarigen, heeft het levenslicht mogen aanschouwen in 1946 en zijn waarschijnlijk in een vlaag van euforie en de betere leefomstandigheden verwekt. Ze hebben echter zelf niets van de oorlogsprikelen beleefd. Des te meer heeft het mij altijd aangegrepen deze verhalen te aanhoren en ze op band op te nemen.

De familie De Muynck is een familie van horlogemakers en juweliers die geboren werden op het Kerkplein. Hun ouderlijk huis was

Horlogerie "De Muynck" op het Kerkplein omstreeks 1933. Op de voorgrond Jozef als 7-jarige; in de winkel deur moeder Maria Verkain met jong overleden zoon Gabriël.

Foto: De Muynck Jozef

Horlogerie "Het Huis van vertrouwen" familie De Muynck op het Kerkplein. Een tweede vitrine werd bijgemaakt. De zonen Jozef en Frans hielpen bij hun vader als jonge horlogemakers.

Foto: De Muynck Jozef tussen 1940 en 1945

op het einde van de huidige Kerkstraat en het Kerkplein. Het gebouw heeft jarenlang hetzelfde uitzicht gehad tot Dokter De Crop er zich heeft gevestigd. Bij Jozef en Josué De Muynck, de oudste zonen uit het gezin Emiel De Muynck, kon ik dan ook terecht om verhalen te sprokkelen. Deze verhalen zijn eigenlijk belevenissen van het begin en het einde van de oorlog toen de Duitse troepen hun manschappen naar het Oostfront verplaatsten.

SPIONITIS.

Mei 1940... een parel van een lentemaand, ware het niet van die domme oorlog!

Er werd omzeggens niet gewerkt in die dagen. Iedereen had het veel te druk met het beluisteren van de radio, het bespreken van de krijgs-situatie met de burens en het bekijken van de voorbijtrekkende soldaten van verschillend ras en pluimage.

De laatste dagen had een nieuwe ziekte de kop opgestoken: *spionitis*. Er kon geen vreemde of onbekende passeren of hij werd wantrouwig bekeken. Zou dat soms een Duits spion zijn? Vooral pastoors en paters moesten het vaak ontgelden! Met die lange rokken kon men nooit weten. Op een mooie middag waren Franse troepen aangekomen, *vliegeniers* in hun lichtblauw uniform. De markt zag er blauw van! En iedereen die kon, liep naar de *Plootse* om het spektakel te aanschouwen. Die middag was er lof in de kerk. Behalve de pastoor, de nonnetjes en de koster was er niemand anders aanwezig. De mensen hadden het veel te druk. Of toch... er was nog iemand, de orgeltrapper, Raymond De Vliegheer. Eerst had hij van tegen de kerkhekkens het militair gedoe bekeken om dan op zijn gemak naar de kerk te wandelen. Als hij in het portaal was, stak hij nog even zijn hoofd naar buiten en loerde nog eens naar de onvoorziene samenschooling op de markt. Dat had hij niet mogen doen!

Op datzelfde moment was er alweer een spion gesignaleerd. Iemand had de loense beweging aan het kerkportaal waargenomen. Onmiddellijk werd een blauw peloton naar het kerkplein gestuurd en alle kijkers moesten hun identiteitskaart tonen. Voor de kerkdeur werd een driepikkel geïnstalleerd met een zwaar machinegeweer er bovenop, dreigend naar de deur gericht. Spannende momenten... en ontkomen was onmogelijk!

Enkele soldaten waren met de revolver in de hand de kerk binnengelopen. Pastoor Neyt vond het toch beter om het lof stop te zetten. Van bidden zou er toch niet veel in huis gekomen zijn. Iedereen moest naar buiten. De doodsbenauwde nonnetjes schuifelden één voor één naar de uitgang scharrelend tussen hun rokken op zoek naar hun paspoort. Na hen volgde de pastoor. En waar was de "spion"? De Fransen hadden niet op het oksaal gezocht waar Raymond lustig aan het trappen was.

Toen die buiten kwam, riep iemand: "Dat is hem!" Raymond stond als aan de grond genageld en met wantrouwige blik keek hij recht in de loop van dat gevaarlijk *spul* dat voor de kerkdeur was opgesteld. 't Was alsof hij het in Keulen hoorde donderen. Tot de pastoor tussenbeide kwam en plechtig verklaarde dat het een parochiaan was en dat hij de orgelblazer was.

Daarmee was het zoveelste spionageprobleem opgelost. De driepoot werd toegevouwen... er was niets gebeurd.

Of hoe een oorlog gevaarlijk grappige kanten kan hebben.

BEZETTINGSPERIKELLEN.

Een mooie avond in oorlogstijd. Om 10 uur "Sperrzeit"!

Het was de gewoonte dat de mensen op straat zaten te buurten. Ook wij zaten samen met de burens voor de deur van de onderpastoor in de hoek van de Kerkstraat rechtover ons ouderlijk huis. Aan die avondklok veegden we fameus onze voeten. Langs het voorheen stille donkere Kerkstraatje kwam toch geen levende ziel. Zo dachten we toch!

Tot plots vanuit de Brouwerijstraat het gedreun van beslagen laarzen weerklonk. De bezetter kwam de Kerkstraat ingemarcheerd! Ze hadden ons horen lachen of praten of hadden misschien een glimp opgevangen van een brandende sigaret. Wie zal het zeggen? Ik weet het niet, maar ze waren daar! Onze eerste reactie was binnenvluchten. "Niet doen," zei Leo, "wie vlucht bekend schuld. Ik zal het wel klaren." De soldaten stonden in kringetjes rondom ons. "Ausweis bitte!" Iedereen scharrelde naar zijn paspoort. In het valse schijnsel van een verduisterd lampje in de gang, werden de identiteitskaarten bekeken.

We hadden het aan ons been! Ik stond recht voor de deur mijn beurt af te wachten. Tot plots in de doodse stilte een schot weerklonk. Iedereen schrok zich een ongeluk. Wat was er gebeurd? Niemand had een vermoeden. Tot ik achter mij een Duitser hoorde kreunen van de pijn. "Ach, ach, Ich habe meinen Fuß erschossen!" En dan ging hij prompt van zijn stokje. Een paar mannen vingden hem op en sleurden hem de gang in tot in het salon van de onderpastoor. Het bloed liep uit zijn laars. "Schnell, schnell... ein Doktor!" Ja maar... en mijn paspoort dan? Heel snel kreeg iedereen zijn papieren terug. Vliegensvlug reed ik naar dokter Rutsaert in de Brouwerijstraat die onmiddellijk meekwam. Hij verzorgde de man die bleekjes op de sofa lag. Een poosje later werd hij opgehaald door de dienst van de luchtbescherming en naar het lazaret te Eeklo gevoerd.

's Anderendaags vonden we de kogelhuls tussen de kasseistenen. Een nieuwsgierige vroeg zo langs de neus weg wat er gisterenavond in het Kerkstraatje gebeurd zou zijn. Ik wist natuurlijk nergens van. We hebben nadien wel vernomen dat de manschappen daags nadien moesten vertrekken naar het Oostfront.

We mogen het niet luidop zeggen, maar wij zijn altijd van mening geweest dat het pistool niet toevallig is afgegaan. Zou de soldaat er zo van tussen geknepen zijn? Wie zal het zeggen?

WAT EEN ONDERPASTOOR LIJDEN KAN.

Onderpastoor Leo De Jaeger zat lelijk in nesten na het eerste bezoek van de Duitsers. Hij kwam bij ons binnengestoven met een diepe zucht en riep: "Die varkens moeten weg!"

Het zat namelijk zo. Mijn ouders kweekten samen met de onderpastoor in het geniep twee varkens die bij de geestelijke hun verblijf vonden. Kwestie om het karig rantsoen aan te vullen. De overeenkomst was dat Leo er voor zorgde dat hij twee biggen kon kopen. Dat was geen probleem. Hij kende genoeg boeren uit de omtrek. De biggen werden in het grootste geheim bij hem gestald in een hok achteraan, ook bereikbaar langs de uitweg achter de kosterij.

Wij zouden instaan voor het eten van de diertjes. Het *zwijntjeseten* werd bij ons klaargemaakt. Bij valavond werd het brouwsel in een grote kuip vliegensvlug door twee man via de uitweg naar de overkant van het Kerkstraatje gedragen en ter plaatse gebracht.

Alles ging goed tot bij de dagvaarding van de onderpastoor. De schrik sloeg hem om het hart. Hij verwachtte nog een tweede bezoek met huiszoeking. Dus moesten die varkens weg. Het was eender op welke manier dan ook!

Men zou het haast vergeten maar Leo had een brave huishoudster, Céline Mattheeuws. Haar broer, Meester Mattheeuws, gaf les in "Alyntjes school" (vrije school) in de Stationsstraat. Hij was dus goed thuis in de pastorie. Hij zou er voor zorgen dat de varkensproblemen opgelost werden. Op de boerderij van 't *Hospice* werd een *zwijsrenne* geleend. Het was niet zo evident om de dieren te vervoeren want het waren al flinke beesten geworden. Het gevaar bestond erin dat ze zouden gaan tieren. En dat mocht zeker niet! De meester, van boerenafkomst, wist daar wel raad mee. Hij greep ze bij de krulstaart en begon uit alle macht tegen hun toekomstige hespen te duwen. Maar de dieren hadden het zo niet begrepen. Met luid getier verstoorde men de nachtrust van de omwonenden. Toch moesten we er het beste zien van te maken en met vereende krachten werd de *renne* door de uitweg naar de ander zijde van de Kerkstraat, ten huize van de familie De Muynck, besteld.

Maar waar zouden de dieren nu logeren? Van de nood werd een deugd gemaakt, en we dropten ze in het *kolenkot* (kolenhok) waar eerst wat plaats moest gemaakt worden. Veel ruimte hadden ze niet, maar nood breekt wet. Eén iets hadden we over het hoofd gezien. Kolen hadden immers geen afvoer nodig varkens daarentegen wel! En die was er niet.

De kaartingen ten huize van de familie De Muynck op zondagnamiddag moesten onverwijld doorgaan om toch maar niet te laten merken wat zich op ons *koerke* voltrok. Een kaartje leggen in ons keukentje met de radio al iets luider dan voorheen, was een gezellige bedoening. Ware het niet dat nonkel Jules Maeyaert tussen het kaarten door achterdocht kreeg. "Zeg nu eens, ben ik nu doof? 't Is alsof ik varkens hoor!" "Wel nee!" En we verdiepten ons terug in het spel. Er waren nu een paar aanwezigen waarvan de zenuwen uiterst gespannen stonden door deze onverwachte vraag.

Het was hoog zomer en warm. Na geen tijd begon uit het *kolenkot* de dampen op te stijgen die niet al te smakelijk roken. Zelfs na een poosje werd het zo erg dat de toestand niet dragelijk meer was. Bij rijp beraad met de onderpastoor, besloten we te slachten.

Slachten... ja, zo eenvoudig was dat nu ook alweer niet. Het moest in alle geheim gebeuren. Met de halsband om werden de lieverds één

Om de situatie even te verduidelijken. Aan het einde van de Kerkstraat vindt men een wit poortje dat het voorhof van de pastorie afsluit. In de hoek vinden we de woonst van de onderpastoor en de kosterij als naastliggend gebouw. In die tijd werd de kosterij door koster Grijspeirt bewoond. Verder vinden we een dubbele poort als gemeenschappelijke uitgang van al de omliggende woningen. Vóór de verbouwing door Dr. De Crop was de toegang tot het erf van de familie De Muynck recht over die andere poort.

Laatste dagen van het "Oud huis De Muynck" bij de uitverkoop.

Foto: De Muynck Frans 1988

Kerkstraat 2002-2003

Foto: Van Eeghem Etienne

*Kerkstraat onderpastorij
2002-2003*

Foto: Van Eeghem Etienne

voor één naar de keuken gebracht. Eens zover werden de halsbanden vliegensvlug toegedraaid zodat ze geen kik meer konden geven. Vervolgens de genadesteek. Een droevig einde voor twee "oorlogsslachtoffers".

Het kan ruw overkomen, maar de angst en de honger doen alle gemoedelijkheid vlug vergeten. De *Sicherheitspolizei* heeft het nooit geweten.

Etienne VAN EEGHEM

Bronnen:

Notities, vertellingen en foto's van Josué en Jozef De Muynck

INHOUDSTAFEL

Het bestuur	Wat zal 2003 ons brengen?	3
Willy STEVENS	Open monumentendag 2001 – "Metaal" te Knesselare – Deel 2 en einde	5
Joseph DE DONCKER	Van parochiale naar interparochiale opdracht	13
Jan CAMERLINCKX	Landschapsontwikkeling te Aalter Deel 4 en einde	22
Etienne VAN EEGHEM	Enkele verhalen die zich afspeelden in de omgeving van de markt te Aalter	44

LAND VAN DE WOESTIJNE

Tijdschrift voor heemkunde
van de Heemkundige Kring Aalter, gesticht in 1977.

Uitgegeven met steun van: het Gemeentebestuur van Aalter en het Provinciebestuur Oost-Vlaanderen.

Dienst Wettelijk Depot nr. BD.31.832.

Verschijnt in januari, juni, september en december.

Secretariaat en verantwoordelijke uitgever:

Schuurlo 12, 9880 Aalter - tel. (09) 374 79 82

Bankrekening : nr. 442-6594361-40 - Heemkundige Kring Aalter.

Lidmaatschapsbijdrage : gewone leden : € 9,92
buitenland : € 14,87
steunende leden : € 18,59

Opzeg vóór 1 december.

Overname uit het tijdschrift is toegelaten mits schriftelijke toelating van de redactie. Iedere auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn tekst.

BESTUURSSAMENSTELLING

Voorzitter : Willy STEVENS
Larestaat 14 - 9910 Knesselare
09 374 44 58

Ondervoorzitter : Peter LAROY
Brouwerijstraat 84 - 9880 Aalter
09 375 14 86

Secretaris : Jan CAMERLINCKX
Schuurlo 12 - 9880 Aalter
09 374 79 82

Penningmeester : Dries ALYN
Bellemstraat 49 - 9880 Aalter
09 374 23 60

Redactie en layout : Jan DEFRUYT
Kestelstraat 67 - 9880 Aalter
09 374 65 81

LEDEN : Robert Verhelst, Roggr Baeckelandt, Elianc De Poorter
en Erik Wille.